T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYAL ÇEVRE BİLİMLERİ
ANABİLİM DALI

KENTSEL YENİLEMENİN FİZİKSEL VE SOSYAL GÖRÜNÜMLERİ: BURSA KAMBERLER KENT PARKI

Doktora Tezi

Kamil SÖNMEZ

Ankara-2012

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYAL ÇEVRE BİLİMLERİ
ANABİLİM DALI

KENTSEL YENİLEMENİN FİZİKSEL VE SOSYAL GÖRÜNÜMLERİ: BURSA KAMBERLER KENT PARKI

Doktora Tezi

Kamil SÖNMEZ

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Erol DEMİR

Ankara-2012

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYAL ÇEVRE BİLİMLERİ
ANABİLİM DALI

KENTSEL YENİLEMENİN FİZİKSEL VE SOSYAL GÖRÜNÜMLERİ: BURSA KAMBERLER KENT PARKI

Doktora Tezi

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Erol DEMİR

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı	**İmzası**
Prof. Dr. Erol DEMİR	.....
Prof. Dr. Berna ALPAGUT	.....
Prof. Dr. Mehmet TUNÇER	.....
Prof. Dr. Dicle OĞUZ	.....
Doç. Dr. Kübra CİHANGİR ÇAMUR	.....

Tez Sınavı Tarihi .....

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim.(……/……/20…)

Kamil SÖNMEZ

ÖNSÖZ

Günümüz kentlerinde özellikle ana kentlerde çeşitli nedenlerle kent dokusunda sorun olarak görülen kentsel alanların yeniden yapılandırılması amacıyla bir dizi proje ve uygulama gerçekleştirilmektedir. Süreç içinde, "kentsel yenileme" kavramının günümüzde kent planlamasının en önemli konularından biri olarak gündemde yer almakta olduğu görülmektedir. Toplu Konut İdaresi başta olmak üzere Büyükşehir Belediyeleri ve birçok belediye tarafından değişik ölçeklerde, gecekondu alanlarında, kent içi sanayi alanlarında, kültürel ve tarihsel değerlerin yoğun olarak yer aldığı alanlarda, bir dizi kentsel yenileme projesinin uygulandığı görülmektedir.

Bu çalışma ile Bursa Kamberler Kent Parkı Kentsel Yenileme Projesi özelinde, kentsel yenileme projelerinin gerekliliği ve sağlayacağı katma değer ile hedeflenen toplumsal ve mekânsal dönüşümlerin ne ölçüde gerçekleştirildiği, kentsel yenileme proje uygulamalarında; yöntem, finansman, yönetsel ve yasal çerçevenin hangi ölçütler esas alınarak oluşturulduğunun araştırılması amaçlanmaktadır.

Çalışma yedi bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, çalışmanın amacı, kapsamı, yöntemi, veri toplama teknikleri ve hipotezleri yer almaktadır. İkinci bölümde, kentsel yenileme kavramı, olgusu, tarihsel süreci, kentsel yenilemeye neden olan faktörler irdelenerek bu güne kadar yapılan bilimsel araştırma ve incelemeler hakkında bilgi verilmiştir. Üçüncü bölümde, kentsel yenileme uygulama alanları ve araçları, ülkemizde kentsel yenilemeyle ilgili yasal boyut irdelenerek ilgili kurum ve kuruluşlar hakkında bilgi verilmeye çalışılmıştır. Dördüncü bölümde ise araştırma konusu olan, Osmangazi Kamberler Mahallesi'nin genel özellikleri yer almaktadır. Beşinci bölümde ise, Kamberler Kent Parkı kentsel yenileme projesinde, yaşanan sosyal, mekânsal değişim ve dönüşüm, yapılan anket ve mülakatlar ile tespit edilmeye çalışılmıştır. Altıncı bölümde, Kamberler Kent Parkı projesine yönelik genel bir değerlendirme yapılarak, alana özgü çözüm önerileri yer

almaktadır. Yedinci bölümde araştırmada yararlanılan kaynakların listesi verilmiştir.

Öncelikle tezin her aşamasında eleştiri, görüş ve önerileri ile destek olan hocalarım Prof. Dr. Erol DEMİR (tez danışmanı), Prof. Dr. Berna ALPAGUT ve Prof. Dr. Mehmet TUNÇER'e ve tez jürisinde eleştiri, görüş ve önerileriyle katkı yapan Prof. Dr. Dicle OĞUZ ve Doç. Dr. Kübra CİHANGİR ÇAMUR hocalarıma teşekkür etmek istiyorum.

Kamberler Mahallesi'nde anket çalışmaları esnasında bana yardımcı olan mesai arkadaşlarım Mustafa KÜÇÜK'e ve Metehan ALTUNTAŞ'a teşekkür etmek istiyorum. Bunun yanında projede büyük katkıları olan Osmangazi Belediyesi Emlak ve İstimlak Müdürü Uğurcan UYGUN'a, Harita Mühendisi Fuat ATALAY'a destekleri için şükranlarımı sunuyorum. Anket sonuçlarını SPSS programında düzenleyen Mustafa KİBAR'a desteğinden ve yardımlarından ötürü çok teşekkür ediyorum. Çalışmamın her aşamasında desteğini esirgemeyen sevgili eşime sonsuz teşekkürler. Ayrıca bana çalışmamda destek olan İller Bankası 2. Bölge Müdürlüğü personeli ve amirlerine ve çalışmanın her aşamasında destek olan adlarını sayamadığım dostlarıma teşekkür ediyorum.

Kamil SÖNMEZ

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ……i

İÇİNDEKİLER……iii

TABLOLAR LİSTESİ……vii

ŞEKİLLER LİSTESİ…….. x

KISALTMALAR……xi

BÖLÜM 1

GİRİŞ

1.1. Çalışmanın Konusu……1

1.2. Çalışmanın Amacı……..2

1.3. Çalışmanın Kapsamı……3

1.4. Çalışmanın Önemi……4

1.5. Çalışmanın Temel Değişkenleri……...5

1.6. Araştırmanın Soruları……...7

1.7. Çalışmanın Yöntemi……..8

1.7.1. Araştırmanın Evreni ve Örneklemesi……12

1.7.2. Çalışmanın Veri Toplama Teknikleri……14

BÖLÜM 2

KENTSEL YENİLEME KAVRAMI

2.1. Kavramsal Çerçeve……16

2.2. Kentsel Yenilemeye Neden Olan Faktörler……18

2.3. Kentsel Yenilemenin Tarihsel Gelişimi……20

2.4. Kentsel Yenilemenin Temel Kavramları……29

2.4.1. Kentsel Yenileme/Yenilenme……29

2.4.2. Kentsel Yeniden Geliştirme……30

2.4.3. Kentsel Yeniden Üretim……..31
2.4.4. Kentsel Sağlıklaştırma……32
2.4.5. Kentsel Canlanma/Canlandırma……...33
2.4.6. Soylulaştırma……33
2.4.7. Kentsel Yeniden İnşa Etme……34
2.4.8. Alansal Temizleme……..35
2.4.9 Kentsel Koruma……...35
2.5. Kentsel Yenileme Uygulama Alanları……..36
2.5.1. Konut Alanları……..……37
2.5.1.1.Yasadışı Konut (Gecekondu) Alanları……39
2.5.1.2. Yasal Konut Alanları……45
2.5.2. Kent İçi Sanayi, Ticaret vb Çöküntü Alanları……...47
2.5.3. Kentsel Sit Alanları…….....49
2.5.4. Doğal Afetlere Maruz Kalan veya Kalabilecek Alanlar……..51
2.6. Kentsel Yenileme Uygulama Araçları……...53
2.6.1. Kentsel Yenileme Projeleri……55
2.6.2. Islah İmar Planları……57
2.6.3. Kamulaştırma/Satın Alma……..60
2.6.4. Arsa Düzenlemesi/18. Madde Uygulaması……61
2.6.5. İmar Hakları Aktarımı……..62
2.6.6. Mülkiyet Takası……63
2.6.7. Başka Alana Taşıyarak Yenileme……64
2.6.8. Yerinde Yenileme……65

BÖLÜM 3

TÜRKİYE'DE KENTSEL YENİLEME UYGULAMALARI

3.1. Kentsel Yenileme Mevzuatı……67
3.1.1. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası……69
3.1.2. 5393 sayılı Belediye Kanunu……..69
3.1.3. 5216 sayılı Büyükşehir Belediyelerinin
Yönetimi Hakkındaki Kanun Hükmünde
Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun……72

3.1.4. 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu
(4650 sayılı kanunla değişik)……72
3.1.5. 775 sayılı Gecekondu Kanunu……..73
3.1.6. 1164 sayılı Arsa Üretimi ve
Değerlendirilmesi Hakkında Kanun……..74
3.1.7. 2985 sayılı Toplu Konut Kanunu……...74
3.1.8. 3194 sayılı İmar Kanunu……75
3.1.9. 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu
(3386/5226 sayılı kanunlarla değişik)……...76
3.1.10. 5366 sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz
Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması
Hakkında Kanun……77
3.1.11. 5104 sayılı Kuzey Ankara Girişi
Kentsel Dönüşüm Projesi Kanunu……...78
3.2. Kentsel Yenileme ile ilgili Kurum ve Kuruluşlar……79
3.2.1. Yerel Yönetimler ve Kentsel Yenileme……79
3.2.2. İller Bankası ve Kentsel Yenileme……82
3.2.3. Toplu Konut İdaresi ve Kentsel Yenileme……83

BÖLÜM 4

BURSA KAMBERLER MAHALLESİ MEVCUT DURUM

4.1. Bursa
4.1.1. Bursa'nın Coğrafi Özellikleri……...85
4.1.2. Bursa'nın Kentsel Gelişim Süreci……..85
4.2. Kamberler Mahallesi……94

BÖLÜM 5

KAMBERLER KENT PARKI PROJESİ

5.1. Kamberler Kent Parkı Projesi……99
5.2. Kamberler Kent Parkı Projesi Öncesinde ve Sonrasında
Kamberler Mahallesi'nin Fiziksel Durumu……107

5.3. Kamberler Kent Parkı Projesi Öncesinde
Kamberler Mahallesi ve Çevresinin Sosyal Durumu……..112
5.4. Kamberler Kent Parkı Projesine Yönelik Yapılan
Araştırmanın Bulguları…… 126

BÖLÜM 6
SONUÇ ve ÖNERİLER……...210

BÖLÜM 7
KAYNAKÇA……..216

ÖZET……xii

ABSTRACT……xiii

EKLER…….

EK 1 ANKET SORU FORMU
EK 2 KAMBERLER MAHALLESİ HARİTALARI VE HAVA FOTOĞRAFI

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Kamberler Mahallesi ve Diğer Mahalle Sakinlerinin Cinsiyete Göre Dağılımı (2000)……...115

Tablo 2. Kamberler Mahallesi ve Diğer Mahalle Sakinlerinin Yaş Kategorilerine Göre Dağılımı (2000)……...116

Tablo 3. Kamberler Mahallesi ve Diğer Mahalle Sakinlerinin Medeni Durumuna Göre Dağılımı (12 + yaş, 2000)…….118

Tablo 4. Kamberler Mahallesi ve Diğer Mahalle Sakinlerinin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı (6 + yaş, 2000)…….120

Tablo 5. Kamberler Mahallesi ve Diğer Mahalle Sakinlerinin Çalışma Durumuna Göre Dağılımı (12+ yaş, 2000)…….121

Tablo 6. Kamberler Mahallesi ve Diğer Mahalle Sakinlerinin Çalışılan İşe Göre İstihdam Durumu (12 + yaş, 2000)……...123

Tablo 7. Kamberler Mahallesi ve Diğer Mahalle Sakinlerinin Çalışılan Sektörlere Göre İstihdam Durumu (12 + yaş, 2000)…….125

Tablo 8. Katılımcıların Yaş Kategorilerine Göre Dağılımı……..128

Tablo 9. Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Dağılımı……129

Tablo 10. Katılımcıların Medeni Durumuna Göre Dağılımı……...130

Tablo 11 Katılımcıların Eğitim Durumuna Göre Dağılımı…….132

Tablo 12. Katılımcıların Çalışma Durumuna Göre Dağılımı…….134

Tablo 13. Katılımcıların Mesleklerine Göre Dağılımı…….136

Tablo 14. Katılımcıların Çalıştıkları İşin Niteliğine Göre Dağılımı……138

Tablo 15. Katılımcıların Hanehalkı Gelirine Göre Dağılımı……...140

Tablo 16. Katılımcıların Kamberler Mahallesi'ne Geldikleri Yer……...143

Tablo 17. Katılımcıların Kamberler Mahallesi'nde İkamet Süresi……144

Tablo 18. Katılımcıların İkamet Ettiği Konutun Mülkiyet Durumu…….146

Tablo 19. Kamberler Mahallesi'nden Göç Eden Katılımcıların Taşındıkları Mahalleler……..148

Tablo 20. Katılımcıların (Göç Eden Sakinlerin) Kamulaştırma Sırasında Mağdur Edilip Edilmediklerine Yönelik Algıları……151
Tablo 21. Katılımcıların Zorunlu Göç Ettirilip Ettirilmediklerine Yönelik Algıları……152
Tablo 22 Katılımcıların Proje Hakkında Belediye Tarafından Bilgilendirilip Bilgilendirilmediklerine Yönelik Algıları……...155
Tablo 23. Katılımcıların Belediye Tarafından Kamulaştırma Bedelleri Konusunda Bilgilendirilip Bilgilendirilmediklerine Yönelik Algıları……...156
Tablo 24. Katılımcıların Belediye Tarafından Proje Maliyeti Hakkında Bilgilendirilip Bilgilendirilmediklerine Yönelik Algıları……158
Tablo 25. Katılımcıların Belediye Tarafından Kent Parkı İçinde Hangi Mekânların ve Faaliyetlerin Yer Alacağı Hakkında Bilgilendirilip Bilgilendirilmediklerine Yönelik Algıları…….160
Tablo 26. Katılımcıların Bilgilendirilme Yöntemi……162
Tablo 27. Katılımcıların Kamberler Mahallesi'nin Yerine Kent Parkı Yapılması Fikrini Desteklemesi……164
Tablo 28. Katılımcıların Kamberler Mahallesi Yerine Kent Parkı Yapılması Fikrini Destekleme Nedenleri……165
Tablo 29. Katılımcıların Kent Parkı Projesinin Endüstri Meslek Lisesi'ne Kadar Genişletilmesi Fikrinin Desteklenmesi……167
Tablo 30. Katılımcıların Kent Parkı Projesinin Diğer Kentsel Yenileme Projeleri İçin Örnek Bir Proje Olduğuna Yönelik Algıları…….169
Tablo 31. Katılımcıların Kent Parkı Projesinde Yöre Halkı Olarak Önerilerinin Dikkate Alındığına Yönelik Algıları……170
Tablo 32. Katılımcıların Kent Parkı Projesinin Kimi Eksiklerine Karşın Başarılı Bir Proje Olduğuna Yönelik Algıları……..173
Tablo 33. Katılımcıların Kent Parkı'nı Kullanım Sıklığı……..176
Tablo 34. Katılımcıların Kent Parkı'na Geldikleri Mesafe……..178
Tablo 35. Katılımcıların Kent Parkı'nı Kullanım Amaçları…….181

Tablo 36. Katılımcıların Kent Parkı'na Ulaşım Biçimi……183
Tablo 37. Katılımcıların Kent Parkı'na Kiminle Geldiği……..184
Tablo 38. Katılımcıların Kent Parkı'nda Geçirdikleri Süre……186
Tablo 39. Katılımcıların Kent Parkını En Çok Kullandığı Günler…….187
Tablo 40. Katılımcıların Kent Parkı'nın Ulaşılabilirliğine Yönelik Algıları……..190
Tablo 41. Katılımcıların Kent Parkı'ndaki Çocuk Oyun Alanlarının Yeterliliğine Yönelik Algıları……..192
Tablo 42. Katılımcıların Kent Parkı'ndaki Spor Alanlarının Yeterliliğine Yönelik Algıları……..193
Tablo 43. Katılımcıların Kent Parkı'ndaki Kültür Merkezlerinin Yeterliliğine Yönelik Algıları……..194
Tablo 44. Katılımcıların Kent Parkı'ndaki Tarihi Eserlerin Korunmasına Yönelik Algıları……..195
Tablo 45. Katılımcıların Kent Parkı'nın Temizliğine Yönelik Algıları……..196
Tablo 46. Katılımcıların Kent Parkı'nın Gürültüsüne Yönelik Algıları……..197
Tablo 47. Katılımcıların Kent Parkı'nın Güvenliğine Yönelik Algıları……201
Tablo 48. Katılımcıların Kent Parkı'nın Yeşilliğine Yönelik Algıları……202
Tablo 49. Katılımcıların Kent Parkı Projesi Yerine Yapılmasını İstedikleri Projeye Yönelik Tercihleri……...205
Tablo 50. Katılımcılara Göre Kent Parkı'nın En Önemli Üç Sorunu……208

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Kamberler Kent Parkı Projesi Öncesinde Kamberler Mahallesi'nin Görünümü……94
Şekil 2. Sitti Hatun Camisi ve Mektebi ……...96
Şekil 3. Hatice İsfendiyar Camisi ve Mezarı……..97
Şekil 4. Tatarlar Hanı Duvarı……97
Şekil 5. Atpazarı/Dayıoğlu Hamamı……98
Şekil 6. Kamberler Kent Parkı Projesinde Yarışma Jurisinin Kabul Ettiği Tasarım……..101
Şekil 7. Kamberler Kent Parkı Projesinde Yarışma Jurisinin Kabul Ettiği Tasarım……..101
Şekil 8. Kamberler Kent Parkı Projesinde Belediyenin Uygulanmasına Karar Verdiği Tasarım……..104
Şekil 9. Kamberler Kent Parkı Projesinde Belediyenin Uygulanmasına Karar Verdiği Tasarım……105
Şekil 10. Kamberler Kent Parkı Projesinde Belediyenin Uygulanan Tasarım ……..106
Şekil 11. Kamberler Mahallesi'nin Proje Öncesindeki Konut Dokusu Görünümü ……107
Şekil 12. Kamberler Mahallesi'nin Proje Öncesindeki Konut Dokusu Görünümü ……108
Şekil 13. Kamberler Mahallesi'nin Proje Kapsamında Yıkılan ve Temizlenen Konut Dokusunun Görünümü…….109
Şekil 14. Kamberler Kent Parkı'nın Görünümü…….110
Şekil 15. Kamberler Kent Parkı'nın Görünümü…….110
Şekil 16. Kamberler Kent Parkı'nın Görünümü…….111
Şekil 17. Kamberler Kent Parkı'nın ve Çevresinin Görünümü……...111
Şekil 18. Kamberler Mahallesi ve Çevresinin Görünümü……114

KISALTMALAR

ABD : Amerika Birleşik Devletleri
ADNKS : Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
DPT : Devlet Planlama Teşkilatı
GEEAYK : Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu
SK : Sayılı Kanun
TMMOB : Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği
TOKİ : Toplu Konut İdaresi
TÜİK : Türkiye İstatistik Kurumu
bkz. : Bakınız

BÖLÜM 1
GİRİŞ:

1.1. Çalışmanın Konusu:

Yakın zamanlarda bütün dünyada olduğu gibi Türkiye'de de başta yerel yönetimler olmak üzere ilgili otoriterler tarafından kentsel çöküntü alanlarının yeniden kente kazandırılmasına yönelik bir dizi projenin yapıldığı görülmektedir. Bu projelerin temel amacı, kent içinde değişen koşullara bağlı olarak ekonomik, sosyal, kültürel, fiziksel açıdan eskiyen veya köhneyen bölgelerin, günün şartlarına uygun işlevlerle yeniden yapılandırılarak var olan sorunların çözümlenmesidir. Kentsel alanlarda gerçekleştirilen tüm bu yeniden yapılanma faaliyetleri "kentsel yenileme"[1], "kentsel dönüşüm", "kentsel canlandırma", "kentsel koruma", "soylulaştırma" gibi kavramlarla ifade edilmektedir. Kentsel yenileme kavramıyla ilgili literatürde birçok tanım bulunmaktadır. Genel anlamıyla kentsel yenileme "farklı nedenlerden ötürü zaman süreci içinde köhnemiş, yıpranmış, terk edilmiş ve çöküntü alan haline dönüşmüş kentsel dokuların, günün sosyo-ekonomik koşulları ve fiziksel koşulları dikkate alınarak kente kazandırılması" (Özden, 2001:5) olarak ifade edilebilir.

Ülkemizde yerel yönetimler (belediyeler) ve TOKİ tarafından birçok kentte kentsel yenileme projesi uygulanmaktadır. Bu kentsel yenileme projelerinden biri de Bursa kentinde uygulanan Kamberler Kent Parkı projesidir. Bursa Osmangazi Belediyesi, Kamberler Kent Parkı projesiyle Bursa kent bütünü içinde, düşük standartlı ve düzensiz konut dokusunun yer aldığı, fiziksel, sosyal ve güvenlik anlamında çöküntü bölgesi özelliği gösteren Kamberler Mahallesi'ni bir kentsel yenileme projesiyle kente kazandırmayı amaçlamıştır. Kentsel yenileme projesiyle Kent Parkı'na dönüşen Kamberler Mahallesi ve çevresinde yaşanan fiziksel ve sosyal değişim ve Kent Parkı projesinin

[1] Bu çalışmada tüm bu kentsel yeniden yapılanma faaliyetleri için "kentsel yenileme" kavramı tercih edilmiştir.

uygulama sonrasında, park kullanıcılarının projeye yönelik algıları, parktan yararlanma biçimleri ile değerlendirmeleri bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır.

1.2. Çalışmanın Amacı:

Dünyanın gelişmiş bölgelerinde, ekonomik gelişme ve sanayileşmeyle birlikte, kentleşme süreçlerinin 19. yüzyıla kadar geriye gittiği söylenebilir. Aynı süreçler 20. yüzyılda, Avrupa'nın ve dünyanın diğer bölgelerinde de yaşanmıştır. Türkiye'de de, 1950'lerden günümüze dek, başta ana kentler olmak üzere hızlı bir biçimde her alanda bir değişim ve dönüşüm süreci yaşanmakta olduğu gözlemlenmektedir. Kentleşme sürecine yönelik "hızlı", "dengesiz", "sağlıksız", "plansız", "çarpık" ve "düzensiz" gibi niteliklerle tanımlanan pek çok yakıştırmanın kullanıldığı görülmektedir. Kentlerin giderek büyümesi, gecekondulaşma, eski konut dokusunun tahrip edilip yeni konut alanlarına dönüşümü, apartmanlaşma bu sürecin en belirgin boyutlarıdır. Bu sürecin diğer boyutları ise, konut stokunun eskimesi, yangın, deprem vb. doğal afetler ve kent içinde olumsuz koşulları barındıran kent içi sanayi bölgelerinin, depolama bölgelerinin oluşması olarak sıralanabilir.

"Hızlı", "düzensiz", "plansız" kentleşme önemli sorunları da gündeme taşımıştır. Bu sorunlardan en önemlisi hiç kuşkusuz kentsel çöküntü alanlarının ortaya çıkmasıdır. Mevcut konut dokusunun eskimesi, yangın, deprem vb. doğal afetlerin yanı sıra kent içi sanayi alanları (deri fabrikaları, kimya sanayi gibi), depo alanları vb. işlev alanlarından kaynaklanan sorunlardan ötürü kentsel mekânlarda bir eskime veya bozulma gündeme gelmektedir. Bu durum bu mekânlarda bir yenileme sürecini zorunlu hale getirebilmektedir. Bu yenileme sürecinde değişik uygulama yöntemleri tercih edilmektedir.

Bu çalışma ile önceden kentsel çöküntü alanı olarak tanımlanan Bursa kenti Osmangazi ilçesi Kamberler Mahallesi'nde gerçekleştirilen Kamberler Kent

Parkı kentsel yenileme projesi örneğinde, kentsel yenileme projelerinin, (1) gerekliliği, (2) sağlayacağı toplumsal yarar, (3) hedeflenen toplumsal ve mekânsal dönüşümlerin ne ölçüde gerçekleştirildiği, (4) kentsel yenileme proje uygulamalarında, yöntem, finansman, yönetsel ve yasal çerçevenin hangi ölçütler esas alınarak oluşturulduğu araştırılmıştır.

1.3. Çalışmanın Kapsamı:

Türkiye, 1950'li yıllardan sonra, kırdan kente göçe bağlı olarak kentsel nüfus artışı, gecekondulaşma, yeni sanayi alanlarının ortaya çıkması gibi sorunların yol açtığı bir plansız kentleşme sürecine girmiştir. Bu süreçte kentlerin bir bölümü planlı, düzenli konut dokusuna sahip iken beri yanda ondan çok daha geniş bir alana yayılan, düzensiz ve plansız yapı dokuları belirginleşmiştir. Kentlerin yaşamış olduğu bu değişimlere örnek olarak, sanayileşme ile hızlanan kentleşme sürecinde özellikle yoğun göç alan İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa, Kocaeli gibi kentlerin gelişigüzel bir biçimde genişlemesi gösterilebilir. Bugün pek çok kentte Özden'in (2001:5) vurguladığı gibi, "ekonomik şartlar, sosyal bilinçsizlik, koşulsuz ve yanlış yer seçim tercihleri, arz talep eğilimleri ve çeşitli nedenlere bağlı olarak bir kentsel çöküş yaşandığı gözlemlenmektedir."

Son zamanlarda bütün dünyada olduğu gibi ülkemizde de kentsel çöküntü alanlarının yeniden kente kazandırılmasına yönelik bir dizi proje gerçekleştirilmektedir. Bursa Osmangazi ilçesi Kamberler Mahallesi'nde gerçekleştirilen Kamberler Kent Parkı kentsel yenileme projesi de bu projelerden biridir. Çalışma kapsamında, Kamberler Kent Parkı kentsel yenileme projesi örnek alan olarak seçilmiştir.

Kamberler Mahallesi'nde gerçekleştirilen Kent Parkı kentsel yenileme projesiyle, yaşanan mekânsal ve toplumsal değişim ve dönüşüm, proje alanında yaşayanların komşu çevre ile yaşadığı sorunlar, kent içinde ve köhnemiş alanlarda, yenileme projelerinin "gerekliliği" aşamasına gelinmeden

önce yasal, yönetsel, finansman ve katılım gibi bazı temel detaylar ve proje stratejileri çalışma kapsamında irdelenmeye çalışılmıştır.

1.4. Çalışmanın Önemi:

Planlama gündeminde “kentsel yenileme” ve “kentsel dönüşüm” kavramları diğer kavramlara kıyasla daha çok tercih edilen kavramlardır. Bir süredir ön plana çıkmış olan “kentsel yenileme” ve “kentsel dönüşüm” kavramları, ülkemizde içerdiği anlayışın derinliğinden yoksun bir yüzeysellikte kullanıldığı gözlemlenmektedir. Kentsel yenileme kavramının değişimi ifade eden tanımlamaların ötesinde daha başka anlamları da ifade etmeye başladığı düşünüldüğünde ise, kentsel alanlardaki işlev değişikliği (konut alanlarının ticaret alanlarına dönüşmesi) vb. süreçler ve kentlerde yaşanan değişimler karşımıza çıkmaktadır.

Kentsel yenileme projeleri, günümüzde disiplinler arası bir uygulama olarak değerlendirilmektedir. Kentsel yenileme uygulamalarının, kentlerin içine girdiği çöküş süreci nedeniyle kent planlama ve mimarlığın ilgi alanı içinde olduğu düşünülse de, ilişkili pek çok konu dikkate alındığında farklı disiplinlerin uygulama alanı içinde olduğu söylenebilir. Örneğin, yaşanan toplumsal çöküş süreci ile konu sosyolojinin ilgi alanına girmektedir. Diğer taraftan önemli siyasal ve yönetsel kararlar alınması gereği nedeniyle konu kamu yönetimi ve hukuk disiplinleri ile de yakından ilgilidir. Bunun yanında yerleşim alanlarının jeomorfolojik özellikleri konuyu coğrafya disiplini ile ilişkilendirmektedir. Bu anlamda genel olarak bakıldığında kentsel yenilemenin, kent planlama, mimarlık, mühendislik, sosyoloji, kamu yönetimi, hukuk, coğrafya gibi disiplinlerin ortak çalışma alanı olarak değerlendirilmesinin uygun olacağı düşünülmektedir.

Bu nedenle, kentsel yenileme projelerinin gerekliliği, proje sonrasında elde edilecek toplumsal fayda, projelerin yöntem, finansman, yasal ve yönetsel boyutları önem arz etmektedir.

1.5. Çalışmanın Temel Değişkenleri:

Çalışmanın temel değişkenleri şunlardır:

1. Yenileme Alanı: Zaman içinde değişen koşullara bağlı olarak eskiyen veya eski önemini kaybeden kent dokularının hazırlanan proje doğrultusunda günün sosyal ve ekonomik şartlarına uygun olarak yenilenmesidir.

1.1. Çöküntü Bölgesi: Kentler zaman içinde günün koşullarına bağlı olarak gelişmekte ve değişmektedir. Kent içinde bazı bölgelerin konut dokusu zamana bağlı olarak fiziksel, sosyal ve ekonomik açıdan yıpranmakta ve eski önemini kaybetmektedir. Bu süreç kentlerde eskiyen yapı stoklarının ekonomik ömrünü tamamlamasıyla kentsel alanlarda bir köhneleşmeye neden olabilmektedir. Kamberler Mahallesi çöküntü bölgesi özellikleri taşıyan kentsel alanlardan biridir. Öyle ki Kamberler Mahallesi olarak bilinen bölge yenileme öncesi genellikle iki katlı, yapı standardı düşük konutların bulunduğu bir bölgedir. Bölgede çoğunlukla yoksul kesimler ikamet etmektedir. Mahalle sakinlerinin büyük çoğunluğunu Romanlar (Çingeneler) oluşturmaktadır. Bölgeye yönelik düzenlenen asayiş operasyonları da gündemde sıklıkla yer almaktadır. Bu örneklerden de anlaşılacağı üzere mahalle sosyo-kültürel, fiziksel ve güvenlik açılarından bir çöküntü alanıdır. Bu özelliklerinden dolayı mahalle ilgili yerel yönetim tarafından rekreasyon alanı olarak yenilenmek amacıyla, kentsel yenileme projesi için örnek alan olarak seçilmiştir.

1.2. Rekreasyon Alanı (Kent Parkı): Kamberler Mahallesi, Ankara-İzmir ulaşım aksını kent merkezine bağlayan Gökdere Bulvarı üzerinde, Cumhuriyet Caddesi ve Kemal Bengü Caddesi arasında, Heykel, Tarihi Hanlar Bölgesi, Ulucami ve Bursaray istasyonlarına

(Demirtaşpaşa ve Gökdere) yakın, otobüs ve dolmuş güzergâhları üzerinde kent içi erişilebilirliği yüksek bir konuma sahiptir.

2. Rekreasyon Alanı (Kent Parkı) Kullanıcıları: Çöküntü bölgesi yerine inşa edilen rekreasyon alanını kullanan sakinlerdir. Bu sakinler çalışma kapsamında ikamet durumlarına göre aşağıdaki gibi sınıflandırılmıştır.

    1. Projenin birinci etabı sonrası mahalleden göç eden sakinler,
    2. Projenin ikinci etabı sonrası mahalleden göç edecek sakinler,
    3. Proje alanı yakın çevresi sakinleri,
    4. Proje alanı uzak çevresi sakinleri,

    Tüm katılımcılar yaş, cinsiyet, eğitim durumu, meslek, hane halkı geliri gibi alt değişkenler çerçevesinde analiz edilmektedir.

3. Rekreasyon Alanı (Kent Parkı Kentsel Yenileme Projesi): Çöküntü bölgesi olan Kamberler Mahallesi'nin rekreasyon alanı olarak yenilenmesi için uygulanan projedir. 2006 yılında planı onaylanan bu proje 2008 yılında uygulanmaya başlanmış olup birinci aşaması tamamlanmıştır. İkinci aşamasına geçiş finansal yetersizlikler nedeniyle yapılamamıştır.

    Kentsel yenileme projesi bu çalışmada planlama ve uygulama olmak üzere iki aşamalı bir süreç olarak ele alınmaktadır.

    a. Planlama: Kentsel yenileme sürecinde alan rekreasyon alanı olarak belirlenmiş, ulusal ölçekte yarışma düzenlenerek yarışma sonucunda jüri tarafından "Bahçe Kent" projesi birinci proje olarak açıklanmıştır.

b. Uygulama: Jüri raporunda birinci proje olarak açıklanan “Bahçe Kent” projesi yerine ikinci projeyi hazırlayan ekibin yapmış olduğu başka bir projenin uygulanmasına karar verilmiştir. Proje iki etap halinde uygulanmaktadır. Uygulamanın ilk aşamasında kabul edilen tasarımın gerçekleştirilmesi için çöküntü bölgesi olan Kamberler Mahallesinin büyük bir kısmı kamulaştırılarak sakinlerine arazi bedelleri ödenmiş ve başka mahallelere göç etmeleri sağlanmıştır. Kamulaştırılan bölgedeki mevcut konut dokusu yıkılarak temizlenmiş ve kabul edilen tasarım doğrultusunda park inşaatına başlanarak projenin birinci aşaması gerçekleştirilmiştir. Projenin ikinci aşaması finansal yetersizliklerden ötürü beklemeye alınmıştır.

c. Rekreasyon Alanı (Kent Parkı) Algısı: Kent Parkı’nın kullanıcılarının sahip olduğu algılardır. Bu çalışmada projeye katılım, destek, projenin başarısı ve bölgenin güvenlik durumuna yönelik algılar analiz edilmeye çalışılmıştır.

1.6. Araştırmanın Soruları:

Araştırma hipotez test etmekten ziyade keşfedici türdedir. Bu bağlamda, araştırma amaçlarına uygun olarak aşağıdaki sorular oluşturulmuştur:

1. Yenileme projesi nasıl gerçekleştirilmiştir?

   1.1. Yenileme projesine yerel sakinlerin katılımı ve desteği sağlanmış mıdır?

   1.2. Yenileme projesi uygulamasında yarışma jürisinin benimsediği tasarım ilkeleri gözetilmiş midir?

1.3. Yenileme projesi kapsamında kamulaştırma işlemlerinde mülk sahibi sakinlerin hakları korunmuş mudur?

2. Yenileme projesi sonucu gerçekleştirilen rekreasyon alanının kentsel çevreye katkısı nedir?

2.1. Yenileme projesi öncesinde yoğun ve düşük standartlı konut dokusuna sahip bölge çok işlevli bir rekreasyon alanı haline gelmiş midir?

2.2. Yenileme projesi öncesinde güvenlik açısından sorunlu olan bölge güvenli bir alana dönüşmüş müdür?

3. Rekreasyon alanı (Kent Parkı) çevre sakinlerinin rekreasyon faaliyetlerini/ihtiyaçlarını ne kadar karşılamaktadır?

3.1. Çevre sakinlerinin yeşil alan ihtiyaçları karşılanmakta mıdır?

3.2. Çevre sakinlerinin sportif alan ihtiyaçları karşılanmakta mıdır?

3.3. Çevre sakinlerinin çocuklarının rekreasyon ihtiyaçları karşılanmakta mıdır?

3.4. Çevre sakinlerinin kültürel faaliyetler için ihtiyaçları karşılanmakta mıdır?

1.7. Çalışmanın Yöntemi:

Bu çalışmada, Bursa kent merkezi içinde düşük standartlı ve düzensiz konut dokusunun yer aldığı çöküntü bölgesi özelliği gösteren Kamberler Mahallesi'nin bir kent parkına dönüşüm süreci ele alınmaktadır.

Bu süreçte bir kent parkı örneğinde kentsel yenileme projelerinin, yasal, yönetsel, siyasal, sosyal ve mekansal boyutları üzerinde durulmaktadır. Bu boyutlar kavramsal çerçeve bölümünde de görüleceği gibi etraflıca incelenmiştir. Ancak mevcut literatürde alana yönelik çalışmaların oldukça sınırlı olduğu görülmüştür. Bu nedenle çalışma sorunsala ampirik bir boyut katmayı hedeflemiştir.

Kamberler Mahallesi'nin kimi sosyal özellikleri genel olarak incelendiğinde, mahalle sakinlerinin büyük çoğunluğunu Romanların (Çingeneler) oluşturduğu görülmüştür. Ayrıca mahallede Arnavutlar ve Bursa'ya diğer illerden göçle gelenler de ikamet etmektedir. Mahalle kentte fiziksel, sosyal ve güvenlik anlamında sorunlu bir bölge olarak bilinmektedir. Bölgede yaşayan halkın bir kısmının da, hırsızlık, uyuşturucu satıcılığı, fuhuş vb. yasal olmayan işlerle uğraştığı düşüncesi, yazılı ve görsel basında sıklıkla bölgede gerçekleştirilen asayiş operasyonlarının yer alması, alanın Bursa'nın gayri meşru işlerinin merkezi olarak algılanmasına yol açmaktadır. Mahallenin olumsuz algısının düzeltilmesi amacıyla daha önce mahallede bulunan Bursa eski genelevi alandan taşınmış ve mahallenin adı Ebu İshak Mahallesi olarak değiştirilmiştir.

Mahalle sakinlerinin genel sosyal, kültürel ve ekonomik özelliklerine bakıldığında, mahallenin yoksul ve eğitim düzeyi görece düşük sakinleri barındırdığı söylenebilir. Mahallede bulunan polis karakolunda görevli personelle yapılan görüşmelerde de bölgenin suç ve güvenlik anlamında sorunlu bir bölge olduğu bilgisine ulaşılmıştır.

Kamberler Mahallesi'nin konut dokusu (örneğin projenin birinci etabında yıkılan bölüm) ise, dar sokaklara sahip, bakımsız, genelde iki katlı, derme çatma baraka olarak tanımlanabilecek, yapı standardı düşük konutlardan oluşmaktadır. Bölgeye yönelik yapılan araştırmalarda, yıkılan bölümdeki konutlarda (genellikle Roman sakinlerin yaşadığı konutlar) birden fazla

ailenin birlikte yaşadığı, mutfak, banyo ve tuvalet gibi mekânların ortak kullanıldığı bilgisine ulaşılmıştır. Mahallenin yıkılmayan diğer kısmındaki konutlar ise, genelde dört, beş katlı apartmanlardan oluşmaktadır. Ancak sokakların darlığı, apartmanların bakımsızlığı ve spor alanı, çocuk oyun alanı, kültür merkezi gibi sosyal, kültürel ve sportif tesislerin eksikliği burada da belirgin olarak gözlenmiştir.

Bu çalışma ile yenileme öncesi bölgede ikamet eden ve ayrılmak durumunda kalan mahalle sakinlerinin algıları ve projeye bakış açıları yanında mahalleye komşu sakinlerin de proje öncesinde ve sonrasında mahalleye yönelik algılarında ve bakış açılarında bir değişimin olup olmadığı araştırılmıştır. Katılımcıların projeye yönelik algıları, projeyi destekleyip desteklemedikleri, projeye katılımları vb. faktörler araştırma kapsamında kümeler bazında incelenmiştir.

Araştırma verilerini toplamak için hem nicel hem de nitel veri toplama tekniklerinden yararlanılmıştır. Nicel veri toplanması için anket uygulaması yapılmıştır. Nitel veri toplanması için de kaynak kişi görüşmeleri ve anket uygulamasına katılan az sayıda katılımcıyla (24 kişi) derinlemesine mülakatlar yapılmıştır.

Nicel Veri Toplama (Anket Uygulaması): Anket uygulamasına başlamadan önce alana yönelik bilgiler toplanmış ve yenileme sürecinde alanla ilişkili ve alanı kullanan sosyal kesimlerin (park kullanıcıları) tespit edilmesine yönelik çalışmalar yapılmıştır. Bu kesimlerin homojen olmadığı, birbirinden farklı özelliklere sahip olduğu ön araştırmalar esnasında gözlenmiştir. Bu bölgedeki kümelerin özellikleri dikkate alındığında en uygun örnekleme tekniğinin küme örneklemesi olabileceği düşünülmüştür. Bu kümeler oluşturulduktan sonra rastlantısal olarak örneklerin seçilmesine dikkat edilmiştir.

Yapılan ön araştırmalar sonucunda, yenileme projesi sonrasında parkın kullanıcıları dört küme şeklinde oluşturulduktan sonra, bu kümelerden alanı

en iyi temsil edebilecek rastlantısal örneklerin (katılımcıların) tespit edilmesine azami özen gösterilmiştir. Her kümenin 50-60 arası kişiden oluşması hedeflenmiştir. Anket formunda yer alan ikamet durumuna ilişkin soru, katılımcıların bu kümelerden hangisine yerleştirileceğine ilişkindir. Bu amaçla "Aşağıdakilerden hangisi sizin bu bölgedeki konumunuza uygundur?" (bkz. Ek 1, Soru 9) sorusuna verilen yanıtlar sonucunda katılımcılar, ikametlerine uygun düşen kümeye dahil edilmiştir.

Anket uygulaması, 2009 yılında Haziran- Ağustos ayları arasında, hafta içi ve hafta sonu günlerde, değişik saatlerde katılımcılar ile yüz yüze görüşülerek araştırmacı tarafından yapılmıştır. Görüşmeler park içinde yer alan spor tesisi, çocuk oyun alanı gibi mekânların yanında Sitti Hatun Camii ve Hatice İsfendiyar Camii avlusunda, Müzisyen Kahvesi'nde, Kültür Merkezi'nde gerçekleştirilmiştir. Bunun yanında mahallenin yıkılmayan kısmında bulunan mahalle kahvesinde, işyerlerinde de görüşmeler yapılmıştır. Ayrıca parka yakın Cumhuriyet Caddesi, Kemal Bengü Caddesi, Gökdere Bulvarı üzerindeki işyerlerinde ve bu caddeleri kullanan katılımcılarla da, parka yönelik görüşmeler yapılmıştır. Parka ilişkin bilgiler için projede yer alan belediye yetkilileriyle de belediye hizmet binasında görüşülmüştür. Anket formundan elde edilen veriler SPSS İstatistik Programı ile uygun istatistiksel teknikler kullanılarak analiz edilmiş ve araştırma sonuçları frekans ve çapraz tablolar halinde sunulmuştur.

Nitel Veri Toplama: Araştırmada veri toplamak amacıyla kaynak kişi ve az sayıda katılımcıyla görüşmelere de başvurulmuştur. Kaynak kişiler projede yer alan belediye görevlileri (üç görevli), mahalleye yakın polis karakolunda görevli bir personel ve Kamberler (Ebu İshak) Mahallesi muhtarıdır. Bu kişilerden alana ve projeye yönelik bilgiler alınmıştır. Ayrıca konutları kamulaştırılan katılımcılar (dokuz kişi), konutları kamulaştırılacak katılımcılar (iki kişi) ve yakın çevrede ikamet eden katılımcılar (dört kişi) ve bölge yakınında işyeri bulunan katılımcılar (dört kişi) ile derinlemesine mülakatlar yapılarak alana ve projeye ilişkin bilgiler edinilmiştir.

1.7.1. Araştırmanın Evreni ve Örneklemesi:

Kent Parkı (Kamberler Mahallesi), Tarihi Hanlar, Bölgesi, Kapalıçarşı, Heykel, Atatürk Bulvarı, Yeşil Cami, Yıldırım Cami ve Külliyesi ve Ulucami gibi kentin simgesel tarihi ve ticaret merkezlerine yakın bir konumdadır. Parkın kuzeyinde, Kemal Bengü Caddesi; güneyinde, Cumhuriyet Caddesi; batısında, Demirtaş Endüstri Meslek Lisesi; doğusunda, Gökdere Bulvarı yer almaktadır (bkz. Ek 2). Kent Parkı (Kamberler Mahallesi), Ankara-İzmir ulaşım aksını kent merkezine bağlayan Gökdere Bulvarı üzerinde ve Bursaray istasyonlarına (Demirtaşpaşa ve Gökdere) yakın, otobüs ve dolmuş güzergâhları üzerinde, kent içi erişilebilirliği yüksek bir konuma sahiptir.

Osmangazi Belediyesi tarafından kentsel yenileme projesi olarak, Kamberler Mahallesi'nde gerçekleştirilen, Kent Parkı projesine yönelik yapılan çalışmanın evrenini, Kent Parkı kullanıcıları oluşturmaktadır. Bu örneklerin sayısı 212'dir. Kent Parkı kullanıcıları, araştırmanın amacına uygun olarak dört ayırt edici küme olarak tasnif edilmiştir. Bu kümeler aşağıdaki gibidir:

Birinci kümede 59 örnek (katılımcı) yer almaktadır. Bu katılımcılar Kamberler Mahallesi'nin yıkılan bölümünde ikamet etmiş ve proje sonrasında mahalleden göç etmiş eski sakinlerdir. Bu katılımcıların yeni adreslerine ulaşılmaya çalışılmıştır. Araştırmanın ilk aşamasında projeyi yürüten kuruluş olarak Osmangazi Belediyesi Emlak ve İstimlak Müdürlüğüne göç eden sakinlerin taşındıkları adres kayıtları için başvurulmuştur. Ancak yetkililerce ilgili müdürlükte göç etmiş sakinlerin yeni adres kayıtları ile ilgili bir bilgi bulunmadığı belirtilmiştir. Proje kapsamında göç eden sakinlerin yeni adreslerinin bulunamaması araştırma açısından bir dezavantaj oluşturmuştur. Belediyeden, göç eden sakinlerin adres listesinin edinilememesi nedeniyle mahalle muhtarına gidilmiştir. Mahalle muhtarı ile yapılan görüşmeden bölgeden göç edenlerin muhtarlıkta herhangi bir adres kaydının bulunmadığı, söz konusu kişilerin önemli bir kısmının kentin diğer mahallelerine, çok az bir kısmının da kent dışına taşındığı bilgisine ulaşılmıştır. Bu aşamada

aştırmanın evreninin bir bölümünü oluşturması hedeflenen göç etmiş sakinlere ulaşmanın yolları aranmıştır. Anket uygulaması öncesinde projeye yönelik yapılan araştırmalarda ve gözlemlerde göç eden sakinlerin bir kısmının mevcut mahalle kahvesine geldiği, eski mahallelerindeki komşuları ve akrabaları ile ilişkilerini koparmadığı, bir kısmının da mahallenin yıkılmayan bölümünde ikamet ettiği görülmüştür. Bu nedenle parkı çeşitli amaçlarla kullanan göç etmiş sakinlerden taşınılan mahallelere yönelik bilgi edinilmesine çalışılmıştır. Ancak araştırma parkta yapıldığı için taşınan tüm sakinlerin yerleşim bilgilerine doğrudan ulaşmak olanaklı olamamıştır. Göç eden sakinlerin hangi mahallelere taşındığının araştırılması amacıyla anket soru kâğıdına, taşınılan mahallelere yönelik bir soru konulmasına karar verilmiştir (bkz. Ek 1, Soru:13). Anket soru kağıdında taşınılan mahallelere yönelik soruya verilen yanıtlar doğrultusunda, eski sakinlerin taşındıkları mahallelerin öncelikle yakın civarda bulunan mahalleler olduğu görülmüştür. Bu bağlamda birkaç mahallede görece bir yoğunlaşmanın varlığından söz edilebilir. Bu mahalleler anket araştırması sonuçlarına göre, Kamberler (yıkılmayan bölüm), Yıldırım (İncirli Caddesi), Meydancık ve Selimzade mahalleleridir. Bu mahallelerin yanında Başaran, Beşyol, Demirkapı, Demirtaş, Elmasbahçe, Esenevler, Hamzabey, Karamazak, Kurtbasan, Mehmet Akif ve Vatan mahallelerine taşınan sakinlere de rastlanmıştır.

İkinci kümede 53 örnek (katılımcı) yer almaktadır. Bu katılımcılar projenin ikinci etabında konutları yıkılması beklenen sakinlerdir. Bu sakinler de şu anda Kamberler Mahallesi'nde ikamet etmektedir.

Üçüncü kümede 50 örnek (katılımcı) yer almaktadır. Kamberler Mahallesi'ne komşu mahalle sakinleri yer almaktadır. Bu kümede yer alan mahallelerin, Kamberler Mahallesi'ne mesafesi, 1 km'den az veya 1-5 km arasındadır. Bu mahallelere örnek olarak: Selimzade, Meydancık, Yıldırım, Elmasbahçeler, Tayakadın, Tuzpazarı mahalleleri verilebilir.

Dördüncü kümede 50 örnek (katılımcı) Kamberler Mahallesi'ne uzak mahalle sakinleri oluşturmaktadır. Bu sakinler parkı, iş, görev, transit geçiş gibi çeşitli nedenlerle kullanan sakinlerdir.

1.7.2. Çalışmanın Veri Toplama Teknikleri:

Yukarıda da değinildiği gibi, araştırma kapsamında hem nitel hem de nicel veri toplanmasına yönelik çalışmalar yapılmıştır. Araştırmanın nicel verileri oluşturulan örneklem kümesinden elde edilmiştir. Nitel verilerin bir kısmı da seçilen örneklemden sağlanmıştır.

Anket formunun oluşturulması aşamasında, konuya yönelik daha önce yapılan araştırmalar ve gözlemler doğrultusunda, bu alanda daha önce yapılan araştırmalardan yararlanılmış (Kızyakup Kent Parkı Kentsel Tasarım ve Mimari Proje Yarışma Şartnamesi) ve araştırmada yer alan sosyal kesimlerin özelliklerini ortaya koyabilecek soruların tespit edilmesine çalışılmıştır. Anket formu oluşturulurken daha önce benzer alan araştırmalarında kullanılan anket formları da (Demir, 2005:19-42) incelenmiştir.

Alan araştırmasında 47 sorudan oluşan tek anket formu kullanılmıştır. Anket formunda sorular altı bölümde düzenlenmiştir (bkz Ek 1). Düzenlenen anket formunun birinci bölümünde katılımcıların yaş, cinsiyet, eğitim durumu, mesleki durumu, hane halkı geliri gibi demografik özelliklerine yönelik sorular yer almaktadır. İkinci bölümde proje sonrasında alandan göç eden veya edecek olan sakinlerin (ilk iki küme; I.Küme ve II.Küme), mahalledeki ikamet süreleri, mahalleye nereden geldikleri, konutlarının mülkiyet durumu, proje esnasında kamulaştırma bedelleri ödemesinde mağduriyet hali gibi mahalleyle olan ilişkileri ve projeye yönelik algılarını tespit etmeye yönelik sorulara yer verilmiştir. Üçüncü bölümde ise katılımcıların yenileme projesine katılımı, projeye desteği, projenin başarısına veya örnek olarak gösterilmesine yönelik algıları tespit edilmeye çalışılmıştır. Dördüncü

bölümde katılımcıların Kent Parkı'yla olan ilişkileri irdelenmiştir. Kent Parkı'nın kimler tarafından, hangi sıklıkla kullanıldığı, kullanıcıların ne amaçla parka geldiği, parkta bulundukları süre gibi unsurlar bu bölümde ele alınmıştır. Beşinci bölümde Kent Parkı'nda yer alan sosyal, kültürel tesisler, spor alanları, çocuk oyun alanları gibi tesislerin yeterliliğinin yanında temizlik, güvenlik, gürültü ve yeşillik gibi fiziksel unsurlara yönelik algı soruları bulunmaktadır. Altıncı bölümde ise katılımcıların parka yönelik düşünceleri, önerileri ve değerlendirmeleri yer almaktadır.

Bunun yanında, konu ile ilgili daha önce üretilen tez, makale, bildiri, araştırma projeleri, yasa ve yönetmelik vb. düzenlemeler araştırılmıştır. İlgili araştırma konusunda, Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başkanlığı, İller Bankası Genel Müdürlüğü, Belediye Başkanlıkları vb. kuruluşlarla olanaklar çerçevesinde görüşmelerde bulunularak yapılan projeler hakkında yazılı ve görsel belgelere erişim sağlanılmaya çalışılmıştır.

BÖLÜM 2
KENTSEL YENİLEME KAVRAMI:

Son zamanlarda bütün dünyada olduğu gibi ülkemizinde gündeminde "kentsel yenileme", "kentsel dönüşüm", "kentsel canlandırma" kavramlarının sıklıkla yer aldığı görülmektedir. Özellikle ana kentlerde çeşitli nedenlerle kent dokusunda sorun olarak görülen kentsel alanların yeniden yapılandırılması amacıyla bir dizi proje ve uygulama gerçekleştirilmektedir. Bu uygulamaların amacı, "kent için önem arz eden ancak çeşitli nedenlerle çöküntüye uğramış kent parçalarının yeniden kente kazandırılmasıdır" (Özden, 2008:45). Hiç kuşkusuz kentsel yenileme kavramıyla ilgili literatürde birçok tanım bulunmaktadır. Bu bölümde kentsel yenileme faaliyetlerinin kavramsal çerçevesi, tarihsel gelişimi ve kentsel yenileme gereksinmesini ortaya çıkaran faktörler irdelenecektir.

2.1. Kavramsal Çerçeve:

Avrupa ve Amerika kentsel yenileme uygulamaları irdelendiğinde, bu uygulamaların daha çok köhnemiş veya terk edilmiş depolama ve sanayi bölgelerinde ya da kullanılmayan, işlevini tamamlamış tersane, liman, dok vb. kıyı alanlarında gerçekleştirildiği görülmektedir (Özden, 2008:45). Gerçekleştirilen bu kentsel yenileme faaliyetleri, farklı yaklaşımlar tarafından kullanılan "yenileme", "yenileşme", "dönüşüm", "koruma", "yenilenme", "yeniden yapılandırma", "yeniden canlandırma", "soylulaştırma" gibi terimler ile gündemde yer almaktadır. Bu terimlerin vurguladıkları vizyon, amaç, strateji ve yöntemlere göre farklılıklar göstermektedir. Bunun nedeni, kentsel yenileme sürecinin hedefleri, kapsamı ve amacının zamanla ve ülkeler arasında, değişen siyasal, ekonomik ve sosyal koşullar altında farklılaşmış olmasıdır. Dolayısıyla akademik ve mesleki literatür Kocabaş'ın (2006:2) da altını çizdiği gibi "birbiri ile yarışan tanımlar" ile doludur. Bu tanımların bazıları aşağıda verilmiştir:

Atalık'a göre (1985; akt., Özden, 2008:43) kentsel yenileme, "zaman içinde eskimiş ve yıpranmış kent dokularının, günün sosyal ve ekonomik şartlarına uygun olarak değiştirilmesi veya yenilenmesini sağlayan süreçtir."

Thomas (2003; akt., Kütük, 2006:11) ise kentsel yenilemeyi, "kentsel sorunların çözümlenmesini sağlayan ve değişime uğrayan bir bölgenin ekonomik, fiziksel sosyal ve çevresel koşullarına kalıcı bir çözüm sağlamayı amaçlayan geniş kapsamlı bir vizyon ve eylem olarak" tanımlamaktadır.

İngiltere'deki uygulamaların ilk kapsamlı çözümlemesini yapan Gibson ve Langstaff (akt., Kocabaş, 2006:3), kentsel yenilemeyle ilgili yaptıkları açıklamada *"…* kentsel yenileme deyimi Amerika kökenlidir. Orada ve pek çok ülkede, eski kent ve kasabaların, merkezi iş alanları da dahil olmak üzere, iyileştirilmesi ya da yeniden yapılaştırılmasını ifade etmektedir. Uygulamada ise, kentsel yenileme, tanımlandığı biçimde genelde mevcut düşük gelirli nüfusun yerinden edilmesi, daha karlı ofis, ticari ve lüks konut yapılaşmaları veya ulaşım altyapısının sağlanması anlamına gelmiştir." ifadelerini kullanmaktadır.

Şen'in (2005:127) konuya yaklaşımı ise, "…bütün bu kavramlar farklı içeriklere sahip olmakla birlikte kentin farklı ölçeklerde ve içerikte dönüşen parçalarına işaret etmektedir. Bütün bu dönüşüm biçimleri bütünsel bir niteliğe sahip olması itibariyle 'kentsel yeniden yapılanma' çerçevesinde açıklandığında her bir yenileme/dönüşüm biçiminin toplumsal yaşamı da dönüştüren bir niteliğe sahip olduğu gözlemlenmektedir." şeklinde olmaktadır.

Kentsel yenileme en genel anlamıyla "zaman süreci içinde eskiyen, köhneyen, yıpranan, sağlıksız/yasadışı gelişen ya da potansiyel arsa değeri üst yapı değerin üzerinde seyrederek değerlendirilmeyi bekleyen ve yaygın bir yoksunluğun hüküm sürdüğü kent dokusunun, altyapısının sosyal ve ekonomik programlar ile oluşturulup beslendiği bir stratejik yaklaşım içinde,

günün sosyo-ekonomik ve fiziksel şartlarına uygun olarak değiştirilmesi, geliştirilmesi, yeniden canlandırılması ve bazen de yeniden üretilmesi eylemidir." (Özden, 2008:44)

Tüm bu tanımlamaların dışında kentsel yenileme, kentsel mekânların yeniden üretimi olarak da tanımlanabilir. Bu yeniden üretim kendiliğinden veya bilinçli şekilde olumlu yönde olabildiği gibi bir mekânın çöküntü alan haline dönüşebilmesine neden olan işlev değişiklikleri gibi kendiliğinden doğaçlama oluşumlarla aksi yönde de gerçekleşebilmektedir.

2.2. Kentsel Yenilemeye Neden Olan Faktörler:

Dünyada kentlerin hızla büyümekte ve gelişmekte olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Bu gerçek ülkemiz için de geçerlidir. Özellikle küreselleşen dünyada yaşanan sosyal, siyasal, kültürel ve ekonomik değişimler kent ve kentsel mekânlarda çeşitli sorunları ortaya çıkarmıştır.

Ekonomik ve sosyal gelişmeler, karmaşık ve dinamik sistemler olan kentlerin yapılanmasında önemli etkiler meydana getirebilmektedir. Kent sakinlerinin göç etme, yerleşim yerlerini değiştirme eğiliminde olmaları, kentlerin fiziksel açıdan değişimine yol açmakla birlikte sosyal anlamda da değişimine yol açmaktadır. Göçlere bağlı olarak bazı yerleşim yerleri zaman içinde terk edilmekte ve yeni yerleşim alanları oluşmaktadır. Bu süreçte terk edilen eski yerleşim alanlarının bir kısmı yeni işlevler kazandırılarak yenilenebilmektedir. Ancak, yenilenme olanağı bulamayan eski yerleşim yerleri ise bir nevi kaderine terk edilmektedir. Tüm yaşanan süreçler, sonunda "köhne" tabir edilen kentsel alanlar gündeme gelmektedir.

Genç'in (2003:425) tanımladığı gibi "köhne" kavram olarak "bir takım özelliklere sahip olmayan bölgeler için" kullanılmaktadır. Bu anlamda köhneleşmiş bölgelerin temel özelliklerini irdelemek gerekirse, bu alanlar standartların altında ve gerileme halindedirler. Genç'e göre (2003:425)

köhneleşmeye yol açan birkaç faktör bulunmaktadır. Köhneleşmeye yol açan en önemli faktörlerden biri ekonomik ömrünü tamamladığı varsayılan konut stoku alanlarının varlığıdır. Kentlerde eskiyen yapı stoklarının çoğunlukla ekonomik ömrünü tamamladığı gerekçesiyle yıkıldığı ve yerlerine günün koşullarına göre yeni yapı stoklarının yapıldığı görülmektedir. Ancak, kimi yasal nedenlerle kimi de ekonomik nedenlerle yıkıl(a)mayan eski konut stoku, sahipleri tarafından ya kaderine terk edilmekte ya da yapılış amaçlarından farklı işlevlerde kullanılmaktadır. Bu bağlamda, özellikle eski kent merkezlerindeki yapı stoklarının günün koşullarına göre donatısının ve altyapısının yetersiz kalmasının bir köhneleşme sürecine yol açtığı söylenebilir.

Köhneleşmeye yol açan faktörlerden ikincisi, sosyal, kültürel ve ekonomik faaliyetlerin yoğunlaştığı merkezi iş alanlarının aşırı kullanım nedeniyle yıpranmasıdır. Kentin merkezinde bulunması gereken iş kolları merkezi iş alanlarının yoğun kullanımına, nüfus baskısına ve arazi değerlerinin artmasına yol açmaktadır. Merkezi iş alanlarının çekim merkezi olması, burada kent toprağının rant değerinin artmasına, fiyatların yükselmesine ve birim miktarda en fazla gelir elde etmek için mal sahipleri ile müteahhitlerin yüksek yapıları tercih etmelerine neden olmaktadır. Büyük kentlerdeki merkezi iş alanlarında sık değişen imar kararlarıyla kat sayılarının yükseltilmesi bir anlamda köhneleşmeye de yol açmaktadır.

Köhneleşmeye yol açan faktörlerden üçüncüsü, eski kent merkezlerinin yeni merkezler oluşması nedeniyle önem kaybetmesidir. Son zamanlarda ticaret merkezlerinin kent merkezlerinin dışına taşınması bu açıdan üzerinde özenle durulması gereken bir konudur. Teknoloji ve altyapı olanaklarının gelişmesi, kentte yaşayanların gelir seviyelerinin artması sonucu önce konut alanları merkez dışında yer almaya başlamış bunu takiben zamanla işyerleri, büyük alış veriş merkezleri ve bazı kamu binaları da merkez yerine çevrede konuşlanmışlardır. Bunun sonucunda eskiden yoğun kullanılan merkezi iş alanlarının önemi azalmakta, terk edilen merkezi alanlar yeni fonksiyonlar

üstlenmektedir. Kent ekonomisini etkileyen bu durum kentin sosyal, kültürel yapısını da etkilemekte ve merkezi iş alanlarının yenilenmesini gündeme getirmektedir.

Bu bağlamda ekonomik açıdan köhneleşme Wingo (1969:224, akt., Genç, 2003:425) tarafından "belli bir dönem içinde net yatırım azalmasına maruz kalmış bir yapının veya bölgenin içinde bulunduğu durum" olarak tanımlanmaktadır. Bir mülke yapılan onarım, bakım, yenileme, modernleştirme harcamalarının, o mülkün ilk durumunu korumaya veya onu istikrarlı bir ekonomik üretim seviyesinde tutmaya yeterli olmadığı zamanlarda köhneleşme söz konusudur. Ekonomik güçsüzlüğün kentsel alanların köhneleşme sürecinde birincil rol oynadığı açıkça görülmektedir.

Köhneleşmeye neden olan daha başka faktörlerden de söz edilebilir. Bu faktörlerden en önemlilerinden biri, gelişen, büyüyen her kentin olağan süreci içinde karşılaşabileceği, sanayi tesislerinin, depo alanlarının kent içinde kalması, gecekondu alanları gibi kentsel alanların ortaya çıkmasıdır. Diğer bir faktör ise sel, yangın, deprem gibi doğal afetlerdir. Bunların yanı sıra diğerlerine göre daha az sayıda da olsa yaşanan savaşlar da kentlerde yenilemeye neden olan önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.3. Kentsel Yenilemenin Tarihsel Gelişimi:

Kentsel yenilemenin tarihsel süreci incelendiğinde, özelikle Avrupa'da kentsel yenileme gereksinmesinin ortaya çıkmasında Sanayi Devrimi'nin önemli etkilerinin olduğu görülmektedir. Sanayi Devrimi tüm diğer etkileri yanında, toplumsal yaşamda da önemli değişimlere yol açmıştır. Yeni sanayi kentlerinin ortaya çıkması, sanayinin gelişmesine paralel nüfusun büyük bir bölümünün bu kentlere akın etmesi beraberinde önemli sorunları da getirmiştir. Bu durum kentlerde plansız yapılaşma, sağlıksız yaşam alanları, kirlilik olarak kendini göstermiştir.

Ayrıca, Sanayi Devrimi sonrasında sağlıksız biçimde yoğunlaşarak hızla yapılaşmış Avrupa kentlerinde, kısa aralıklarla yaşanan iki büyük dünya savaşı da kentlerde yeniden yapılanmayı zorunlu kılmıştır. I. Dünya Savaşı ve II. Dünya Savaşı sonrasında bombalanarak yıkılan kentlerin yeniden kent planlama anlayışı içinde yenilenmesi bir kamu görevi olarak düşünülmeye başlanmıştır. Bu durum, savaş nedeniyle yıkılan kent parçalarının yenilenmesinde, korumacılık anlayışına yeni bir boyut kazandırmıştır. Kent içinde yer alan tarihi, doğal, kültürel değerlerin tek tek korunması yerine, tarihi niteliği ön planda olan kentler olarak bütüncül bir yaklaşımla korunması gündeme gelmiştir.

19 yy'dan bugüne kadar uygulanan kentsel yenileme politikaları ve uygulama biçimleri çeşitlilik göstermektedir. Bu uygulamalardan en önemlisi, sefalet yuvalarının temizlenmesi olarak adlandırılan "slum clearance" yaklaşımıdır. Slum, ilk dönemlerde, hızlı sanayileşme ve teknolojik gelişmelerle birlikte İngiltere'de kırsal kesimden kentlere gelen yeni göçmenlerin, hiçbir plana bağlı kalmadan veya plan kaygısı taşımadan salt barınma sorununu gidermek amacıyla yaptıkları sağlıksız ve düşük standartlı konutların yer aldığı kentsel dokular olarak tanımlanmaktadır. Bu plansız kentsel dokuların Gibson ve Kocabaş'ın (2002, akt., Kütük, 2006:27) da vurguladığı gibi, halk sağlığını, toplum güvenliğini ve huzurunu tehdit etmeye başlamasıyla birlikte İngiliz Hükümetlerinin aldığı kararlar sonucunda yeni standartlar oluşturulmuştur. Ancak, yapılan bu düzenlemeler sonrasında 1870 öncesi konutlarla daha sonra yapılmış konutlar arasında standartlar açısından farklılıklar ortaya çıkmıştır. 1870 öncesi yapılan ve standartlara sahip olmayan konutların ödeme gücü yeterli olmayan kesim tarafından kullanılmaya başlanması bu alanların hızla slumlaşmasına yol açmıştır.

İngiltere'deki sorunlu konut stoklarının yeniden yapılandırılması amacıyla "slum clearance" çalışmaları başlatmıştır. Bu çalışmalar köhneleşmiş alanlardaki konutların tamamen yıkılarak temizlenmesi üzerine odaklanmıştır. Bu yaklaşım, uygulamaya geçmesinin ardından içinde barındırdığı "yıkıp-

dışarı atmak" anlayışı nedeniyle büyük eleştirilere maruz kalmıştır. Bu eleştirinin en büyük nedeni, fakir insanlara başka bir alternatif gösterilmeden barındıkları konutlardan çıkartılması ve bu tarz başka alanlara yönlendirilmesi ve asıl sorunlara hiç bir çözüm getirmemesinden kaynaklanmaktadır.

"Slum clearance" yaklaşımı, kentleşmenin hızla devam ederek kent dışına doğru yayıldığı 1919–1939 dönemi içerisinde maruz kaldığı eleştirilerle birlikte geliştirilerek devam etmiştir. Bu dönemde konut üretiminde özel sektörün yanı sıra kamu sektörü de devreye girerek düşük gelirli insanlar için sübvansiyonla desteklenen kiralık konut üretimine başlamıştır Bu yenilik, konutlarından çıkartılan düşük gelirli insanların sübvansiyonla desteklenen konutlara yerleştirilmesini sağlayarak "slum clearance" için yeni bir uygulama aracı yaratmıştır. Örneğin, İngiltere 1930'larda büyük ölçekli slum temizliği programı olan "Ulusal Slum Temizliği Kampanyasını" başlatmışsa da, bu program yerel çevre ve toplum hizmetleriyle ilgilenmeden kötü konut koşullarına sahip kısıtlı alanlarda uygulanabilmiştir (Gibson ve Kocabaş, 2002, akt., Kütük, 2006:26).

Akkar'ın (2006:31), LeGates ve Stout'dan (1998) aktardığı gibi, 1940'lardaki ve 1950'lerdeki kentsel politikalar, yeni kentsel kullanımların eski kullanımların yerine geçmesini, geçmişten gelen fiziksel sorunların yok edilmesini ve kentlerin yeniden yapılandırılmasını öngörmektedir. Bunların yanı sıra, bu dönemde merkezi yönetimin öncülüğündeki ABD'de 1949 yılında çıkarılan Konut Yasası'yla sosyal konut projelerinin artması ve kentsel yenilemenin kurumsallaşmasının sağlanması kentsel alanların yeniden yapılandırılmasında gerçekleştirilen önemli uygulamalardır.

1950'ler kentsel yenileme sürecinde, "Sefalet Yuvalarının Temizlenmesi ve Buldozer Operasyonlar"ı ile anılmaktadır. Bu dönemde, Oc ve Tiesdell'in de (akt., Akkar, 2006:31) vurguladığı gibi, özellikle ABD'de, Konut Yasası'nın ardından, kent içi alanlarda öncelik kenar mahallelerinin temizlenmesine öncelik verilmiş ve bu alanlarda yıkımlar yapılarak eski konut dokusu

tamamen ortadan kaldırılmıştır. ABD'nin yanında özellikle Avrupa'da da, II. Dünya Savaşı'ndan sonra ikinci büyük bir yıkım dönemi başlamıştır. Yasal bir zeminde gerçekleşen bu yıkım hareketi öncelikle çöküntü alanlarında gerçekleştirilmiştir. Bir dönem işçilerin barınması için inşa edilen ve daha sonraları sorunlu alanlar haline gelen bu alanlar, hükümetlerin yeniden sağlıklı hale getirileceği vaatleriyle temizlenmeye başlanmıştır. Ayrıca, geleneksel kent merkezlerinde de büyük yıkımlar yapılmış ve boşalan alanlara yüksek katlı konut blokları inşa edilmiştir. Bu oluşan yeni kent merkezleri tamamen ofis ve ticaret işlevleri taşıyan bölgeler haline dönüştürülmüştür.

Bunun yanında, Erden'in (2003, akt., Kütük, 2006:27) belirttiği gibi, özellikle siyahların yaşadığı konut alanlarında, sağlıklı ve güvenli yeni konut alanları yaratma gerekçesiyle de büyük yıkımlar yapılmıştır. Carmon (akt., Kütük, 2006:28) tarafından "Buldozer Dönemi" olarak adlandırılan bu dönemde, gerçekleşen yıkımlar yerleşim alanlarının fiziksel koşullarının iyileştirilmesine yönelik olup sosyal boyut önemsenmemiştir. Bu aktarımların ışığında, alanın tümüyle temizlenmesi, bugün artık benimsenmeyen, sıklıkla tercih edilmeyen ve geçmiş uygulamaları da çok eleştirilen bir yöntem olarak değerlendirilmektedir. Ancak proje uygulayıcıları, özellikle tarihi kentlerde, doğal ve kültürel koruma alanlarında yasadışı yapılaşmadan ötürü küçük ölçekli uygulamalarda temizleme yöntemini tercih edebilmektedir.

Buldozer yöntemi ile gerçekleştirilen kentsel yenileme uygulamalarına karşı yoğunlaşan tepkiler sonucu, 1960'lı yıllarda yerel ve merkezi yönetimler daha yumuşak uygulamalara ve politikalara yönelmek zorunda kalmıştır. Bu yönelmenin nedeni ise buldozer yöntemi ile gerçekleştirilen uygulamaların sosyal ve ekonomik gereksinmeleri karşılayamamış olmasının yanı sıra ortaya çıkan rantın/kazancın toplumun belirli kesimlerine yönlendirilmesine karşı tepkilerdir. Bu dönemde siyasi ortam içinde bireylerin eşitliğine dayanan ve bireylerin bir şekilde kararlara katılımı hakkının olması gerektiğini savunan görüşler ağırlık kazanmaya başlamıştır. Ayrıca, bu yıllarda kentsel

yenilemeye karşı oluşan tepkileri azaltmak için öncelikle Almanya'nın Kreuzberg bölgesinde yumuşak kentsel yenileme (soft urban renewal) yaklaşımı başlatılmıştır (Kütük, 2006:27).

Yumuşak kentsel yenileme yaklaşımı, yenilenmesi düşünülen alanlarda yaşayanların daha fazla önemsendiği, alanın fiziksel yapısından ziyade daha fazla sosyal, ekonomik ve kültürel yapının da değerlendirildiği yenileme yaklaşımı olarak karşımıza çıkmaktadır. Yiğitcanlar'ın (2001:55) vurguladığı gibi, önceki yıllara kıyasla büyük ölçekli yenileme faaliyetlerinden çok daha küçük ölçekli yenileme faaliyetleri önem kazanmıştır. Bireyselliğin önemli ölçüde gündeme geldiği bu dönemin sonlarına doğru modernist planlama yaklaşımından farklı yeni planlama yaklaşımlarına gereksinim duyulduğu görülmektedir.

Ayrıca, 1960'lı yıllar kentsel rehabilitasyon yaklaşımının büyük ölçüde kabul edildiği bir dönemdir. Bu dönemde, kentsel alanlara yapılacak müdahalede yerel gereksinmelerin ve koşulların dikkate alınması gerekliliği üzerinde durulmakla birlikte kentsel koruma, yenileme ve rehabilitasyonun farklı öğeleri bir araya getirilerek alanın kimliğinin ve özelliklerinin ortaya çıkarılmasının önemi tartışılmaya başlanmıştır. Bir alanın yıkılıp yeniden yapılmasının ekonomik ve özellikle sosyal maliyetinin, alanın iyileştirilmesine göre çok daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu bağlamda, rehabilitasyon, bir alanda yıkım ve yeniden yapımın daha zor ve karmaşık bir süreç olduğu savıyla ortaya çıkan bir yaklaşımdır. Kent merkezleri gibi büyük çıkar çatışmalarının ortaya çıktığı alanlarda iyileştirme, yüksek oranda bir katılımı gerektiren, tasarımdan finansa ve inşaat konularına kadar tüm konulara ön ayak olan geniş ölçekli bir koordinasyonu sağlama imkânı yaratmıştır (Erden, 2003, akt., Kütük, 2006: 28).

1970'lerde, sefalet yuvalarının temizlenmesi ve buldozer operasyonlarına karşı tepkiler sonucu, kentsel yenileme politikaları ve uygulamalarında önemli değişimlerin olduğu görülmektedir. Kentsel alanların yenilenmesinde

ve korunmasında bölge sakinlerinin de yer alması gerektiği düşüncesi, dönemin siyasi söyleminde de vurgulandığı gibi katılım boyutuyla gündeme gelmiştir.

Bunun yanında, 1970'lerden itibaren yaşanan krizlere bağlı olarak bütün dünyada kentlerin yeniden yapılandırıldığı, küreselleşme olarak tanımlanan yeni bir dönem başlamaktadır. Türkün vd.'nin (2005:15) aktarımlarıyla, II. Dünya Savaşı sonrasında "modern kentin düşüşü" olarak da adlandırılan süreçte, alt kentleşme nedeniyle cazibesini kaybederek çöküntü alanlarına dönüşen kentin merkezi bölgelerinin yeniden yapılanması, yeni kentsel yenileme evresinin boyutlarından birini oluşturmaktadır. Batı'daki sanayi kentlerinin birçoğu "sanayisizleşme" olarak adlandırılan bir sürecin sonunda üretim mekânları olmaktan tüketim mekânları olmaya doğru evrilmekte ve küresel ekonomi içinde hizmet sektörünün en önemli kazanç alanını oluşturduğu mekânlara dönüşmektedir. Batı kentlerinde sunulan hizmetlerin sermaye ve insan çekmede kullandığı en önemli araç da kentlerin bütün olanaklarının, bu arada geçmişinin de yeniden devreye sokularak farklı biçimlerde pazarlanır ve diğer kentlerle yarışabilir hale getirilmesidir.

1970'li yılların başından bu yana izlenen köklü değişimler sadece ekonomik alanda değil, sosyal, kültürel, kurumsal ve mekânsal anlamda da birçok değişime neden olmuştur. Kayasu vd.'nin (2003:22) belirttiği gibi, temelde küreselleşen dünya ekonomisi bu değişimlerin temelini oluşturmaktadır. Bu değişimler bir mekândan diğerine farklılıklar göstermektedir. Bunun nedeni ise bir mekândan diğerine değişen kültürel, siyasal ve sosyal faktörlerdir.

Bu dönem özellikle konut alanlarının rehabilitasyonuna yönelik uygulamaların yaygın olarak gerçekleştiği bir dönem olarak anılmaktadır. Kentsel yenileme uygulamaları kamu veya kamu kaynakları kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Bu uygulamalar kimi zaman küçük ölçekte olabildiği gibi kimi zaman da büyük ölçeklerde olabilmektedir. 1970'lerin başında İngiltere'de, eski konut dokusunun iyileştirilmesi ve yerel sosyal sorunların çözülmesi amacına

yönelik uygulamalar bu dönemin en belirgin örnekleridir. Ayrıca, ABD'de bu dönemde geliştirilen "model kent" yaklaşımı ile de sorunlu alanların hem sosyal hem de fiziksel sorunlarının çözümü hedeflenmiştir.

1970'ler ve özellikle 80'ler sonrasında ise, değişen siyasal ve ekonomik koşullara bağlı olarak farklı yapılanmalar gündeme gelmiştir. Genç'in (2003:446) vurguladığı gibi, yenilenen alanların sosyal unsurları ile ele alınması fikri gelişmiş (urban rehabilitation), ve bunu yenilenen kent parçasının veya tüm olarak kentin ekonomik öncelikleri de dikkate alınarak yenilenmesi uygulamaları (urban redevelopment) izlemiştir.

1980'li yıllar tüm dünyada, özellikle Avrupa ve Kuzey Amerika'da çok belirgin bir kentsel yenileme/dönüşüm sürecinin başlangıcını belirlemiştir. Bu süreç kentlerde ekonomik, siyasal, sosyal ve mekânsal değişimleri harekete geçirirken, kentlerin yenileme dinamiklerinde de önemli farklılaşmalar izlenmiştir (Kayasu, 2003:23).

1980'li yıllarda çalışmalar ilkesel olarak yerleşmiş ve kabul edilmiş, ilerleyen yıllarda ise Avrupa Konseyi, konuyla ilgili çalışmalar yapmıştır. "1981'de "Urban Renaissance" adıyla başlatılan kampanya kentlerde yaşam koşullarının daha iyi seviyelere yükseltilmesini, kentlerin şimdiki ve gelecekteki rollerinin tanımlanması ve bununla ilgili yasal düzenlemelerin yapılması gibi çeşitli konuları kapsamaktadır. Bunu 1987'de savaş sonrası kentlerin yeniden yapılanması amacıyla çeşitli disiplinleri bir araya getiren Bellagio Konferansı izlemiştir (Özden, 2001:6).

1990'a gelindiğinde, Avrupa Topluluğu tarafından hazırlanan ve kentsel çevreyi de içine alan Green Paper'ın katkısıyla, Batı Avrupa ülkeleri, kentsel yenilemeyle ilgili kendi planlarını ortaya koymuşlardır. Bu dönemde kentsel alanların yeniden canlandırılmasıyla başlayan çalışmaları, sürdürülebilir kentler üzerine çalışmalar izlemektedir. Bu çalışmalarda, kentsel yenileme ile ilgili temel ilke ve çerçeve yapılar oluşturulurken, merkezi devlet ve uzantıları

ile yerel yönetimlerin bu konularda yapmaları gereken temel görev ve hizmet alanlarının neler olduğu ortaya koyulmaya çalışılmıştır (Özden, 2001:6).

Bu dönem, birçok kentte daha da çok iş hacmi yaratmak için yenileşme, ofis binaları ve kent merkezlerinde "soylulaştırma"nın ortaya çıktığı bir dönemdir. Kente küresel kapitalin çekilmesi ve küresel etkiler içinde özgün özelliklerin ortaya çıkarılması hedefleriyle kent merkezleri gündeme gelmiş, özellikle yeni, yüksek vasıflı işgücü kent merkezlerine yönelmiştir. Bu eğilim sonucu kent merkezlerinde bir yenileme süreci yaşanmaya başlamıştır. Bu dönemde ortaya çıkan yeni bir kavram soylulaştırma (gentrification) kavramı olmuştur. Düşük gelirlilerin yaşadığı kent merkezindeki eski konutlar, orta ve üst sınıflar tarafından satın alınarak yenilenmeye başlanmıştır. Böylece, orta sınıfın kentin merkezine dönüşü başlamıştır. Yenileşme, yenileme ve yeniden yapılanma çabaları sonucu, fiziksel olarak güçlenen kentsel doku içinde yaşayan eski sakinler ise bu alanlardan ayrılmak durumunda kalmıştır. Özel sektör ve yerel yönetimlerce de destelenen birçok kent merkezi, yenileme projesiyle yeni cazibe alanları haline gelmiştir. Kentte, kamusal yatırımların yanı sıra, küçük-büyük yatırımcılar, bankalar, şirketler gibi yeni aktörler ortaya çıkmıştır. Bu yeni aktörler de kentin yenilenmesi için yatırımlar yapmaya başlamıştır (Erden, 2003, akt., Kütük, 2006:29).

Pek çok kentte gözlendiği gibi, kent merkezindeki alanlar daha önce buralarda yerleşmiş bulunan üst-gelir grupları tarafından, mevcut konut dokusunun eskimesi veya günün koşullarına uygun olmaması, artan özel araç sahipliğine bağlı olarak otopark yetersizliği vb. nedenlerle terk edilmekte ve kentin çeperinde farklı gelir gruplarına hitap eden yeni konut alanları oluşturulmaktadır. Bu terk edilmenin sonucu ise, çoğunlukla bakımsızlık nedeniyle bozulmaya bırakılan ve çok çeşitli alt-gelir grupları ya da çoğunluğu kentin dışladığı kesimler tarafından kiralanan konut alanları, geceleri dolaşılamayan tehlikeli bölgeler olarak kendini göstermektedir.

Kent merkezlerinde yaşanan bu değişim bu merkezi bölgelerin sorunlu alanlar haline gelmesine yol açabilmektedir. Yenileme projeleri çerçevesinde merkezdeki çöküntü alanlarındaki konutlar, orta ve üst gelir gruplarını çekecek biçimde yeniden düzenlenirken aynı zamanda da tarihi mekânlar restore edilerek yeni işlevlerle yeniden kullanıma açılmaktadır. Bir diğer sorunlu alan sanayi kentlerinde değişen sosyal, siyasal, ekonomik ve üretim koşullarına bağlı olarak atıl hale gelen sanayi alanlardır. Bu alanlar dinlenme ve eğlenme alanları olarak cazibe merkezlerine dönüştürülebilmektedir.

1990'ların sonlarına doğru, planlamanın değişen ekonomik, sosyal ve çevresel amaçları, sürdürülebilir gelişme ve yenilemenin ilkelerinin oluşmaya başladığı dönemdir. Erden'in (2003, akt., Kütük, 2006:29) belirttiği gibi, sürdürülebilirliğin üç temel kavramı olan ekonomi, çevre ve sosyal yapının dengesi 1990'larda oluşan planlama yaklaşımını da tanımlamaktadır. Kentlerin korunması ve geliştirilmesi sürecinde alınan tüm planlama kararları içinde bu üç bileşenin dengeli biçimde yer almasının gerekliliği kabul görmüştür. Ayrıca, bu dönemde, kent merkezlerindeki eskimenin çeşitli boyutları arasındaki (fiziksel, sosyal, siyasal ve ekonomik boyutları) ilişkilere olan ilginin artmasıyla durum değişmiştir. Tek bir noktaya odaklı yaklaşım yerine, bütünleştirici bir yaklaşımın gerekliliği gündeme gelmeye başlamıştır. Bu dönemde planlama da hem parçacı-kısa vadeli yaklaşımları hem bütüncül yaklaşımları içeren bir yelpazede gelişmiştir.

Görüldüğü üzere, I. Dünya Savaşı'nın ardından kentsel yenileme, kent planlamanın içinde yer alan tüm aktörlerin gündeminde yer almaktadır. Mekânsal ve toplumsal dönüşümlerin çok boyutlu olmasından ötürü, zaman içerisinde kentsel yenilemenin amaçları, içeriği, organizasyon, yönetim ve finansman modellerinde değişimler görülebilmektedir. Bu nedenle yenileme uygulamalarının salt fiziksel boyutlarının ele alınarak tartışılmasının yanlış olacağı kanısıyla birlikte ekonomik, sosyal, siyasal, kültürel ve ideolojik boyutlarının da ele alınması gerektiği düşünülmektedir.

2.4. Kentsel Yenilemenin Temel Kavramları:

Kentsel yenileme her ülkede, her kentte, her bölgede farklı uygulamalar gerektirmekte ve anlam olarak da değişkenlik göstermektedir. Kentin mekânsal ve toplumsal yapısını belirleyen ekonomik, siyasal ve kültürel olmak üzere birçok değişkenin etkisiyle gerçekleşen kentsel yenileme uygulamalarında kentin dinamiklerine ve alanın özelliklerine göre farklı yöntemler tercih edilmektedir. Örneğin, ekonomik anlamda bir çöküş yaşanıyorsa, ekonomik canlanma hedefine yönelik önlemler alınmakta, sosyal anlamda bir çöküntü söz konusu ise sosyal yapıyı iyileştirici yöntemler kullanılmaktadır. Fiziksel anlamda bir köhneleşme söz konusu olduğunda ise teknik çözümler ile sorunlar çözülmeye çalışılmaktadır.

Tüm bu faaliyetler literatürde, “yenileme”, “yenileşme”, “dönüşüm”, “yenilenme”, “yeniden yapılandırma”, “yeniden canlandırma”, “koruma”, “soylulaştırma” gibi kavramlarla ifade edilmektedir.

2.4.1. Kentsel Yenileme/Yenilenme:

İngilizce bir sözcük olan renewal, Türkçe karşılık olarak “yenileme, yenilenme” şeklinde ifade edilmektedir (Redhouse,1998:362). Renewal kavramının, sözlük anlamında bulunmasa da, eylem türü olarak yıkma ve yeniden yapma eylemlerini de içerdiğini belirten Özden (2008:175), urban renewal uygulamalarını “kenti yeniden oturulabilir şekle koyma planı” olarak tanımlamaktadır. Genç (2003:415) ise urban renewal uygulamalarının daha çok, “kentlerin veya kent parçalarının eskiyen bölümlerinin fiziksel olarak yenilenmesi, yeniden inşa edilmesi” anlamını taşıdığını söylemektedir. Bunun yanı sıra Avrupa Konseyi’nin 1981 yılında başlattığı kampanyanın adı; yıkma, yok etme kaygılarıyla “urban renewal” iken “urban renasissance” olarak değiştirilmiştir (Özden, 2008:175).

Renovation kavramı ise “yenileme, tazeleme” gibi kavramları içermektedir (Redhouse, 1989). Özden (2008:176) ise “gerek yerleşme düzeni, gerekse mevcut yapıların durumu bakımından yaşama ve sağlık koşullarının iyileştirilmesi tümü ya da bir bölümünü ortadan kaldırılarak yeniden düzenlenmesi olarak” tanımlamaktadır. Daha geniş bir anlatımla da renovation, “bir kent parçasının ya da bir yapının belirli bölümlerini, tekniğine uygun şekilde yenileştirerek koruma olarak tanımlanmaktadır” (Hasol, 1998, akt., Özden, 2008:175).

2.4.2. Kentsel Yeniden Geliştirme:

Kentsel yeniden geliştirme kavramı ile ilgili literatürde birçok tanıma rastlanmaktadır. 1980’ler birçok konuda olduğu gibi, kentsel yenileme konusunda da önemli değişimlerin olduğu bir dönemdir. 1980’lerdeki yenileme projelerinin birçoğu kamu-özel sektör işbirlikleriyle gerçekleştirilmiştir. Bu dönemde gerçekleştirilen kentsel yenileme projelerinin odağında, atıl ve çöküntü haline gelmiş alanlarda, ekonomik canlanmayı sağlamak bulunmaktadır (Akkar, 2006:35).

Genç (2003:415) kentsel yeniden geliştirmeyi, “kentsel çevrenin kalitesinin bir bütün olarak artırılmasını ve kenti gelecek için hazırlamayı ve aynı zamanda yerel yönetim seviyesinde kentsel gelişme için kamusal hizmetlerin yerine getirilmesi olarak” tanımlamaktadır.

Özden’in (2008:177) aktarımlarıyla Keleş (1998) yeniden geliştirmeyi “ekonomik ve yapısal özellikleri, iyileştirilmesine olanak vermeyecek ölçüde kötüleşmiş olan yoksul konutların yıkılması ve bunların oluşturduğu kent bölümlerinin yeni bir tasarlama düzeni içinde bayındırılmasıdır.” şeklinde tanımlamaktadır.

Çetiner (1981, akt., Özden, 2008:177) ise yeniden geliştirmeyi, “uzun dönemde arazi kullanışı ve nüfus politikalarını yansıtan, kent ölçeğinde bir

nazım plana uygun olarak evvelce inşa edilmiş bir alanı istimlâk etme, bu alanı temizleme ve yeniden yapma, mevcut arazi kullanışını ve nüfus dağılım şeklini değiştirme ve elden geçirme olayı" şeklinde ele almaktadır. Özden (2008:179) de yeniden geliştirme eylemini, "büyük maliyetlere gereksinme duyması nedeniyle eleştirilere hedef olmakla birlikte, kentsel yenilemede sıkça başvurulan yöntemlerden biri olarak" kabul etmektedir.

2.4.3. Kentsel Yeniden Üretim:

1990 sonrasından günümüze kentsel yenilemede kullanılan en yaygın kavramlardan biri "kentsel yeniden üretim" ya da "kentsel canlandırma" (urban regeneration) kavramıdır. İngilizce bir sözcük olan regeneration Türkçe sözlük anlamı, "yeniden oluş(tur)mak, yeniden canlan(dır)mak, ıslah etmek, düzeltmek, iyileş(tir)mek" olarak ifade edilmektedir (Redhouse, 1994:359).

Özden (2008:177) urban regeneration (yeniden üretim/oluşmak) kavramını, "yok olmuş, bozulmuş, çöküntüye uğramış alanlarda yeni bir dokunun yaratılması" anlamında kullanmakta ve yeni dokunun üretimi esnasında ıslah edilebilecek alanların iyileştirilmesi ve yeni dokuya kazandırılması yeniden oluşum sürecinin bir parçası olarak değerlendirmektedir.

Urban regeneration kavramı (yeniden üretim/oluşmak) bir diğer anlatımla Genç (2003:415) tarafından "kent içinde tümüyle bozulmuş, yok olmuş, köhneleşmiş, dolayısıyla kentsel çöküntü bölgesi haline gelmiş alanlarda yeni bir dokunun yaratılması veya mevcudiyetinin iyileştirilmesi ile bu alanların kente kazandırılması" olarak tanımlanmaktadır.

2.4.4. Kentsel Sağlıklaştırma:

İngilizce bir sözcük rehabilitation Türkçe sözlük anlamıyla, "onarmak", "eski haklarını iade etmek", "iyileştirmek", "ıslah etmek" olarak tanımlanmaktadır

(Redhouse,1994:360). Bu tanımlamanın yanı sıra "sağlıklaştırma", "canlandırma" ve "daha iyi duruma getirme" gibi kavramlar da literatürde sıklıkla kullanılan kavramlardır.

Literatürde daha başka tanımlamalar da bulunmaktadır. Sağlıklaştırma bu çalışmada diğer kavramların yerine tercih edilmektedir. Özden (2008:179) sağlıklaştırma kavramını, *"*bozulmaların, sağlıksız ve niteliksiz gelişmelerin başladığı, ancak özgün niteliğini henüz kaybetmemiş olan kentsel alanların yeniden eski haline kavuşturulması*"* şeklinde tanımlamaktadır. Bir başka ifadeyle Keleş'ten Özden'in (2008:179) aktardığı gibi sağlıklaştırma, "bir yerleşim yerinin tümünü ya da bir bölümünü, işlevlerini gereği gibi yerine getiremez durumdan kurtarmak, özellikle oturabilirlik niteliklerini kaybetmiş ve eskimiş konut alanlarını daha üstün işgörü ölçülerine kavuşturmak" olarak tanımlanmaktadır.

Genç (2003:416) ise sağlıklaştırma kavramıyla, deformasyonun başladığı ancak özgün niteliği henüz kaybolmamış olan kent parçalarının eski haline kavuşturulmasının amaçlandığını belirterek, konut stokunun fiziksel açıdan eskimemesine rağmen özgün işlevlerini yitirdikleri durumlarda sağlıklaştırma çalışmalarının gündeme geldiğini ifade etmektedir. Öyle ki kentsel alanın özgün niteliklerini olumsuz etkileyen yapıların ayıklanmasında tercih edilen kentsel sağlıklaştırma, tüm kentsel alanda uygulanması oldukça zor bir kentsel yenileme türüdür. Ancak, alt ölçeklerde başarılı sonuçlara ulaşılmasında önemli katkılar sağladığı düşünülmektedir.

2.4.5. Kentsel Yeniden Canlanma / Canlandırma:

İngilizce bir sözcük olan revival için "yeniden canlanma", "dirilme", "yeniden canlandırma" ifadeleri kullanılırken revitalization için ise "yeniden canlandırma", "diriltme" ifadeleri kullanılmaktadır (Redhouse,1994:368).

Literatürde birçok tanımlama bulunmaktadır. Bu tanımlamalar birbirine yakın anlamlar ifade etmektedir. Özden'in (2008:166) aktarımlarıyla Keleş canlandırmayı, "yapıların özgün işlevlerini kaybettikleri, yapı olarak sağlam bulunmalarına karşın, değerlerinin türlü nedenlerle azaldığı durumlarda ortaya çıkan bir gereksinme" olarak ifade etmektedir. Özden (2008:167) ise "ekonomik, sosyal ya da fiziksel açılardan bir çöküntü dönemi yaşayan ya da bu çöküntü dönemi sonucunda terk edilmiş kent parçalarının, özellikle kent merkezlerinin çöküntüye uğramasına neden olan faktörlerin ortadan kaldırılması" olarak değerlendirmektedir. Genç'in (2003:414) yaklaşımının ise "sosyo-kültürel, ekonomik veya fiziki açıdan bir çöküntü süreci yaşamakta olan kentlerin çöküntüye neden olan parçalarının ortadan kaldırılması veya değiştirilmesi sonucunda, o alanın tekrar hayata döndürülmesi, canlandırılması" şeklinde olduğu görülmektedir.

Tüm bu tanımların ışığında yeniden canlanma/canlandırma, ekonomik, sosyal, fiziksel açılardan çöküntü alan haline gelen kentsel alanların, çöküntüye neden olan faktörlerin ortadan kaldırılmasıyla tekrar canlanmasının veya canlandırılmasının olanaklı olabileceği düşünülmektedir.

2.4.6. Soylulaştırma / Sosyal Islah:

"Gentrification" kavramı, İngilizce kökenli bir sözcük olan ve "orta sınıf, aydın tabaka" anlamındaki "gentry" sözcüğünden gelmektedir. Meslek sahibi, üst-orta sınıftan konut sahiplerinin, kentin belli semtlerine yeniden yerleşmesini ifade eden bu eylem türünde fiziksel çevrenin iyileştirilmesi önem taşımaktadır. Ancak, nüfus dönüşümleri, fiziksel dönüşümlerden daha büyük önem taşımaktadır. Literatürde; sık sık "soylulaştırma" olarak ifade edilen bu kavramın yerine, içeriğini tam olarak ifade edemediği gerekçesiyle, ilgili akademik çevrelerde "mutenalaştırma", "seçkinleştirme", "nezihleştirme", "saygınlaştırma" kavramları da kullanılmaktadır (Özden,2008:168).

Yine Özden'in (2008:168) aktarımlarıyla çeşitli tanımlara yer vermek gerekirse soylulaştırma farklı şekillerde tanımlanabilmektedir. Örneğin, Hamne (1984), soylulaştırmayı, "işçi sınıfı mahallelerinin ya da çok kullanıcılı köhne mekânların, orta veya daha üst sınıf gruplar tarafından saldırıya uğraması, eski kullanıcılarının yerinden edilmesi eylemlerini içeren bir kavram" olarak tanımlarken, Smith'e (1996) göre ise soylulaştırma, "kentlerin iç bölgelerinde yaşayan yoksul ve işçi sınıfının yaşadığı mahallelerin, özel sermaye akışı, orta sınıf alıcılar ve kiracılarca yenilenmesi sürecidir.

2.4.7. Yeniden İnşa Etme:

İngilizce bir sözcük olan reconstruction kavramı için, Türkçe sözlükte "yeniden yapmak", "yeniden düzenlemek" ifadeleri kullanılmaktadır (Redhouse,1994:357). "Yeniden inşa etme" anlamında da kullanılan bu kavram ile yenileme alanında, eski ve yeni malzeme kullanılması yoluyla alanın olabildiği ölçüde en özgün haline getirilmesi ifade edilmektedir (Göksu, 1994:85, akt., Genç,2003:416).

II. Dünya Savaşı sonrasında yıkılan Avrupa kentlerinin yeniden yapılanması süreci, kentlerin yeniden inşası (urban reconstruction) yaklaşımını gündeme getirmiştir. Akkar'ın (2006:31) da aktardığı gibi, "1940 ve 1950'lerin kentsel politikaları, yeni kentsel kullanımların eski kullanımların yerine gelmesini ve geçmişten gelen fiziksel sorunların yok edilmesine yönelik kentlerin yeniden inşasını" öngörmüştür. Bu dönemde, ABD'de 1949'da Konut Yasası ile sosyal konut politikasının genişlemesi ve kentsel yenilemenin kurumsallaşması sağlanmıştır (LeGates ve Stout. 1998, akt., Akkar, 2006:31). Bunun yanında, bu dönemde merkezi yönetimin öncülüğünde merkezi yönetim yerel yönetimlere, kentsel yeniden geliştirme planları hazırlanmış ve hazırlanan planlar sonucunda, kent içi alanlarda özellikle kenar mahallelerde büyük yıkımlar yapılarak bu alanlara çok katlı konut blokları inşa edilmiştir (Oc ve Tiesdell,1997, akt., Akkar, 2006:31).

2.4.8. Alansal Temizleme:

Alansal temizleme (urban clearance), buldozer tekniği olarak da adlandırılan, İngiltere ve ABD'de uygulanmış bir kentsel yenileme uygulamasıdır. Bu uygulamada sorunlu, mevcut fiziksel doku tümüyle yıkılarak alan temizlenmektedir. Temizlenen bu alanlarda yeni mekânlar üretilmekte ve yeni bir doku oluşturulmaktadır. Bu uygulama, düşük standartlı konut dokusu yerine, yeterli mali, siyasi ve yasal güce sahip otoritenin "temizleme yaklaşımını", mekânın yeniden üretilmesi noktasında gündeme taşımaktadır.

Temizleme yönteminde genellikle tercih edilen yasal yöntem, arazilerin veya yapıların kamulaştırılmasıdır. Yenileme alanı olarak tespit edilen alanlarda öncelikle mülk sahipleriyle anlaşma yolu aranmakta olup anlaşılamaması halinde yerel yönetimler veya yenilemeden sorumlu merkezi yönetim ilgili yasaya dayanarak kamulaştırma işlemini gerçekleştirmektedir. Kamulaştırma kararının kesinleşmesi sonucu, alandaki tüm yapılar yıkılmaktadır. Özel girişimciler, arazi geliştiriciler alanın yeniden şekillendirilmesinde önemli rol oynamakta ve ticaret, turizm, yeni konut alanları vb. işlevler yeniden planlanarak, üst gelir gruplarını hedef kitle olarak benimseyen, yeni yaşam alanları oluşturulmaktadır. Bu süreçte, alanın eski sahipleri başka bölgelere yerleşmekte ve alanı yeni kullanıcılarına gönüllü/gönülsüz bırakmaktadır (Özden, 2008:165).

2.4.9. Kentsel Koruma:

Günümüzde kentsel yenileme projelerinin, kentlerin tarihsel ve kültürel birikiminin ve mirasının değerlendirilmesi noktasında yoğunlaştığı görülmektedir. Kentlerin ulusal ya da uluslar arası düzlemlerde, yeni imajlar yaratmaktan öte, var olan tarihi ve kültürel mirasını ön plana çıkaracak

imajların tercih edildiği gözlemlenmektedir. Tarihsel ve kültürel miras ile ekonomik gelişme arasındaki güçlü bağın öneminin anlaşılması, 1990'lardan itibaren özellikle tarihi kent merkezlerinde kentsel yenileme ya da bir diğer ifadeyle 'kentsel koruma' (urban conservation) yaklaşımının ön plana çıkmasına neden olmuştur. Son dönemlerde özellikle Avrupa kentlerinde, kentsel koruma amaçlı yenileme projelerinin; çöküntü alan haline gelmiş tarihi merkezlerin yeniden kente kazandırılması, tarihi merkezlerin çevresel özelliklerinin iyileştirilmesi, tarihi değeri olan sanayi ve ticaret alanlarının canlandırılması bu açıdan önemlidir.

1990'lardan itibaren, kentsel yenileme projeleri amaçlarına göre çeşitlilik göstermektedir. Çevresel şartların ıslah ve ekonomik canlandırmayı amaçlayan projelerde toplumsal içerikler ön plandadır. Bu projelerde toplumun ekonomik refah düzeyini iyileştirici yenileme stratejileri ön planda tutularak, çöküntü alanlarında yaşayan insanlara yeni iş ve eğitim olanakları sağlanmış, yeniden topluluk olabilmelerine yönelik katılımlı süreçlerle toplumsal dönüşümün sağlanmasına çalışılmıştır (Noon vd., 2000, akt., Akkar, 2006:33).

2.5. Kentsel Yenileme Uygulama Alanları:

Kentler zaman içinde ekonomik, sosyal, siyasal ve fiziksel koşullara bağlı olarak bir değişim süreci yaşamaktadır. Kentlerde yaşanan bu değişimler bazı yerleşim yerlerinin terk edilmesine, yeni konut bölgelerinin ve yatırım alanlarının açılmasına veya mevcut kent alanlarının yıkılıp yeniden yapılmasına yol açmaktadır. Bu süreçte doğal, tarihsel ve kültürel değerlere sahip kentsel alanlar mevcut altyapı ve arazi kullanımından kaynaklanan olumsuzluklar nedeniyle kent içinde sorunlu alanlar haline gelebilmektedir. Terk edilen eski kent merkezlerinin yanında, düşük standartlı, niteliksiz, yasadışı, plansız yapılaşan kentsel alanlar da zaman içinde fiziksel ve sosyal anlamda çöküntü alanlar haline dönüşebilmektedir. Bu alanların günün koşulları doğrultusunda çağdaş şehircilik ilkeleri ve planlama esaslarına

uygun olarak yeniden yapılandırılması bir gereklilik olarak karşımıza çıkmaktadır. Yenilenmesi gereken bu alanlar aşağıdaki gibi sınıflandırılabilir:

1. Kent içinde mevcut imarlı alanlar dışında oluşan yasadışı, plansız konut alanları ve gecekondu alanları,

2. Kentin genişlemesi sonucunda kent merkezinde kalan sanayi siteleri, ticaret merkezleri ve depolama alanları,

3. Zaman içinde köhneleşen doğal, tarihsel ve kültürel değerlere sahip tarihi kent merkezleri ve kentsel alanlar

4. Kent içinde deprem, sel, toprak kayması vb. doğal afetlere maruz kalan veya kalabilecek alanlar,

2.5.1. Konut Alanları:

Kentsel yenileme uygulamalarının, kent merkezlerinde veya kent çeperlerinde yer alan konut alanlarından gecekondu alanlarına kadar çok çeşitli sorunlu konut dokusunda, değişik ölçeklerde gerçekleştirildiği görülmektedir. Konut alanları, Özden'in (2008:235) de ifade ettiği gibi, "yenileme uygulamaları içinde en karmaşık ilişkilerin, ilkelerin birbiri içine geçtiği" en önemli uygulama alanlarından biridir. Dolayısıyla Bilsel'in (2004:67) vurguladığı gibi, "sorunlu konut alanlarında gerçekleştirilecek yenileme uygulamalarında, toplumsal boyut, mülkiyet yapısı, piyasa etkisi, parsel bazında rant kaygısı ile yapılan planlama gibi niteliksiz çevre oluşumuna neden olacak faktörlerin etkisi altında bırakılmaması için her proje alanına özgü farklı örgütlenme ve finansman modelleri ile sorunun çözümü noktasında arayışların ve yaklaşımların gerekliliği" önem arz etmektedir.

Konut alanları yenileme uygulamalarında birçok sorunla karşılaşıldığı gözlemlenen bir durumdur. Bu sorunlar Özden'in (2008:236) ifadesi ile şunlardır:

1. "Sosyal yapıdan kaynaklanan sorunlar" olarak nitelenen, alanda yerleşik nüfusun kendi niteliğinden kaynaklanan bu sorunlar arasında, yerleşik nüfusun niteliğine bağlı olarak, yenileme uygulaması sırasında yerleşik nüfusun geleceğine ilişkin kararların alınması gelmektedir. Yerleşik nüfusun, kendi geleceğine yönelik kararların alınmasına kuşkuyla yaklaşması, planlama ve kentsel yenileme süreçlerinin doğal bir parçasıdır.

2. "Ekonomik sorunlar" konut alanlarının yenilenmesinde önemli konulardan biridir. Alanda yaşayanların genel ekonomik durumunun yanında, alanda kiracı ve ev sahipliği dengesi konut alanlarının yenilenmesinde büyük rol oynamaktadır. Devletin ve yerel yönetimlerin konut yenileme alanına yaptıkları yardımlar ve yatırımlar ile özel sektör yatırımları, kamu ve özel sektör için bir ekonomik getirisi olmadığından, diğer alanlara oranla kısıtlıdır. Bu nedenle, bu alanlarda yenileme aşamasında, mal sahipleri ve kiracılara ekonomik açıdan ek maliyetler yüklenmektedir.

3. "Yasal sorunlar" ise diğer önemli bir sorundur. Bu grubun içinde, mülkiyet yapısından kaynaklanan sorunlar ile planlama mevzuatından kaynaklanan genel sorunlar yer almaktadır.

Ayrıca, kent içindeki özgün nitelikli mahalleler ve yerleşim alanları da günümüzde kentsel yenileme anlamında değerlendirilmektedir. Özellikle büyük kentlerde, göç alma eğiliminin de etkisiyle o kentin nüfusundan ayrı olarak etnik yapıları, yaşam tarzları ile farklılık gösteren unsurlara rastlanabilmektedir. Genç'in (2003:436) belirttiği gibi "Çingene mahalleleri gibi kentin bütünü içinde yer almakla beraber kent dokusu içinde de farklılık

yaratan bu mekânlar ve oluşumlar çoğu zaman özellikleri nedeniyle ihmal edilme, kentsel hizmetlerden ve olanaklardan yeteri kadar yararlanamama nedenleriyle zamanla çöküntü alanları haline dönüşmeleri olasıdır."

Tüm bu sorunların yanında, alana uygulanacak fiziksel müdahaleler de üzerinde durulması gereken önemli bir diğer noktadır. Fiziksel müdahaleler açısından, konut alanlarının yenilenmesinde ilke ve politikaların belirlenmesi bu açıdan önem taşımaktadır.

2.5.1.1. Yasadışı Konut (Gecekondu) Alanları:

Türkiye'nin sanayileşmeye başlaması, büyük kentlerde iş olanaklarının artması, tarımda makineleşme, tarım arazilerinin miras yoluyla bölünmesi vb. nedenler kentlere olan göçü hızlandırmıştır. Göçle birlikte büyük kentlerde hızla artan nüfus, beraberinde bir barınma, dolayısıyla da bir konut sorununu gündeme getirmiştir. Kente göçle gelen düşük, orta gelirli kesimin konut kiralaması veya konut sahibi olması ilk zamanlarda olanaklı değildi. Konut gereksinmesini kendine özgü yöntemlerle çözmeye çalışan bu kesim, zaman içinde plansız yapılaşmanın en önemli aktörlerinden biri haline gelmiştir. Kırdan kente göç edenlerin "barınma" gereksinmesinin en ucuz şekilde karşılama talebi plansız yapılaşmayı diğer adıyla gecekondulaşmayı kentleşme gündemine taşımıştır. Kentleşme gündemine taşınan gecekondulaşmanın, farklı dönemlerde farklı görünümlerle belirginleştiği görülmektedir.

Gecekondulaşmanın tarihsel süreci incelendiğinde barınma gereksinmesinin "masum" bir şekilde karşılandığı dönemden "rant sağlama aracı"na evrilen bir süreçten söz edilebilir. Kente ilk gelenler, süreç içinde değişen sosyal ve ekonomik koşullar doğrultusunda, "masum barınma gereksinmesini" karşılamak amacıyla, çoğunlukla mülkiyet hakkı kendilerine ait olmayan hazine arazileri, orman arazileri, su havzaları, meralar vb. alanlarda yaptıkları konutları (gecekonduları) ileride ekonomik durumlarının iyileşmesinden

sonra kiraya vererek değerlendirdikleri ve buradan ek gelir sağladıkları bilinmektedir. Bu amaçla bazı girişimcilerin hazine arazileri üzerinde gecekondu yaparak sattıkları da bilinen bir gerçektir. Bu durum kente gelen diğer insanlar tarafından emsal kabul edilerek plansız yapılaşma bir nevi süreklilik kazanmıştır.

Gecekondulaşmayla ilgili ilk yasal düzenleme 1948'de yapılmıştır. 1948'de çıkarılan 5228 sayılı yasa arsa dağıtılan kişilerin konut kredisinden yararlanmalarını sağlamakta ve tüm ülkeyi kapsamaktadır. Bu yasal düzenlemelere rağmen yasadışı, plansız gelişen konut alanları 1950'lerden günümüze toplumsal bir sorun haline gelerek, kentleşme ve mekânsal planlama konularının ana gündemini oluşturmuştur.

1953 yılında çıkarılan 6188 sayılı yasa ile o tarihe kadar yapılmış tüm gecekondular yasallaştırılmıştır. 20.07.1966 tarihinde çıkarılan 775 Sayılı Gecekondu Kanunu ile mevcut gecekonduların ıslahı, tasfiyesi, yeniden gecekondu yapımının önlenmesi ve bu amaçlarla gereken önlemlerin alınması ile ilgili yasal düzenleme yapılmıştır.

Yasada, *"imar ve yapı işlerini düzenleyen mevzuata ve genel hükümlere bağlı kalınmaksızın, kendisine ait olmayan arazi veya arsalar üzerinde, sahibinin rızası alınmadan yapılan izinsiz yapılar"* olarak tanımlanan gecekondu alanlarının çözümüne yönelik kent yöneticileri ve siyasi otoriterlerce değişik önlemler alınmak istenmiştir. Çopuroğlu'nun (2006:147) ifade ettiği gibi, "gelişmekte olan ülkelerin en önemli kentsel sorunlarından olan gecekondulaşma sürecine ilişkin politikalar ve çözümler genellikle dört tür olarak özetlenmektedir. Ancak, kentleşmenin gecekondu sorununa yönelik olarak yönetimin gösterdiği tepkiler sırasıyla 'inkar', 'görmezden geliş', 'çaresiz kabul' ve 'suçluya af' şeklinde" olmuştur.

Gecekondulaşmanın ilk dönemlerinde tercih edilen ilk çözüm gecekonduların yıkılarak gecekondu sahiplerinin geldikleri yerlere geri dönmesini beklemek

olmuştur. Alanda bir kısım uygulaması güvenlik güçlerinin desteği ile zorlukla gerçekleştirilen ama çoğunlukla başarısız olan bu yöntem çözüm noktasında istenilen amaca ulaşmayı sağlayamamıştır.

Bir diğer çözüm olarak, gecekondu alanlarının ve gecekonduların gereksinimlerinin görmezden gelinmesi yaklaşımı denenmiştir. Bu yaklaşımın etkin olduğu dönemde gecekondu oluşumunu kabul etmenin kentsel düzeni bozacağı gerekçesiyle, bu alanlara kentsel hizmetlerin ulaştırılması geciktirilmiştir. Ancak, gecekondu sayısının artışı ile oluşan kalabalık gecekondu mahalleleri ve gecekondu halkının yerel yönetimler üzerinde oluşturduğu siyasi baskılar, yönetimlerin yeni çözüm yolları bulmalarını gerekli kılmıştır.

Gecekondu önleme bölgelerinin belirlenmesi, sosyal konutların inşa edilmesi, ucuz arsa ve kredi dağıtımı olarak çeşitlenen üçüncü tür “önleyici” çözümler gündeme gelmiştir. Polisiye önlemler sonuç vermeyince, ilgili grubun özgün sosyal ve ekonomik koşullarının göz ardı edilerek kentin merkezi alanlarında sahibi eliyle, küçük bir nüve ile başlayıp süreç içinde gelişen organik yapılanmaya alternatif olarak hedef gruba kent çeperlerinde hazırlanan “Gecekondu Önleme Bölgeleri”nde bitmiş konut sunulması gündeme gelmiştir.

Son dönemde yaygınlaşan ve dördüncü tür olarak adlandırılabilecek yaklaşımlar ise örnek proje ve programların hazırlanıp uygulanması ve gecekondu alanlarının yenilenerek kentle bütünleşmesine yöneliktir. Bu tür çözümler yerel yönetimlere yetki devri, özel sektörle ortaklıklar ve dar gelirlilerin konut edinme olanaklarını artırıcı kurumsallaşma düzenlemelerini de içermektedir.

Tüm bu gelişmelerin dışında, düzensiz konut alanlarının konut stokunda önemli bir paya sahip olması üzerine her defasında “son kez” olmak hatırlatması ile çıkarılan imar aflarına dayanarak var olan düzensiz konut

alanlarının fiziksel planlama yoluyla düzenli konut alanlarına dönüştürülmesi amaçlanmıştır. Bu uygulamaların ilk örnekleri 1970'lere kadar gitmektedir. Genellikle "yap-sat"çılar aracılığıyla gerçekleştirilen bu uygulamalarla yasadışı inşa edilen düzensiz konut alanları yasal bir zemine taşınmıştır.

1980'lerde, 1970'lerden farklı olarak, plansız, yasadışı bir şekilde yapılaşan düzensiz konut alanlarının planlı alanlar haline yenilenmesi amacıyla "Islah İmar Planları"nı planlama gündemine taşımıştır. Bu düzenlemeler kapsamında gecekondu bölgeleri olarak da nitelendirilen düzensiz konut alanları uzun vadeli planlaması ve tapulaştırılması için gerekli yasal düzenlemeler yapılmıştır. Düzensiz konut alanlarının yenilenmesini sağlamanın yasal ve teknik aracı olarak ıslah imar planı kavramı, ilk olarak gecekondu affı yasaları olarak tanımlanan bu yasalarla gündeme gelmiştir. Bu çerçevede, düzensiz konut alanlarının (gecekondu bölgeleri) yasallaştırılmasına yönelik yapılan ilk yasal düzenleme 1983 yılında 2805 sayılı yasadır. Ancak bu tarihten sonra 1984 ve 1986 yıllarında iki yasa daha çıkartılmıştır. 2981 sayılı yasa ve 3290 sayılı yasa amaç ve içerik olarak ilk yasayla benzer nitelikte olup sadece "affedilecek" konut alanlarının kapsamını genişletmektedir (Sönmez, 2003:102).

Kentsel yenileme uygulamalarının daha yoğun olarak gecekondu alanlarında gerçekleştirildiği görülmektedir. 1984 yılında çıkarılan 2981 sayılı "İmar ve Gecekondu Mevzuatına Aykırı Yapılara Uygulanacak Bazı İşlemler ve 6785 Sayılı İmar Kanununun Bir Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun" başlıklı son af kanunu bu açıdan önem taşımaktadır. Bu kanun ile gecekondu alanları için ıslah imar planı yapma olanağı bulunmuş ve bir nevi kentsel yenileme projelerinin de gündeme alınması dolaylı olarak sağlanmıştır (Uzun, 2006:51).

Islah İmar Planı "düzensiz ve sağlıksız biçimde oluşmuş yapı topluluklarının veya yerleşme alanlarının, sınırları belli edilmek suretiyle, mevcut durumu da dikkate alınarak dengeli, düzenli ve sağlıklı hale getirilmesi amacıyla,

halihazır haritalar üzerinde yapılan ve yapılanma şartlarını da belirleyen imar planıdır." (Resmi Gazete, 21.03.1983, no:18146). Bu tanımdan hareketle, ıslah imar planlarının yasal olmayan konut alanlarının temel teknik ve sosyal altyapı gereksinmeleri karşılayarak "ıslah" edilmelerine yönelik bir planlama aracı olarak tercih edildiği görülmektedir.

Ancak, iyi niyetle ifade edilen "ıslah" söyleminin ardında çoğunluğu hazine arazileri üzerinde yasadışı yapılaşmış konut alanlarının yasal konut alanlarına dönüştürülmesinin amaçlandığı açıktır. Sönmez'in (2003:102) de açık bir şekilde ifade ettiği gibi, "yasa ile ıslah imar planı hazırlanmasının öncesinde plan sınırları içinde yer alan kaçak yapılara tapu verme zorunluluğunun getirilmesi de zaten bu niyetin açık göstergesidir". Bir gecekondu alanının mülkiyet dokusuna müdahale etmeden o alanın ıslahının olanaklı olduğu açıkken, bunun alanda yer alan yapıların yasallaştırılmasına koşuluna bağlanması durumu çıkarılan yasanın gerçek amacının bu alanların yasallaştırılması yoluyla orada yaşayanların siyasi desteklerinin teminat altına alınması isteği olarak kimi çevreler tarafından yorumlanmaktadır.

Uygulamalardan da görüldüğü üzere hazırlanan ıslah imar planlarının, uygulama imar planı doğrultusunda belirlenen yeni mülkiyet düzeni tapuya tescil edilmedikçe uygulama olasılığı bulunmamaktadır. Bu da yasal olamayan konut alanlarının ıslah amacıyla çıkarılan yasanın, hisseli tapu yöntemi ile oluşan düzensiz konut alanlarındaki mülkiyet düzenini de yeniden tanımlayarak bireysel mülkiyete geçilmesinin ve dolaysıyla hazırlanan imar planları doğrultusunda dönüşümlerinin sağlanmasının amaçlandığını göstermektedir. Bu amaçla uygulamaya konan ıslah imar planları belli ölçüde başarıya ulaşmış ve birçok büyük kentteki düzensiz konut alanları (gecekondu bölgeleri) bu yolla düzenli konut alanlarına dönüşmüştür. Ancak, gecekondu alanlarının imarlı kent parçalarına yakınlığından ötürü pek çok gecekondu alanı ise ıslah imar planı ile yapılmış olmasına rağmen dönüşememiştir (Sönmez, 2003:102).

Ayrıca, Özden'in (2008:237) vurguladığı gibi, "1980'lerde düzensiz konut alanlarının veya gecekondu bölgelerinin örgütlü, yağmacı ve vurguncuların denetimine girmiş olduğu ve düzensiz konut alanlarındaki (gecekondu bölgelerindeki) mülkiyet dokusunun farklılıklar gösterdiği bilinmektedir. Bu durum kentteki yoksul halkın barınma sorununun çözümünün ötesinde bir şey olduğunu ortaya koymaktadır."

Yaşanan tüm bu süreçler yasadışı bir biçimde yapılaşan bu alanların yeniden yapılandırılmasını zorunlu kılmıştır. Bu alanlar, farklı baskı grupları altında düzenli konut alanlarına dönüştürülürken alanda yaşayanlar kimi zaman olumlu, kimi zaman da olumsuz etkilenmiştir. Dönüşümün yaşandığı bu alanlarda, Dündar'ın (2003:73) belirttiği gibi "gönüllü-terk" ve "gönülsüz-terk" süreci yaşanmıştır. Bu süreçte ise kazançlı çıkanların, kent merkezine yakın düzensiz konut alanlarındaki gecekondu kiracıları ve sahiplerinden ziyade müteahhitlerin olduğunu ifade eden Sönmez (2003:126) "gecekondu alanlarında ıslah imar planı aracılığıyla yaşanan dönüşümün amaçlanan siyasi ve ideolojik sonucunun beklenen düzeyde gerçekleşmediğini" söylemektedir. Bu değişimin yansıması ise gecekondu kiracılarının yerinden edilmesi ve kent çeperlerinde yeni gecekondu alanlarına göç etmek zorunda bırakılması olmuştur.

Gecekondu ilk zamanlarda zamanla "barınma gereksinmesini" karşılayan masum bir çözüm aracıydı. Daha sonraki süreçlerde gecekondu "masum barınma gereksinmesini" karşılayan bir olgunun ötesine geçtiği görülmektedir. Süreç içinde gelinen nokta Özden'in (2008:237) ifadesiyle "hazine arazilerinin yağmalanması, tarım ve orman arazilerinin işgali, yasadışı ve plansız yapılaşma ve kural tanımazlık sonucu elde edilen rant, -yerel ve merkezi yönetimlerin oy kaygılarıyla- artık bir övünç kaynağı haline dönüşmesidir."

Özetle, gecekondu alanları olarak nitelendirilen yasadışı yapılaşmış, düzensiz konut alanlarının kent bütünü içindeki konumları, merkeze yakınlığı vb. faktörler kentsel yenileme sürecinde etin olmaktadır. Kimi alanlar hızla

yenilenirken kimi alanlar da ıslah imar planlarının tamamlanmasına rağmen istenilen düzeyde yenilenememiştir.

2.5.1.2. Yasal Konut Alanları:

Bir bölgenin imara açılması, yerleşim bölgesi olarak planlanması ve kabul edilmesi, yasal, yönetsel, toplumsal, siyasal kararlar sonucunda gerçekleşmektedir. Öyle ki, ilgili otoritelerin kararları sonucunda, yerleşim alanlarının belirlenen yönde gelişmesi sağlanabilmektedir. Yerel yönetimlerin özellikle imar ile ilgili yetkileri aldıkları 1984'ten sonra alınan spekülatif imar kararları doğrultusunda oluşturulan imar planları rant odaklı tartışmaları gündeme taşımıştır. Bunun yanında özellikle Büyükşehirlerin ve turizm bölgelerinin yakınında yer alan köy statüsündeki alanlar, zaman içinde yasadışı ve plansız yapıların oluşturduğu dokularla, "belde belediyesi" veya "ilçe belediyesi" statüsü kazanmıştır. Bu bölgeler çoğunlukla yapılaşmanın olmaması gereken orman, tarım, mera arazileri ve su havzalarında gerçekleşmiş ve imar planları ile uyum sağlamayan, sağlıksız çevre koşullarına sahip yerleşimler olarak bir garabet konut dokusunun ortaya çıkmasına yol açmıştır.

1985–1999 dönemi de imar faaliyetleri açısından önemli değişimlerin yaşandığı bir süreçtir. 1985 yılında yenilenen imar yasası ile hızlı konut yapımını sağlayacak temel değişiklikler olarak imar yetkileri yerel yönetimlere devredilmiştir. Yerel yönetimlerin de tüm yetkilerini kullanarak yeni yerleşim alanları planladığı, 18. madde uygulaması adına her yerde parselasyonların yapıldığı, kamu alanlarının kooperatiflere tahsis edildiği, orman, mera ve tarım alanlarının kentsel kullanımlara açıldığı bir dönem olarak görülmektedir (Güngör, 2003:335).

Yerel yönetimlerin imar ile ilgili yetkileri devraldığı günden bugüne gözlemlenen kent çeperindeki inşaat etkinlikleri ve ortaya çıkan yeni kentsel çevrelerin niteliksizliği, bu yapılanmanın ardındaki süreçleri sorgulamayı

gerekli kılmaktadır. Bilsel (2004:64) bu süreci kentleşme açısından, "…yol, sokak ve diğer sosyal tesis ve alanların, ancak konutlara insanlar taşındıktan sonra düzenlenen ve son derece yoğun ve sağlıksız gelişen mekânlar olarak" değerlendirmektedir. Yakın geçmişte, kent merkezlerindeki konut alanları da dahil, yap-sat yöntemiyle birkaç kez yıkılıp yeniden niteliksiz biçimde yapılaşan mevcut konut alanlarında, bugün yenileme sürecini belirleyen ve oluşan kentsel rantı paylaşan organizasyonlar oluşmaktadır.

Bunun yanında üst gelir grubunun yenilenmesi tamamlanmış alanlara talebi yüksek olmakla birlikte ülkemizde kentsel yenileme sürecinde asıl etken Dündar'ın (2003:73) vurguladığı gibi, "arz mekanizmalarıdır." Devlet kentsel yenileme projeleri ile bu alanlara değer kazandırırken, alan sakinleri kısa ve uzun dönemde yaratılan artı değeri kullanmakta ve bu alanları terk etmektedir. Hemen hemen tüm kentsel yenileme modellerinin kentsel arsa rantının paylaşımı üzerinde yoğunlaştığı gözlemlenen bir durumdur.

Ayrıca, Bilsel'in (2004:66) ifade ettiği gibi, "niteliksiz konut alanlarında izlenen bu yenileme süreci, gecekondu, slum yerleşimlerinin kent alanı içinde kapladığı alan büyüklüğü göz önüne alındığında, yakın gelecekte kentlerimizin çevresel/mekansal niteliğini ve toplumsal yapısını, kent toplumunun yaşam kalitesini belirleyecek boyutlarda olacaktır." Bu alanların kentsel yenileme politikaları çerçevesinde öncelikli alanlar olarak ele alınması, piyasa mekanizmaları ötesinde çok boyutlu olarak değerlendirilmesi, toplumsal ve ekonomik süreçlerin belirlediği kentsel yenilemelerin yönlendirilmesinde, nitelikli çevre oluşumlarında etkinlik sağlayacaktır.

Bu bağlamda, mekanın yenilenmesinde veya biçimlendirilmesinde asıl etken nitelikli kentsel alanların planlanmasında öte arazinin artan değeri ile üzerindeki düşük standartlardaki yapı arasındaki rant aralığının en karlı şekilde kullanımı ve bu artı değerin kentsel arsa pazarında paylaşımıdır.

2.5.2. Kent İçi Sanayi, Ticaret vb. Alanları:

Kentsel yenileme projeleri kent içindeki sanayi, ticaret, depo, dok vb. alanların yeniden yapılandırmasında da gündeme gelmektedir. Kentlerin zaman içinde gelişmesi ve yayılması, kent dışındaki sanayi, ticaret, depo vb. alanlarının kent içinde kalmasına yol açmaktadır. Çevreye önemli ölçüde rahatsızlık veren, kentsel dokuyu bozan, bölgedeki kentsel kullanımla (konut, ticaret vb) uyum göstermeyen hatta çatışma içinde olan ve toplum sağlığını tehdit eden tesis ve işletmelerin varlığı, özellikle ana kentlerde sorunların yaşanmasına neden olmaktadır.

Günümüzde teknolojik gelişmelerin etkisiyle, sanayi alanlarının yer seçimi ekonomileri önemini kaybetmeye başlamış, sanayi alanları bir ölçüde alana bağlı olmaktan kurtulmuştur. Tarihsel olarak bazı bölgeler, ulaşım ve doğal kaynaklara yakın yer seçimlerinden kaynaklanan üstünlüklere sahiptir. Ancak, ileriki süreçlerde metropoliten alanlarda maliyetlerin yükselmesi bu alanların üstünlüklerini ciddi oranda etkilemekte olup daha küçük metropoliten alanlara doğru bir yönelmenin olduğu gözlemlenmektedir (Yüzer, 2006:256).

Kent yayılmasıyla özellikle de konut, ticaret, eğitim iş, eğlence gibi kullanım alanları içinde büyük fabrikalar, cezaevleri, mezbahalar, meyve sebze ve balıkçı hali tesisleri, büyük depolar, I.sınıf gayri sıhhi müesseseler, katı atık depoları ve kompost alanları, atık su arıtma tesisleri, hurdacı ve mahrukatçı vb işyerleri, genelev, terk edilmiş konut ve ticaret bölgeleri, metruk binaların varlığı gözlemlenen bir durumdur (Genç, 2003:437). Bu alanlar çöküntü alan haline gelmesi, ciddi boyutlarda sosyal, siyasal ve ekonomik sorunları beraberinde getirmiştir (Özden, 2008:256). Bu durum çevre ile uyum

sağlamayan ve çoğu zaman çevreyi çeşitli yönlerden rahatsız eden unsurların alandan uzaklaştırılmasını gerekli kılmaktadır.

Ayrıca, özelliklerine kapladığı alan ve bakım durumuna göre dolmuş son durakları, açık spor tesisleri, orta ölçekli depolar, belediye taşıtlarına ait depo ve atölyeler, küçük sanayi siteleri, toptancı çarşıları, araç muayene ve egzoz kontrol istasyonları, büyük su depoları, büyük elektrik trafoları, kamyon garajları, ikinci el otomobil galerileri, ıslah edilmemiş dereler ve diğer akarsular da kentsel çöküş alanları olma özelliği yaratabilmektedir.

Son zamanlar da kamu kurumlarının bölge müdürlükleri ve atölyeleri, çok katlı kavşaklar, seyyar satıcıların toplandığı pazarlar, düğün salonları, petrol istasyonları, katı atık aktarma istasyonları, eski ve bakımsız yapı stokları oto tamirhaneleri gibi tesislerde geniş anlamda kentsel çöküntü alanı tanımına dahil edilebilecek alan ve tesislerdir.

Bazı sektörler için alternatif önlemler söz konusu iken bazıları içinse bu önlemlerin birden fazlasının birlikte uygulanması ve bazıları içinde tasfiye önleminin uygulanması gerekli olmaktadır. Bu unsur veya tesislerin kent içinden kaldırılması, tasfiyesi ve taşınması kolay olmamaktadır. Taşınma maliyeti ve yeni yatırım ve kullanma alanı temin edilmesi çoğu zaman mümkün olamamaktadır. Ancak, bu unsurlar kenti sağlıksızlaştırmakta ve kent insanını fiziksel ve sosyal olarak olumsuz etkilemektedir. Bu tür tesis ve kullanımların kaldırılması ve doğru yönde yönlendirilmesi yerel yönetimlerin en önemli görevlerinden biridir (Genç, 2003:438).

Günümüzde sanayi kaynaklı çöküntü alanları barındıran kentler bu alanların geri kazanımı amacıyla bir program dâhilinde kentsel yenileme projeleri geliştirmektedir. Kent içinde yer alan sanayi birimlerinin işlevlerinin yeniden tanımlanması, yenileme açısından önemli bir noktadır. Bir sanayi yapısına verilen yeni ya da yeniden tanımlanmış eski işlev, kentin çöküntü bölgelerinin geri kazanımında etkin olabilmektedir. Ayrıca, sanayi bilim müzeleri, sanayi

parkları vb. cazibe merkezlerinin oluşturulması da yenileme uygulamalarında gündeme gelmektedir. Dolayısıyla bu projeler; sanayi alanlarının yeniden işlevlendirilmesi, iş ve üretim olanaklarının yeniden tanımlanması ve çeşitlendirilmesi, alan işlevinin turizm, ticaret ve rekreasyon vb. unsurlarla desteklenmesi çerçevesinde geliştirilmektedir (Özden, 2008:256).

2.5.3. Kentsel Sit Alanları:

Kentsel yenileme uygulama alanlarından bir diğeri ise hızla büyüyen kentlerde, tarihi kent merkezlerindeki koruma alanlarıdır. Bu alanlardaki konut stoku mülkiyet sahiplerinin bakım, onarım ve restorasyon uygulamaları nedeniyle oluşan maliyetleri karşılayacak güce sahip olmaması nedeniyle terk edilebilmekte ve bir çöküş süreci gündeme gelebilmektedir. Bunun yanında bu bölgelerdeki konutların günün koşullarına uygun olmaması da konut sahiplerinin bölgeyi terk etme gerekçelerinden biri olabilmektedir. Zamanla eskiyen konut dokusunu bu haliyle kullanmaya razı daha düşük gelirli kesimler tercih etmektedir. Dolayısıyla bu alanlarda bir çöküş süreci gündeme gelmektedir. Ayrıca Aydoğan'ın (2003:215) vurguladığı gibi, "koruma kurullarının katı kararları da bu süreci hızlandırabilmektedir. Yaşanan bu mekânsal yıpranma, ekonomik ve sosyal boyutu ile derinleşmekte, tarihi doku tamamen yok olma süreci ile karşı karşıya kalmaktadır."

Önceleri "koruma" uygulamaları çerçevesinde ele alınan kentsel sitler, Genç'in (2003:434) ifade ettiği gibi, "koruma anlayışının genellikle amacına ulaşamaması, korumada kısmi başarı sağlansa bile "yaşatma" da başarının düşüklüğü dikkate alınarak, yenilenerek, yeni işlevler yüklenerek yaşatılmaya çalışılmaktadır." 1970'li yıllarla beraber hız kazanan kentsel sitlerin yenilenmesi çalışmalarında, artık kimi kentsel sitler "kentsel miras" olarak ele alınmakta ve yeni fonksiyonlar kazandırılarak sit alanlarının yaşatılması ve korunması yönünde projeler geliştirilmektedir.

Sit alanı olmamakla birlikte, tarihi ve kültürel değerlerin yoğun olarak yer aldığı konut alanlarında genellikle sağlıklaştırma, iyileştirme vb. yöntemler tercih edilmektedir. Niteliksiz ve korunmasının alan için götürüsünün getirisinden fazla olduğu tespit edilen yapı stokunun alandan temizlenmesi ve ayıklanması gündeme gelmektedir. Kültür varlığı niteliği olan yapıların ve dokuların altyapı ve çevre olanaklarının iyileştirilmesi, konut yanında farklı işlevler ile değerlendirilmesi, çağdaş koruma ilkeleri doğrultusunda geri kazanımları bu açıdan önem taşımaktadır (Özden, 2008:237).

Yeniden işlevlendirilerek yenileme/koruma anlayışında kentsel sit alanların turizm potansiyeli ön plana çıkmaktadır Sahiplerinin gelir seviyesinin yükselmesi veya başka nedenlerle sahiplerinin yeni yerleşim alanlarına taşınması sonucunda konut olarak kullanılan kentsel sit alanındaki yapılar, kimsenin yaşamadığı terk edilmiş binalara veya düşük gelirli kimselerin yerleşim yeri haline gelebilmektedir. Kentlerin gelişme çizgileri içinde kentsel sitler özellikle büyük kentlerde kente göç sürecinde, yoksul kesimin kente yerleşimleri için bir alternatif olarak da değerlendirilmektedir. Bu alanların yeni sahipleri ise binaların bakım, onarım vs ile ilgilenecek ekonomik güce sahip olmadıkları için köhneleşme süreci daha da hızlanmaktadır. Bu anlamda kentsel sitlerin veya eski terk edilmiş tarihi mekânların kente yeni gelenler tarafından kullanılması göç temelinde, kent yenilemenin sosyolojik boyutu olarak da ele alınmaktadır (Genç, 2003:435).

Kentsel sit alanlarında çöküşü önleme de sadece imar planlarının yeterli olmadığı görülmektedir. Bölgenin ekonomik yapısının canlandırılması, sosyal yapıyı sorunsuz hale getirecek önlemlerin alınması bir gerekliliktir. Aksi takdirde ne kadar özgün ve değerli olursa olsun hiçbir tarihi kent dokusunun uzun süreyle korunması olanaklı olmayacaktır (Aydoğan, 2003:251). Bu tür alanlarda yenileme uygulamalarının olumlu ve olumsuz yönlerinin bulunduğu gözlemlenen bir durumdur. Tarihsel ve kültürel mekânlar ve yapı stoku alana özgünlük kazandırmaktadır. Bu nedenle, bu tür alanların yenilenmesi kentte prestij projeleri olarak ifade edilebilmektedir (Özden, 2008:237).

Özetle, yenileme alanı içinde yer alan tarihsel ve kültürel özelliklere sahip mekânlar proje uygulamalarında bazen kısıtlamalara ve zorluklara yol açabilmektedir. Bu nedenle yenileme ilkelerinin, koruma ilkeleriyle uyum içinde olması ve bütünleşmesi projelerin başarıya ulaşmasında önem kazanmaktadır.

2.5.4. Doğal Afetlere Maruz Kalan veya Kalabilecek Alanlar:

Kentsel yenileme uygulamalarının gerçekleştirildiği alanlardan biri de deprem, sel, yangın, kasırga vb. doğal afetlere maruz kalan veya kalabilecek bölgelerdir. Doğal afetlerden en fazla etkilenen alanların genellikle dere yataklarında, heyelan bölgelerinde, fay hattı yakınında konumlanan yasadışı ve plansız yapılaşmaların gerçekleştiği, sağlıksız ve niteliksiz konut alanları olduğu gözlemlenen bir durumdur. 1999 depremi sonrasında kentsel yenileme alanlarında gelişen en önemli akım yada söylem Turgut vd.'nin (2010:49) belirttiği gibi, "deprem odaklı yenileme" kavramıdır. Özellikle yasadışı ve plansız gelişmiş her türlü altyapı ve mühendislik hizmetinden yoksun olarak üretilmiş veya bu anlamda risk taşıyan yapıların ağırlıkta olduğu bölgeler başta olmak üzere deprem açısından risk taşıyan alanların yenilenmesi gündeme gelmektedir.

Bunun yanı sıra kent merkezlerinde, Koç vd.'nin (2003:283) ifadesiyle, "konumlarından ötürü kentsel yenileme için kendi rantını yaratma olanağına sahip, ilave kaynak gerektirmeyen, deprem, sel, heyelan tehdidi altındaki kentsel standartları düşük çöküntü alanlarının sağlıklı mekânlara dönüştürülmesinde kentsel yenileme projeleri önemli görevler üstlenmektedir."

Doğal afet riski taşıyan kentsel alanların yenilenmesinde birbirinden farklı unsurların olduğu açıktır. Bu unsurlar kentsel yenileme projeleri organizasyonu, mülkiyet sorunları mevcut yerleşme alanlarındaki afet sonrası

yerleşilen alanlarına uyum ve imar planı ve uygulama süreçlerine katılım olarak sıralanabilir.

Ülkemizde kentleşme ve yapılaşmada temel sorun, hızlı kentleşmeyle birlikte plansız ve yasadışı yapılaşmanın ciddi boyutlarda gerçekleşmiş olmasıdır. Şehircilik kurallarına ve imar planlarına aykırı olarak, doğal afet riski taşıyan alanlarda gerçekleşen yapılaşma beraberinde önemli sorunların da yaşanmasına yol açmıştır. Bu açıdan konu değerlendirildiğinde, deprem, sel ve heyelan riski taşıyan yerleşim alanların iyileştirilmesi, konut stokunun depreme dayanıklı hale getirilmesi ve yapıların güçlendirilmesi bir gerekliliktir. Dolayısıyla doğal afet-kentsel yenileme ilişkilerinin irdelenmesi bu anlamda önem kazanmaktadır.

1999 Marmara depremi imar faaliyetlerini etkileyen en önemli olayların başında gelmektedir. 1999 depremi sonrasında doğal afete maruz kalan veya kalabilecek alanlarda bir yenilemenin gerekliliği tartışılmaya başlanmıştır. Kentlerimizde binaların yoğunluklu kısmının kaçak ve yasadışı olması bir yenileme projesini zorunlu kılmaktadır. Ancak, Özden'in (2008:260) vurguladığı gibi, "daha önceki dönemlerde örneklerine sıkça rastlanan planlı kentleşmeyi sağlama adına çıkarılan ve bazı kesimlerin ödüllendirilmesi ile sonuçlanan örtülü imar afları, dönüşüm veya yenileme uygulamalarının en önemli açmazları olarak karşımıza çıkmaktadır."

Bunun yanı sıra doğal afete maruz kalan veya kalabilecek alanlarda kentsel yenileme uygulamalarında yasal, teknik, sosyal ve finansal sorunlarla sıklıkla karşılaşılmaktadır. Risk bölgelerinin tespiti, bölgelerin birden fazla yerel yönetim biriminin sınırları içinde kalması, yerel halkın yaklaşımı, sermaye ve maliyet vb. unsurlardan kaynaklanan sorunlar çözümlenmesi gereken konular olarak karşımıza çıkmaktadır. Yasal olarak karşılaşılan en önemli sorun ise mülkiyet sorunudur. Bu nedenlerle, doğal afet risklerinin azaltılmasına yönelik faaliyetlerin, stratejik planlama, yönetsel yapılanma, hukuksal düzenlemeler, finansman modeli gibi iç içe geçmiş birçok düzenlemeyi de kapsaması

gerektiği düşünülmektedir. Kentsel yenileme Köktürk vd.'nin (2007:58) vurguladığı gibi, bu sürecin en önemli "eylem planı" modellerinden biridir.

2.6. Kentsel Yenileme Uygulama Araçları:

Türkiye'de 1950'lerden günümüze dek, kentlerimizde hızlı bir biçimde her alanda bir değişim-dönüşüm süreci yaşanmakta olduğu gözlemlenmektedir. "Hızlı", "dengesiz", "sağlıksız", "plansız", "çarpık" ve "düzensiz" gibi niteliklerle tanımlanan bu kentleşme sürecinde hiçbir plan kararına bağlı olmadan yasadışı veya ruhsatsız gelişen konut alanları günümüzde de kentleşme ve mekânsal planlama konularının ana gündemini oluşturmaktadır. Ana kentlerimizin hemen hepsinin çeperlerini kuşatan bu yerleşim alanları zaman içerisinde çıkarılan bir dizi yasal düzenlemeyle "affedilmiş" ve yine bu yasal düzenlemelerle tanımlanan planları uygulamaları ile "düzenli" yerleşim alanlarına dönüştürülmelerinin yolu açılmıştır.

Uygulamalar incelendiğinde, Sönmez'in (2003:102) belirttiği gibi, "yapılan bu yasal düzenlemelerin düzensiz konut alanlarının mekânsal iyileştirilmesine fiziksel dönüşümüne yönelik olduğunu ancak bu dönüşümün olası diğer boyutlarının (sosyal, kültürel, ekonomik vb) göz ardı edildiği ortaya çıkmaktadır. Bu alanlarda yaşanan dönüşümün mekânsal boyutu da kentin gelecekteki makroformunu belirleyecek boyutlara ulaştığı yadsınamaz bir gerçektir. Fiziksel mekânda yaşanan bu dönüşümün sosyal ve ekonomik boyutlarının da aynı oranda önemli sonuçlara yol açtığı gözlemlenen bir diğer husustur."

Bakır vd. (2003:77) ise, "...bir kentin mekansal mirasının, kültürel gelişiminin en önemli göstergesinin geleneksel konut dokuları olduğunu ve bu anlamda mevcut kentlerin belediyelerce daha nitelikli çevreler oluşturmak adına biçimsel açıdan dönüştürülmesinde geleneksel mekân karakterlerinin değiştirildiğini" ifade etmektedir. Bu alanların bir bölümü koruma yaklaşımı çerçevesinde "kentsel sit" olarak korunmaya çalışılırken, diğer bölümü

koruma kaygıları dışında hazırlanan imar planları doğrultusunda yeni yapılaşmalar için arsa olarak değerlendirilmektedir.

Kentsel alanların imar planları ile geliştirilmesi dönemine girilmesi ve modern planlama ile getirilen kurallarla kentler birbirine benzemektedir. Bu durum yıllar boyu oluşan kentsel biçimlenişin imar planları aracılığıyla değişime uğratılmasına yol açmaktadır. Mevcut geleneksel konut alanlarında imar planları ile yaşanan bu biçimsel dönüşümün bilinçli olarak yaşanması önemlidir (Bakır vd., 2003:77). Bu açıdan konu değerlendirildiğinde ise, planlama yetkisinin 1985 yılında merkezi yönetimlerden yerel yönetimlere devredilmesinin Güngör'ün (2003:332) vurguladığı gibi "kent planlama ve imar faaliyetlerinde önemli bir kırılma noktası" olduğu düşünülmektedir.

1985 yılı öncesi, "6785 sayılı İmar Kanunu'nun yürürlükte olduğu, imar alanında merkezi yönetim yetkili, Belediyelerin imar planlarında İller Bankası'nın söz sahibi olduğu, imar planları ile kentlerin gelişiminin denetlenebileceği, piyasa koşullarını dikkate alan optimum kriterlerin belirlenmesi ve planlama ilkesi olarak bu kriterlerin tartışıldığı bir dönemdir" (Güngör, 2003:332).

1985-1999 dönemi de imar faaliyetleri açısından önemli değişimlerin yaşandığı bir süreçtir. Bu dönemde özellikle ana kentlerin yakınında belde belediyesi olarak tüzel kişilik kazanan köy yerleşimlerinde, popülist yaklaşımlarla, her yerde parselasyonların yapıldığı, hazine arazilerinin yağmalandığı, kamu alanlarının kooperatiflere tahsis edildiği, orman, mera ve tarım alanlarının kentsel kullanımlara açıldığı görülmektedir.

Toplumsal değişim ve biçimlenme sürecinde, birçok boyutlarıyla kentleşme kendine özgü belirgin nitelikler taşımaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde kentleşme, hem geleneksel, hem de çağdaş kurumların ve toplumsal ekonomik yapıların birlikte olduğu bir süreci yaşamaktadır. Bu süreç toplumsal yapıda ikili bir yapıya neden olurken, mekânsal anlamda da plansız

ve kaçak yapılaşmayı beraberinde getirmektedir. Özellikle hızlı kentleşmeyle birlikte kentlerde yeterli arsa üretiminin sağlanamaması düzensiz kentleşmeye yol açmıştır. Planlama bu gelişimin hep gerisinde kalırken, yasadışı ve kontrolsüz gelişen kentlerde, gelişimi yasallaştıran bir araç olarak ortaya çıkmıştır.

Planlama, yaşanabilir yerleşim alanları için hedeflere ulaşmayı sağlayan önemli bir araçtır. Gelişmeyi yönlendirmek amacıyla hazırlanan planların uygulanmasında, kentleşme politika ve stratejilerinin yanında, plan uygulama araçları önemli unsurlardan biridir. Planlama da kentsel rantların toplumda eşit olarak dağılımın sağlanmasının esas olduğu düşünülmektedir. Ancak, Koç vd.'nin (2003:280) vurguladığı gibi, "ülkemizde imar planlarının uygulanabilmesi için gerek planlama araçlarının son derece yetersiz olduğu ve mevcut uygulama araçlarının yerel yönetimlerin kaynak sorununu çözmek amacıyla yasal olmayan doğrultuda kullanılabildiği" görülmektedir.

2.6.1. Kentsel Yenileme Projeleri:

Kentsel yenileme projeleri, yaygın olarak özellikle kent merkezlerindeki veya yakın çevresindeki gecekondu alanlarının yenilenmesi, yeniden kazanımı ve yeniden yapılandırılması arayışının bir uzantısıdır. İlk önceleri barınma amaçlı oluşan gecekondu alanları zamanla geniş alanlara yayılmış ve süreç içinde getirilen af uygulamaları ile de kentsel mekanda sorunlu alanlar haline dönüşmüştür. Kentlerin ekonomik ve fiziksel mekanda büyümesi ile gecekondu alanları rant değeri gittikçe artan merkezi alanlarda yeniden değerlenirken, bunun farkına varan gecekondulu bir zamanlar barınma olarak gördüğü gecekondusundan en yüksek faydayı elde etme arayışı içinde olmakta ve bu durum diğer gecekondu sahipleri için bir rant aracı örneği oluşturmaktadır. Diğer taraftan bu tür oluşumların yetkililer tarafından engellemesi yerine siyasi kaygılarla var olanı yasallaştırma yollarının aranması bir nevi sorunun süreklilik kazanmasına yol açmıştır.

20 yılı aşkın bir uygulama sonucu göstermiştir ki, kentlerimizde ıslah imar planları ile yaşanan dönüşüm süreci irdelenmesi gereken ve mekânsal olduğu kadar sosyal ve ekonomik boyutları da olan bir süreçtir. Islah imar planının uygulanmasında ortaya çıkan en önemli sonuç yapı yoğunluğunun artmasıdır. Ülke genelinde yaygın olarak kullanılan arsa sahiplerinin daire karşılığı imar haklarını yap-satçı müteahhitlere devretmeleri sonucu yüksek yapı yoğunluklu alanlar oluşmuştur (Sönmez, 2003:122).

Kentlerde zaman içinde kullanılamaz hale gelen tarihi doku, çöküntü alanları ve gecekondu alanlarında, özellikle ıslah planları ile yenileme sağlanamamış ve tek çözüm olarak kentsel yenileme projeleri günümüzde öne sürülmektedir. Kentsel yenileme bu açıdan irdelendiğinde; yenileme süreci ve sosyal çevre etkileri üzerinde tartışılması gerekli bir konular olarak değerlendirilmelidir.

Kentsel yenileme kavramı kendi içinde pek çok kola ayrılan, farklı yorumlanan ve proje modeli olarak düşünüldüğünde her projede kendi özerkliğini taşıyan geniş bir kavramsal açılım sunmaktadır. “Kendine özgü süreçler” ve “toplumsal dinamikler” ile farklı ülkelerdeki kentsel yenileme, kentlerin yapısını değiştirmekte ve şekillendirmektedir. Bundan dolayı her projenin özgün dinamikler içermesi ve süreçlerinin benzerlik gösterse dahi proje aktörlerinin farklılaşması gibi nedenler, her bir kentsel yenileme projesini farklı kılar (Turgut vd., 2010:45).

Kentsel yenileme uygulamalarında, örgütlenme modeli içerisinde katılımın boyutu ne olursa olsun, nüfus değişimi kaçınılmazdır. Özel sektör, kar elde edebileceği alanları tercih ederken arazi rantı yüksek uygulama alanlarına yönelmektedir. Yenilemenin tamamlanması ile mevcut rant değerinden daha yüksek kalitede bina ve çevre değerleri içeren alanlar oluşmaktadır. Bu nedenle pek çok kentsel yenileme projesinde mevcut nüfusun barındırılması uzun dönemde gerçekleştirilememekte olup yenileme alanları daha üst gelir grupları tarafından kullanılmaktadır.

Öncelikle kent merkezlerinde ve terk edilen sanayi alanlarında hızlı ve toplu yenileme ile kentsel cazibe alanları oluşturulması fikrine dayanan büyük ölçekli kentsel yenileme projeleri gündeme gelmektedir. Bu uygulamalar aynı zamanda özel sektör-kamu ortaklıkları, kent işletmeciliği, proje ortaklığı vb. yeni kavramları da tanımlamakta, bu yöntemlerle de kentsel mekânın oluşturulması ve kentsel arazi rantının kazanımının yolları aranmaktadır. Bu nedenlerledir ki, proje uygulamalarında rantı yüksek alanlar tercih edilmekte ve ilgili otoritelerin desteği ile özel sektör elinde ofis ve prestijli konut alanları inşa edilmektedir. Burada amaç yenilenen alanda yaşayan nüfusun sorunlarına çözüm bulmaktan öte, kentsel arazi rantını en iyi şekilde kullanarak bundan pay almaktır. Bu bağlamda, kentsel yenileme projeleri otoriteler, büyük firmalar ve kredi sağlayan finansman kuruluşları tarafından da desteklenmektedir (Dündar, 2003:69).

Büyük ölçekli kentsel yenileme projelerinde Dündar'ın (2003:72) vurguladığı gibi, "…amaç yenilemede bütünselliği sağlamak, kentin sorunlu alanları olarak görülen fakat aynı zamanda kentsel gelişme ve büyüme ile birlikte kent merkezlerinde kalarak prestij kazanan, ilk gecekondu alanlarında yenileme olanaklarının aranmasıdır". Merkezi konumları nedeniyle diğer çöküntü bölgelerinde getirilebilecek çözümlere kapalı olan bu alanlarda, bir yandan büyük kent imajı ile bütünleşebilecek, bulunduğu kente prestij kazandırabilecek yenileme modelleri aranırken, diğer yandan da barındırdıkları nüfusun ekonomik ve sosyal sorunlarını imar ıslah planlarının sunduğu çözümlerin dışında yeni çözümler aranmaktadır.

Ancak uygulamalar söz konusu mekânın dönüşümü ile varılan noktanın ıslah imar planlarının getirdiğinden çok da farklı olmadığını göstermektedir. Bu bağlamda daha önce tartışılan ıslah imar planlarının yarattığı sadece fiziksel mekâna değil sosyal mekâna ilişkin sorunların kentsel yenileme projelerinde de devam ettiği gözlemlenen bir durumdur.

2.6.2. Islah İmar Planları:

Islah imar plan kavramı 1980'lerin başlarında, ruhsatsız, yasadışı, imarsız ya da düzensiz olarak tanımlanan konut alanları ile gündeme gelmiştir. Kamu arazileri veya vakıf arazileri üzerinde ruhsatsız ve yasadışı olarak yapılan konutların oluşturduğu konut alanları ile hisseli tapu sahiplerinin kendi arazileri üzerine ruhsatsız yaptıkları konutların oluşturduğu konut alanlarının affına yönelik olarak çıkarılan yasalar da ıslah imar planlarının gündemde sıklıkla tartışılmasına yol açmıştır.

Düzensiz, yasadışı ve plansız konut alanlarının dönüşümünü sağlamanın yasal ve teknik aracı olarak ıslah imar planı kavramı, gecekondu affı yasalarında şu şekilde tanımlanmaktadır: "Düzensiz ve sağlıksız biçimde oluşmuş yapı topluluklarının veya yerleşme alanlarının, sınırları belli edilmek suretiyle, mevcut durumu da dikkate alınarak dengeli, düzenli ve sağlıklı hale getirilmesi amacıyla, halihazır haritalar üzerinde yapılan ve yapılanma şartlarını da belirleyen imar planıdır" (Resmi Gazete, 21.03.1983, no:18146).

Bu çerçevede düzensiz konut alanlarının yasallaştırılmasına yönelik çıkarılan ilk yasa 1983 yılında 2805 sayılı yasadır. Ancak bu tarihten sonra 1984 ve 1986 yıllarında iki yasa daha çıkartılmıştır. 2981 sayılı yasa ve 3290 sayılı yasa amaç ve içerik olarak ilk yasayla benzer nitelikte olup sadece "affedilecek" konut alanlarının kapsamını genişletmektedir.

Bu tanımdan hareketle, ıslah imar planlarının yasal olmayan konut alanlarının temel teknik ve sosyal altyapı gereksinmeleri karşılayarak "ıslah" edilmelerine yönelik bir planlama aracı olduğu değerlendirmesinin yapılması olanaklı hale gelmektedir. "ıslah" söyleminin ardında bu alanların düzenli yani yasal konut alanlarına dönüştürülmesi amacının olduğu açıktır. Bunun yanında, alanının mülkiyet dokusuna müdahale etmeden o alanın ıslahının olanaklı olduğu açıkken, bunun alanda yer alan yapıların yasallaştırılmasına koşuluna bağlanması durumu çıkarılan yasanın gerçek amacının bu alanların

yasallaştırılması yoluyla orada yaşayanların siyasi desteklerinin teminat altına alınması isteği olarak kimi çevreler tarafından yorumlanmaktadır. Yasa ile ıslah imar planı hazırlanmasının öncesinde plan sınırları içinde yer alan kaçak yapılara tapu verme zorunluluğunun getirilmesi bu anlamda düşündürücüdür (Sönmez, 2003:103).

Islah imar planları ile bu alanların dönüşümünün gerçekleşmesinde farklı oluşumlar ve aktörler süreç içinde gözlemlenebilmektedir. Yüksek ranta sahip alanların dönüşümü güçlü inşaat firmaları tarafından hızlı bir şekilde gerçekleştirilmektedir. Rantı daha düşük alanlar ise küçük ölçekli firmalar yada yap-satçılar eliyle dönüşmektedir. Islah imar planı ile yenilenen alanlarda, genellikle bir üst ölçekli planlara uyulmaması plan bütünlüğü önemsenmemiş olması, imar mevzuatındaki donatılara ilişkin standartlarda görülen eksiklikler kentleşme açısından birçok sorunu da beraberinde getirmiştir.

Uygulamalardan da görüldüğü üzere hazırlanan ıslah imar planlarının, uygulama imar planı doğrultusunda belirlenen yeni mülkiyet düzeni tapuya tescil edilmedikçe uygulama olasılığı bulunmamaktadır. Bu da yasal olamayan konut alanlarının ıslah amacıyla çıkarılan yasanın, hisseli tapu yöntemi ile oluşan düzensiz konut alanlarındaki mülkiyet düzenini de yeniden tanımlayarak bireysel mülkiyete geçilmesinin ve dolaysıyla hazırlanan imar planları doğrultusunda dönüşümlerinin sağlanmasının amaçlandığını göstermektedir. Bunun yanında yenilenen bu alanlarda gözlemlenen parsel bazında yoğunlukların artırılması, sosyal donatı alanlarının eksikliği, kiracı nüfusun diğer gecekondu alanlarına eklemlenmesi, mevcut gecekondu nüfusunun apartman yaşamına uyum sıkıntıları gibi sorunların ortaya çıkması kent içinde beklenen yada istenen mekansal standartlara ulaşılamamasına yol açmaktadır (Sönmez, 2003:103).

Özetle, ıslah imar planları gecekondu alanlarındaki yenileme uygulamalarında önemli faktörlerden biridir. Gecekondu alanlarında

gerçekleştirilen yenileme uygulamaları, parsel bazında ortaya çıkan yoğunluklardan ötürü alanların gecekondudan apartmankonduya evrilmesine yol açmıştır. Bu nedenlerle, ıslah imar planları ile var olan tüm yasadışı, plansız ve düzensiz konut alanlarının sözde planlı veya düzenli konut alanlarına yönlendirmiştir.

2.6.3. Kamulaştırma/Satın Alma:

Kamulaştırma, kentsel yenileme projelerinde sıklıkla tercih edilen bir diğer uygulama aracıdır. Kamu yararı gerekçe gösterilerek, bedeli ödenmek koşuluyla bir taşınmazın kamu tarafından malikinin rızasıyla veya istemi dışında elde edilmesi yöntemi olarak tanımlanabilir. Yasal çerçevede gerçekleştirilen bu uygulama diğer uygulamalar ile karşılaştırıldığında yüksek maliyetli bir uygulama olarak değerlendirilmektedir.

Zorunlu uygulamalarda öncelikli sorun olan arsa bedellerinin saptanması, 4650 sayılı Kamulaştırma Kanunu ile idarelerin kendi bünyesinde kurduğu kıymet takdir komisyonu ve uyuşmazlık durumunda kurulacak uzlaşma komisyonları aracılığıyla çözümlenmektedir. Taşınmazın tümüne el koyma biçimindeki kamulaştırma, içeriği aynı olmakla birlikte mal sahibinin isteği üzerine kamulaştırma, irtifak hakkı, kısmen kamulaştırma, kamulaştırma bedeli ödenmeden mülkiyete müdahale edilmesini içeren dolayısıyla kamulaştırma şeklinde farklılaşabilmektedir. Kamulaştırmada dönüş veya geri almada ise idarenin tek taraflı vazgeçmesi, tarafların anlaşması ile vazgeçme, süresi içerisinde gerçekleştirilemeyen kamulaştırma işlemlerinde mal sahibinin geri alma hakkı bulunmaktadır. Kamulaştırma sonucu kamulaştırma işleminin gerçekleşmediği durumlarda ve beş yıllık sürenin dolmuş olması durumunda geri alma hakkının olmadığı durumlar söz konusu olmaktadır. Bunlar; büyük enerji ve sulama projeleri, iskân projeleri, ağaçlandırma ve orman projeleri, kıyıların korunması, turizm proje alanları olup yapılan kamulaştırmalarda mal sahibinin taşınmazı geri alma olanağı bulunmamaktadır.

Bunun yanında, 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu'nun 22 e maddesi uyarınca da satın alma yöntemiyle de kentsel yenileme uygulamaları kapsamında taşınmazın bedeli ödenerek arsa temin edilebilmektedir. Bu hüküm uyarınca süre ve kullanım amacında bir sınırlama olmadan gereksinim duyulan taşınmazın satın alma yoluyla sağlanmasıdır. Bu uygulama, sonuca daha çabuk ulaşılmayı sağlayan, kamulaştırma bedelinden daha pahalı olmasına karşın, işlem süreci açısından kamulaştırmadan daha ekonomik bir yöntemdir. Satın alma yönteminin etkinliği belediyenin mali kaynaklarının yeterli olmasıyla yakından ilintilidir.

2.6.4. Arsa Düzenlemesi/18. Madde Uygulaması:

Diğer bir zorunlu uygulama aracı olan arazi düzenlemesi kırsal kalkınmada, büyük ölçekli bayındırlık projeleri için gerekli toprakların sağlanmasında parsel ölçeğindeki etkinlik ve elde etme yerine, kamulaştırmaya gidilmeden, sosyal adaleti sağlayan, her taşınmazda eşit oranda kesinti yapılmasını öngören arazi düzenlemesinden yararlanma işlemidir. Yerel arsa politikası ve araziyi gerektiren tüm donatı alanları ve kentsel gelişmeler için yer temin edilmesinde de yardımcı olarak kullanılabilecek bir toprak edinim yöntemidir.

Arazi düzenlemesi, tarımsal amaçlı kullanılan parsellerle imar parselleri arasında yeterli, değiştirme alanları hazırlayabilmek için arazi stokunu, rezerv arazi sağlanmasını olanaklı kılmakta ve imar uygulamalarını kolaylaştırmaktadır (Koç vd., 2003:286).

Yasal çerçevesi mevcut olan bir diğer uygulama ise, 18. madde uygulamalarıdır. Arsa düzenlemesi uygulamaları süreç içinde değişikliklere uğrayarak şekillenmiştir. 16.01.1957 tarih ve 6785 sayılı İmar Kanunu'nun 42. maddesi ile getirilen bir uygulama olan arsa düzenlemesi; 42. madde, 22.11.1963 tarihinde Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiş, 11.07.1972 tarihinde 1605 sayılı Kanun ile yeniden getirilmiştir. Yerel

yönetimlerin uygulamayı cazip bulmaması, teknik eleman gereksinimi, kentsel sorunların bu dönemdeki boyutu ve iptaller 42. madde ile ilgili uygulamaların etkinliğini sınırlamıştır. Arsa düzenlemesi, 03.05.1984 tarihli 3194 sayılı İmar Kanunu'nun 18. maddesi ile yeniden düzenlenmiş bir uygulama aracıdır (Koç vd., 2003:289).

3194 sayılı Kanunun 18. maddesi kapsamında, %25 olan DOP oranı %35'e çıkartılmıştır. Cami-karakol alanları da DOP kapsamına alınmıştır. Belediye ve mücavir alan dışında da arazi ve arsa düzenlemesi yasal hale getirilmiştir. DOP alınamadığı hallerde bedele dönüştürülebilme ve kat mülkiyetine geçiş olanağı getirilmiştir. Kamu hizmet alanlarında kalan taşınmazlarda düzenlemeye giren tüm parsellerin ortak edilmesi olanağı sağlanmıştır. İfraz ve tevhitlerde daha önce yapılan terkler DOP hesabına katılmıştır. Ayrıca bu yasa kapsamında özel parselasyon planı ile yapılan satışlar da yasaklanmıştır (Koç vd., 2003:289).

18. madde ülkemizdeki önemli uygulama araçlarından biridir. Ancak, mevcut biçimiyle, arsa düzenlemesinde % 35 olarak alınan ortaklık payı ile düzenlemeye katılan her parselin değeri eşit şekilde artmamaktadır. Alanları, konumları ve imar koşulları değişik imar parselleri oluşturulurken, bunların artan değer oranları da farklılık göstermektedir. Bu nedenle ülkemizde uygulanan "eşit oranlı toprak kesintisi" yönteminden başka uygulama seçeneklerinin de geliştirilmesi bir gerekliliktir.

2.6.5. İmar Hakları Aktarımı:

İmar hakkı aktarımı; koruma altına alınan, tümüyle boşaltılması gereken, yoğunluk azaltılmasına gidilen veya gelişmesi sınırlanan aktaran bölgelerdeki taşınmazlara ait mevcut imar haklarının veya imar planları ile verilen yapılaşma haklarının üzerinde kullanılmış olan imar hakkı fazlasının imar planı ile belirlenmiş aktarım bölgesinde kullanılmak üzere taşınmasını içermektedir. Bu aracın kullanılabileceği aktaran bölge tanımındaki alanlar;

eğitim, sağlık, dini tesis, sosyal ve kültürel tesis, yönetim ve diğer donatı alanları, topoğrafik ve jeolojik özellikleri nedeniyle yerleşime elverişli olmayan alanlar, su havzaları, heyelan ve su baskınına duyarlı alanlar, orman ve mera alanları, tarım alanları olarak nitelendirilmektedir (Koç vd., 2003:289).

Aktarım bölgesi ise; imar hakkı aktarımına konu olan alanlarda hak sahiplerine verilmiş olan imar hakkı sertifikalarının imar durumu almak üzere kullanılacağı alanlardır. Bu tür alanlar çevre düzeni ve nazım imar planı ölçeğinde yeterli sayıda ve büyüklükte belirlenmeli, alan bölgelerin belirlenmesinde zemin yapısı, tarımsal potansiyel, doğal yapı, orman alanları, su havzaları ile ilgili kurumlardan olumlu görüş alınması bir gerekliliktir. Aktarım bölgesinin imar planları ve altyapısı talep koşutunda önceden gerçekleştirilmeli, farklı sosyal sınıfların taleplerine giderecek düzeyde yoğunluk ve yapılaşma haklarını içermelidir (Koç vd., 2003:289).

İmar haklarının oluşturabilmesi için aktarım ve aktaran bölgenin önceden tespit edilmesi, altyapının sağlanması gerekliliktir. Bu amaçla; bir mülkten diğer mülke imar haklarını aktarma yönteminin, aktarım ve aktaran bölgelerde risklerin ve bölge özelliklerinin belirlenmiş olması önem taşımaktadır. İmar Hakkı Sertifikaları bu bağlamda önemli bir uygulama aracı olarak değerlendirilmelidir.

2.6.6. Mülkiyet Takası:

Mülkiyet takası, daha çok parsel ölçeğindeki değiştirme (trampa) uygulama aracının geliştirilmesini ve yeniden düzenlenmesini içermektedir. Parseline ihtiyaç duyulan kişiye, onayladığı bir taşınmaz verilerek, ortaya çıkabilecek aradaki farkın da para ile denkleştirilmesi işlemidir. Değiştirmede taşınmaz mülkiyeti başka bir taşınmazda sürmektedir. Bu uygulama aracı; demokratik olması, insan hakları ile bağdaşık, rızaya bağlı olması, kişiyi yaşadığı çevreden istediği hallerde koparmaması açısından önem taşımaktadır.

Başarı olanakları ise, yerel yönetimlerin elinde arsa ve konut stokunun bulunması ile yakından ilintilidir. Bu uygulama aracında en önemli açmaz, aktarılması gereken arsa ve konut bedelinin belirlenmesidir. Bunun da 4650 sayılı Kamulaştırma Kanunu ile getirilmiş olan kurullarca belirlenmesi gerekmektedir. Mülkiyet takası imar planlarının uygulanabilmesine olanak tanıması, özellikle bazı parsellerin donatı amaçlı kullanılabilmesi yönündeki imar planı kararlarının uygulanabilirliği amacıyla kullanılabilecek bir uygulama aracı olup mülkiyet takası deprem risklerinin azaltmak veya gidermek amaçlı çalışmalarda kullanılabilecek en önemli planlama araçlarından biridir (Koç vd., 2003:292).

2.6.7. Başka Alana Taşıyarak Yenileme:

Bu yöntem, kentsel yenileme uygulamalarında belediyeler ile işbirliği yapan TOKİ tarafından tercih edilen yöntemlerden biridir. Bu yöntem de kentsel yenileme projesinin uygulanacağı bölgeler belediye tarafından belirlenmektedir. Belediye tarafından belirlenen bölgeler gerekli diğer bilgilerin elde edilmesiyle birlikte kentsel yenileme ölçütleri (bu ölçütler tartışmalı) doğrultusunda değerlendirilmektedir. Alanın yenilenmesinin uygun görülmesi halinde, ilk etapta hak sahipleri için transfer konutlarının inşa edileceği boş ve yerleşime uygun nitelikteki taşınmazların tespit ve mülkiyet devir işlemleri başlatılmaktadır. Belediye sınırları içerisindeki yenileme bölgesinde yaşayanların hak sahipliği tespitleri ve bedel takdir çalışmaları Belediye tarafından görevlendirilen komisyonlar eliyle yürütülmektedir (Deliktaş, 2006:261).

Toplu Konut Alanı olarak tanımlanan ve ilk etapta transfer konut ve sosyal donatı uygulamaları başlatılan boş alana ait, projelendirme ihale ve yapım masrafları ilgili İdare tarafından üstlenilmektedir. Yaptırılan konutların inşaatlarının bitimine müteakip, yenileme alanında yaşayan ve projeden yararlanmak isteyen hak sahipleri yeni alandaki konutlara taşınmaktadır. Hak sahipleri Belediye (veya yetki verdiği TOKİ) ile sözleşme imzalamakta ve

edindikleri konutları teslim almalarını müteakip proje alanını boşaltmaktadır. Alanı boş olarak teslim alan belediye kentsel yenileme uygulamasını gerçekleştirmektedir (Deliktaş, 2006:261).

2.6.8. Yerinde Yenileme:

Yine TOKİ tarafından kent merkezinde, rantı yüksek, halihazırda plansız, yasadışı yapılaşmış, çöküntü konut alanlarının yenilenmesinde bu yöntem sıklıkla tercih edilmektedir. Proje alanında yaptırılacak konutlardan edinmek isteyen hak sahipleri muvafakat vererek mevcut mülkiyet haklarından feragat etmek, arsa ve üzerindeki yapı için yapılan bedel takdiri ile aynı alanda inşa edilecek yeni konutun fiyatı arasında oluşabilecek fark için borçlanmayı kabul etmek şartıyla projeden yararlanabilmektedir. Borçlanma usul ve esasları ise, proje uygulayıcısı İdare tarafından belirlenmektedir. Konut edinmek isteyen kişilerin yapı ve arsa bedelleri, tespit edilen konut satış bedelinden düşülmekte, kalan borç için uzun vadeli satış yöntemi izlenmektedir. Bu bağlamda, kentsel yenileme proje alanının demografik özellikleri, harita, plan ve mülkiyet bilgileri bu açıdan önemlidir (Deliktaş, 2006:263).

Anlaşma yoluyla uzlaşılamayan hak sahiplerinin mülkiyetindeki taşınmazları için ise 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu kapsamında kamulaştırma yoluna gidilmektedir. Bu durum ise alanda gönüllü terk veya gönülsüz terk sürecini gündeme getirmektedir.

BÖLÜM 3
TÜRKİYE'DE KENTSEL YENİLEME UYGULAMALARI:

Cumhuriyet sonrasında hükümetler, kentleri batı kentlerindeki standartlara ulaştırma doğrultusunda çalışmalar yapmıştır. Ancak, 1950'lerde başlayan hızlı kentleşme süreci beraberinde sosyo-ekonomik, kültürel ve fiziksel sorunları da getirmiştir. Özellikle sanayileşme ile hızlanan kentleşme sürecinde yoğun göç alan İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa, Kocaeli gibi kentlerin gelişigüzel bir biçimde genişlemesi bu sürece örnek gösterilebilir. Hızlı gelişen bu kentlerde karşılanamayan konut gereksinmesi plansız, düzensiz konut alanlarını (gecekondu bölgeleri) ortaya çıkarmıştır. Düzensiz konut alanlarının zaman içinde düzenli konut alanlarına dönüştürülmeleri için başta hükümetler olmak üzere yerel otoritelerin de düzenlemeler yaptığı görülmektedir. İmar afları, ıslah imar planları, kentsel dönüşüm/yenileme projeleri bu düzenlemelere örnek verilebilir.

Ülkemizde son zamanlarda gündemde önemli bir yer işgal eden kentsel yenileme uygulamalarıyla ilgili olarak, kentleşme politikaları ve bunun yanı sıra yenileme uygulamalarına ilişkin yasal düzenlemelerin irdelenmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Kentsel yenileme örnekleri incelendiğinde ise, özellikle ana kentlerde daha sıklıkla gecekondu alanlarında bir yenileme faaliyetinin olduğu görülmektedir. Bunun nedeni ise, yasadışı yapılaşan bu alanların bir nevi yasal zemine taşınmasına olanak verilmesi ve plansız bu bölgelerin çözümüne yönelik bir imar hareketi olarak değerlendirilmesidir.

Türkiye'de kentsel yenileme, çoğunlukla ruhsatsız, yasadışı, plansız inşa edilmiş konut alanlarının hazırlanan planlara göre düzenlenmesi ve oluşturulan parsellere yeni binalar inşa edilmesi olarak ele alınmaktadır. Ruhsatlı konut alanlarında ise kat yüksekliklerinin arttırılması sonucu az katlı yapıların çok katlı apartmanlara dönüşmesi piyasa koşullarında gerçekleşen ve Batı ülkelerinde pek rastlanmayan yenileme türüdür. İşlevini yitirmiş veya

kentlerin merkezi alanlarında kaldığı için genişleme olanağı bulamayan ve kent dışına taşınan sanayi, depolama tesislerinin yerlerine yeni tesisler, kentsel donatı alanları ve işyeri veya konut olarak kullanılacak binalar inşa edilmesi de bireysel projeler olarak gündeme gelmektedir.

1999 Marmara depremi ülkemizde planlama ile ilgili yeni açılımların ve yaklaşımların tercih edilmesi gerekliliğini ortaya koymuştur. 1999 Marmara depremi sonrasında planlama literatüründe kentsel yenileme kavramının giderek yoğun bir şekilde gündemde ele alındığını görülmektedir. Uzun'un (2006:51) da belirttiği gibi, "kentsel yenileme sürecinin temel konusu, "kaçak" yapılaşmış ve ıslah planları ile daha da sağlıksız hale gelmiş olan kentsel alanlardır". Tüm bu dinamikler ülkemizdeki kentsel yenileme sürecinin, sadece fiziksel dokuyu yıkıp yeniden inşa etme olarak algılanmasına yol açmıştır. Bununla beraber konuyla ilgili yasal düzenlemelerin de bu dönemde gündeme geldiği görülmektedir. Bu dönemde yapılan yasal düzenlemelerle başta büyükşehir belediyeleri olmak üzere yerel yönetimlere ve Toplu Konut İdaresi Başkanlığı'na önemli yetkiler verilmiştir.

3.1. Kentsel Yenileme Mevzuatı:

Ülkemizde son zamanlarda gündemde önemli bir yer işgal eden kentsel yenileme uygulamalarıyla ilgili olarak gerekli yasal düzenlemelerin yeter düzeyde olmasa bile yapıldığı görülmektedir. Kentsel yenileme mevzuatı incelendiğinde ise, 2004 yılında çıkarılan "Kuzey Ankara Girişi Kentsel Dönüşüm Projesi Kanunu" bu konuda yapılan ilk yasal düzenlemedir. Bu kanunda amaç "… kuzey Ankara girişi ve çevresini kapsayan alanlarda kentsel dönüşüm projesi çerçevesinde fiziksel durumun ve çevre görüntüsünün geliştirilmesi, güzelleştirilmesi ve daha sağlıklı bir yerleşim düzeni sağlanması ile kentsel yaşam düzeyinin yükseltilmesidir." şeklinde tanımlanmaktadır.

Bir başka yasal düzenleme 2004 yılında çıkarılan 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'dur. Bu kanun ise, Büyükşehir Belediyelerine de kentsel dönüşüm ve gelişim projelerini uygulama yetkisi verilmiştir. 2005 yılında çıkarılan 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun kentsel dönüşüm ve gelişim alanları ile ilgili 73. maddesinde ise "… Belediye, kentin gelişimine uygun olarak eskiyen kent kısımlarını yeniden inşa ve restore etmek; konut alanları, sanayi ve ticaret alanları, teknoloji parkları ve sosyal donatılar oluşturmak, deprem riskine karşı tedbirler almak veya kentin tarihi ve kültürel dokusunu korumak amacıyla kentsel dönüşüm ve gelişim projeleri uygulayabilir. "Bir yerin kentsel dönüşüm ve gelişim proje alanı olarak ilan edilebilmesi için; o yerin belediye veya mücavir alan içinde bulunması ve en az elli bin metre kare olması şarttır" ifadeleri yer almaktadır. 2005 yılında yürürlüğe giren diğer bir kanun ise, 5366 sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun'dur.

Kentsel yenileme uygulamaları ilk olarak hazırlanmakta olan yeni "Şehirleşme ve İmar Yasası" veya "İmar Yasası" kapsamında düşünülmüş ise de sonraları ayrı bir yasal düzenlemeye konu yapılmasına karar verilmiştir.

Kentsel yenileme konusunda bugün için eldeki tek yasal belge "Kuzey Ankara Girişi Kentsel Dönüşüm Kanunu"dur. Bu kanun, bir İmar Kanunu veya bir Kentsel Yenileme Kanunu gibi temel kurallar getiren bir kanun olmanın ötesinde özel bir proje alanı için, belirlenen hedefler doğrultusunda hazırlanan kanun özelliği taşımaktadır. Günümüzde kentsel yenileme uygulamalarına yasal dayanak oluşturan Belediye Kanunu, Toplu Konut Kanunu, Gecekondu Kanunu vb. yasal düzenlemelerin dışında konuyla ilgili temel yasa olarak da nitelendirilebilecek, geniş kapsamlı düzenlemeler yapan "Afet Riski Altındaki Alanların Dönüşümü Hakkında Kanun" adıyla yeni bir kanun TBMM'de yasalaşmayı beklemektedir. Bu düzenlemenin kentsel yenileme uygulamalarında, riskler ya da fırsatlar açısından neleri getireceği zamanla ortaya çıkacaktır.

3.1.1. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası:

Anayasanın 56. Maddesinde “Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek Devletin ve vatandaşların ödevidir.” ve 57. Maddesinde, “Devlet, şehirlerin özelliklerini ve çevre şartlarını gözeten bir planlama çerçevesinde, konut ihtiyacını karşılayacak tedbirleri alır, ayrıca toplu konut teşebbüslerini destekler.”, ve 63. maddesinde de “Devlet, tarih, kültür ve tabiat varlıklarının ve değerlerinin korunmasını sağlar, bu amaçla destekleyici ve teşvik edici tedbirleri alır.” hükmü yer almaktadır.

Yukarıda da görüldüğü üzere, anayasa hükümleri uyarınca ilgili otoriteler planlı kentleşmeyi gerçekleştirmek ve doğal ve kültürel değerleri korumakla yükümlü kılınmaktadır. Bu doğrultuda 1980’lerden başlayan ve 2000’li yıllarda kentlerin gündeminde yer alan kentlerde sorunlu kentsel alanların iyileştirilmesine yönelik projelerin geliştirilmesi, günümüzde ilgili çevrelerde ilk kez detaylıca tartışılmaya başlanmıştır.

3.1.2. 5393 sayılı Belediye Kanunu:

2005 yılında kabul edilen 5393 sayılı Belediye Kanunu ile kentsel yenileme konusunda önemli düzenlemelerin yapıldığı görülmektedir. Özellikle kentsel yenileme konusunda düzenleme içeren “Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Alanı” başlıklı 73. madde ve “Arsa ve Konut Üretimi” başlıklı 69. madde iki temel madde olarak kabul edilmektedir. 17.06.2010 tarihinde 5998 sayılı kanunun 1. maddesi uyarınca 73. madde de yapılan son değişikliklerle de yerel yönetimlere özellikle Büyükşehir Belediyelerine önemli yetkiler verilmiştir.

Öyle ki 73. madde de “…..Belediye, belediye meclisi kararıyla; konut alanları, sanayi alanları, ticaret alanları, teknoloji parkları, kamu hizmeti alanları, rekreasyon alanları ve her türlü sosyal donatı alanları oluşturmak, eskiyen

kent kısımlarını yeniden inşa ve restore etmek, kentin tarihi ve kültürel dokusunu korumak veya deprem riskine karşı tedbirler almak amacıyla kentsel dönüşüm ve gelişim projeleri uygulayabilir...” denilmekle beraber “ …kentsel dönüşüm ve gelişim proje alanı olarak ilan edilecek alanın büyüklüğünün en az 5 en çok 500 hektar arasında olması, etaplar halinde yapılabilmesi hususlarının takdiri münhasıran belediye meclisinin yetkisindedir.” hükmü ile de belediye meclisleri önemli yetkiler ile donatılmıştır.

Ayrıca, yine aynı madde uyarınca, “....büyükşehir belediye ve mücavir alan sınırları içinde kentsel dönüşüm ve gelişim projesi alanı ilan etmeye büyükşehir belediyeleri yetkilidir. Büyükşehir belediye meclisince uygun görülmesi halinde ilçe belediyeleri kendi sınırları içinde kentsel dönüşüm ve gelişim projeleri uygulayabilir…” hükümleri doğrultusunda büyükşehir belediyeleri, büyükşehir ilçe belediyelerinin kendi başlarına proje uygulama isteklerini engelleyebilmektedir. Öyle ki, büyükşehir ilçe belediyesi olmayan bir ilçe belediyesi kentsel dönüşüm ve gelişim alanını tek başına belirleyebilirken aynı durum büyükşehir ilçe belediyeleri için söz konusu değildir. Bu durumun, farklı siyasi eğilimlere veya partilere sahip belediyeler arasında gerginliklere yol açabileceği düşünülmektedir.

Kaldı ki, 73. maddede kentsel dönüşüm ve gelişim projelerinin uygulanabileceği alanlar göreli olarak kapsamlı bir şekilde tanımlanmış olsa da bir alanın kentsel dönüşüm ve gelişim alanı olarak ilan edilebilmesi için sadece alan büyüklüğüne yönelik sayısal bir kısıtlama getirilmiştir. Bunun yanı sıra, sadece belediye meclis kararıyla belirlenen kentsel dönüşüm ve gelişim alanları ile ilgili hangi ölçütlerin esas alındığı üzerinde önemle düşünülmesi gereken bir husus olarak değerlendirilmektedir.

Tüm bu hususların dışında; bir yerin dönüşüm, gelişim veya yenileme alanı olması Özden’in (2008:321) de belirttiği gibi, “nüfus ve alansal büyüklük ölçütleriyle değil, dönüşüm veya yenilemeyi gerektiren sorunların saptanması ile yakından ilintili” olduğu düşünülmektedir. Bu nedenlerle dönüşüm ve

gelişim alanlarını 50.000 nüfus ve 50.000 metrekare ölçütleri ile sınırlamanın proje alanlarının özellikleriyle nasıl örtüşeceği tartışma konusu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte Belediye Kanunu geneli irdelendiğinde kentsel yenilemeye ilişkin maddelerinin oldukça sınırlı ve dar kapsamlı olduğunu söylemek olanaklıdır.

Bunun yanında, "kentsel dönüşüm ve gelişim proje alanlarında bulunan yapıların boşaltılması, yıkımı ve kamulaştırılmasında anlaşma yolu esastır" hükmü doğrultusunda anlaşmazlık halinde "kentsel dönüşüm ve gelişim projesi kapsamında bulunan mülk sahipleri tarafından açılacak davalar, mahkemelerde öncelikle görüşülür ve karara bağlanır." hükmü uyarınca da taraflar mahkemelerde çözüm aramaktadırlar. Ergen'in (2006:12) de ifade ettiği gibi, "…mülkiyet sahiplerinin direnci belediyeye verilen kamulaştırma yetkisi ile kırılmaktadır." Belediyelerin eline kamulaştırma yetkisi verilerek diğer taraftan anlaşma yolu esastır demenin olumlu bir mantığı bulunmamaktadır.

Kentsel yenilemeyle ilgili olarak, Belediye Kanunu'nun 69. maddesi "Belediye; düzenli kentleşmeyi sağlamak, beldenin konut, sanayi ve ticaret alanı ihtiyacını karşılamak amacıyla belediye ve mücavir alan sınırları içinde, özel kanunlarına göre korunması gerekli yerler ile tarım arazileri hariç imarlı ve alt yapılı arsalar üretmek; konut, toplu konut yapmak, satmak, kiralamak ve bu amaçlarla arazi satın almak, kamulaştırma yapmak, bu arsaları trampa etmek, bu konuda ilgili diğer kamu kurum ve kuruluşları ve bankalarla iş birliği yapmak ve gerektiğinde onlarla ortak projeler gerçekleştirmek yetkisine sahiptir. Belediye, bu amaçla bütçesinden gerekli parayı ayırmak suretiyle işletme tesis edebilir." ve 70. maddesinde "….Belediye kendisine verilen görev ve hizmet alanlarında, ilgili mevzuatta belirtilen usullere göre şirket kurabilir." hükümleri doğrultusunda, belediyelerin sektörde önemli ölçüde etkin olacağı açıktır.

3.1.3. 5216 sayılı Büyükşehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkındaki Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun:

2004 yılında yürürlüğe giren 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu'nun 7/e maddesinde yer alan "Belediye Kanunu'nun 69 ve 73. maddelerindeki yetkileri kullanmak." hükmü uyarınca kentsel dönüşüm ve gelişim projeleri noktasında Büyükşehir belediyeleri önemli yetkilere sahip olmuştur.

Bu iki madde, Büyükşehir belediyelerinin, kentsel yenileme faaliyetlerinde bulunabilmeleri için son derece önemli maddelerdir. Belediyeler kentsel yenileme uygulamalarında kimi zaman büyük çaplı ve önemli finansal desteğe gereksinim duyulabilmektedir. Bu nedenle Büyükşehir belediyelerini konu alan söz konusu kanun, kentsel yenileme uygulamalarında Özden'in (2008:316) ifade ettiği gibi, "önemli bir destek sağlayabilecek bir yasal zemin hazırlamaktadır". Ancak, kanunda kentsel yenilemenin Büyükşehir belediyelerinin görev ve yükümlülüğü altında bulunduğunu gösteren bir maddenin bulunmaması ilgili idarenin bu konuda girişimlerde bulunmak üzere bir zorunluluk yüklememektedir. Ayrıca, 11. madde ile Büyükşehir belediyesi, ilçe ve ilk kademe belediyelerinin imar uygulamalarını denetlemeye yetkisini de ellinde bulundurmaktadır.

3.1.4. 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu (4650 sayılı kanunla değişik):

Günümüzde Avrupa ülkelerinin birçoğunda ve ABD'de pek çok belediye, "kamulaştırma yoluyla elde ettikleri arsa ve yapıları bir işletmeci zihniyetiyle işleterek kazanç sağlamakta ve bu kazancı yine alanın gelişimi için kamuya döndürerek harcamaktadırlar." Ancak bu durum "kamulaştırmadan elde edilen tüm belediye arsaları rant getirecek şekilde kullanılmalı" (Özden,2008:318), düşüncesini gündeme getirmektedir. Burada önemli olan, kazancın alana tamamıyla geri dönüşünün sağlanması ve kamu yararına

ayrılacak olan donatı alanları ile kar getirecek alanların dengesinin iyi kurulmasıdır.

Ülkemizde, Kamulaştırma Kanunu kentsel yenileme açısından irdelendiğinde ise sınırlayıcı bazı noktalarının bulunduğunu söylemek olanaklıdır. “Kamu Yararı” kavramı bu anlamda önem kazanmaktadır. Kentsel yenileme alanı sınırları içinde kalan, özel mülkiyet elindeki bir taşınmazın “kamu yararı” gerekçe gösterilerek, otel, alış veriş merkezi, rezidans, lüks konut vb. yatırımların gerçekleştirilmesi amacıyla kimi kesimler için kamu eliyle kamulaştırılması tartışılması gereken bir konudur.

Ayrıca, kentsel yenileme alanı olarak ilan edilen alanlarda uygulamaya başlanılması için alanların kamulaştırılmasının gerekli olduğu bilinen bir gerçektir. Kentsel yenilemeye ilişkin kamulaştırmanın finansal kaynağının teminine yönelik mer’i mevzuatta herhangi bir hüküm bulunmamaktadır.

3.1.5. 775 sayılı Gecekondu Kanunu:

Gecekondu kanununun temel amacı; kentlerin sağlıklaştırılması, yenilenmesi, mevcut gecekonduların ıslahı, tasfiyesi, yeniden gecekondu yapımının önlenmesi ve bu amaçlarla alınması gereken önlemlerin tespit edilmesidir. Ancak, bu amaçlarla hazırlanan kanun gecekondulaşmanın ve yasadışı yapılaşmanın önlenmesinde yeterli olamamıştır. Aksine bu dönemde gecekondu alanları hızla artmış ve gecekondulaşma kentlerde önemli sorunların kaynağı olarak görülmeye başlanmıştır.

Kanunun 3. maddesinde, belediyelere arsa sağlanması yönünde hükümler bulunmaktadır. Bu doğal olarak, bir yandan sahipsiz arazilerin sahipli hale gelmesi anlamına gelirken diğer yandan da belediyelerin elinde kentlerin yenilenmesi adına kullanılabilecek yeni arsaların bulunmasını sağlamıştır. Bu durum kent yaşamında düşük kalite sorunlarına neden olan faktörlerden bir olan gecekondu alanlarının arsa veya içinde yer alan konutlarla birlikte

sağlıklı bir dokuya kavuşturularak kent yaşamına yeniden sunulmasını olanaklı kılmıştır.

Yeniden Gecekondu Yapımının Önlenmesi başlıklı 18. madde başkalarının mülkiyetindeki arsalarda yapılan yasadışı konutların yıkılması yönünde hükümler içermektedir. Ancak, gecekonduların ve kaçak yapıların yıkım süreçlerinin siyasal, sosyal, toplumsal ve ekonomik nedenlere bağlı olarak sıkıntılı olmasından ötürü uygulamada hedeflenen başarı sağlanmamıştır.

3.1.6. 1164 sayılı Arsa Üretimi ve Değerlendirilmesi Hakkında Kanun:

Ülkemizde arsa maliyetlerinin toplam inşaat maliyetleri içindeki payı yüksek olmakla birlikte arsa sağlıklı bir kentsel gelişmenin temel şartlarından biridir. 5273 sayılı Arsa Ofisi Kanunu ve Toplu Konut Kanununda Değişiklik Yapılması ile Arsa Ofisi Genel Müdürlüğünün Kaldırılması Hakkında Kanun, 1164 sayılı Arsa Ofisi Kanunu'nu Arsa Üretimi ve Değerlendirilmesi Hakkında Kanun olarak değiştirmiş ve Kanun'daki görevler Toplu Konut İdaresi Başkanlığı'na devredilmiştir.

Kanunla yapılan düzenlemeler daha önce arsa ve konut konusunda merkezi düzeyde parçalanmış yetkilerin tek elde toplanmasına, bu anlamda kamu hizmetlerinin etkin ve verimli yürütülmesine olanak sağlamıştır.

3.1.7. 2985 sayılı Toplu Konut Kanunu:

Toplu Konut Kanunu konut ihtiyacının karşılanması, konut inşaatı yapanların tabi olacağı usul ve esasların düzenlenmesini içermektedir. Devletin yapacağı desteklemelerin karşılanması amacıyla Toplu Konut Fonu kurulması yine bu kanunla düzenlenen bir yapı olarak karşımıza çıkmaktadır. Fon ferdi ve toplu konut kredisi, konut kredisi faiz sübvansiyonu, toplu konut alanlarına arsa temini, araştırma, turizm ve konut altyapıları, okul, karakol vb tesisler ve konut sektörünü teşvik için yatırım ve işletme kredisi yoluyla desteklenmesi ve afet hizmetlerinin karşılanması alanlarında

kullanılmaktadır. Toplu Konut Fonu 1993 yılında devlet bütçesi içine alınmış, zaman içinde fon kaynaklarının kullanımı İdare tasarrufunun dışına çıkarılmış ve 2001 yılında da fon 4698 sayılı yasa ile tümüyle kaldırılmıştır.

Yerel Yönetim Reform çalışmaları kapsamında Belediye Kanunu'nda belediyelerin kentsel dönüşüme yönelik rolleri ve yükümlülükleri tanımlanmıştır. 5162 sayılı "Toplu Konut Kanunu'nda ve Genel Kadro Ve Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Eki Cetvellerin Toplu Konut İdaresi Başkanlığına Ait Bölümünde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun"da yapılan düzenleme ile Toplu Konut Kanunu'na yeni maddeler eklenerek, İdare'ye planlama, dönüşüm uygulaması yapma, proje üretme konusunda oldukça geniş kapsamlı yetkiler verilmiştir.

Süreç içinde kanuna yeni eklenen maddelerle Toplu Konut İdaresi'ne planlama, dönüşüm uygulaması yapma, proje üretme konusunda geniş kapsamlı yetkiler verilmiştir. Eklenen maddelere çerçevesinde Toplu Konut İdaresi gecekondu dönüşüm projesi uygulayacağı alanlarda çevre imar bütünlüğü bozmayacak şekilde her tür ve ölçekte imar planları yapmaya, yaptırmaya ve tadil etmeye yetkili kılınmıştır. Ayrıca, gecekondu alanlarının dönüşümüne, tarihi doku ve yöresel mimarinin korunup yenilenmesine yönelik uygulamalar yapmak, bu projeleri kredilendirmek de İdare'nin yetki aldığı hususlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Toplu Konut Kanunu'nda yapılan değişikler Toplu Konut İdaresini; kentsel yenileme, dönüşüm ve gelişim projelerine yönelik, merkezi düzeyde en kapsamlı yetkileri elinde bulunduran bir kurum haline getirmiştir.

3.1.8. 3194 sayılı İmar Kanunu:

İmar Kanunu'nda "kentsel yenileme/dönüşüm" başlıklı bir bölüm bulunmamaktadır Kentsel yenileme uygulamalarında bir araç olarak kabul edilebilecek tek madde, arazi ve arsa düzenlemesi ile ilgili 18. maddedir. İlgili

maddeyle, sağlıksız bir dokuya sahip alanların sağlıklaştırılması ve düzenleme ortaklık payı olarak alınan alanların yol, meydan, park, yeşil alan vb. genel hizmetlere ayrılması sonucu, kentsel alan içinde donatı alanlarının oluşturulması amaçlanmaktadır.

3.1.9. 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu: (3386/5226 sayılı kanunlarla değişik)

5226 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu İle Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'un 6. maddesi uyarınca, Tescilli Taşınmaz Kültür varlıklarının bakımı, onarımı ve restorasyonu için Toplu Konut İdaresi tarafından, proje keşif bedelinin en fazla %70'i oranında ve 10 yıl vade ile kredi verilmesi de özellikle eski kent parçalarının dönüşümünde kullanılabilecek önemli bir araç olarak karşımıza çıkmıştır.

Ülkemizin doğal, tarihsel ve kültürel birikimi ve kaynak stoku, kentsel yenileme uygulamalarında bu stokun dikkate alınmasını zorunlu kılmaktadır. Yenilenecek alanlar irdelendiğinde, köhneyen, harap olan ve çöküntüye uğrayan alanların doğal ve kültürel varlıkların yoğun olarak bulunduğu alanlar olduğu görülmektedir. Bu nedenle, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu kentsel yenileme uygulamalarını yönlendiren en önemli kanunlardan biridir.

Bununla birlikte söz konusu kanunda kentsel yenilemeyle ilgili doğrudan bir hüküm bulunmamaktadır. Kentsel yenileme alanı sınırları içerisinde kalan sit alanı, korunması gerekli kültür ve tabiat varlığı vb. alanların durumu, koruma amaçlı imar planlarının kentsel yenileme planlarıyla uyumluluğu, ele alınıp yeniden bir kanun kapsamında bütüncül bir yaklaşımla değerlendirilmesinin gerekliliği günümüzde tartışılmaktadır.

3.1.10. 5366 sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun:

2005 yılında yürürlüğe giren 5366 sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanunu, doğrudan eski kent parçalarını yenilemeye yönelik kullanımı amacıyla hazırlanan bir çerçeve kanun özelliği taşımaktadır. Kanunun amacı, "Büyükşehir belediyeleri, Büyükşehir belediyeleri sınırları dâhilinde ilçe ve ilk kademe belediyeleri, il, ilçe belediyeleri ve nüfusu 50.000'in üzerindeki belediyelerce ve bu belediyelerin yetki alanı dışında il özel idarelerince, yıpranan ve özelliğini kaybetmeye yüz tutmuş; kültür ve tabiat varlıklarını koruma kurullarınca sit alanı olarak tescil ve ilan edilen bölgeler ile bu bölgelere ait koruma alanlarının yeniden inşa ve restore edilerek, bu bölgelerde konut, ticaret, kültür, turizm ve sosyal donatı alanları oluşturulması, tabii afet risklerine karşı tedbirler alınması, tarihi ve kültürel taşınmaz varlıkların yenilenerek korunması ve yaşatılarak kullanılması" olarak saptanmıştır.

Bu Kanun'a göre, yenileme alanları, İl Özel İdareleri'nde İl Genel Meclisi, belediyelerde belediye meclisi üye tam sayısının salt çoğunluğunun kararı ile belirlenir. İl Özel İdaresi'nde İl genel Meclisi'nce, büyükşehirler dışındaki belediyelerde belediye meclisince alınan kararlar Bakanlar Kurulu'na sunulmaktadır. Büyükşehirlerde ise ilçe ve ilk kademe belediye meclislerince alınan bu kararlar, büyükşehir belediye meclisince onaylanması halinde Bakanlar Kurulu'na sunulmaktadır. Bakanlar Kurulu projenin uygulanıp uygulanmamasına üç ay içinde karar vermektedir.

Belirlenen alan sınırları içindeki tüm taşınmazlar, belediyece ve İl Özel İdaresi'nce hazırlanacak yenileme projelerinin Kültür ve Tabiat Varlıklarını

Koruma Kurulu'nca karara bağlanmasını müteakip bu Kanun'a göre yapılacak yenileme projesi hükümlerine tabidir. Büyükşehir belediye sınırları içinde büyükşehir belediyelerinin yapacaklarının dışında kalan yenileme projeleri, ilçe ve ilk kademe belediyelerince hazırlanması ve meclislerinde kabulünden sonra büyükşehir belediye başkanınca onaylanarak yürürlüğe girer. Buna göre kamulaştırma ve uygulama yapılmaktadır.

Kentsel yenilemeye ilişkin doğrudan tek düzenleme olarak değerlendirilen bu kanun, planlamadan kopuk oluşu, yenileme ve dönüşümü sosyal ve ekonomik boyutlardan ayrı değerlendirmesi, planlama sürecinin doğal süreci olmaması, parçacıl ve noktasal çözümleri önermesi ve özendirmesi yönleriyle eleştiri konusu olmaktadır. Ayrıca, Özden'in (2008:319) de vurguladığı gibi, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile yakın ilişki içinde olduğu halde bu kanuna referans vermemesi, Kentsel Sit Alanlarının ve Koruma Amaçlı İmar planlarının dikkate alınmadan yapı adası bazında projelendirme ve planlama anlayışının hâkim kılınması yoluyla yenilenmesi bütüncül planlama yaklaşımın olumsuz olarak etkilenmesine yol açmaktadır.

3.1.11. 5104 sayılı Kuzey Ankara Girişi Kentsel Dönüşüm Projesi Kanunu:

2004 yılında çıkarılan "Kuzey Ankara Girişi Kentsel Dönüşüm Projesi Kanunu" bu konuda yapılan ilk yasal düzenlemedir. Bu kanunda amaç "… kuzey Anka girişi ve çevresini kapsayan alanlarda kentsel dönüşüm projesi çerçevesinde fiziksel durumun ve çevre görüntüsünün geliştirilmesi, güzelleştirilmesi ve daha sağlıklı bir yerleşim düzeni sağlanması ile kentsel yaşam düzeyinin yükseltilmesidir." şeklinde tanımlanmaktadır. Bu açıklama kentsel dönüşüm projesinin sadece fiziksel bir dönüşümü öngördüğünü ortaya koymaktadır. Ayrıca bu kanun ile Uzun'un (2006:51) da ifade ettiği gibi, bir kentin belirli bir alan için bir dönüşüm kanunu çıkartılması ile de kentlerin planlanması ve gelişimi açısından olumsuzluklar içeren parçacı yaklaşımların da önü açılmakla birlikte kentsel yenileme projelerinin sadece

fiziksel bir dönüşümü öngördüğünü gündeme taşırken tartışmaları da beraberinde getirmektedir.

Kuzey Ankara Girişi Kentsel Dönüşüm Kanunu'nun amacı "….. *kuzey Ankara girişi ve çevresini kapsayan alanlarda kentsel dönüşüm projesi çerçevesinde fiziksel durumun ve çevre görüntüsünün geliştirilmesi, güzelleştirilmesi ve daha sağlıklı bir yerleşim düzeni sağlanması ile kentsel yaşam düzeyinin yükseltilmesidir."(Md 1).*

3.2 Kentsel Yenilemeyle İlgili Kurum ve Kuruluşlar:

Kentsel yenileme faaliyeti, literatürde birçok tanım bulunmakla birlikte, kent içinde var olan sorunlu alanların günün koşulları doğrultusunda yeniden yapılandırılması ve kentte kazandırılması faaliyeti olarak tanımlanabilir. Bu süreçte 1980'lerde koruma ve yenileme bilincinin gelişmesi ile önem kazanan, bilim ve entelektüel çevrelerde etraflıca tartışılmaya başlanan kentsel yenileme, Narlı'nın (2006:114) belirttiği gibi, terkedilmiş, köhnemiş, kentsel mekânların sosyo-kültürel, ekonomik ve fiziksel açılardan yeni bir kimlikle ve işlevle kente kazandırılmasıdır

Ülkemizdeki kentsel yenileme uygulamalarında, Büyükşehir belediyeleri, Büyükşehir ilçe belediyeleri, İl belediyeleri ve büyük bazı ilçe belediyeleri, Toplu Konut İdaresi, İller Bankası vb. kuruluşlar en önemli aktörler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte, ilgili kurum ve kuruluşlar arasında yasal çerçevede yetki paylaşımı konusunda hala net olmayan noktalar bulunmaktadır.

3.2.1. Yerel Yönetimler ve Kentsel Yenileme:

Batıda birçok ülkede, kentsel yenileme uygulamalarında yerel yönetimlerin büyük ölçüde söz sahibi olduğu ve uygulayıcı konumda bulunduğu bilinmektedir. Bu durum, "Batı geleneğinde kamu yönetimi sistemi içinde

yerel yönetimlerin kamu hizmetinin yerine getirilmedeki önceliğinin bir sonucu olarak da görülmektedir" (Genç, 2003:442). Özellikle 1980 sonrasında Avrupa Konseyi'nin çalışmalarında bu anlayış değişikliğinin izlerini görmek mümkündür. 1981'de Konsey'in başlattığı "urban renaissance" ile kentlerde yaşam koşullarının geliştirilmesi, kentlerin bugün ki ve gelecekteki rollerinin tanımlanması gibi ilkelerle Avrupa'da çoğu kentte yenileme çalışmalarını başlatmıştır (Çubuk,1998:32, akt., Genç, 2003:441).

Bunun yanında "Avrupa Kentli Hakları Deklarasyonu (1992)", "Avrupa Kentsel Şartı (1992)", "Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı (1995)", "Avrupa Bölgesel Yönetimler Özerklik Şartı (1997)", da sayılabilir. Bu uluslararası belgelerin temel özelliği, karar verici ve uygulayıcı olarak yerel yönetimlere öncelik verilmesidir" (Genç, 2003:440).

Ülkemizde belediyelerin imar ile yetkileri doğrudan ele aldıkları 1980'ler sonrasında değişik ölçeklerde kentsel yenileme projeleri uygulamaktadır. Özellikle Büyükşehirlerde yenileme, dönüşüm, sağlıklaştırma vb. kavramları ile ifade edilen proje ve uygulamaların Belediyeler eliyle yürütüldüğü görülmektedir. Bu noktadan hareketle belediyelerin kentsel yenileme projelerinde başat rol oynadıklarını söylemek olanaklıdır. Kentin gelişimine uygun olarak kent içinde eskiyen kısımların, sorun haline gelen bölgelerin yeniden düzenlenmesi ve kente kazandırılması işi belediyelerin çalışma alanları içindedir. Bunun dışında, konut alanları, sanayi ve ticaret alanları, teknoloji parkları ve sosyal donatı alanları oluşturma, doğal afet (deprem, sel vb.) risklerine karşı önlemler alma veya kentin tarihî ve kültürel dokusunu koruma çalışmaları da belediyeler tarafından yürütülen çalışmalardır.

Kentsel yenilemeye ilişkin ilk yasal düzenleme, belirli bir alana özel hazırlanan 5104 sayılı Kuzey Ankara Girişi Kentsel Dönüşüm Projesi Kanunu sayılmaz ise 5393 sayılı Belediye Kanununun "Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Alanı" başlıklı 73. maddesidir. Belediyelere, kentin gelişimine uygun olarak eskiyen kent kısımlarını yeniden inşa ve restore etmek; konut alanları, sanayi

ve ticaret alanları, teknoloji parkları ve sosyal donatılar oluşturmak, deprem riskine karşı tedbirler almak veya kentin tarihî ve kültürel dokusunu korumak amacıyla kentsel dönüşüm ve gelişim projeleri uygulayabilme yetkisi verilmiştir.

İstanbul ve Ankara dışındaki diğer belediyelerin de çok sayıda kentsel yenileme projesi gerçekleştirdiği görülmektedir. Belediyelerin stratejik planlarında kentsel yenileme projeleri yer almaktadır. Bu durum ileride bu konuda belediyeler tarafından yapılacak yatırımların artacağını göstermektedir. Ancak, yenileme projelerine odaklanmanın kent bütünü içinde planlamada bütüncül anlayış çerçevesinde önemli sorunlara yol açacağı düşünülmektedir

Kentsel yenileme projeleri, belediyelere kaynak yaratmak ve ekonomik kaygılar nedeniyle de uygulanabilmektedir. Çoğu zaman kentin en çok rant getirecek alanları kentsel yenileme uygulama alanları olarak seçilmektedir. Büyük yatırımların gerçekleştiği ve gerçekleşeceği bu alandaki uygulamaların rant ilişkilerinin dışında tutulması neredeyse olanaksız gibidir. Tüm bu olumsuzluklara karşın, kentsel yenileme mekânsal ve sosyal bir gerekliliktir. Kentsel yenileme çalışmalarında, fiziksel mekânın dönüştürülmesinin yanında sosyal ve kültürel boyutların da dikkate alınması önem kazanmaktadır. Kentlerin farklı sorunlarına tek ve aynı çözüm yerine kentin yerleşim ve imar özelliklerine göre farklı ve etkin çözümler üretilmelidir.

Önemi her geçen gün önemi artan ve yaygın bir uygulama alanı bulan kentsel yenileme uygulamaları fiziksel, sosyal ve siyasal sonuçları bakımından detaylı olarak değerlendirilmesi gereken projelerdir. Bu bağlamda kentsel yenileme uygulamalarında başat rol oynayan belediyelerin, finansman kaynakları, proje stratejileri ve planlama tercihlerinin sorgulanması kendi yönetim alanları çerçevesinde, bir gereklilik olarak değerlendirilmektedir.

3.2.2. İller Bankası ve Kentsel Yenileme:

İller Bankası A.Ş.'nin temelini, Mustafa Kemal Atatürk'ün talimatlarıyla, Belediyelerin imar faaliyetlerini finansmanını sağlamak üzere 11 Haziran 1933 tarihinde 2301 sayılı Kanunla, 15 Milyon sermaye ile kurulan 'Belediyeler Bankası' oluşturmuştur. Bankanın Kuruluş Kanunu uyarınca yalnız Belediyelere yönelik faaliyetlerde bulunması, kuruluş sermayesinin hızlı nüfus artışı ve şehirleşmeye paralel olarak artan kredi ihtiyacını karşılayamaması ayrıca mali kaynağa ve teknik yardıma muhtaç İl Özel İdareleri ile köylerin bu yardım dışında bırakılması ve faaliyet sahasının daha genişletilmesi gibi hususlar göz önünde bulundurularak, Belediyeler Bankasının değişik bir bünyeye sahip kılınması düşünülmüş ve bu düşünceyle kurulan Belediyeler Bankasının, Mahalli İdareler İmar Bankasına dönüştürülmesi için 29.07.1944 tarihinde T.B.M.M. ne sunulan kanun tasarısı hazırlanmıştır. Bu tasarının Bütçe Komisyonunda görüşülmesi sırasında Bankanın adı 'İller Bankası' olarak değiştirilmiştir. İl Özel İdareleri,Belediyeler ve Köyleri de içine alan İller Bankası Genel Müdürlüğü'nün kurulması, 13.06.1945 tarihinde kabul edilen ve 23.06.1945 tarihinde de Resmi Gazetede yayınlanan 4759 sayılı kanunun yürürlüğe girmesiyle Belediyeler Bankasının görevlerini üstlenerek resmen kurulmuştur. 26.01.2011 tarihinde T.B.M.M. tarafından kabul edilen ve Resmi Gazete'nin 08.02.2011 tarihli nüshasında yayımlanan 6107 sayılı kanunla "İller Bankası A.Ş." ismini almıştır. İller Bankası A.Ş. bütün işlemlerinde kuruluş kanunu ve özel hükümlerine bağlı, tüzel kişiliğe sahip bir kamu kuruluşudur.

Yerel yönetimlerin en önemli finansman kaynağı olan İller Bankası, yeniden yapılanma sürecinde, alt ve üst yapı, imar ve harita, teknik ve finansal hizmetlere ek olarak kentlerin planlı gelişmeleri için gerekli her sektörde etkin olmak istemektedir. Yerel yönetimlerin özellikle belediyelerin kentsel dönüşüm projeleri gerçekleştirirken önemli finansal sorunlarla karşılaştığı

açıktır. Kentsel yenileme/dönüşüm projeleri bu anlamda Banka için yeni bir çalışma alanıdır. Bu bağlamda İller Bankası; belediyelere sağladığı uzun vadeli proje kredileri ve teknik yardımlarla başta Osmangazi (Bursa) Belediyesi Kızyakup (Kamberler) mahallesi olmak üzere Erzurum Büyükşehir rekreasyon alanı kentsel dönüşümü, Gaziantep Şehitkamil mahallesi İpek ve Basra yolu kentsel dönüşümü ve Gaziantep Büyükşehir Alleben deresi 2. rekreasyon alanı kentsel dönüşümü projeleri ile bu alandaki çalışmalarına örnek olarak verilebilir. (www.ilbank.gov.tr, erişim:10.10.2011)

3.2.3. Toplu Konut İdaresi ve Kentsel Yenileme:

1984 yılında 2985 sayılı kanun ile Toplu Konut Kanunu konut gereksinmesinin karşılanması, konut inşaatı yapanların tabi olacağı usul ve esasların düzenlenmesini içermektedir. Hızla artan konut talebinin karşılanması, planlı kentleşmenin gerçekleştirilmesi ve dar ve orta gelirlilerin konut gereksinmesinin uygun finansmanla karşılanması amacıyla Toplu Konut İdaresi Başkanlığı kurulmuştur. Süreç içinde kanuna eklenen maddelerle Toplu Konut İdaresi'ne planlama, dönüşüm uygulaması yapma, proje üretme konusunda geniş kapsamlı yetkiler verilmiştir.

Günümüzde Toplu Konut İdaresi Başkanlığı, aldığı yetkilerle kentsel alanlarda her tür ve ölçekte imar planları yapmaya, yaptırmaya ve tadil etmeye yetkili kılınmıştır. Ayrıca, gecekondu alanlarının dönüşümüne, tarihi doku ve yöresel mimarinin korunup yenilenmesine yönelik uygulamalar yapmak, bu projeleri kredilendirmek de İdare'nin yetki aldığı diğer hususlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplu Konut İdaresi Başkanlığı; farklı ölçeklerde konut üretimi başta olmak üzere, kentsel yenileme, dönüşüm ve gelişim projelerine yönelik, merkezi düzeyde en kapsamlı yetkileri elinde bulunduran bir kurum haline getirmiştir.

Bu çerçevede, Toplu Konut İdaresi Başkanlığı gecekondu bölgelerinin tasfiyesine veya iyileştirilerek yeniden kazanımına yönelik olarak gecekondu dönüşüm projeleri geliştirme, inşaat uygulamaları ve finansman

düzenlemeleri yapma konusunda yetkilendirilmiştir. Bu Kanun ile gecekondu bölgelerinde, gerçek kişilerin ve özel hukuk tüzel kişilerinin mülkiyetinde bulunan gayrimenkuller ile 24.2.1984 tarihli ve 2981 sayılı Kanuna göre hak sahibi olan kişilerin haklarına konu gayrimenkullerin değerini tespit etmek ve bu kişilerle proje çerçevesinde anlaşmalar yapma konusunda İdare Başkanlığına görev verilmiştir. (Konyalıoğlu, 2007, kurultay bilgi notu)

Toplu Konut İdaresi tarafından geliştirilen Kentsel Yenileme Projelerinin amacı; 58. Hükümetin Acil Eylem Planının Sosyal Politikalar başlığı altındaki; "45. Madde; yerel yönetimlerle işbirliği sağlanarak kentlerimizdeki gecekondulaşmanın önlenmesi ve mevcut gecekondu alanlarının dönüştürülmesi," olarak tanımlanmaktadır. Toplu Konut İdaresi kentsel yenileme uygulamalarının en önemli aktörlerinden biridir. Konut üretimi ve modern kentleşmeye yönelik uygulamalarında bazen kent formuyla uyumlu bazen de kent formuyla uyumsuz uygulamaların gerçekleştirildiği gözlemlenen bir durumdur. Bu nedenle TOKİ'nin kent formu içinde bütüncül bir politika izlediğini söylemek pek de olanaklı değildir.

2003 yılı ve sonrasında TOKİ'nin merkezi hükümetin desteği ve yerel yönetimlerin iş birliği ile özellikle Ankara, İstanbul, İzmir, Bursa, Denizli, Erzurum, Erzincan, Gaziantep, Trabzon gibi nüfusun yoğun olduğu kentlerde büyük çaplı kentsel yenileme projelerinde önemli görevler aldığı görülmektedir. (www.toki.gov.tr, erişim:10.10.2011)

BÖLÜM 4
BURSA KAMBERLER MAHALLESİNİN MEVCUT DURUMU:

4.1. Bursa:

4.1.1. Bursa'nın Coğrafi Özellikleri:

Ülkemizin 4. büyük kenti olan Bursa, denizden 155 m yükseklikte, ılıman iklime sahip, Kuzeyde Marmara Denizi ve Yalova, kuzeydoğuda Kocaeli ve Sakarya, doğuda Bilecik, güneyde Kütahya ve Balıkesir illeri, batıda yine Balıkesir iliyle komşudur. Merkez ilçeleri, Osmangazi, Nilüfer, Yıldırım, Mudanya, Gemlik, Kestel, Gürsu'dur. Büyükorhan, Yenişehir, Harmancık, İznik, İnegöl, Mustafakemalpaşa, Karacabey, Keles, Orhaneli, Orhangazi ise kente bağlı diğer ilçelerdir.

4.1.2. Bursa'nın Kentsel Gelişim Süreci:

Bursa, Bithynia'lılar tarafından M.Ö. II. yüzyılda kurulmuştur. Zamanla kentin Prusias olan ismi Prusa, daha sonra da Bursa olarak değişikliğe uğramıştır (Dostoğlu, 2008:263). 1326 yılında Osmanlılar tarafından fethedilen kent, Türklerin hakimiyetine geçtikten sonra gelişen ve giderek önemi artan canlı bir ticaret merkezi haline gelmiştir (Dörtok, 2005:14). 1331-1335 tarihleri arasında geçici bir süre İznik'in başkent olduğu süre haricinde, 1365'ten itibaren Edirne ile paylaşarak, 1453'te İstanbul başkent olmasına kadar sürdürmüştür (Dostoğlu, 2008:263).

Çeşitli araştırmacılar Bursa'nın 1450-1600 arasında dünyanın sayılı ticaret ve üretim merkezlerinden biri olduğunu belgelemiştir. Bu dönemde, gerek Tebriz'den gelen ipeğin İtalya'ya, gerekse Hindistan'dan gelen baharatın Kuzey Avrupa ülkelerine sevkiyatı İpek ve Baharat Yolları üzerinde önemli bir

konumda bulunan Bursa üzerinden yapılmaktadır. Ayrıca kentteki küçük atölyelerde de yoğun bir şekilde ipek üretilmektedir. 16.yüzyıl sonu ve 17. yüzyıl başlarında Osmanlı İmparatorluğu'ndaki kentlerin nüfusu genelde 3.000–10.000 arasında değişirken nüfusu 50.000 üzerindeki tek kentin Bursa olduğu görülmektedir (Dostoğlu, 2008:266).

14. yüzyılda siyasal gelişmelere bağlı olarak dünya ticaret yollarında meydana gelen gelişmeler, Bursa'yı Doğu ile Batı arasında köprü vazifesi gören bir ticaret merkezi haline getirmede etkili olmuştur. 15. yüzyıla gelindiğinde ise Bursa, ipek sanayinin ve ipek ticaretinin en büyük merkezlerinden birisi konumundadır (Çiftçi, 2005:162-163).

17. ve 18. yüzyıllarda Celali ayaklanmaları ve Akdeniz dünyasındaki ekonomik kriz nedeniyle ipeğe olan talebin azalmasıyla Bursa küçülme eğilimi göstermiştir. Ancak 18. yüzyılda İngiltere'de başlayıp, zaman içinde diğer ülkelere yayılan Sanayi Devrimi'nin etkilerinin Osmanlı İmparatorluğu'nda görülmesiyle birlikte, Bursa'daki ekonomik göstergeler, farklı bir gelişim çizgisine sahip olmuştur (Dostoğlu, 2008:266).

1855 yılında meydana gelen Bursa depremi ve sonrasındaki yangınla kentin büyük bir bölümü yok olmuş ve bu durum Bursa'da bir yenilenme sürecini başlatmıştır (Kırayoğlu, 2004:147). Ahmet Vefik Paşa vali olarak Bursa'da bulunduğu süre içinde (1879-82), kentte önemli değişimlerin olduğu görülmektedir. Bu dönemde yeni yollar açılmış, tarihi anıtlar restore edilmiş, göçmenler için yeni mahalleler oluşturulmuş, yeni yapı ve kurumlar inşa edilmiştir (Polat, 2005:98).

Ahmet Vefik Paşa'dan sonra da kente yönelik bayındırlık çalışmaları sürdürülmüştür. Bu dönemde kente atanan valiler Tanzimat anlayışına uygun olarak kentin yeniden imar edilmesi kapsamında, yeni akslar ve bağlantılarla tarihi merkezi yeniden biçimlendirmişlerdir. Nazif Paşa (1883-1885) döneminde İstanbul ile ana bağlantıyı sağlayan Mudanya Yolu güçlendirilmiş,

Celalettin Paşa (1889-1891) döneminde Acemler'den başlayan Karacabey bağlantısı açılmış, Ahmet Münir Paşa (1891-1897) döneminde, bugünkü Atatürk Caddesi Aksı ve Ulucami Caddesi gibi merkezi yollar belirginleşmiş, Mümtaz Paşa (1903-1906) döneminde ise tarihi merkezi Fomara meydanına bağlayan Fevzi Çakmak Aksı, Hanlar Bölgesi'nin sınırını çizen Cumhuriyet Caddesi aksı ve Atatürk Caddesi'nin Altıparmak bağlantısı gibi en önemli merkezi akslar açılmıştır (Batkan, 1996:255).

1863-1923 arasında Bursa'da bütünlüğü olan bir planlama stratejisinden söz etmek mümkün değildir. Ancak devlet adına yönetme yetkisini elinde bulunduran kişilerin, sahip oldukları vizyon çerçevesinde, günün farklılaşan sorunlarına cevap verme amacı taşıyan oldukça parçacıl ve sezgisel planlama çabaları gözlenmektedir. Burada asıl hedefler, merkezle alt merkezler, yeni gelişen bölgeler ve şehirlerarası yollar arasındaki bağlantıları kurarak veya güçlendirerek, kentin mevcut organik dokusuna oldukça aykırı düşen akslarla kente çağdaş bir görünüm kazandırmak gibi görünmektedir (Kırayoğlu, 2004:147).

Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte kentlerde planlama çalışmalarına önem verildiği görülmektedir. Ancak, 1923-1960 arasındaki süreçte planlamayı yönlendiren yerel kurumların yeter düzeyde olmadığı söylenebilir (Kırayoğlu 2004:147). Bu dönemde Bursa'ya İstanbul'a olan coğrafi yakınlığı ve Osmanlı Dönemi'yle birlikte artan ticari önemi nedeniyle büyük önem verilmiş ve bir gelenek olarak İstanbul'un planlarını hazırlayan yabancı plancıların bir kısmına Bursa'nın da planlaması yaptırılmıştır (Polat, 2005:103). Cumhuriyet döneminde Bursa'nın ilk planlama çalışması 1924'te Alman plancı Carl Lörcher tarafından yapılmıştır. O dönemin Bahçe-Kent akımı etkisinde kalan ve mevcut dokuyu tamamen yok sayan bir anlayışa sahip olan bu plan, iç ve dış göçler nedeniyle nüfusu hızla artan Bursa için bir eskiz olmanın ötesine geçememiş ve uygulanmamıştır. 1912'de elde edilen halihazır harita üzerine işlenen Lörcher Planı'ndan bugüne kalan en önemli karar Atatürk Caddesi Hisar girişinin açılması olmuştur (Batkan, 1996:255).

Lörcher planının mevcut kent dokusunu dikkate almamasına bağlı olarak uygulamada ortaya çıkan sorunlar nedeniyle, 1936'da İstanbul Planı'nı yapmak üzere davet edilen Fransız Plancı Henri Prost'tan Bursa'nın da planlamasını üstlenmesi istenmiştir. 1938-1944 yılları arasında Bursa'nın planlanma çalışmalarını yürüten Prost, Yapı Yollar Nizamnamesi hükümleri çerçevesinde, Baron Haussmann'ın Paris'te uyguladığı aksiyel planlama anlayışına benzer bir yaklaşım benimsemiştir. Bu anlayışının temelinde, kentin motorlu araç trafiğine uygun bir hale getirilmesi, gerekli istimlaklerin yapılarak, yol güzergahlarının tanımlanması, genişletilmesi ve kent için gerekli olan kanalizasyon, su, elektrik gibi teknik altyapı hizmetlerinin verimli bir şekilde halka ulaştırılması amacı vardır. Bu kapsamda Prost, anıtsal yapılar dışında geleneksel dokunun, korunmasını öngörmemiştir (Özeke 1997, akt., Polat, 2005:105). Bu plan ile Bursa Ovası'nın verimsiz bölümlerinin yerleşime açılması, eski konut alanlarının daha sağlıklı hale getirilmesi, Çekirge'nin bir kaplıca ve turizm merkezi olarak geliştirilmesi, Gemlik yolu üzerinde bir sanayi bölgesi kurulması öngörülmektedir. Bu plan kararlarına göre Muradiye Külliyesi aksında Darmstad Caddesi, Emirsultan aksında Gazcılar Caddesi, Ulucami aksında Fomara (Fevzi Çakmak) Caddesi, Yeşil Türbe aksında Atatürk Caddesi açılmıştır. Özetle Prost Planı büyük ölçüde uygulanma olanağı bulmuş ve daha sonra planlama çalışmalarında bulunan Piccinato'ya (1960 planı) önemli yararlar sağlamıştır (Batkan, 1996:255).

1958 yılında tarihi kent merkezinde ciddi hasarlara yol açan büyük yangından sonra kentin yeniden yapılanması için planlama çalışmaları gündeme gelmiştir. Bu dönemde İller Bankası ile İmar Bankası'nın desteğiyle İmar Planlama Bürosu kurulmuştur. Bu büronun danışmanlığına ise, daha önce İstanbul'un planlanmasında danışman olarak görev yapan İtalyan kent plancısı Prof. Dr. Luigi Piccinato getirilmiştir. Piccinato danışmanlığında ve Mimar Emin Canpolat başkanlığındaki bu büro 1/4000 ölçekli Bursa nazım planını hazırlamıştır. Bu planla yangında tahrip olan kentin ticari merkezi

Hanlar Bölgesi'nin yenilenmesine yönelik çalışmaların yapıldığı da görülmektedir (Batkan, 1996:255).

Piccinato 1958 Ağustos'unda Kapalıçarşı yangınından 4 gün sonra Bursa'ya gelmiştir. Hanlar Bölgesi'ne özel önem veren Piccinato, yangında tahrip olan bu bölgenin özgün dokusunun yaşatılabileceğine yönelik öneriler de getirmiştir. Bu öneriler, hanların ve bedestenin özgün hallerine uygun olarak restore edilmesi ve etraflarındaki yapıların temizlenmesi olarak sıralanabilir (Tosun, 2007:121)

Piccinato kentin Ankara-Bursa-Mudanya yolu üzerinde doğrusal bir biçimde gelişmesini önermiştir. Piccinato'nun nazım plan semasının amaçları; kenti, sektörler ve iyi tanımlanmış semtler halinde organik bir şekilde yapılandırmak, kentin özelliğini oluşturan çevreleri (tarihi doku, anıtlar, kentsel ve kırsal peyzaj) korumak ve geliştirmek, kentin çalışma ve hizmet bölgelerini (el sanatları, sanayi bölgeleri, istasyonlar, dükkanlar vs.) tanımlamak, gerekli sosyal tesisleri (Belediye, Vilayet, Adliye Sarayı gibi) saptamak, bütün organizmayı bağlayan ve ona yeterli bir biçimde hizmet eden akılcı bir karayolu ağı kurmak şeklinde özetlenmektedir (Piccinato Nazım Plan Raporu 2004, akt., Polat, 2005:106).

1960'da Piccinato'nun yaptığı Bursa planı (Bursa Büyükşehir Bld. Arşivi) Kent, varolan mevcut dokuya yapılacak müdahaleleri ve yeni oluşturulacak bölgelerin karakteristiklerini belirlemek üzere bölgelere ayrılmıştır. Planda, kentin doğu-batı ekseninde lineer bir biçimde gelişmesini desteklemek için doğuda Ankara Yolu üzerinde Küçük Sanayi Bölgesi'nin, Mudanya Yolu üzerinde de bir Organize Sanayi Bölgesi'nin kurulması, Çekirge ve çevresinde kaplıca turizminin geliştirilerek, bu alanın bir sayfiye bölgesi olarak geliştirilmesi öngörülmüştür. Hanlar Bölgesi rehabilite edilip kentsel bir ticari merkez olarak korunmuş, yeni merkez kuzeyde açılan Fomara Caddesi, idari merkez ise Hasim İşcan Caddesi üzerinde geliştirilmiştir. Piccinato'nun önerileri yaşama geçirilememiştir. Bunun temel sebebi, 1966 yılında Bursa'da Organize Sanayi Bölgesi'nin kurulmasıyla birlikte, çok kısa bir zaman dilimi

içinde Bursa'nın sanayi ve ticaret merkezi olma işlevinin daha da güçlenmesidir. Ticaret hayatının canlandığı bu dönemde, Bursa'da tarihi ticaret merkezinin yeniden inşası sırasında alternatif ticaret alanları öngörülmüştür (Vural, 2004, akt., Tosun, 2007:123).

1970 yılında, temel amacı bir taraftan İstanbul Nazım Planlama Bürosu'nca sürdürülen bölgesel çalışmalara veri derlemek, diğer taraftan Bursa'nın yeni planını elde etmek olan Bursa Nazım Plan Bürosu kurulmuştur. Üç yıl devam eden bu ilk çalışma sürecinde metropoliten bölge sınırı tespiti, arazi kullanımı, sanayi-işyeri-resmi kurum anketleri ve doku analizleri yapılmış, Muradiye ve Hisar çevresi için 1/1000 ölçekli koruma amaçlı imar planı hazırlanmıştır. Ancak mimar Ertuğrul Menteşe tarafından sürdürülen planlama çalışmaları, eleman sayısının yeterli olmaması nedeniyle 1974 yılında son bulmuştur. Bu tarihten sonra Bursa Nazım Plan Bürosu tek uzmanlı bir irtibat bürosu haline gelmiştir (Polat, 2005:107).

1970'lerden sonra hızlı kentleşme ve sanayileşme ile birlikte kent içinde tarihi doku üzerindeki baskı ve bozulmalar ile hisseli parselasyon biçiminde ortaya çıkan kaçak yapılaşma Bursa Ovası'nı tehdit etmeye başlamıştır. Bu gelişmeler karşısında İmar İskan Bakanlığı 1976'da Bursa Nazım Plan Bürosu'nca toplanan veriler ışığında, çevredeki Demirtaş, Kestel, Gürsu, Görükle, Çalı, Kayapa, Hasanağa ve Akçalar Belediyelerini de içine alan 1/25000 ölçekli bir nazım plan hazırlamıştır (Polat, 2005:108).

1976 Bursa Kent bütünü ve Yakın Çevresi Nazım İmar Planı (Bursa Büyükşehir Belediyesi Arşivi) Nazım planda Ankara-İzmir karayolu kuzey gelişmesinin sınırı durumuna getirilmiştir. Plan kararlarında, organize ve küçük sanayi bölgelerinin yerleri belirlenmiş, ancak büyük ölçekli kentsel çalışma alanlarına yakın yerleşmelerin gelişebileceği dikkate alınmamış ve buradaki yerleşilebilir alanlar değerlendirilmemiştir. Projeksiyon nüfusunun daha çok kent merkezinde yoğunlaştırılması; kentsel yoğunluğun artmasına, arazi spekülasyonuna, kaçak yapılaşmaya ve ovanın tahribine neden

olmuştur. O dönemde kuzeyde karayolu, güneyde dağ ile sınırlanan kent doğu-batı yönünde 17 km'yi bulan lineer bir form oluşturmaktadır (Polat, 2005:108).

1978 yılında, İller Bankası, Kültür Bakanlığı, İmar İskan Bakanlığı, Yerel Yönetim Bakanlığı, Orta Doğu Teknik Üniversitesi ve Bursa Belediyesi'nin oluşturduğu komisyonun çalışmaları sonucunda "Bursa Tarihi, Doğal ve Arkeolojik Sit Alanları" belirlenmiştir. Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu (GEEAYK), 1/5000 ölçekli "Bursa Arkeolojik, Doğal ve Tarihi Sit Alanları Koruma ve Geliştirme Planı " olarak tanımlanan geçiş dönemi yapılanma koşullarını yürürlüğe koymuştur (Batkan 1996:256). Buna göre MİA, Kayhan Mahallesi kuzeyindeki Haşim İşcan aksına kaydırılırken, sit alanı olan mevcut ticari merkez (Hanlar Bölgesi) mevcut fonksiyonunu korumuştur (Kırayoğlu, 2004:148).

Kentin sürekli artan nüfusu ve gelişme hızı, mevcut uygulama planlarının yetersiz kalması yanında, G.E.E.A.Y.K. tarafından getirilen kısıtlama kararlarının büyük boyutlara varan sorunlara neden olması, 1/25000 ölçekli planın daha detaylı bir ölçekte çalışılması zorunluluğunu yaratmış, böylece 1980 yılında Bursa Nazım Plan Bürosu güçlendirilerek 1/5000 ölçekli Bursa Nazım Planı'nın elde edilmesi çalışmalarına başlamıştır. 1984 Nazım Plan çalışmalarında; İnegöl, Gemlik, Karacabey, Mustafakemalpaşa, Mudanya ve Yenişehir ilçelerinden oluşan "Bursa Metropoliten Bölgesi" ve işlevsel olarak merkez (Bursa) ile bütünleşme eğilimi gösteren Görükle, Kayapa, Hasanaga, Çalı, Akçalar, Gürsu, Kestel ve Demirtaş Belediyelerini içeren "Bursa Kent Bütünü" gibi Bursa Strateji Planı'na doğru ilerleyen tariflerle karşılaşılmaktadır. Bursa Metropoliten Alanı diye tanımlanabilecek Bursa Kent Bütünü içinde yer alan sekiz belediyenin imar planları İller Bankası kanalıyla elde edilirken, Bursa Nazım plan çalışmaları Bursa Nazım Plan Bürosu tarafından yürütülmüştür (Polat, 2005:109)

1984 Bursa Nazım İmar Planı (Bursa Büyükşehir Belediyesi Arşivi) Ancak hem Bursa'da, hem de diğer sekiz belediyede 1980 yılına kadar, 1976 İmar İskan Bakanlığı Planı'nın bazı kararlarına uygun olmayan kentsel gelişmeler yaşanmıştır. Bu durum göz önüne alındığında 1/5000 ölçekli nazım planının, 1/25000 ölçekli plana tamamen bağımlı kalmadığı belirtilmektedir (Batkan 1996:256). Bu kapsamda planın ölçek itibariyle, tarihi merkezin sorunlarına cevap vermekte yetersiz kaldığı, bu yüzden geçiş dönemi koşullarının getirdiği sınırlılıkları aşamadığı gözlemlenmektedir (Kırayoğlu, 2004:149).

Bursa Büyükşehir Belediyesi bünyesinde 1990 yılında kurulan Kentsel Gelişme Şube Müdürlüğü, 1994 yılına kadar Nazım Plan Bürosu ile eski nazım planın revizyonu ve sonrasında yeni gelişme planlarının yapılması ile ilgili çalışmalarda bulunmuştur. Bu çerçevede oluşturulan 1995 nazım plan revizyonunda, 1984 nazım planının uygulanamayan ve güncelliğini yitiren bazı kararlarının revize edildiği görülmektedir. Bu kapsamda, ovadaki gelişmeyi ve ulaşım şemasını etkileyecek yakın çevre yolu aksı farklı bir noktaya kaydırılmış ve uygulanma şansı bulmuştur (Polat, 2005:109).

1997'de Bursa Büyükşehir Belediyesi koordinasyonunda ve geniş katılımlı bir planlama çalışması süreci sonucunda, 1/100.000 ölçekli Bursa 2020 Çevre Düzeni Strateji Planı hazırlanmıştır. Bu plan, Bursa ilinde sürdürülebilir, yaşanabilir bir çevre yaratılmasını; Bursa'nın tarımsal, turistik ve tarihsel kimliğinin korunmasını ve Türkiye'nin kalkınma politikası kapsamında sektörel gelişme hedeflerine uygun olarak belirlenen planlama ilkeleri doğrultusunda sağlıklı gelişmeyi ve büyüme hedeflerini sağlamayı amaçlamaktadır. Bursa ve çevresini Güney Marmara havzası bağlamında ele alan ve genel ilkeleri koyan bu planda, 2020 yılındaki projeksiyon nüfusu 2,5 milyon olarak tahmin edilmiş, yapılacak çevre düzeni planları için planlama bölgeleri belirlenmiştir (Kırayoğlu, 2004:149).

1984 Bursa Nazım İmar Planı Revizyonu, 1995 (Bursa Büyükşehir Bld. Arşivi) 1/100.000 ölçekli Bursa 2020 Çevre Düzeni Strateji Planı (Bursa

Büyükşehir Belediyesi 1997, akt., Polat, 2005:109) Plan raporunda, ulaşım açısından Bursa'nın konumu dolayısıyla, İç Batı Anadolu'nun İstanbul'a ve Avrupa'ya açılımında ve dış ülkelerden gelen mal akımının bu bölgedeki kentlere dağılımında önemli bir noktada bulunduğu belirtilmiştir. Kentteki ulaştırma hizmetlerinde ülkenin ekonomik yapısına uygun olmayan karayolu taşımacılığının ilk sırayı aldığı, bu kapsamda İstanbul-İzmir yolunun kent içinde en önemli ulaşım aksı olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca metropoliten alan içerisindeki ana ulaşım aksları olarak belirlenen Kestel-Görükle, Ovaakça-Santral Garaj ve Mudanya yollarının Ankara-Bursa ve İstanbul-İzmir Devlet Karayolları üzerinde kaldığı, bunların mevcut yerleşik doku içinde olmaları nedeniyle kent içinde trafik yükü yarattıkları belirtilmiştir. Bu bağlamda, şehirlerarası trafiğin metropoliten alan dışına alınarak, otoyol şeklinde düzenlenmesi, denizyolu, demiryolu ve havayolu taşımacılığının geliştirilmesi gerektiği vurgulanmıştır (Bursa Büyükşehir Belediyesi 1997, akt., Polat, 2005:110).

Bu plana bağlı olarak, 1998'de Bursa Nazım Plan Bürosu tarafından 1/25.0000 ölçekli Bursa Çevre Düzeni Planı hazırlanmış, ancak Bayındırlık ve İskan Bakanlığı ile Çevre ve Orman Bakanlığı arasındaki yetki sorunu nedeniyle plan onaylanamamıştır. Daha sonra, 23 Temmuz 2004 tarihinde yürürlüğe giren 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ile, Büyükşehir Belediyelerinin idari sınırları, yetki ve sorumluluk alanları önemli ölçüde arttırılmış ve 1/25.000 ölçekli nazım imar planı yapma, yaptırma ve onaylama yetkisi Büyükşehir Belediyelerine geçmiştir. Kanun'dan yola çıkarak, Bursa Büyükşehir Belediyesi, 1/25.000 ölçekli Bursa Nazım İmar Planını yapma işini, 2005 yılında Doğukan İmar ve Ticaret Ltd. Şti'ne ihale etmiştir. Bu kapsamda, 1/100.000 ölçekli Bursa 2020 Çevre Düzeni Strateji Planı'na uygun olarak hazırlanacak plan için, Bursa bütününde yedi planlama bölgesi oluşturulmuş, Merkez Planlama Bölgesi öncelikli olmak üzere, Nisan 2005'de planlama çalışmalarına başlanmıştır (Polat, 2005:110).

Sonuç olarak Dostoğlu'nun (2008:266) da vurguladığı gibi, Bursa 1960'lardan itibaren kırsal alanlardan kaynaklanan büyük bir iç göç dalgasıyla karşın

karşıya kalmıştır. Ayrıca, 1910'lardan itibaren Balkanlar'dan ve Kafkaslar'dan, 1950'lerden itibaren de Bulgaristan'dan kaynaklanan dış göçler Bursa'yı önemli ölçüde etkilemiştir. Bunun yanında Türkiye'de ilk Organize Sanayi Bölgesi'nin Bursa'da kurulması, otomotiv ve tekstil başta olmak üzere birçok sanayi kolunun burada yer alması kentin bir çekim merkezi olmasına yol açmıştır. Bu süreç içinde hazırlanan planlar geçersiz kalmış ve yeterli arsa üretilemediği için kent plansız ve düzensiz bir şekilde ovaya doğru genişleyerek büyümüştür.

4.2. Kamberler Mahallesi:

Şekil 1 (Fotoğraf 1) : Kent Parkı projesi öncesinde Kamberler Mahallesi'nin görünümü
Kaynak : Osmangazi Belediyesi Emlak ve İstimlak Müdürlüğü

Kamberler (Kızyakup) Mahallesi'nin, güneyinde Cumhuriyet Caddesi, güney batısında Tarihi Hanlar Bölgesi, kuzeyinde Kemal Bengü Caddesi, doğusunda Gökdere Bulvarı ve Gökdere yer almaktadır. Mahalle, Cumhuriyet Caddesi, Gökdere ve Demirtaşpaşa Endüstri Meslek Lisesi ile sınırlı bir bölgedir (bkz. Ek 2, bkz fotoğraf 1).

Mahalle, adını Kara Yakup adlı kişinin yaptırmış olduğu mescidden almıştır. Daha sonraları bu isim Kızyakup olarak değişmiştir. 1518 Bursa yangınında mahalle büyük ölçüde yanmıştır. Mahalleye 1886 yılından önce 19 hane Rumeli göçmeni yerleştirilmiştir. Mahalle bazı kayıtlarda, Oruç Bey'in kızı Sitti Hatun'dan ötürü Zevce-i Zağnospaşa, Zağnospaşa olarak ifade edilmiştir. Bölgede bir at pazarı kurulduğundan At Pazarı Meydanı olarak adlandırılan meydan mahalle içinde yer almaktaydı. Daha sonraları mahalle nüfusunun azalması sonucu Atpazarı Mahallesiyle birleştirilmiştir. Kaynaklarda hayvan pazarının da bulunduğu bu bölge Bursa'nın önemli ticaret alanlarından biri olarak belirtilmektedir. Kanuni döneminde bu bölgedeki han ve dükkânların çok değerli hale geldiği bilinmektedir. 1570'li yıllarda Bursa'nın en kalabalık mahallelerinden birisi olarak görünmekle birlikte Kadı sicillerinde en çok olay olan mahallelerin başında geldiği görülmüştür (Osmangazi Belediyesi, 2008:8).

4.2.1. Mahallede Yer Alan Tescilli Yapılar:

Mahalle sınırları içinde Dayıoğlu Hamamı, Kamberler Camii, Hatice İsfendiyar Camii, Ebu İshak Camii, Tatarlar Kanı kalıntıları gibi önemli tescilli anıtsal yapılar ve çok sayıda Sivil Mimarlık Örneği yapı ile mezarlar da bulunmaktadır.

4.2.1.1. Sitti Hatun Camii ve Sıbyan Mektebi:

Kamberler Mahallesinde yer alan cami kitabesine göre, H.864 (1459/60) yılında Oruç Bey kızı Sitti Hatun tarafından yaptırılmıştır. Kare planlı asıl ibadet mekânı içten Türk üçgen kuşağı, dıştan sekizgen kasnak üzerine oturtulmuş, kurşun kaplamalı kubbe ile örtülüdür. Cami, altta sekiz, üstte altı ve kubbe kasnağında üç pencere ile aydınlatılmaktadır. 1956 yılında Bursa Eski Eserleri Sevenler Kurumu tarafından restore ettirilmiştir. Cami ile aynı

avluda yer alan mektep de Sitti Hatun tarafından yaptırılmıştır. Mektep, dikdörtgen planlı, yan yana kubbeli iki bölümden oluşmaktadır. Ana duvarları iki sıra tuğla ve moloz taşla, kubbe kasnakları üç sıra tuğla, bir sıra kesme taş örgülü ve üç sıra kirpi saçaklıdır. 1962 yılında Bursa Eski Eserler Kurumu tarafından aslına uygun şekilde onarılmış, duvarla çevrilip avlu içine alınmıştır. Osmangazi Belediyesi tarafından yürütülen "Kamberler Kent Parkı" projesi kapsamında etrafındaki binalar yıkılarak ortaya çıkarılmıştır.

Şekil 2 (Fotoğraf 2) : Sitti Hatun Camii ve Sıbyan Mektebi
Kaynak : Kamberler Tarih ve Kültür Parkı "Bir Dönüşüm Hikayesi", Osmangazi Belediyesi 2008, s.9

4.2.1.2. Hatice İsfendiyar Camii ve Hatice İsfendiyar Mezarı:

Kamberler Mahallesi'nde Gökdere Bulvarı üzerinde yer alan cami, Fatih döneminde Hatice İsfendiyar tarafından yaptırılmıştır. Hatice İsfendiyar; Sultan Çelebi Mehmed'in kızı Selçuk Hatun ile İsfendiyaroğlu İbrahim Bey'in kızıdır. Kubbe ile örtülü, kare planlı caminin girişinde bir son cemaat yeri bulunmaktadır. Duvarları iki sıra tuğla, iki sıra moloz taşıyla örülüdür. Caminin hemen önünde avlu dışında, önünde Türkçe kitabe yazılmış doğruluk payı çok düşük olmakla birlikte Hatice İsfendiyar'a ait olduğu söylenen mezar bulunmaktadır.

Şekil 3 (Fotoğraf 3) : Hatice İsfendiyar Camii ve Hatice İsfendiyar Mezarı
Kaynak : Kamberler Tarih ve Kültür Parkı "Bir Dönüşüm Hikayesi", Osmangazi Belediyesi 2008, s.11

4.2.1.3. Tatarlar Hanı Duvarı:

Tatarlar Han'ın yapılış tarihi kesin olarak bilinmemektedir. 16.yy'da Gebze'de mezarı bulunan Çoban Kara Mustafa Paşa tarafından Gebze'deki camiye gelir temini amacıyla yaptırıldığı bilinmektedir. Han, Bursa Hanlarına ve Çarşısına doğudan gelen kervanlara ev sahipliği yaptığı söylenmektedir. Kent Parkı projesi kapsamında bölgedeki yapıların yıkılmasıyla hana ait kalıntılar ortaya çıkartılmıştır.

Şekil 4 (Fotoğraf 4) : Tatarlar Hanı Duvarı
Kaynak : Kamberler Tarih ve Kültür Parkı "Bir Dönüşüm Hikayesi", Osmangazi Belediyesi 2008, s.12

4.2.1.4. Atpazarı / Dayıoğlu Hamamı:

Yeni Cumhuriyet Caddesi üzerinde yar alan hamamın, yaptıranı ve yapıldığı tarih kesin olarak bilinmemektedir. Fatih'in vakfiyesinde Emirsultan Camisi'ne vakfedildiği ve 1604 tarihinde yaptırıldığı belirtilmektedir. Çifte hamam sınıfında olan özel mülkiyetteki hamamda erkekler ve kadınlar bölümü aynı plandadır.

Şekil 5 (Fotoğraf 5) : Dayıoğlu Hamamı
Kaynak : Kamberler Tarih ve Kültür Parkı "Bir Dönüşüm Hikayesi", Osmangazi Belediyesi 2008, s.13

BÖLÜM 5
KAMBERLER KENT PARKI:

Kamberler Kent Parkı, kentsel yenileme proje alanı; Ankara-İzmir kent içi ana arterinin kuzeyinde, Tarihi Hanlar bölgesinin kuzey doğusunda, İnönü Caddesi üzerinde yer alan Demirtaşpaşa Endüstri Meslek Lisesi'nin doğusunda, Kemal Bengü Caddesi'nin güneyinde, Gökdere Bulvarı'nın batısında ve Cumhuriyet Caddesi'nin de kuzeyinde Cumhuriyet Caddesi ve Kemal Bengü Caddesi'nin arasında, merkezi iş alanlarına, Heykel, Kapalıçarşı, Tarihi Hanlar Bölgesi, Yıldırım, Yeşil ve Emir Sultan Camileri gibi sembol mekânlar yakınında, tamamında yapılaşma bulunan yaklaşık 7,5 ha bölgeyi kapsamaktadır.

5.1. Kamberler Kent Parkı Projesi:

Kamberler Mahallesi daha önce de belirtildiği gibi proje öncesinde sosyo-kültürel, ekonomik ve fiziksel açılardan bir çöküntü alanıdır. Sorunlu alan haline dönüşen kentsel dokunun, günün sosyo-ekonomik ve fiziksel koşulları dikkate alınarak kente kazandırılması amacıyla hazırlanan plan değişikliği ile "Kent Parkı" fonksiyonu verilen bölge, Osmangazi Belediye Meclisi'nin 21.08.2002 gün ve 303 sayılı kararı ile kabul edilen ve Büyükşehir Belediye Başkanlığı'nca 25.10.2002 gün ve 16021018/264 sayı ile onaylanan Demirtaşpaşa Endüstri Meslek Lisesi ve Çevresi İmar Planı, Osmangazi Belediye Meclisi'nin 26.12.2002 gün ve 509 sayılı kararı ile kabul edilen ve Büyükşehir Belediye Başkanlığı'nca 15.03.2003 gün ve 16021087/293 sayı ile onaylanan Bursa Merkez Samanpazarı Koruma Amaçlı İmar Planı ile Osmangazi Belediye Meclisi'nin 14.02.2002 gün ve 93 sayılı kararı ile kabul edilen ve Büyükşehir Belediye Başkanlığı'nca 18.07.2002 gün, 16021037/215 sayı ile onaylanan Gökdere Bulvarı Uygulama İmar Planı onay sınırları içinde kalmakta olup, yaklaşık olarak 7,5 ha'lık bir alanı kapsamaktadır.

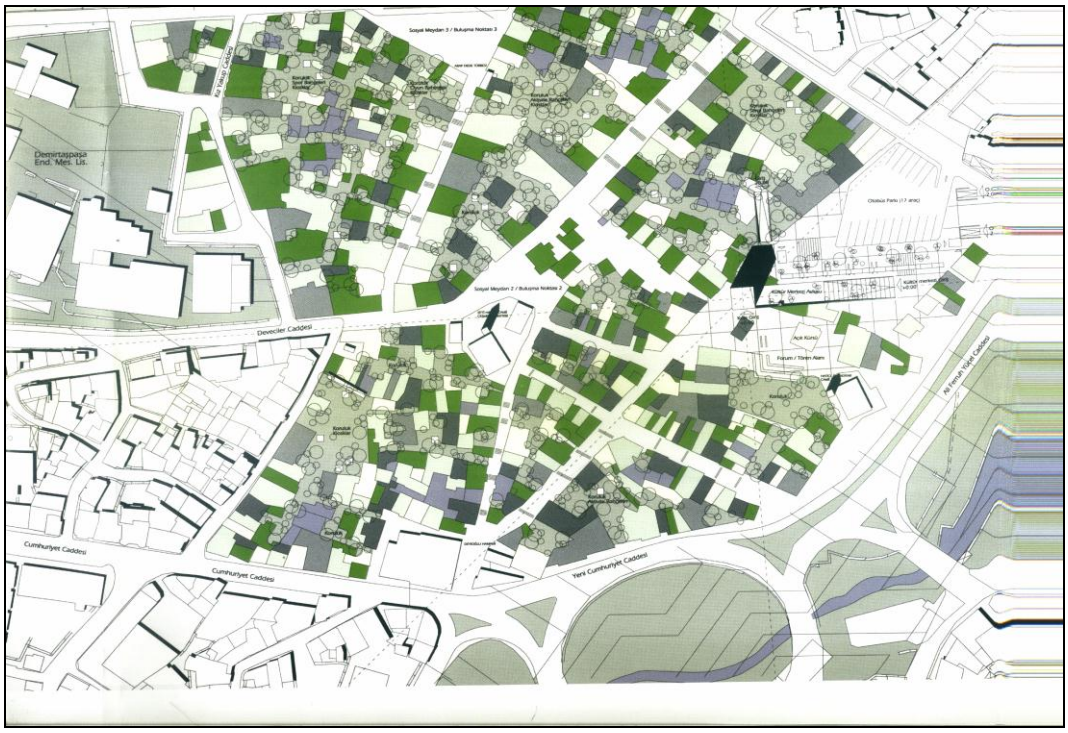
Osmangazi Belediyesince yapılan maliyet analizinde projenin maliyeti;

Kamulaştırma Toplam Bedeli	: 40.000.000,00 YTL
Kentsel Tasarım Proje Bedeli	: 50.000,00 YTL
Kentsel Tasarım Proje Uygulama Bedeli	: 1.000.000,00 YTL
Yaklaşık Toplam Bedel	: 41.050.000,00 YTL

olarak öngörülmüştür.

Bursa Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu, kentsel yenileme projesi kapsamında, Kent Parkı düzenlemesine ait plan değişikliğini 27.11.2004 tarihinde 252 sayılı karar ile 1/5000 ölçekli Nazım İmar Planı değişikliği doğrultusunda onaylamış ve 1/500 ölçekli kentsel tasarım ve 1/200 ölçekli uygulama planları'nı görüşülmek üzere Kurula getirilmesi kararını almıştır. Plan değişikliği çalışmaları sonuçlandıktan sonra Belediye alanda kamulaştırma çalışmalarına başlamıştır. Projenin alanda iki etapta uygulanmasına karar verilmiştir. Bölgede bulunan 310 yapı sahibinin yaklaşık 110 adedi gayrimenkullerinin kamulaştırılması için Belediyeye müracaatta bulunmuştur.

Proje alanında kamulaştırma süreci devam ederken, Belediye alan için 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu kapsamında, Mimarlık, Peyzaj Mimarlığı, Kentsel Tasarım Projeleri, Şehir ve Bölge Planlama ve Güzel Sanat Eserleri Yarışmaları Yönetmeliği uyarınca, 23.02.2006 tarihinde, serbest, ulusal ve tek kademeli proje yarışması düzenlemiştir. Yarışmanın teslim süresi üç ay olarak belirlenmiş, 49 ekip yarışmaya katılmıştır. Yarışma jürisi Evren Başbuğ, Ceyhun Baskın ve İnanç Eray'dan oluşan ekibin hazırladığı "Bahçe Kent" projesini (bkz. Proje 1) oy çokluğu ile birinci proje olarak açıklamıştır.

Şekil 6 (Proje 1) : Yarışma Jürisi tarafından kabul edilen tasarım
Kaynak : Osmangazi Belediyesi Kızyakup Kentsel Tasarım ve Mimari Proje Yarışması, s.15

Şekil 7 (Proje 1) : Yarışma Jürisi tarafından kabul edilen tasarım
Kaynak : Osmangazi Belediyesi Kızyakup Kentsel Tasarım ve Mimari Proje Yarışması, s.16

Jüri raporunda birincilik ödülü alan proje için “Bahçe Kent” tasarımı özellikle önerdiği özgün konseptiyle öne çıkmıştır. “Kentsel bellek ve izler” üzerinden geliştirilen tasarım, “dönüşebilme” ve “esnek” olma özelliği ile deneysel bir

boyut sunmaktadır. “Bahçe Kent” açık alan ve park tasarımında geleneksel kullanım alışkanlıkları dışında farklı seçenekler üretmesi ve “yer”e ait olması ile çeşitli dinamikler ortaya koymaktadır.

Proje raporunda bir kent parçasının mevcut yapısal ve sosyal dokusundan arındırılma işlemi yerel bir müdahale olarak görünse de ister istemez kent bütününü etkileyecek bir operasyondur. Dönüşen ve gelişen kent mekânına entegre olamamış, kendi içinde bir alt kültür odağı oluşturup tüm sosyal ve fiziki denetim mekanizmalarının inisiyatifinden kendini soyutlayarak sosyal ve fiziksel direnç gösteren katalizöre gereksinim duymaktadır. Bu stratejik katalizör, alanın, çevre bölgelerin belki de tüm kentin genelinde etkili olabilmelidir. Bursa Kızyakup Mahallesine özel bir durumda, bu katalizörün toprak parçasının kendisi olması düşünülmüştür (Bahçe Kent Proje Raporu).

Proje Raporunda yer alan strateji ise alan üzerindeki fiziksel izdüşümlerin öneride önemli bir tasarım girdisi olarak kullanılmasının birinci nedeni mevcut fiziksel dokunun izdüşümünü, mahallenin kentsel bellek üzerine konumunu koruyarak dönüştürmek üzerine kuruludur. Tescilli yapılar hariç tüm alan üzerindeki fiziksel dokunun ortadan kaldırılacağı düşünüldüğünde yıkımın fiziksel olduğu kadar sosyal boyutlarının da hayli büyük olduğu görülmektedir. Her ne kadar alandaki mevcut sosyal doku sağlıklı bir kent yaşamı için öngörülen normların çok altında da olsa; kentin merkezine bu kadar yakın bir mahalleyi tamamen ortadan kaldırmak kent merkezinde fiziksel boşluğun yanında derin bir sosyal boşluğu da beraberinde getirmektedir. Kentsel belleği en azından simgesel anlamda koruma önerisinin temelinde, oluşacak sosyal boşluğun doldurulması fikri de yatmaktadır. İkinci nedeni, uygulama pratiğine yöneliktir. Öneri Belediye’nin alan üzerindeki istimlâk stratejisini mümkün olan en az biçimde etkilemekte, Belediye’ye bu konuda kendi politikası oluşturma esnekliği vermektedir. Bu strateji mevcut yapı adaları üzerinden oluşturabileceği gibi, tek tek yapı parselleri üzerinden de kurgulanabilir. Bu pratik durum kullanım sırasında da devam eder. Bahçe-kent değişken, kullanıcı odaklı ve esnektir. Kullanımın herhangi bir anında tekrar düzenlemeye olanak verir. Kullanılan yüzey kaplama malzemelerinin

bütün alan içindeki yüzdelik oranları basit müdahalelerle değiştirilebilir. Bu bağlamda ele alındığında Bahçe Kent günümüzün her daim değişen ve dönüşen kentleri için bir açık alan stratejisi önerir (Bahçe Kent Proje Raporu).

Yarışma 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu kapsamında Mimarlık, Peyzaj Mimarlığı, Kentsel Tasarım Projeleri, Şehir ve Bölge Planlama ve Güzel Sanat Eserleri Yarışması Yönetmeliği'nin 31. maddesinde *"jüri birinci seçilen projeye tavsiyede bulunabilir"* hükmü yer almaktadır. Bu madde uyarınca birinci olan projesinin geliştirilmesine yönelik bir takım öneriler getirilmiş ve bunların birinci gelen ekibe yaptırılması amacıyla Osmangazi Belediye Başkanlığı'na sunmuşlardır.

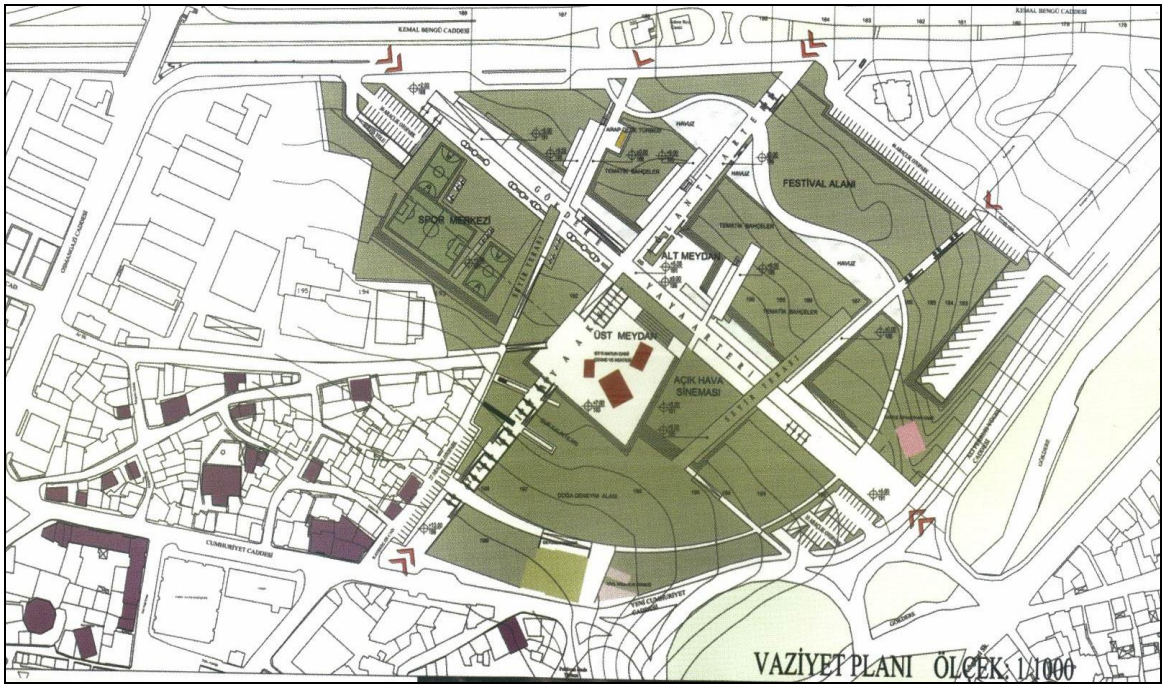
Bu öneriler;

- Zemin altında yer alan mekânların işlevsel çeşitliliğini artırmalı ve bunlar için gerekli boyutlar sağlanmalıdır.
- Kulede, alanın bütünündeki peyzaj düzenlemelerinin algılanmasını sağlayacak görsel açılımlar elde edilmelidir.
- Platformların oluşturacağı düzenlerin tüm yayalar tarafından ulaşılabilir olması sağlanmalıdır.
- Zemin altı otopark adedi artırılmalıdır.
- Parkın zemin üstündeki destek üniteleri ile ilgili öneriler geliştirilmelidir.

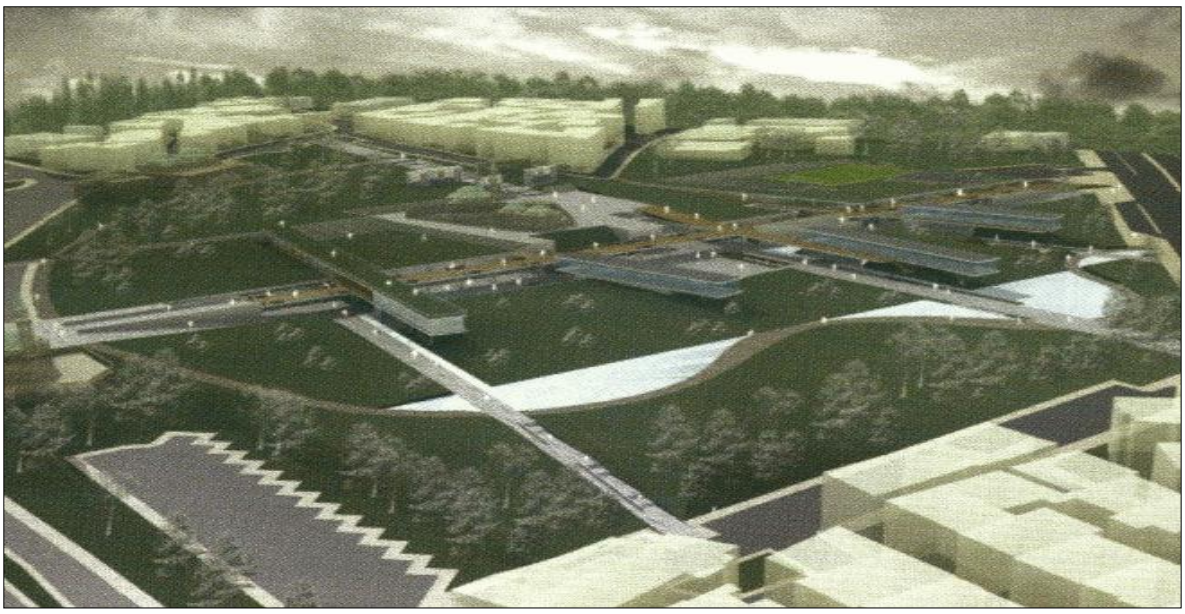
Osmangazi Belediyesi 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu'nun Mimarlık, Peyzaj Mimarlığı, Kentsel Tasarım Projeleri, Şehir ve Bölge Planlama ve Güzel Sanat Eserleri Yarışması Yönetmeliği'nin dokuzuncu maddesinin v bendinde *"Osmangazi Belediyesi, yarışmada birinci olan projeyi veya diğer projelerden herhangi birini uygulayıp uygulamamakta serbesttir"* hükmü bulunmaktadır. Kurum projenin uygulama kolaylığını da göz önüne alarak ve yarışma jurisi tarafından projenin geliştirilmesine yönelik önerilerin yarışmayı kazanan ekip tarafından zamanında yerine getirilememesi nedeniyle ikinci olan projeyi uygulamaya karar vermiştir. Osmangazi Belediyesi yarışma ikinci projesini

Bursa Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu'na onaylanmak üzere sunmuş ve proje Kurul tarafından 27.01.2007 tarihinde 2159 karar numarası ile onaylanmıştır.

İkinci projede, kamulaştırma maliyeti yüksek olan çok katlı yapıların bulunduğu alanlar projenin birinci etabından çıkartılmıştır. Süreç içinde proje etaplarının değişmesi ve projenin özel yatırımcı tarafından yap-işlet-devret modeliyle gerçekleştirilmesi için yapılaşma alanının 10.000 m2den 50.000 m2 ye yükseltilmesi amacıyla projede değişiklikler yapılmıştır. Yer üstünde yapılaşma oranı aynı kalmak koşulu ile yer altındaki kullanımların oranı (otopark, alış veriş merkezi vb) artırılmıştır. Ancak, revizyon projeleri yapıldığı sırada yarışma birincisi yürütmenin durdurulması talebiyle Osmangazi Belediyesi aleyhine Bursa 3. İdare Mahkemesi'nde dava açmıştır. Bursa 3. İdare Mahkemesi yarışmada ikinci olan müellifle sözleşme imzalanmasına ilişkin dava konusu işlemde hukuka aykırılık bulunmadığına hükmetmiştir.

Şekil 8 (Proje 2) : Belediye tarafından uygulanmasına karar verilen tasarım
Kaynak : Osmangazi Belediyesi Kızyakup Kentsel Tasarım ve Mimari Proje Yarışması, s.18

Şekil 9 (Proje 2) : Belediye tarafından uygulanmasına karar verilen tasarım
Kaynak : Osmangazi Belediyesi Kızyakup Kentsel Tasarım ve Mimari Proje Yarışması, s.21

Osmangazi Belediyesi, projenin hayata geçirilebilmesi için yap-işlet-kirala modeli ile ihale düzenlemiş ancak ihaleye katılım olmamıştır. Bunun üzerine proje tekrar revize edilerek yeraltındaki yapılaşmalar kaldırılmış, yapılaşma alanı azaltılmıştır. Dolayısıyla yarışma ikinci projesi de uygulanmamıştır. İkinci projeyi hazırlayan ekibin yapmış olduğu başka bir projenin (bkz. Proje 3) uygulanmasına karar verilmiştir.

Projenin gerçekleştirilmesinde, alansal temizleme (urban clearance), başka bir tanımlamayla buldozer tekniği olarak da adlandırılan, İngiltere ve ABD'de uygulanmış, yenileme uygulaması tercih edilmiştir. Bu uygulamada sorunlu, mevcut fiziksel doku tümüyle yıkılarak alan temizlenmektedir. Temizlenen bu alanlarda yeni mekânlar üretilmekte ve yeni bir doku oluşturulmaktadır.

Şekil 10 (Proje 3) : Belediye tarafından uygulanan tasarım
Kaynak : Kamberler Tarih ve Kültür Parkı "Bir Dönüşüm Hikâyesi", Osmangazi Belediyesi 2008, s.32

Temizleme yönteminde genellikle tercih edilen yasal yöntem, arazilerin veya yapıların kamulaştırılmasıdır. Yenileme alanı olarak tespit edilen alanlarda öncelikle mülk sahipleriyle anlaşma yolu aranmakta olup anlaşılamaması halinde yerel yönetimler veya yenilemeden sorumlu merkezi yönetim ilgili yasaya dayanarak kamulaştırma işlemini gerçekleştirmektedir. Kamulaştırma kararının kesinleşmesi sonucu, alandaki tüm yapılar yıkılmaktadır. Bu çerçevede Osmangazi Belediyesi yaklaşık 7.5 ha kamulaştırarak var olan dokuyu temizlemeyi planlamıştır. Bu amaçla birinci etapta yaklaşık 3.6 ha kamulaştırılarak temizlenmiş ve mülk sahiplerine kamulaştırma bedelleri ödenmiştir. Birinci etapta kamulaştırılan parsel sayısı 212[2] dir. Bu parsellerin 173 adedi uzlaşma yoluyla, 39 adedi de cebren kamulaştırılmıştır. Bu kamulaştırmalar sonucu 358 adet bina yıkılmıştır. Projenin ikinci etabı Belediyenin maddi olanaksızlıklarından ötürü gerçekleştirilememiştir. Ancak Osmangazi Belediyesi mali kaynakları ölçüsünde kamulaştırma çalışmalarına devam etmektedir. Ayrıca, projenin gerçekleştirilme aşamasında da, Belediye öz kaynaklarının dışında, kamulaştırma ve yapım işleri için İller Bankası'ndan kredi kullanılmıştır.

[2] Bilgiler Osmangazi Belediyesi Emlak İstimlâk Müdürlüğü ve İller Bankası 2. Bölge Müdürlüğü'nden alınmıştır.(01.10.2010)

Osmangazi Belediyesi proje kapsamında,

Kamulaştırma	:28.670.000 TL
Yapım-İnşaat-Peyzaj	:10.000.000 TL
Yarışma-Proje	: 500.000 TL
Toplam (yaklaşık)	:39.000.000 TL

harcama yapılmış olup kamulaştırma çalışmaları devam etmektedir.

5.2. Kamberler Kent Parkı Projesi Öncesinde ve Sonrasında Kamberler Mahallesi'nin Fiziksel Durumu:

Şekil 11 (Fotoğraf 6) : Kamberler Mahallesi'nin proje öncesindeki konut dokusu
Kaynak : Osmangazi Belediyesi Emlak ve İstimlak Müdürlüğü

Kamberler Mahallesi proje öncesinde (bkz. fotoğraf 6 ve fotoğraf 7), genelde iki katlı, bakımsız, dar sokakları olan, düşük standartlı konut dokusuna sahiptir. Bina içerisinde birden çok ailenin yaşadığı, wc, banyo ve mutfak gibi mekânların ailelerce ortak kullanıldığı anket esnasında yapılan mülakatlarda, mahallenin eski sakinleri olan katılımcılar tarafından ifade edilmiştir. Bunun yanında mahallede yer alan cami, türbe, hamam vb. tarihi eserler de etrafını çevreleyen, fiziksel açıdan yıpranmış mevcut konut dokusu nedeniyle kentin diğer sakinleri tarafından görülememektedir.

Şekil 12 (Fotoğraf 7) : Kamberler Mahallesi'nin proje öncesindeki konut dokusu
Kaynak : Kamberler Tarih ve Kültür Parkı "Bir Dönüşüm Hikâyesi", Osmangazi Belediyesi 2008, s.14

Mevcut konut dokusu ve fiziksel koşullar değerlendirildiğinde, mahalle bu hali ile mekânsal açıdan bir kentsel çöküntü alanıdır. Bu nedenle Osmangazi Belediyesi, mekânsal anlamda bir çöküntü bölgesi olan Kamberler Mahallesi'ni kente kazandırmayı hedeflemiştir. Bu amaçla bölge yapılan plan değişikliği ile Kent Parkı olarak işlevlendirilmiş ve buna yönelik gerekli çalışmalar yapılmıştır.

Şekil 13 (Fotoğraf 8) : Kamberler Mahallesi'nin proje kapsamında yıkılmış ve temizlenmiş hali
Kaynak : Kamberler Tarih ve Kültür Parkı "Bir Dönüşüm Hikayesi", Osmangazi Belediyesi 2008, s.29

Bu amaçla, Osmangazi Belediyesi tarafından ulusal ölçekte, Kamberler Kent Parkı kentsel tasarım ve mimari proje yarışması düzenlenmiştir. Kent Parkı projesi kapsamında Osmangazi Belediyesi'nce, düzenlenen yarışma sonucunda ikinci projeyi hazırlayan ekibin yapmış olduğu başka bir projenin uygulanmasına karar verilmiştir. Kent Parkı projesi iki etap halinde gerçekleştirilmektedir. Projenin birinci etabında kamulaştırılan konutlar yıkılarak bölge temizlenmiştir (bkz. Fotoğraf 8).

Şekil 14 (Fotoğraf 9) : Kamberler Kent Parkı
Kaynak : Osmangazi Belediyesi, Emlak İstimlak Müdürlüğü, 2009

Metruk konut dokusunun yıkılmasıyla, alanda yer alan cami, türbe, hamam gibi tarihi eserler ortaya çıkmıştır. Bu eserlerin çevre düzenlemeleri proje kapsamında yapılmıştır. (bkz. fotoğraf 9 ve fotoğraf 10)

Şekil 15 (Fotoğraf 10) : Kamberler Kent Parkı
Kaynak : Kamil SÖNMEZ, 2008, arşiv

Şekil 16 (Fotoğraf 11) : Kamberler Kent Parkı
Kaynak : Osmangazi Belediyesi, Emlak İstimlak Müdürlüğü, 2009

Şekil 17 (Fotoğraf 12) : Kamberler Kent Parkı ve Çevresi
Kaynak : Google Earth

Projenin birinci etabı büyük ölçüde (özellikle büyük blokların da bulunduğu alan dışında) tamamlanmıştır. Projenin ikinci etabı ise mali kaynak yetersizliği nedeniyle parsellerin kamulaştırılamamasından ötürü şu aşamada gerçekleştirilememektedir. Belediyesi olanakları ölçüsünde, birinci etabın devamı olarak parsel bazında kamulaştırma çalışmalarına devam etmektedir. Projenin tamamlanamamasına karşın, proje öncesinde düzensiz, salaş, metruk konut dokusunun temizlenmesi ve park inşaatının tamamlanmasıyla alanda bir fiziksel değişimin yaşandığı açıktır. Fiziksel açıdan alan değerlendirildiğinde Kent Parkı projesiyle Bursa önemli bir rekreasyon alanı kazanmıştır.

5.3. Kamberler Kent Parkı Projesi Öncesinde Kamberler Mahallesi ve Çevresinin Sosyal Durumu:

Bursa kent bütünü içinde sosyal, fiziksel ve güvenlik açısından sorunlu bir alan olarak bilinen Kamberler Mahallesi'nde gerçekleştirilen Kent Parkı yenileme projesinde alan araştırması yapılmıştır. Araştırma kapsamında anket uygulaması gerçekleştirilen örnekler daha sonraki bölümlerde katılımcı olarak tanımlanmaktadır. Araştırmanın amaçları doğrultusunda katılımcılar "Aşağıdakilerden hangisi sizin bu bölgedeki konumunuza uygundur?" sorusuna verilen yanıtlar doğrultusunda dört kümeye ayrılmıştır.

Kümelerin oluşumu aşağıdaki gibidir:

I. Küme (Göç Eden Sakinler): Bu kümede proje öncesi Kamberler Mahallesi'nde ikamet etmiş ve kamulaştırma sonrasında alandan göç eden kişiler yer almaktadır. (59 kişi)

II. Küme (Göç Edecek Sakinler): Bu kümede halen Kamberler Mahallesi'nde ikamet eden ancak projenin ikinci aşamasında göç edecek kişiler yer almaktadır. (53 kişi)

III. Küme (Yakın Çevre Sakinleri): Bu küme Kamberler Mahallesi'ne yakın mahallelerde ikamet eden kişileri kapsamaktadır. (50 kişi)

IV. Küme (Uzak Çevre Sakinleri): Bu kümede ise, kentin uzak diğer mahallelerinde ikamet eden ve yenileme sonrası çeşitli nedenlerle (çalışma, görev, transit geçiş gibi) alanı kullanan kişiler yer almaktadır. (50 kişi)

Araştırma kapsamındaki kümelerin dahil olduğu mahallelerin sosyal ve ekonomik özelliklerinin neler olduğu merak konusudur. Bu araştırma kapsamında birinci ve ikinci küme sakinleri Kamberler Mahallesi'ne dahildir. Ancak, birinci küme proje sonrasında kentin diğer mahallelerine göç etmiştir. Buna karşın göç öncesinin (2000 yılı) verilerine ulaşılabildiği için, Kamberler Mahallesi verileri iki kümeyi de kapsamaktadır. Araştırma evreninin ilk iki kümesini oluşturan Kamberler Mahallesi'ne ve üçüncü kümeyi oluşturan yakın mahallere ait kimi sosyal ve ekonomik verilerine yer vermek evreni tanımak açısından yararlı olacaktır. ADNKS verileri sınırlı olduğu için, daha ayrıntılı olan 2000 yılı verileri esas alınmıştır.[3]

[3] Veriler, 2000 yılı Genel Nüfus Sayımı kapsamında Bursa için, mahalle düzeyinde TÜİK'ten Bilgi Edinme Kanunu çerçevesinde, ilçe ve kent düzeyinde ise www.tuik.gov.tr adresinden elektronik ortamda edinilmiştir

Şekil 18 (Fotoğraf 13) : Kamberler Mahallesi ve yakın çevresinin görünümü
Kaynak : Google Earth

5.3.1. Kamberler Mahallesi'nde, Yakın Mahallelerde ve Kent Bütününde İkamet Eden Sakinlerin Cinsiyet Durumu:

TÜİK 2000 yılı verilerine göre Kamberler Mahallesi'nde, yakın mahallelerde ve kent bütününde ikamet eden sakinlerin cinsiyet durumları Tablo 1'de yer almaktadır. Tablo 1'de görüldüğü gibi, kent bütününde erkek ve kadın sayıları birbirine yakındır. Bu durum ilçe ve mahalle bazında da geçerlidir.

Tablo 1: Cinsiyete Göre Dağılım (2000)

Yerleşim Yeri	Erkek sayı	%	Kadın sayı	%	Toplam sayı	%
Kamberler (Mah.) (Kızyakup)	1.552	49	1.588	51	3.140	100
Elmasbahçeler (Mah.)	3.651	51	3.549	49	7.200	100
Kayhan (Mah.)	611	55	503	45	1.114	100
Meydancık (Mah.)	1.025	46	1.206	54	2.231	100
Selimzade (Mah.)	3.093	48	3.334	52	6.427	100
Tayakadın (mah)	1.073	49	1.111	51	2.184	100
Tuzpazarı (Mah.)	252	48	267	52	519	100
Yıldırım (Mah.)	2.538	47	2.795	53	5.333	100
Osmangazi (ilçe)	321.337	50	320.850	50	642.337	100
Yıldırım (ilçe)	238.782	50	241.484	50	480.266	100
Bursa (kent bütünü)	598.321	50	596.366	50	1.194.687	100

5.3.2. Kamberler Mahallesi'nde, Yakın Mahallelerde ve Kent Bütününde İkamet Eden Sakinlerin Yaş Kategorileri:

TÜİK 2000 yılı verilerine göre, Kamberler Mahallesi'nde, yakın mahallelerde ve kent bütününde ikamet eden sakinlerin yaş kategorilerine göre dağılımı, onarlı gruplar hailinde Tablo 2'de yer almaktadır. Tablo 2'de görüldüğü gibi, 0-9, 10-19, 11-19, 20-29, 30-39 yaş grupları yakın oranlardadır. Bu durum mahalle ve ilçe bazında da geçerlidir.

Tablo 2: Yaş Kategorilerine Göre Dağılımı (2000)

Yaş Grupları → Yerleşim Yeri	0-9		10-19		20-29		30-39		40-49		50-59		60+		Bilinmeyen		Toplam	
	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%
Kamberler (Mah.)	554	18	572	18	510	16	530	17	463	15	242	8	266	8	3	---	3.140	100
E.bahçeler (Mah.)	1.149	16	1.264	18	1.264	18	1.208	18	907	13	625	7	781	11	2	---	7.200	100
Kayhan (Mah.)	76	7	124	11	312	28	205	18	147	13	110	10	140	13	---	---	1.114	100
Meydancık (Mah.)	315	14	388	17	360	16	372	17	323	14	182	8	290	13	1	---	2.231	100
Selimzade (Mah.)	1.008	16	1.116	17	1.165	18	1.089	17	926	14	520	8	599	9	4	---	6.427	100
Tayakadın (Mah.)	335	15	357	16	351	16	340	15	301	14	204	9	296	14	---	---	2.184	100
Tuzpazarı (Mah)	65	12	114	22	66	13	68	13	74	14	48	9	84	16	---	---	519	100
Yıldırım (Mah.)	780	15	906	17	971	18	907	17	769	15	481	9	516	10	3	---	5.333	100
Osmangazi (ilçe)	107.596	17	118.096	18	124.122	19	106.506	17	81.147	13	49.543	8	55.137	9	190	---	642.337	100
Yıldırım (ilçe)	86.322	18	95.044	20	91.169	19	77.226	16	59.223	12	35.046	7	36.083	8	153	---	480.266	100
Bursa (kent bütünü)	201.140	17	224.329	19	232.318	19	198.723	16	153.136	13	90.498	8	94.172	9	371	---	1.194.687	100

5.3.3. Kamberler Mahallesi'nde, Yakın Mahallelerde ve Kent Bütününde İkamet Eden Sakinlerin Medeni Durumu:

TÜİK 2000 yılı verilerine göre, Kamberler Mahallesi'nde ve yakın mahallelerde ikamet eden sakinlerin medeni durumlarına göre dağılımı Tablo 3'de yer almaktadır. Kamberler Mahallesi'nde bekarların oranı (%26) diğer mahallelere kıyasla düşük olduğu görülmektedir. Tablo 3'de görüldüğü gibi, kent bütününde ilk sırada evliler (%63), ikinci sırada bekarlar (%31) ve üçüncü sırada eşi ölenler (% 5), son sırada ise boşananlar (%1) yer almaktadır. Genel eğilimin mahalle ve ilçe bazında da geçerli olduğu söylenebilir.

Tablo 3: Medeni Duruma Göre Dağılım (12 + yaş, 2000)

Medeni Durum →	Bekar		Evli		Boşandı		Eşi Öldü		Bilinmeyen		Toplam	
Yerleşim Yeri	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%
Kamberler (Mah.)	635	26	1.569	64	84	3	167	7	---	---	2.455	100
Elmasbahçeler (Mah.)	1.675	29	3.715	64	87	1	350	6	1	---	5.828	100
Kayhan (Mah.)	351	35	565	55	46	5	55	5	---	---	1.017	100
Meydancık (Mah.)	549	30	1.087	59	53	3	159	8	---	---	1.848	100
Selimzade (Mah.)	1.385	30	2.968	64	93	2	318	4	---	---	4.620	100
Tayakadın (Mah.)	519	29	1.068	60	47	3	43	8	---	---	1.777	100
Tuzpazarı (Mah.)	145	33	233	53	10	2	50	12	---	---	438	100
Yıldırım (Mah.)	1.321	30	2.735	62	73	2	257	6	---	---	4.386	100
Osmangazi (ilçe)	154.931	30	325.680	63	7.147	1	25.376	6	54	---	513.188	100
Yıldırım (ilçe)	118.249	31	237.121	63	4.346	1	16.789	5	34	---	376.539	100
Bursa (kent bütünü)	294.961	31	600.983	63	12.629	1	44.147	5	104	---	952.824	100

5.3.4. Kamberler Mahallesi'nde, Yakın Mahallelerde ve Kent Bütününde İkamet Eden Sakinlerin Eğitim Durumu:

TÜİK 2000 yılı verilerine göre, Kamberler Mahallesi'nde, yakın mahallelerde ve kent bütününde ikamet eden sakinlerin eğitim durumuna göre dağılımı Tablo 4'de yer almaktadır.

Mahalle ve ilçe bazında veriler değerlendirildiğinde, Kamberler Mahallesi'nde okuma yazma bilmeyen veya bir okul bitirmeyenlerin oranı, diğer mahallelerle karşılaştırıldığında önemli oranda yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum Kamberler Mahallesi sakinlerinin eğitim düzeyinin çevre mahalle sakinleri ile karşılaştırıldığında görece düşük olduğu şeklinde yorumlanabilir. Bunun yanında, Kamberler Mahallesi'nin yakın çevresindeki mahalle sakinlerinin lise düzeyinde eğitim oranının düşük ancak lise ve dengi meslek okulu eğitim düzeyinde eğitim oranının yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum önemsenmelidir.

Tablo 4'de görüldüğü gibi, kentte ilk sırada ilkokul düzeyinde (%41) eğitime sahip olanlar bulunmaktadır. Bunu sırasıyla okuma yazma bilmeyen veya bir okul bitirmeyen (%20), lise dengi meslek okulu (%13), ortaokul (%10) ve yükseköğretim (%7) izlemektedir. Genel eğilim bu yönde olmasına karşın mahalle ve ilçe bazında kimi farklılıkların olduğu söylenebilir.

Tablo 4: Eğitim Duruma Göre Dağılım (6 + yaş, 2000)

Eğitim Durumu Yerleşim Yeri	Okuma Yazma Bilmeyen (Bir Okul Bitirmeyen)		İlkokul		İlköğretim		Ortaokul		Ortaokul Dengi Meslek Okulu		Lise		Lise Dengi Meslek Okulu		Yükseköğretim		Mezuniyeti Bilinmeyen		Okuma Yazma Durum Bilinmeyen		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Kamberler (Mah.) (Kızyakup)	478	17	619	22	1.076	38	56	2	181	6	4	--	187	6	97	3	126	4	---	---	2.824	100
Elmasbahçeler (Mah.)	157	7	411	23	703	39	60	3	168	9	3	--	189	10	57	3	74	4	---	---	1.822	100
Kayhan (Mah.)	25	2	96	23	347	39	32	3	126	9	4	--	211	20	71	7	154	14	---	---	1.066	100
Meydancık (Mah.)	114	6	346	17	830	40	82	4	180	9	7	--	301	15	86	4	121	6	---		2.067	100
Selimzade (Mah.)	228	4	1.041	19	2.308	35	177	3	575	10	10	--	855	15	240	4	398	7	2	---	5.834	100
Tayakadın (Mah.)	120	6	393	20	850	43	47	2	184	9	5	--	197	10	82	4	106	5	---	---	1.984	100
Tuzpazarı (Mah.)	27	6	77	16	195	41	14	3	47	10	1	--	73	15	16	3	29	6	---	---	479	100
Yıldırım (Mah.)	211	4	865	18	1.941	40	127	3	456	9	21	--	691	14	264	5	316	6	---	---	4.892	100
Osmangazi (ilçe)	107.931	20	223.683	42	18.592	4	53.545	10	1.713	---	63.911	12	27.229	5	33.127	6	72	---	---	---	529.712	100
Yıldırım (ilçe)	85.683	22	166.365	42	13.679	3	42.365	26	1.240	1	47.651	12	17.479	4	21.594	5	49	---	---	---	396.154	100
Bursa (kent bütünü)	200.928	20	408.761	41	34.934	3	103.463	10	3.329	---	129.668	13	52.550	5	70.803	7	127	---	---	---	1.004.563	100

5.3.5. Kamberler Mahallesi'nde, Yakın Mahallelerde ve Kent Bütününde İkamet Eden Sakinlerin İstihdam Durumu:

TÜİK 2000 yılı verilerine göre, Kamberler Mahallesi'nde, yakın mahallelerde ve kent bütününde ikamet eden sakinlerin çalışma durumlarına göre dağılımı Tablo 5'te yer almaktadır. Tablo 5'te görüldüğü gibi, Kamberler Mahallesi'nde işgücüne katılım oranı o dönemde, diğer mahallelerle ve kent bütünüyle karşılaştırıldığında görece düşüktür. Genel eğilimin mahalle ve ilçe bazında da geçerli olduğu söylenebilir.

Tablo 5: İstihdam Durumuna Göre Dağılım (12+ yaş, 2000)

Yerleşim Yeri	İstihdam (Çalışan)		İşsiz		İşgücünde Olmayan		Bilinmeyen		Toplam	
	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%
Kamberler (Mah.) (Kızyakup)	775	32	254	10	1.426	58	---	---	2.455	100
Elmasbahçeler (Mah.)	1.922	33	326	6	3.580	61	---	---	5.828	100
Kayhan (Mah.)	541	53	37	4	439	43	---	---	1.017	100
Meydancık (Mah.)	615	33	108	6	1.125	61	---	---	1.848	100
Selimzade (Mah.)	1.814	35	336	6	3.061	59	---	---	5.211	100
Tayakadın (Mah.)	638	36	121	7	1.018	57	---	---	1.777	100
Tuzpazarı (Mah.)	134	31	15	3	289	66	---	---	438	100
Yıldırım (Mah.)	1.550	35	214	5	2.622	60	---	---	4.386	100
Osmangazi (ilçe)	219.345	43	29.774	6	264.057	51	12	---	513.188	100
Yıldırım (ilçe)	139.082	37	26.172	7	211.267	56	18	---	376.539	100
Bursa (kent bütünü)	366.360	38	61.348	7	525.083	55	33	---	952.824	100

5.3.6. Kamberler Mahallesi'nde, Yakın Mahallelerde ve Kent Bütününde İkamet Eden Sakinlerin Çalışılan İşe Göre İstihdam Durumu:

TÜİK 2000 yılı verilerine göre, Kamberler Mahallesi'nde, yakın mahallelerde ve kent bütününde ikamet eden sakinlerin çalışılan işe göre istihdam durumu Tablo 6'da yer almaktadır. Tablo 6'da görüldüğü gibi, çalışanlar içinde "tarım dışı çalışanlar" (%50) ilk sırada yer almaktadır. Genel eğilimin mahalle ve ilçe bazında farklılıklar gösterdiği söylenebilir. Mahalle bazında istihdam durumu incelendiğinde, Kamberler Mahallesi'nde ilk sırada "ilmi ve teknik elemanlar" (%21), ikinci sırada "ticaret ve satış personeli" (%18) ve üçüncü sırada "hizmet işlerinde çalışanlar" (%16) yer almaktadır.

Tablo 6: Çalışılan İşe Göre İstihdam Durumu (12+ yaş, 2000)

Çalışılan İş→ Yerleşim Yeri	İlmi ve Teknik Eleman		Girişimci Üst Düzey Yönetici		İdari Personel vb. Çalışanlar		Ticaret ve Satış Personeli		Hizmet İşlerinde Çalışanlar		Tarım Hayvancılık Avcılık		Tarım Dışı Çalışanlar		Mesleği Olmayan/ Bilinmeyen		Toplam	
	sayı	%	sayı	%	Sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%
Kamberler (Mah.)	161	21	19	2	57	7	142	18	124	16	4	---	266	34	2	---	775	100
Elmasbahçeler (Mah.)	142	7	86	4	274	14	382	20	162	8	5	---	868	45	3	---	1.922	100
Kayhan (Mah.)	117	22	21	4	39	7	61	11	77	14	4	---	222	41	---	---	541	100
Meydancık (Mah.)	86	14	35	6	89	14	120	20	59	10	7	---	218	35	1	---	615	100
Selimzade (Mah.)	236	13	68	4	278	15	352	19	146	8	8	---	725	40	1	---	1.814	100
Tayakadın (Mah.)	80	13	20	3	71	11	129	20	78	12	5	---	255	40	---	---	638	100
Tuzpazarı (Mah.)	17	13	7	5	23	17	41	31	12	9	1	---	33	25	---	---	134	100
Yıldırım (Mah.)	181	12	99	6	222	14	262	17	170	11	1	---	650	42	---	---	1.550	100
Osmangazi (ilçe)	21.638	10	5.196	2	19.877	9	22.612	10	23.820	11	27.225	3	98.821	45	156	---	219.345	100
Yıldırım (ilçe)	13.691	10	3.563	3	14.139	10	15.773	11	14.832	11	1.932	1	75.005	54	147	---	139.082	100
Bursa (kent bütünü)	44.461	12	10.782	3	38.310	11	43.102	12	41.438	11	4.494	1	183.456	50	317	---	366.360	100

5.3.7. Kamberler Mahallesi'nde, Yakın Mahallelerde ve Kent Bütününde İkamet Eden Sakinlerin Çalışılan Sektöre Göre İstihdam Durumu:

TÜİK 2000 yılı verilerine göre, Kamberler Mahallesi'nde, yakın mahallelerde ve kent bütününde ikamet eden sakinlerin, çalışılan sektöre göre istihdam durumu Tablo 7'de yer almaktadır. Kamberler Mahallesi'nde çalışanların önemli bir bölümü (%34) toptan/perakende ticaret, otel ve lokanta sektöründe yer almaktadır. Bunu toplum hizmetlerinde çalışanlar (%34) ve inşaat (%23) sektörleri izlemektedir.

Kent bütünü, Osmangazi ve Yıldırım ilçeleri verileri ile Kamberler Mahallesi'nin verileri karşılaştırıldığında önemli ayrışmaların olduğu görülmektedir. Kent bütününe ilişkin verilerde imalat sektörü önemli oranda yüksek iken mahalle için böyle bir durum söz konusu değildir.

Tablo 7: Çalışılan Sektöre Göre İstihdam Durumu (12+ yaş, 2000)

Çalışılan Sektör / Yerleşim Yeri	Ziraat Ormancılık		Madencilik		İmalat Sanayi		Elk. Gaz Su		İnşaat		Toptan/Perakende Otel/Lokanta		Ulaştırma Haberleşme		Mali Kuruluşlar Sigorta		Toplum Hizmetleri		İyi Tanımlanmamış Hizmetler		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Kamberler (Mah.)	7	--	---	---	---	--	1	--	23	3	261	34	48	6	38	5	201	26	3	---	775	100
Elmasbahçeler (Mah.)	6	--	---	---	---	--	3	--	47	2	508	26	120	6	95	5	362	19	2	---	1.922	100
Kayhan (Mah.)	5	1	---	---	---	--	1	1	13	9	135	25	25	5	29	5	215	40	---	---	541	100
Meydancık (Mah.)	7	1	---	---	---	--	4	--	12	2	147	22	44	2	51	3	147	8	1	---	615	100
Selimzade (Mah.)	7	--	2	---	2	--	9	--	59	3	432	24	131	7	140	8	403	22	4	---	1.814	100
Tayakadın (Mah.)	4	1	---	---	---	--	2	--	17	3	186	28	40	6	35	5	153	24	---	---	638	100
Tuzpazarı (Mah.)	1	--	---	---	---	--	---	--	4	3	46	34	6	4	7	5	47	35	---	---	134	100
Yıldırım (Mah.)	2	--	2	---	2	--	6	--	65	4	365	24	90	6	92	6	369	24	1	---	1.550	100
Osmangazi (ilçe)	26.959	12	224	---	81.636	37	1.160	1	12.135	6	35.974	16	9.356	4	8.808	4	42.835	20	258	---	219.345	100
Yıldırım (ilçe)	1.790	1	148	---	60.887	44	598	--	10.972	8	23.916	17	6.756	5	5.845	4	28.025	20	165	---	139.082	100
Bursa (kent bütünü)	3.817	1	386	---	153.897	42	1.190	--	25.180	7	65.274	18	17.098	5	17.690	5	80.593	22	435	---	366.360	100

Sonuç olarak, Kamberler Mahallesi, Kamberler Mahallesi'ne komşu mahalleler, Osmangazi İlçesi, Yıldırım İlçesi ve Bursa kent bütünü, TÜİK 2000 yılı verileri baz alınarak incelendiğinde, yaş, cinsiyet ve medeni durum, çalışma durumu verilerinin kent bütünü, ilçe ve mahalle bazında benzer oranlarda olduğu görülmüştür.

Bursa kent bütünü ve Kamberler Mahallesi eğitim düzeyi açısından birlikte değerlendirildiğinde, Kamberler Mahallesi sakinlerinin eğitim düzeyinin diğer mahalle sakinlerinin eğitim düzeyinden ayrıştığı söylenebilir. Araştırma kapsamında incelenen komşu mahalleler arasında okuma yazma bilmeyen veya herhangi bir okul bitirmeyenler içinde en yüksek oran Kamberler Mahallesi sakinlerine aittir. Bunun yanında, Kamberler Mahallesi'nin yakın çevresinde, lise eğitim düzeyi düşük, lise dengi meslek okul düzeyinin yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum önemsenmelidir. Kamberler Mahallesi'nde lise dengi meslek okul düzeyinde eğitime sahip olanların oranı yakın çevresiyle karşılaştırıldığında da düşüktür.

Bunun yanında, Kamberler Mahallesi sakinlerinin çalıştıkları sektörler diğer mahalle sakinlerinin çalıştığı sektörler ile karşılaştırıldığında, bu sakinlerin çoğunlukla toptan/perakende ticaret, otel ve lokanta veya toplum hizmetleri ve inşaat sektörlerinde çalıştığı görülmektedir.

5.4. Kamberler Kent Parkı Projesine Yönelik Yapılan Araştırmanın Bulguları:

Araştırma kapsamında belirlenen kümelerle anket uygulaması gerçekleştirilmiştir. Anket uygulaması ve kimi katılımcılarla yapılan derinlemesine mülakatlar sonucu elde edilen veriler araştırmanın bulguları kısmında değerlendirilmiştir. Araştırmanın bulgularının ilk bölümünde katılımcıların yaşı, cinsiyeti, eğitim durumu, mesleki durumu gibi demografik özelliklerine yer verilmiştir. Daha sonraki bölümlerde katılımcıların projeye

yönelik algıları, destekleri, görüş ve önerileri yer almaktadır. Katılımcıların görüşme formunda yer alan sorulara verdikleri yanıtlar ve kimi katılımcılarla yapılan derinlemesine mülakatlar doğrultusunda elde edilen bulgular ortaya konulmaya çalışılmıştır.

5.4.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri:

Daha önce de ifade edildiği gibi anket araştırmasına katılan örnekler "katılımcı" olarak tanımlanmıştır. Bu bölümde katılımcıların demografik özellikleri yer almaktadır.

5.4.1.1. Katılımcıların Yaş Kategorilerine Göre Dağılımı:

Katılımcıların yaş kategorilerine göre örneklem kümeleri içindeki temsillerini gösteren veriler Tablo 8'de yer almaktadır. Tablo 8'e bakıldığında ankete katılanların çoğunluğunu (% 63) 31-60 yaş aralığı oluşturmaktadır. 31-60 yaş aralığından sonra (%22) 16-30 yaş aralığının ve (%14) oranı ile 60-75 yaş aralığının alanda bulunduğu görülmüştür. 76 yaş ve üzeri yaştaki katılımcılar alanda %2 oran ile en düşük düzeyde yer almaktadır.

Kümeler bazında katılımcıların yaşa kategorilerine dağılımı ayrıntılı olarak incelendiğinde genel eğilimin kümeler bazında da geçerli olduğu söylenebilir. Kümeler bazında katılımcıların yaşa göre dağılımı aşağıdaki gibidir:

I.Küme'de 31-60 yaş aralığı % 56 oran ile ilk sırada yer almaktadır. İkinci sırada (%31) 16-30 yaş aralığı, üçüncü sırada ise (%14) 60-75 yaş aralığı yer almakla birlikte 76 yaş ve üzeri kimse bulunmamaktadır. II.Küme'de 31-60 yaş aralığı %57 oran ile ilk sırada yer almaktadır. İkinci sırada %21 oran ile 60-75 yaş aralığının, üçüncü sırada %19 oran ile 16-30 yaş aralığının bulunduğu görülmektedir. 76 yaş ve üzeri katılımcılar ise bu kümede %4 oran ile son sırada yer almaktadır III.Küme'de 31-60 yaş aralığı %66 ilk sırada yer almaktadır. 31-60 yaş aralığını sırasıyla, yakın oranlarla, 16-30 yaş aralığı

(%16) ve 60-75 yaş aralığı (%14) izlemektedir. 76 yaş ve üzeri katılımcılar ise bu kümede %4 oran ile son sırada yer almaktadır. IV.Küme'de ise 31-60 yaş aralığı %74 oran ile ilk sırada yer almaktadır. 31-60 yaş aralığını sırasıyla 16-30 yaş aralığı (%20) ve 60-75 yaş aralığı (%6) izlemektedir. Bu kümede 76 yaş ve üzeri kimse bulunmamaktadır.

Kümelerin tamamında 31-60 yaş ve 16-30 yaş aralıklarının çoğunlukla yer alması olağan olarak değerlendirilmektedir. 60-75 yaş aralığı I.Küme'de %14, II.Küme'de %21 ve III.Küme'de %14 düzeyinde yer alırken IV.Küme'de en düşük (%6) düzeydedir. Bu durum IV.Küme'nin oluşumu dikkate alındığında olağan olarak değerlendirilmektedir.

Tablo 8: Katılımcıların Yaş Kategorilerine Göre Dağılımı

Yaş	I. Küme		II. Küme		III. Küme		IV. Küme		**Toplam**	
	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%	**sayı**	**%**
16-30	18	31	10	19	8	16	10	20	**46**	**22**
31-60	33	56	30	57	33	66	37	74	**133**	**63**
60-75	8	14	11	21	7	14	3	6	**29**	**14**
76+	---	---	2	4	2	4	---	---	**4**	**2**
Toplam	**59**	**100**	**53**	**100**	**50**	**100**	**50**	**100**	**212**	**100**

5.4.1.2. Katılımcıların Cinsiyet Durumu:

Katılımcıların cinsiyetlerine göre dağılımı Tablo 9'da gösterilmiştir. Tablo 9'da görüldüğü gibi katılımcıların büyük çoğunluğunu erkekler

oluşturmaktadır. Erkeklerin oranı %75 iken kadınların oranı %25'dir. Kümeler düzeyinde sonuçlar incelendiğinde genel eğilimin geçerli olduğu söylenebilir.

I.Küme'de yer alan katılımcıların %70'ini erkekler oluşturmaktadır. Bu kümedeki kadın katılımcıların oranı ise %30'dur. II.Küme'de erkek katılımcıların oranı %74 iken kadın katılımcıların oranı %26 düzeyindedir. III.Küme'de yer alan katılımcıların %80'ini erkekler oluşturmaktadır. Bu kümedeki kadın katılımcıların oranı ise %20'dir. IV.Küme'de yer alan katılımcıların %76'sını erkekler oluşturmakta iken bu kümedeki kadın katılımcıların oranı ise %24'dür.

Anket araştırmasında yer alan dört küme içinde, kadın katılımcıların en yoğun bulunduğu kümenin % 30 oran ile I.Küme olduğu görülmektedir. Daha öncede ifade edildiği gibi Kent Parkı yapım aşamasında konutları kamulaştırılarak yıkılan ve bölgeden göç etmek zorunda kalan bu kümedeki kadınların diğer kümelerdeki kadınlara göre parkta yoğun olarak bulunması dikkat çekicidir.

Tablo 9: Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

Cinsiyet	I. Küme		II. Küme		III. Küme		IV. Küme		**Toplam**	
	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%	**sayı**	**%**
Erkek	41	70	39	74	40	80	38	76	**158**	**75**
Kadın	18	30	14	26	10	20	12	24	**54**	**25**
Toplam	**59**	**100**	**53**	**100**	**50**	**100**	**50**	**100**	**212**	**100**

5.4.1.3. Katılımcıların Medeni Durumu:

Katılımcıların medeni durumuna göre dağılımları Tablo 10'da yer almaktadır. Tablo 10'a göre katılımcıların çoğunluğu (%81) evli olup, örneklem içinde bekarların oranı ise %16 düzeyindedir. Dul katılımcılar ise alanda %4 oran ile en düşük düzeyde yer almaktadır.

Kümeler bazında katılımcıların medeni durumlarına göre dağılımları incelendiğinde, genel eğilimin kümeler bazında da geçerli olduğu görülmektedir. Daha önce katılımcıların yaş kategorilerine göre dağılımının yer aldığı Tablo 8'de de belirtildiği gibi, 31-60 yaş aralığının alanda çoğunlukla bulunmasından hareketle katılımcıların çoğunlukla evli olması olağan bir durum olarak değerlendirilmektedir.

Tablo 10: Katılımcıların Medeni Durumuna Göre Dağılımı

Medeni durumu	I. Küme		II. Küme		III. Küme		IV. Küme		**Toplam**	
	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%	**sayı**	**%**
Bekar	7	12	8	15	8	16	10	20	**33**	**15**
Evli	50	84	44	83	38	76	39	78	**171**	**81**
Dul	2	4	1	2	4	8	1	2	**8**	**4**
Toplam	**59**	**100**	**53**	**53**	**50**	**100**	**50**	**100**	**212**	**100**

5.4.1.4. Katılımcıların Eğitim Durumu:

Katılımcıların eğitim durumuna göre dağılımı Tablo 11'de yer almaktadır. Tablo 11'de yer alan verilere göre, eğitim düzeyi açısından ankete katılanlar

genel olarak incelendiğinde, ilk sırada % 43 oran ile “İlkokul” seçeneğini işaretleyenler yer almaktadır. “İlkokul” seçeneğinin ardından sırasıyla “İlköğretim” (%16), “Lise” (%13) ve “Yüksekokul ve üzeri” (%18) seçenekleri işaretlenmiştir. Ancak kümeler bazında verilen yanıtlar incelendiğinde ise kümeler arasında önemli farklılıklar ve ayrışmalar gündeme gelmektedir.

I. Küme’nin yarıdan fazlasının (%58) ilkokul düzeyinde eğitime sahip olduğu görülmüştür. İkinci sırada %17 oran ile okur yazar olmayanlar, üçüncü sırada %14 oran ile ilköğretim/ortaokul düzeyinde eğitime sahip olanlar, dördüncü sırada %7 ile okur yazar olanlar, beşinci sırada %5 ile lise düzeyinde eğitime sahip olanlar yer almaktadır. Bu kümede yüksekokul ve üzeri eğitim düzeyine sahip katılımcı bulunmamaktadır. II.Küme’nin de yarıdan fazlasının (%53) ilkokul düzeyinde eğitime sahip olduğu görülmektedir. İkinci sırada %15 oran ilköğretim/ortaokul ve lise düzeyinde eğitime sahip olanlar, üçüncü sırada %8 oran ile okur yazar olanlar, dördüncü sırada %6 oran ile yüksekokul ve üzeri eğitime sahip olanlar yer alırken son sırada %4 oran ile okur yazar olmayanlar bulunmaktadır. III.Küme’de ilk sırada %40 oran ile ilkokul düzeyinde eğitime sahip olanlar almaktadır. İkinci sırada %30 oran ile yüksekokul ve üzeri, üçüncü sırada %10 oran ile ilköğretim/ortaokul ve lise düzeyinde eğitime sahip olanlar yer almaktadır. Bu kümede okur yazar olmayanların oranı ise %2’dir. IV.Küme’de ilk sırada %40 oran ile yüksekokul ve üzeri eğitime sahip olanlar yer almaktadır. Bunu sırasıyla, birbirine yakın oranlarla, ilköğretim/ortaokul (%22), lise (%20), ilkokul (%18) düzeyinde eğitime sahip olanlar izlemektedir. Bu kümede okur yazar olmayan katılımcının bulunmadığı görülmüştür. Kümeler arası eğitim düzeyi karşılaştırıldığında genel eğilimin aksine önemli ayrışmaların olduğu görülmektedir. Örneğin I. Küme’de yüksekokul ve üzeri eğitim düzeyine sahip katılımcı bulunmaz iken okur yazar olmayan katılımcıların oranı %17’dir. Oysa IV.Küme’de okur yazar olmayan katılımcı bulunmazken yüksekokul ve üzeri eğitim düzeyine sahip katılımcıların oranı %40’dır. Bu açıdan konu değerlendirildiğinde kümeler arasında önemli farklılıkların olduğu söylenebilir.

I.Küme'den IV.Küme'ye doğru yani bölgeden dışarıya doğru gidildikçe eğitim düzeyinin yükseldiğini söylemek mümkündür. Eğitim düzeyinde ortaya çıkan farklılaşmalarda, bölgenin ekonomik, sosyal ve etnik yapısının etkin olduğu düşünülmektedir. Anket araştırması sırasında kimi katılımcılarla yapılan derinlemesine mülakatların birinde konu ile ilgili söylenenler bu açıdan önemlidir:

> "Okulda Roman (Çingene) diye dışladıkları için okuyamadım." (Aynı mahallede ikamet eden; göç etmiş mahalle sakini, müzisyen;23 yaşında).

Bu durumun kent bütünü içinde, eğitime yönelik etnik kökenden kaynaklanan bir olumsuzluğu da açıkça ortaya koyduğu düşünülmektedir.

Tablo 11: Katılımcıların Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

Eğitim durumu	I. Küme		II. Küme		III. Küme		IV. Küme		**Toplam**	
	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%	**sayı**	**%**
Okur yazar değil	10	17	2	4	1	2	---	---	**13**	**6**
Okur yazar	4	7	4	7	---	---	---	---	**8**	**4**
İlkokul	34	58	28	53	20	40	9	18	**91**	**43**
İlköğretim/ Ortaokul	8	14	8	15	7	14	11	22	**34**	**16**
Lise	3	5	8	15	7	14	10	20	**28**	**13**
Yüksekokul ve üzeri	---	---	3	6	15	30	20	40	**38**	**18**
Toplam	**59**	**100**	**53**	**100**	**50**	**100**	**50**	**100**	**212**	**100**

5.4.1.5. Katılımcıların Çalışma Durumu:

Katılımcıların çalışma durumuna göre dağılımı Tablo 12'de gösterilmiştir. Tablo 12'de yer alan verilere göre, ankete katılanlar yarıdan fazlası (%52) herhangi bir işte çalıştıklarını beyan ederek ilk sırada yer almaktadır. İkinci sırada %30 oran ile herhangi bir işte çalışmayanlar yer almaktadır. Üçüncü sırada yer alan emeklilerin oranı %18'dir. Katılımcıların herhangi bir işte çalışma durumu kümeler bazında aşağıdaki gibidir.

I.Küme'nin yarıdan fazlası (%58) herhangi bir işte çalışmadığını beyan ederek ilk sırada yer almaktadır. İkinci sırada %29 oran ile herhangi bir işte çalışanlar bulunmaktadır. Emeklilerin oranı ise %13'dür. II.Küme'de herhangi bir işte çalışanlar ile herhangi bir işte çalışmayanlar eşit oranlarda (%34) ilk sırada yer almaktadır. Bu kümede emeklilerin oranı ise 32'dir. III.Küme'nin çoğunluğu (%60) herhangi bir işte çalıştığını beyan ederek ilk sırada yer almaktadır. İkinci sırada %22 oran ile emekliler yer alırken son sırada %18 oran ile herhangi bir işte çalışmayanlar bulunmaktadır. IV.Küme'nin büyük çoğunluğu (%92) herhangi bir işte çalıştığını beyan etmiştir. Bu kümede herhangi bir işte çalışmayanlar ile emekliler aynı oranlarda (%4) yer almaktadır.

Genel eğilim katılımcıların herhangi bir işte çalıştığı yönünde olmasına karşın kümeler bazında değerlendirildiğinde, kümeler arasında önemli farklılıkların olduğu söylenebilir. Örneğin I.Küme katılımcılarının yarıdan fazlası (%58) herhangi bir işte çalışmaz iken IV.Küme katılımcılarının neredeyse tamamına yakını (%92) herhangi bir işte çalışmaktadır.

Tablo 12: Katılımcıların Çalışma Durumuna Göre Dağılımı

Çalışma durumu	I. Küme		II. Küme		III. Küme		IV. Küme		**Toplam**	
	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%	**sayı**	**%**
Evet	17	29	18	34	30	60	46	92	**111**	**52**
Hayır	34	58	18	34	9	18	2	4	**63**	**30**
Emekli	8	13	17	32	11	22	2	4	**38**	**18**
Toplam	**59**	**100**	**53**	**100**	**50**	**100**	**50**	**100**	**212**	**100**

5.4.1.6. Katılımcıların Meslek Durumu:

Katılımcıların mesleklerine göre dağılımı Tablo 13'de yer almaktadır. Tablo 13'e göre, katılımcıların mesleklerine göre dağılımı incelendiğinde "diğer" (%26) seçeneğini işaretleyenler ilk sırada yer almaktadır. Diğer seçeneğinin açılımında ise serbest meslek (bölgede sabit dükkan dışında seyyar olarak kendine çalışan kişiler de kendilerini çoğunlukla "serbest meslek sahibi" olarak tanımlamıştır) ve marjinal meslek gruplarının yer aldığı görülmektedir (tellak, hırsız (anket esnasında açıklıkla ifade edilmiştir), kundura tamircisi, fırıncı vb.). İkinci sırada işçiler (%17), üçüncü sırada ev hanımları ve esnaflar (%13), dördüncü sırada memurlar (%11), beşinci sırada müzisyenler (%10) ve altıncı sırada profesyonel meslek sahipleri (%9) yer almaktadır. Katılımcıların mesleklerine göre dağılımı kümeler bazında aşağıdaki gibidir:

I. Küme'deki katılımcıların mesleklerine göre dağılımı incelendiğinde, "diğer" seçeneği %29 oran ile ilk sırada yer almaktadır. Bu grup serbest meslek sahipleri ve marjinal meslek sahiplerini (hırsız, tellak, ayakkabı boyacısı vb.) kapsamaktadır. Bu grubu sırasıyla müzisyenler (%27), ev hanımları (%24), esnaflar (%12) ve işçiler (%9) izlemektedir. Bu kümede profesyonel meslek sahiplerinin (avukat, doktor, mühendis vb.), memurların ve öğrencilerin bulunmadığı görülmüştür. II. Küme'deki katılımcıların mesleklerine göre dağılımında ilk sırada "diğer" (%36) seçeneğini işaretleyenler yer almaktadır. Bu grubu sırasıyla ev hanımları (%21), esnaflar (%15), işçiler (%9), müzisyenler (%8), memurlar (%6), profesyonel meslek sahipleri (%4) ve öğrenciler (%2) izlemektedir. III. Küme'deki katılımcıların mesleklerine göre dağılımında ilk sırada "diğer" (%30) seçeneğini işaretleyenler yer almaktadır. Bu grubu sırasıyla işçiler (%24), memurlar (%16), profesyonel meslek sahipleri (%12) ve esnaflar (%12), ev hanımları (%4) ve öğrenciler (%2) izlemektedir. Bu kümede müzisyenler bulunmamaktadır. IV. Küme'deki katılımcıların mesleklerine göre dağılımında ilk sırada işçiler (%28) yer almaktadır. İşçileri sırasıyla memurlar (%26), profesyonel meslek sahipleri

(%22), esnaflar (%12), diğer meslek grupları (%10) ve öğrenciler (%2) izlemektedir. Bu kümede ev hanımları ve müzisyenler bulunmamaktadır.

Kümeler bazında katılımcıların mesleklerine göre dağılımında önemli ayrışmaların olduğu söylenebilir. Örneğin I. Küme'de serbest meslek sahiplerinin, marjinal meslek sahiplerinin, esnafların, müzisyenlerin ve ev hanımlarının bulunduğu görülmüştür. Müzisyen, esnaf ve serbest meslek sahiplerinin yoğun şekilde bulunması anket esnasında Roman katılımcılardan biri ile yapılan mülakatta da ifade edilmiştir:

> "Mahalle sakinlerinin %80'i esnaf ve müzisyen olarak hayatlarını kazanmaktaydı..." (Göç eden mahalle sakini; Müzisyen; 52 yaşında).

Buna karşın bu kümede memur, öğrenci ve profesyonel meslek sahipleri bulunmamaktadır. Eğitim düzeyinin incelendiği Tablo 11'de de görüldüğü gibi, bu kümede yüksekokul ve üzeri eğitim düzeyine sahip herhangi bir katılımcı bulunmamaktaydı. Eğitim düzeyi-meslek ilişkisinden hareketle profesyonel meslek sahiplerinin ve memurların bu kümede bulunmaması olağan olarak değerlendirilmekle birlikte bu durumun bölgenin sosyal, kültürel ve etnik yapısı ile ilgili olduğu düşünülmektedir.

Tablo 13: Katılımcıların Mesleklerine Göre Dağılımı

Meslek durumu	I. Küme		II. Küme		III. Küme		IV. Küme		**Toplam**	
	S	%	S	%	S	%	S	%	**S**	**%**
Profesyonel meslek	---	---	2	4	6	12	11	22	**19**	**9**
Müzisyen	16	27	4	8	---	---	---	---	**20**	**10**
İşçi	5	9	5	9	12	24	14	28	**36**	**17**
Öğrenci	---	---	1	2	1	2	1	2	**3**	**1**
Memur	---	---	3	6	8	16	13	26	**24**	**11**
Ev hanımı	14	24	11	21	2	4	---	---	**27**	**13**
Esnaf	7	12	8	15	6	12	6	12	**27**	**13**
Diğer	17	29	19	36	15	30	5	10	**56**	**26**
Toplam	**59**	**100**	**53**	**100**	**50**	**100**	**50**	**100**	**212**	**100**

5.4.1.7. Katılımcıların Çalıştıkları İşin Niteliği:

Katılımcıların çalıştıkları işin niteliğine göre dağılımı Tablo 14'de gösterilmiştir. Katılımcıların çalıştıkları işin niteliğine göre dağılımda ilk sırada ücretliler (%40) ikinci sırada "diğer" seçeneğini işaretleyenler (%38), üçüncü sırada kendi hesabına çalışanlar (%22) , son sırada ise işverenler (%0.5) yer almaktadır. "Diğer" seçeneğinin açılımında emekliler, ev hanımları, iş arayanlar, düzenli işi olmayıp ara ara çalışanlar bulunmaktadır.

Katılımcıların kümeler bazında çalıştıkları işin niteliğine göre dağılımları önemli farklılıklar gösterebilmektedir.

I.Küme'de bulunan katılımcıların %42'si kendi hesabına çalışmaktadır. Diğer seçeneğini işaretleyen katılımcıların oranı %41'dir. Ücretli çalışanlar ise %17oran ile üçüncü sırada yer almaktadır. Bu kümede işveren bulunmamaktadır. II.Küme'deki katılımcıların çoğunluğu (%64) "diğer" seçeneğini işaretlemiştir. Kendi hesabına çalışanların oranı %19, ücretli çalışanların oranı ise %17'dir. Bu kümede de işveren bulunmamaktadır. III. Küme'nin yarısının (%50) ücretli çalıştığı görülmektedir. Ücretlileri % 36 oran ile "diğer" seçeneği izlemektedir. Kendi hesabına çalışanların oranı ise %12'dir. Bu kümede işveren olarak çalışanların oranı %2'dir. IV.Küme'deki katılımcıların çoğunluğu (%80) ücretli olarak çalışmaktadır. Kendi hesabına çalışanların oranı %14, "diğer" seçeneğini işaretleyenlerin oranı ise %6'dır.

Kümeler arasında önemli ayrışmaların olduğu söylenebilir. I.Küme'de yer alan katılımcıların mesleklerine göre dağılımını gösteren Tablo 13'de görüldüğü gibi bu kümedeki katılımcıların çoğunluğunu serbest meslek sahipleri, müzisyenler, esnaflar ve ev hanımları oluşturmaktadır. Dolasıyla bu kümede "diğer" seçeneğinin ve kendi hesabına çalışanların yoğunlukta olması olağan değerlendirilmektedir.

Tablo 14: Katılımcıların Çalıştıkları İşin Niteliğine Göre Dağılımı

Çalışılan işin niteliği	I. Küme		II. Küme		III. Küme		IV. Küme		**Toplam**	
	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%	**sayı**	**%**
Ücretli	10	17	9	17	25	50	40	80	**84**	**40**
İşveren	---	---	---	---	1	2	---	---	**1**	**1**
Kendi hesabına	25	42	10	19	6	12	7	14	**47**	**22**
Diğer	24	41	34	6	18	36	3	6	**80**	**38**
Toplam	**59**	**100**	**53**	**100**	**50**	**100**	**50**	**100**	**212**	**100**

5.4.1.8. Katılımcıların Hanehalkı Gelir Durumu:

Katılımcıların hanehalkı gelirine göre dağılımları Tablo 15'de yer almaktadır. Hanehalkı gelirinin tespitinde kullanılan 600 TL ve katlarını içeren seçenekler, asgari ücret ile en düşük emekli aylığı rakamları ölçüt alınarak oluşturulmuştur. Bu ölçüte göre ankete katılanlar hanehalkı gelirine göre incelendiğinde, neredeyse yarısına yakınının (%47) 600 TL'den az kazandığı görülmektedir. İkinci sırada 601-1200 TL (%31) kazananlar, üçüncü sırada 1.201-1.800 TL (% 11) kazananlar, dördüncü sırada 1.801-2.400 TL (%7) kazananlar yer almaktadır. 2.401 TL'den fazla kazananların oranı ise %4'dür. Katılımcıların hanehalkı gelirlerine göre dağılımları kümeler bazında aşağıdaki gibidir:

I. Küme'de yer alan katılımcıların büyük çoğunluğu (% 81) gelirlerinin 600 TL'den az olduğunu beyan etmiştir. Bunu sırasıyla 601-1.200 TL (%15) ve

1.201-1.800 TL (%3) izlemektedir. Bu kümede 1800 TL ve üzeri hane halkı kazancına ulaşan katılımcı bulunmamaktadır. II. Küme'nin yarıdan fazlası (%55) 600 TL'den az kazandığını ifade etmiştir. Bunu sırasıyla 601-1.200TL (%38), 1.201-1.800 TL (%8) izlemektedir. Bu kümede 1.801-2.400 TL'den fazla kazananların oranı %.2'dir. Bu kümede 2.400 TL ve üzeri hanehalkı kazancına ulaşan katılımcı bulunmamaktadır. III. Küme'de katılımcıların hanehalkı gelirinde önemli ayrışmaların olmadığı görülmektedir. Bu kümede ilk sırada 601-1.200 TL (%38) yer almakta ve bunu sırasıyla 600 TL'den az (%26), 1.201-1.800 TL (%20), 1.801-2.400 TL (%10) ve 2.401 TL'den fazla (%6) izlemektedir. IV. Küme'de katılımcıların hanehalkı gelirinin diğer kümelere oranla görece daha yüksek olduğu söylenebilir. Bu kümede ilk sırada 601-1.200 TL (%34) yer almaktadır. 600 TL'den az, 1.201-1.800 TL 1.801-2.400 TL kazancı olan katılımcıların oranı %18'dir. 2.401 TL'den fazla kazancı olan katılımcılar bu kümede %12 ile belirginleşmektedir.

Tablo 15'de görüldüğü gibi katılımcıların hanehalkı gelirine göre dağılımı incelendiğinde kümeler arasında önemli ayrışmaların olduğu söylenebilir. I. Küme'den IV. Küme'ye doğru gidildikçe hanehalkı gelirinin yükseldiği görülmektedir. Bu durumun daha öncede ifade edildiği gibi eğitim düzeyi, mesleki durum, çalışılan işin niteliği gibi unsurlarla ilişkili olduğu düşünülmektedir.

Tablo 15: Katılımcıların Hanehalkı Gelirine Göre Dağılımı

Hanehalkı geliri	I. Küme		II. Küme		III. Küme		IV. Küme		**Toplam**	
	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%	**sayı**	**%**
600 TL'den az	48	81	29	55	13	26	9	18	**99**	**47**
601-1.200 TL	9	15	20	38	19	38	17	34	**65**	**31**
1.201-1.800 TL	2	3	3	6	10	20	9	18	**24**	**11**
1.801-2.400 TL	---	---	1	2	5	10	9	18	**15**	**7**
2.400 TL'den fazla	---	---	---	---	3	6	6	12	**9**	**4**
Toplam	**59**	**100**	**53**	**100**	**50**	**100**	**50**	**100**	**212**	**100**

Bölüm Sonucu:

Katılımcıların demografik özellikleri incelendiğinde, alanda 16 yaşından 87 yaşına kadar her yaştan kişinin var olduğu görülmektedir. Bu kişilerin çoğunluğunu erkekler oluşturmaktadır. Katılımcıların büyük çoğunluğu evlidir.

Katılımcıların eğitim durumu, mesleki durum, hane halkı geliri kümeler bazında önemli farklılıklar göstermektedir. Örneğin I.Küme'de yer alan katılımcıların eğitim düzeyi son derece düşük olmasına karşın III. küme ve IV.Küme katılımcılarının eğitim düzeyi yüksektir. Karşılaştırma yapmak gerekirse, I.Küme'de yüksekokul ve üzeri eğitim düzeyine sahip kimse bulunmamasına karşın III.Küme'de ve IV.Küme'de okur-yazar olmayan kimse

bulunmamaktadır. Katılımcılar mesleklerine göre de önemli farklılıklar göstermektedir. I. kümede yer alan kişilerin meslek dağılımları incelendiğinde müzisyen ve serbest meslek sahibi kişilerin çoğunlukta olduğu görülmektedir. Bu kümede memur ve profesyonel meslek sahipleri bulunmamaktadır. Diğer kümelerde ise müzisyen ve serbest meslek sahibi kişilerin bulunmadığı görülmektedir. Kümeler arasında bu ve buna benzer farklılıklar, çalışma durumu, çalışılan işin niteliği ve hane halkı geliri sorularına verilen yanıtların dağılımında da görülmektedir.

5.4.2. Katılımcıların İkamet Durumu:

Daha öncede ifade edildiği gibi katılımcılar proje öncesindeki ikamet durumlarına göre kümelere ayrılmıştır. Bu bölümde proje sonrasında mahalleden göç eden sakinlerin (I.Küme) ve projenin ikinci etabı sonrasında göç edecek sakinlerin (II.Küme) yer aldığı kümelerin alanla olan ilişkileri ve projeye yönelik algıları detaylı olarak irdelenmektedir. Araştırma kapsamında öncelikle I.Küme'nin Kamberler Mahallesi'ne geldikleri yer, Kamberler Mahallesi'nde ikamet süresi, konutlarının mülkiyet durumu, proje esnasında mağdur edilip edilmedikleri, projeye yönelik algıları tespit edilmeye çalışılmıştır.

5.4.2.1. Katılımcıların Kamberler Mahallesi'ne Nereden Geldikleri:

Kent Parkı proje alanında ikamet eden katılımcıların (I.Küme ve II.Küme) Kamberler Mahallesi'ne geldikleri yere göre dağılımı Tablo 16'da yer almaktadır. Tablo 16'da yer alan verilere göre, "Kamberler Mahallesi'ne nereden geldiniz ?" sorusuna katılımcıların çoğunluğunun (%80) "doğma büyüme Kamberler Mahallesi" yanıtını verdiği görülmektedir. Kümeler bazında yanıtlar incelendiğinde de benzer yanıtların verildiği söylenebilir.

I.Küme'deki katılımcıların tamamına yakını (%93) "doğma büyüme Kamberler Mahallesi" yanıtı vermiştir. Bu kümedeki katılımcıların %5'i Bursa'nın

ilçesinden, %2'si de Bursa'nın bir başka mahallesinden geldiklerini beyan etmiştir. II.Küme'deki katılımcıların %66'sı "doğma büyüme Kamberler Mahallesi" yanıtı vermiştir. Bu kümedeki katılımcıların %15'i Bursa'nın bir başka mahallesinden gelenlerden oluşmaktadır. Bursa'nın ilçelerinden gelenlerin oranı ise %11'dir.

Katılımcıların Kamberler Mahallesi'ne geldikleri yerlere göre dağılımı, kümeler bazında incelendiğinde kimi farklılıkların olduğu söylenebilir. Örneğin I.Küme'deki katılımcıların tamamına yakını (%93) "doğma büyüme Kamberler Mahallesi" yanıtı verirken II Küme'de "doğma büyüme Kamberler Mahallesi" yanıtı verenlerin oranı ise %66'dır. Romanların ikamet ettiği bölge yakınına göçle gelen kişilerin sonuçlarda etkin olduğu düşünülmektedir.

Tablo 16: Katılımcıların Kamberler Mahallesi'ne Geldikleri Yer

Kamberler Mahallesi'ne gelinen yer	I. Küme		II. Küme		**Toplam**	
	sayı	%	sayı	%	**sayı**	**%**
Bursa'nın bir başka mahallesinden	1	2	8	15	**9**	**8**
Bursa'nın köyünden	---	---	1	2	**1**	**1**
Bursa'nın İlçesinden	3	5	6	11	**9**	**8**
Başka bir büyük kentten	---	---	1	2	**1**	**1**
Doğma büyüme Kamberler Mahallesi'ndenim	55	93	35	66	**90**	**80**
Diğer	---	---	2	3.8	**2**	**2**
Toplam	**59**	**100**	**53**	**100**	**112**	**100**

5.4.2.2. Katılımcıların Kamberler Mahallesi'nde İkamet Etme Süresi:

Katılımcıların Kamberler Mahallesi'nde ikamet etme sürelerine göre dağılımı Tablo 17'de gösterilmiştir. Katılımcıların çoğunluğu (%92) "16 yıl ve üzeri" seçeneğini, %5'i de "11-15 yıl " işaretleyerek uzun süreden beri bu bölgede ikamet ettiklerini ifade etmiştir. Kümeler bazında yanıtlar incelendiğinde de benzer eğilimlerin geçerli olduğu söylenebilir. Örneğin I.Küme'deki katılımcıların tamamı bu soruya "16 yıl ve üzeri" yanıtı vermiştir. II.Küme'deki katılımcıların da bu soruya verdiği yanıt oranı %84'dür.

Tablo 17: Katılımcıların Kamberler Mahallesi'nde İkamet Süresi

İkamet süresi	I. Küme		II. Küme		**Toplam**	
	sayı	%	sayı	%	**sayı**	**%**
0-5 yıl	---	---	2	4	**2**	**2**
6-10 yıl	---	---	2	4	**2**	**2**
11-15 yıl	---	---	5	9	**5**	**5**
16 yıl ve üzeri	59	100	44	84	**103**	**92**
Toplam	**59**	**100**	**53**	**100**	**112**	**100**

5.4.2.3. Katılımcıların Kamberler Mahallesi'nde İkamet Ettikleri Konutun Mülkiyet Durumu:

I.Küme'de ve II.Küme'de yer alan katılımcıların ikamet ettikleri konutların mülkiyet durumuna göre dağılımı Tablo 18'de yer almaktadır. Tablo 18'de de görüldüğü gibi, bu soruya yanıt veren katılımcıların çoğunluğu (%63) mülk sahibi olduklarını ifade etmiştir. Kiracıların oranı ise %37'dir. Yanıtlar kümeler bazında incelendiğinde de benzer eğilimlerin geçerli olduğu görülmektedir.

I.Küme'deki (konutları yıkılan) katılımcıların çoğunluğu (%63) mülk sahibidir. Bu kümede kiracıların oranı %37'dir. II.Küme'de de katılımcıların çoğunluğu (%64) mülk sahibidir. Anket araştırması sırasında yapılan derinlemesine mülakatlarda çoğu mülk sahibinin mülklerini aileden miras yoluyla edindiği görülmüştür. Mülk sahipliğinin dışında bölgede kiracılık oranının da (%36) önemli ölçüde yüksek olduğu görülmektedir. Kiracıların da uzun süreden beri

mahallede ikamet ettikleri yapılan görüşmelerde ve Tablo 17'de ortaya çıkmaktadır.

Tablo 18: Katılımcıların İkamet Ettiği Konutun Mülkiyet Durumu

Mülkiyet durumu	I. Küme		II. Küme		**Toplam**	
	sayı	%	sayı	%	**sayı**	**%**
Konut sahibiydim/sahibiyim	37	63	34	64	**71**	**63**
Kiracıydım/Kiracıyım	22	37	19	36	**41**	**37**
Toplam	**59**	**100**	**53**	**100**	**112**	**100**

5.4.2.4. Kamberler Mahallesi'nden Göç Eden Katılımcıların Taşındıkları Mahalleler:

I.Küme'de yer alan katılımcıların proje sonrasında göç ettikleri mahallelere göre dağılımı Tablo 19'da yer almaktadır. Kent Parkı projesi sonrasında, alan araştırması ve veri toplama sürecinde yapılan gözlemlerde bölgeden taşınanların çoğunlukla yakın mahallelere taşındığı bilgisine ulaşılmıştır. Anket soru kâğıdında da bu yönde bir soru bulunmaktadır. Anket katılımcılarının taşındıkları mahallelerin, bölgeden taşınan sakinlerin taşındıkları mahalleler açısından bir bilgi verdiği söylenebilir. Zira anket araştırması parkta yapıldığı için taşınan sakinlerin yerleşim bilgilerine doğrudan ulaşmak olanaklı olamamıştır. Park içinde yapılan araştırma esnasında eski sakinlerin taşındıkları mahallelerin öncelikle yakın civarda bulunan mahalleler olduğu görülmüştür. Bu bağlamda birkaç mahallede görece bir yoğunlaşmanın varlığından söz edilebilir. Bu mahalleler Tablo 19'da da görüldüğü Yıldırım (İncirli Caddesi) (%25), Kamberler (%19) ve Meydancık (%12) mahalleleridir. Bu mahallelerin ortak özelliği mevcut konut dokusunun eski olması, bölgede konut kiralarının uygun olması,

bölgenin yıkılan eski mahallenin yakınında ve merkezi iş alanlarına yakın olmasıdır.

Daha öncede ifade edildiği gibi, katılımcılar proje öncesindeki ikamet durumlarına göre kümelere ayrılmıştır. Bu kümelerden ikincisi projenin ikinci etabı sonrasında göç edecek sakinlerin (II.Küme) yer aldığı kümedir. Kamberler Mahallesi yanıtı veren 19 kişi, projenin ikinci etabında yıkılacak bu bölgede ikinci bir konutlarının olması veya bu bölgede kiralık ev bulması nedeniyle II. Küme içinde değerlendirmeye alınmıştır.

“Diğer” seçeneğinde yer alan mahaller ise 1’er örnekle temsil edilmiştir. Bu mahalleler şunlardır: Başaran, Beşyol, Demirkapı, Demirtaş, Elmasbahçe, Esenevler, Hamzabey, Karamazak, Kurtbasan, Mehmet Akif ve Vatan Mahalleleri

Tablo 19: Kamberler Mahallesi'nden Göç Eden Katılımcıların Taşındıkları Mahalleler ve Kent Parkı'na Mesafeleri

Göç edilen mahalleler	Kent Parkı'na yaklaşık mesafesi	I. Küme	
		sayı	%
Yıldırım (İncirli cd.)	1 km'den az	15	25
Kamberler	1 km'den az	11	19
Meydancık	1 km'den az	7	12
Diğer	1 km'den az	3	5
Selimzade	1-5 km	8	14
Mollaarap	1-5 km	4	7
Muradiye	6-10 km	2	3
Hacivat	6-10 km	2	3
Zafer	6-10 km	2	3
Diğer	6-10 km	2	3
Diğer	10'km'den fazla	3	5
Toplam	**---**	**59**	**100**

5.4.2.5. Kamberler Mahallesi'nden Göç Eden Katılımcıların Kamulaştırma Esnasında Mağdur Edilip Edilmedikleri:

I.Küme'de yer alan katılımcıların kamulaştırma bedellerinin tespitinde ve ödemesinde mağduriyetlerine yönelik algılarına göre dağılımı Tablo 20'de yer almaktadır. Tablo 20'de görüldüğü gibi, proje aşamasında konutları kamulaştırılan mülk sahiplerinin tamamı mağdur edildiklerini düşünmektedir. Anket esnasında kimi katılımcılarla yapılan derinlemesine mülakatlarda da benzer görüşler ortaya çıkmıştır:

> "Mahallenin yerine bize konut yapılsa daha iyi olurdu. iki evim vardı, aldığımız paralar ile ev alamadım. Şu an aynı mahallede kiracıyım. Ayrıca kamulaştırma bedellerinin tespitinde Belediye ayrımcılık yaptı. Herkese m2 fiyatını aynı vermediler." (Göç eden mahalle sakini; seyyar satıcı; 59 yaşında).

> "Bu projenin biz Çingeneleri bu mahalleden çıkarmak için yapıldığını düşünüyorum. Mağdur edildik, aldığımız paralarla da ev alamadık." (Göç eden mahalle sakini; emekli; 66 yaşında).

> "Roman (Çingene) olduğumuz için bize ev vermiyorlar. Ayrımcılık had safhada. Bu proje ile evsiz kaldık ve mağdur edildik. Mahallede yasadışı işlerle uğraşanlar aşağıda yıkılmayan binalarda ikamet etmekteler ve biz onların yüzünden mahallenin asıl sakinleri (müzisyen ve esnaflar) dağıtıldık ve mağdur edildik." (Göç eden mahalle sakini, müzisyen, 55 yaşında).

> "Bize mağdur edilmeyeceğimiz söylendi. Ancak, rayiç bedellerinde adaletsizlik yapıldı. Bir de Belediye aynı projeyi başka bir yerde böyle yapar mıydı?" (Göç eden mahalle sakini; esnaf; 37 yaşında).

Belediye görevlileri ile yapılan görüşmelerde kamulaştırma bedellerinin tespitinde uzlaşma komisyonunda, pazarlık aşamalarında parselin durumuna göre farklı m^2 fiyatlarının uygulandığı ifade edilmiştir. Kamulaştırma işlemlerinin uzlaşılarak yapılması durumu belediye görevlileri tarafından da

herhangi bir mağduriyete yol açmadığı şeklinde değerlendirildiği yapılan görüşmelerde gözlemlenmiştir. Öyle ki görevlilerden birinin ifadesi aşağıdaki gibidir:

> "Uzlaşma komisyonunda fiyat pazarlıkları esnasında mülk sahipleri uzlaşmacı bir tavır içindeydiler. Kamulaştırmaların %90'ı uzlaşma ile sağlandı, mağdur edilenlerin olduğunu düşünmüyorum." (Projede yer alan belediye görevlisi; kadın; 26 yaşında).

Ayrıca anket araştırması esnasında yapılan derinlemesine mülakatlardan birinde yakın mahalle sakinlerinden biri bu konudaki görüşünü dile getirirken belediye görevlilerinin görüşlerine benzer düşünceleri ifade etmiştir:

> "Mahalle sakinlerinin mağdur edildiğini düşünmüyorum çünkü mutabakatla kamulaştırmaların yapıldığı kanaatindeyim." (Yakın mahallede oturan bir sakin; şoför; 40 yaşında).

Daha önce de ifade edildiği gibi, çoğunluğunu Romanların oluşturduğu sakinler genelde miras yoluyla edindikleri konutlarda 4-5 aile beraber yaşamaktadır. Bu nedenle kamulaştırmalarda mülk sahiplerine ödenen bedel hisse oranında dağıtıldığında sakinlerin yeni bir konut edinmeleri olanaklı olmamaktadır. Bu durum evsiz kalan sakinler için bir mağduriyete neden olabilmektedir. Tüm bu görüş ve değerlendirmelerin sonucunda bir mağduriyetin söz konusu olduğu düşünülebilir, Ancak, proje kapsamında yapılan kamulaştırmalarının sakinler ile uzlaşılarak yapılması, kamulaştırma sonucu oluşan mağduriyet algısının sorgulanmasını gerekli kılmaktadır. Bu projede kamulaştırma bedellerinin ödenmesinden ziyade insanların evsiz kalması bir mağduriyet olarak sosyal boyut açısından değerlendirilmelidir.

Tablo 20: Katılımcıların (Göç Eden Sakinlerin) Kamulaştırma Sırasında Mağdur Edilip Edilmediklerine Yönelik Algıları

Mağdur edilme	I. Küme		**Toplam**	
	sayı	%	**sayı**	**%**
Evet	59	100	**59**	**100**
Hayır	---	---	**---**	**---**
Toplam	**59**	**100**	**59**	**100**

5.4.2.6. Kamberler Mahallesi'nden Göç Eden Katılımcıların Zorunlu Göç Ettirilip Ettirilmedikleri:

I.Küme'deki katılımcıların zorunlu göç ettirildiklerine yönelik algılarına göre dağılımı Tablo 21'de yer almaktadır. Tablo 21'de görüldüğü gibi katılımcıların tamamına yakını (% 97) bu projenin kendilerini bu bölgeden uzaklaştırmak amacıyla yapıldığına inanmaktadır. Anket araştırması esnasında kimi katılımcılarla yapılan derinlemesine mülakatlarda da benzer düşüncelerin dillendirildiği görülmüştür. Bazı katılımcıların bu düşüncelerine aşağıda verilmiştir:

> "Mahallede yasadışı işlerle uğraşanlar nedeniyle mahallenin yıkılması fikrini destekledim ancak zorunlu göç ettirildiğimizi düşünüyorum." (Kamulaştırma sonrasında alandan göç eden mahalle sakini; işsiz-müzisyen;28 yaşında).

> "Bu projenin biz Çingeneleri bu mahalleden çıkarmak için yapıldığını düşünüyorum." (Kamulaştırma sonrasında alandan göç eden mahalle sakini; emekli;66 yaşında).

"Belediye aynı projeyi Yavuz Selim Mahallesinde[4] de uygulasın. Bizi Roman olduğumuz için dağıtmak istediler." (Kamulaştırma sonrasında alandan göç eden mahallenin yıkılmayan bölümüne taşınan mahalle sakini; esnaf;27 yaşında).

Kaldı ki, Belediye tarafından bastırılan broşür vb. yayınlarda bu alanın olumsuz yönlerinin ortadan kaldırılmasına yönelik yapılması gereken çalışmalarda mahallenin sosyal ve fiziksel anlamda kentsel çöküntü alan olduğu ifade edilmektedir. (Kızyakup Kentsel Yenileme Projesi Yarışma Şartnamesi, s.3).

Tablo 21: Katılımcıların Zorunlu Göç Ettirilip Ettirilmediklerine Yönelik Algıları

Zorunlu göç ettirilme	I. Küme		II. Küme		**Toplam**	
	sayı	%	sayı	%	**sayı**	**%**
Evet	57	97	19	100	**76**	**97**
Hayır	2	3	---	---	**2**	**3**
Toplam	**59**	**100**	**19**	**100**	**78**	**100**

Bölüm Sonucu:

Bu bölümde Kent Parkı projesinin gerçekleştirildiği alanda ikamet eden I.Küme ve II.Küme katılımcılarının projeye yönelik tutum, davranış ve algıları analiz edilmiştir. Projenin birinci etabı sonrasında göç eden katılımcılar (I.Küme) ile projenin ikinci etabında göç edecek göç edecek katılımcıların (II.Küme) mahallede ikamet süreleri, mahalleye nereden geldikleri,

[4] Yavuz Selim Mahallesi çoğunlukla doğu ve güneydoğu kökenli vatandaşlarımızın ikamet ettiği ve Bursa'da güvenlik anlamında da sorunlu bir bölge olarak bilinmektedir.

konutlarının mülkiyet durumu, proje esnasında mağduriyet durumları incelenmiştir. Alanda yapılan anket araştırmasında ve bir kısım katılımcıyla gerçekleştirilen derinlemesine mülakatlarda, katılımcıların çoğunluğunun, bu projenin kendilerini bu bölgeden uzaklaştırmak amacıyla yapıldığına ve bu proje ile mağdur edildiklerine inandığı görülmüştür.

5.4.3. Katılımcıların Projeye Katılımı:

Kentsel yenileme projeleri bazen mekân ve yaşam kalitesi üzerinde olumlu etkiler yaparken bazen olumsuz etkiler de yapabilmektedir. Bu bakımdan fiziksel ve sosyal yaşam koşullarını iyileştirmek, mekânsal ve toplumsal sorunları çözmek amacına yönelik gerçekleştirilen kentsel yenileme projelerinde, bölgede ikamet edenlerin veya bölgeyi bir şekilde kullananların projeye yönelik algıları, katılımları, destekleri önemli unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla proje uygulayıcılarının, projenin kabullenilmesi ve desteklenmesi açısından yöre halkına yönelik gerçekleştirilecek bilgilendirme faaliyetleri, katılım boyutunda önem taşımaktadır. Katılımda ilk tema bilgilendirme boyutudur. Bilgilendirmeden anlaşılması gereken projenin yürütücüsü olarak ilgili yerel yönetimin projenin etkilediği sakinleri projenin uygulanması ile ilgili ne derecede bilgilendirilip bilgilendirilmediğidir. Bu bağlamda, katılımcılara proje konusunda Belediye'nin bilgilendirip bilgilendirmediği dört soru halinde sorulmuştur. Bu sorular birincisi katılımcıların proje hakkında bilgilendirilme temasıdır. İkinci soru, kamulaştırma bedelleri konusunda katılımcıların bilgilendirilme düzeyi; üçüncü soru projenin maliyeti hakkında bilgilendirme düzeyi; dördüncü soru ise, projede yer alan mekan ve faaliyetler hakkında bilgilendirmeyle ilgilidir.

5.4.3.1. Proje Hakkında Bilgilendirilme Durumu:

Katılımcıların Belediye tarafından proje hakkında bilgilendirilip bilgilendirilmediklerine yönelik algıları Tablo 22'de yer almaktadır. Tablo 22'de görüldüğü gibi, "Belediye tarafından Kent Parkı projesi ile ilgili

yeter düzeyde bilgilendirildiğinizi düşünüyor musunuz?" sorusuna katılımcıların büyük çoğunluğu (%77) "hayır" yanıtı vererek proje hakkında Belediye tarafından bilgilendirilmediklerini ifade ederken, %17'si "evet" yanıtı vererek Proje yürütücüsü tarafından yapılan bilgilendirmenin yeter düzeyde olduğunu belirtmiştir. Bu soruda "fikrim yok" diyenlerin oranı ise %5'dir. Yanıtlar kümeler bazında incelendiğinde, kümeler arasında kimi farklılaşmaların olmasına karşın genel eğilimin kümeler için de geçerli olduğundan söz edilebilir.

I.Küme'deki katılımcıların (konutları yıkılıp göç eden sakinler) büyük çoğunluğu (%88) bu soruya "hayır" yanıtı vermiştir. Bu kümede "evet" diyenlerin oranı ise %10'dur. II.Küme'deki katılımcıların da büyük çoğunluğu (%89) "hayır" yanıtı vermiştir. Bu kümede "evet" yanıtı verenlerin oranı %8 iken %4'ü "fikrim yok" yanıtı vermiştir. III.Küme'deki katılımcıların %60'ı "hayır" yanıtı verirken %28'i "evet" yanıtı vermiştir. Bu kümede "fikrim yok" yanıtı verenlerin oranı %8'dir. IV.Küme'deki katılımcıların %68'i "hayır", %22'si "evet" yanıtı vermiştir. Bu kümede "fikrim yok" yanıtı verenlerin oranı %8'dir.

Proje esnasında konutları kamulaştırılan veya kamulaştırılacak I.Küme'nin ve II.Küme'nin büyük çoğunluğunun "hayır" yanıtı vermiş olması önemsenmelidir. Bunun yanında III.Küme'de (%28) ve IV.Küme'de (%22) "evet" diyenlerin oranı projeden doğrudan etkilenen I.Küme'ye (%10) ve II.Küme'ye (%8) kıyasla yüksektir. Proje alanı ile doğrudan ilgisi olmayan bu kümelerin verdiği "evet" yanıtları bu açıdan düşündürücüdür.

Tablo 22: Katılımcıların Proje Hakkında Belediye Tarafından Bilgilendirilip Bilgilendirilmediklerine Yönelik Algıları

Proje hakkında bilgilendirilme	I. Küme		II. Küme		III. Küme		IV. Küme		**Toplam**	
	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%	**sayı**	**%**
Evet	6	10	4	8	14	28	11	22	**35**	**17**
Hayır	52	88	47	89	30	60	34	68	**163**	**77**
Fikrim yok	1	2	2	4	4	8	4	8	**11**	**5**
Yanıt vermeyen	---	---	---	---	2		1	2	**3**	**1**
Toplam	**59**	**100**	**53**	**100**	**50**	**100**	**50**	**100**	**212**	**100**

5.4.3.2. Kamulaştırma Bedelleri Konusunda Bilgilendirilme Durumu:

Katılımcıların Belediye tarafından kamulaştırma bedelleri konusunda bilgilendirilip bilgilendirilmediklerine yönelik algılarına göre dağılımı Tablo 23'de yer almaktadır. Tablo 23'de görüldüğü gibi, "Belediye tarafından kamulaştırma bedellerinin tespiti ile ilgili yeter düzeyde bilgilendirildiğinizi düşünüyor musunuz?" sorusuna katılımcıların büyük çoğunluğu (%85) "hayır", %9'u "evet", %4'ü "fikrim yok" yanıtı vermiştir. Katılımcıların %2'si ise bu soruya yanıt vermemiştir.

I.Küme'nin büyük çoğunluğu (%92) "hayır" yanıtı verirken %3'ü "evet" yanıtı vermiştir. Bu kümede yanıt vermeyenlerin oranı %3, "fikrim yok" diyenlerin oranı %2'dir. II.Küme'nin de büyük çoğunluğu (%91) "hayır" yanıtı verirken %4'ü "evet", %6'sı "fikrim yok" yanıtı vermiştir. III.Küme'de bulunan katılımcıların çoğunluğu (%74) "hayır" yanıtı verirken %18'i "evet", 56'sı

“fikrim yok” yanıtı vermiştir. IV.Küme’de benzer eğilimlerin geçerli olduğu söylenebilir. Bu kümedeki katılımcıların %84’ü “hayır”, %10’u “evet”, “%4’ü “fikrim yok” yanıtı vermiştir.

Genel eğilimin katılımcıların kamulaştırma bedellerinin tespitinde Belediye tarafından yeter düzeyde bilgilendirilmedikleri yönünde olduğu söylenebilir. Proje kapsamında konutları hem kamulaştırılan hem de kamulaştırılacak kümelerin verdiği “hayır” yanıtlarının önemli oranda yüksek olması önemsenmelidir. Kaldı ki proje kapsamında mülkleri kamulaştırılmayan diğer kümelerde de “hayır” yanıtlarının yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum projelerde kamulaştırma bedelleri konusunu önemli hale getirmektedir. Bu açıdan kentsel yenileme uygulamaları ele alındığında, yöre sakinleri açısından proje konusunda bilgilendirmenin mağduriyetlerin önlenmesi açısından gerekli bir unsur olduğu söylenebilir.

Tablo 23: Katılımcıların Belediye Tarafından Kamulaştırma Bedelleri Konusunda Bilgilendirilip Bilgilendirilmediklerine Yönelik Algıları

Kamulaştırma bedelleri konusunda bilgilendirilme	I. Küme		II. Küme		III. Küme		IV. Küme		**Toplam**	
	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%	**sayı**	**%**
Evet	2	3	2	4	9	18	5	10	**18**	**9**
Hayır	54	92	48	91	37	74	42	84	**181**	**85**
Fikrim yok	1	2	3	6	3	6	2	4	**9**	**4**
Yanıt vermeyen	2	3	---	---	1	2	1	2	**4**	**2**
Toplam	**59**	**100**	**53**	**100**	**50**	**100**	**50**	**100**	**212**	**100**

5.4.3.3. Proje Maliyeti Hakkında Bilgilendirilme Durumu:

Katılımcıların Belediye tarafından proje maliyeti hakkında bilgilendirilip bilgilendirilmediklerine yönelik algılarına göre dağılımı Tablo 24'de yer almaktadır. Tablo 24'de görüldüğü gibi, "Belediye tarafından proje maliyeti hakkında yeter düzeyde bilgilendirildiğinizi düşünüyor musunuz?" sorusuna katılımcıların büyük çoğunluğu (%85) "hayır" yanıtı verirken "evet" yanıtı verenlerin oranı %10, "fikrim yok" yanıtı verenlerin oranı %4'dür.

Tablo 24'de de görüldüğü gibi, katılımcıların "evet" yanıtının kümeler bazında da yakın oranlarda (I.Küme %88, II.Küme %91, III.Küme %82 ve IV.Küme %78) olduğu görülmektedir. Dolayısıyla genel eğilimin kümeler bazında da geçerli olduğu söylenebilir.

Kent Parkı projesi daha önceki bölümlerde de ifade edildiği gibi belediye kaynakları ile yapılan bir projedir. Belediye bu proje kapsamında İller Bankası'ndan kredi kullanmıştır. Bu bağlamda yerel halkın vergileri ve kaynakları ile finanse edilen projede, halkın projenin maliyeti hakkında yeter düzeyde bilgilendirilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Tablo 24: Katılımcıların Belediye Tarafından Proje Maliyeti Hakkında Bilgilendirilip Bilgilendirilmediklerine Yönelik Algıları

Maliyet hakkında bilgilendirilme	I. Küme		II. Küme		III. Küme		IV. Küme		**Toplam**	
	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%	**sayı**	**%**
Evet	5	9	3	6	7	14	7	14	**22**	**10**
Hayır	52	88	48	91	41	82	39	78	**180**	**85**
Fikrim yok	2	3	2	34	2	4	3	6	**9**	**4**
Yanıt vermeyen	---	---	---	---	---	---	1	2	**1**	**1**
Toplam	**59**	**100**	**53**	**100**	**50**	**100**	**50**	**100**	**212**	**100**

5.4.3.4. Kent Parkı İçindeki Mekânlar ve Faaliyetler Hakkında Bilgilendirilme Durumu:

Katılımcıların Belediye tarafından Kent Parkı içinde hangi mekânların ve faaliyetlerin yer alacağı hakkında bilgilendirilip bilgilendirilmediklerine yönelik algılarına göre dağılımı Tablo 25'te yer almaktadır. Tablo 25'te görüldüğü gibi, "Belediye tarafından Kent Parkı içinde hangi mekânların ve faaliyetlerin yer alacağı hakkında yeter düzeyde bilgilendirildiğinizi düşünüyor musunuz?" sorusuna katılımcıların büyük çoğunluğu (%82) "hayır" yanıtı verirken "evet" yanıtı verenlerin oranı %13, "fikrim yok" yanıtı verenlerin oranı %4'dür. Yanıtlar kümeler bazında incelendiğinde benzer eğilimlerin geçerli olduğu söylenebilir.

I.Küme'de bulunan katılımcıların %92'si " hayır" yanıtı vermiş olup "evet" yanıtı verenlerin oranı %7'dir. Bu kümede "fikrim yok" yanıtı verenlerin oranı

%2'dir. II.Küme'de ki katılımcıların %87'si "hayır" yanıtı vermiştir. Bu kümede "evet" yanıtı veren katılımcıların oranı ise %10'dur. Bu kümede "fikrim yok" yanıtı verenlerin oranı %4'dür. III.Küme katılımcılarının %70'i "hayır" yanıtı verirken % 26'sı da "evet" yanıtı vermiştir. Bu kümede "fikrim yok" yanıtı verenlerin oranı %4'dür. IV.Küme katılımcılarının %78'i "hayır", %12'si de "evet yanıtı vermiştir. Bu kümede "fikrim yok" yanıtı verenlerin oranı %8'dir.

Tablo 25'de görüleceği gibi, I.Küme (%92) ve II.Küme (%87) çoğunlukla "hayır" yanıtı verirken "evet" yanıtını en çok (%26) III.Küme, "fikrim yok" yanıtını ise en çok (%8) IV.Küme vermiştir. Söz konusu yanıtlardan yola çıkarak genel eğilimin kümeler bazında da geçerli olduğu söylenebilir. Dolayısıyla çok işlevli bir rekreasyon projesi olarak gerçekleştirilen Kent Parkı projesindeki mekanların ve faaliyetlerin katılımcılarca yeter düzeyde bilinmediği söylenebilir. Bu durumun çok işlevli bir rekreasyon alanı oluşturmak amacıyla gerçekleştirilen Kent Parkı projesinin kamuoyunda kabullenilmesini olumsuz etkileyeceği düşünülmektedir.

Tablo 25: Katılımcıların Belediye Tarafından Kent Parkı İçinde Hangi Mekânların ve Faaliyetlerin Yer Alacağı Hakkında Bilgilendirilip Bilgilendirilmediklerine Yönelik Algıları

Mekan ve faaliyetler fakkında bilgilendirme	I. Küme		II. Küme		III. Küme		IV. Küme		**Toplam**	
	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%	**sayı**	**%**
Evet	4	7	5	9	13	26	6	12	**28**	**13**
Hayır	54	92	46	87	35	70	39	78	**174**	**82**
Fikrim yok	1	2	2	4	2	4	4	8	**9**	**4**
Yanıt vermeyen	---	---	---	---	---	---	1	2	**1**	**1**
Toplam	**59**	**100**	**53**	**100**	**50**	**100**	**50**	**100**	**212**	**100**

5.4.3.5. Katılımcıların Bilgilendirilme Yöntemi:

Katılımcılardan bilgilendirilme sorularına "evet" yanıtı veren 55 kişinin, bilgilendirilme yöntemine göre dağılımı Tablo 26'da yer almaktadır. Daha önceki bilgilendirme sorularına verilen yanıtlardan da anlaşılacağı gibi (bkz Tablo 22, Tablo 23, Tablo 24, Tablo 25) bu soruya yanıt veren katılımcıların çoğunluğu (20 katılımcı) III.Küme'de bulunmaktadır. III. Küme'yi sırasıyla IV.Küme (14 katılımcı), I.Küme (12 katılımcı) ve II.Küme (9 katılımcı) izlemektedir. Tablo 26'da "Nasıl bilgilendirildiniz ?" sorusuna yanıt veren 55 katılımcı çoğunlukla (%67) ""diğer" seçeneğini işaretlemiştir. Bu yanıtı sırasıyla "broşürlerle" (%15), "yüz yüze görüşmelerle" (%11), "toplantılarla" (%7) yanıtları izlemektedir. "Diğer" seçeneğinin açılımında ise "kulaktan duyma" yanıtı yer almaktadır. Kümeler bazında yanıtlar

incelendiğinde de ilk sırada “diğer” seçeneği dolayısıyla “kulaktan duyma” yanıtı yer almaktadır. Genel eğilim, kümeler bazında geçerli olmakla birlikte kümeler arasında kimi önemli farklılıkların bulunduğu söylenebilir. Örneğin ikinci sırada, I.Küme’de “yüz yüze görüşmelerle” yanıtı yer alırken II.Küme’de ve IV.Küme’de “toplantılarla” ve “broşürlerle” yanıtları yer almaktadır.

Bu yanıtlar doğrultusunda ilgili otorite tarafından yapılan bilgilendirme çalışmalarının yeterli düzeyde olmadığı söylenebilir. Zira anket esnasında, bir kısım katılımcıyla yapılan derinlemesine mülakatlarda, projenin tanıtım ve katılım boyutunun yeterince desteklenmediği görülmüştür. Bu durumun projede bilgilendirme boyutunun yetersiz olması projenin kabullenilmesini güçleştirdiği düşünülmektedir. Kimi katılımcıların bu konudaki düşüncelerine aşağıda yer verilmiştir:

> “…kamulaştırma pazarlığı için belediyeye çağırdılar orada haberim oldu.” (Kamulaştırma sonrasında konutu yıkılan Roman sakin; emekli; 65 yaşında).

> “...parkla ilgili iyi bir açılış programı ve reklam yapılmadığından, projeyi toplum henüz kabullenebilmiş değil.” (Mahallede görev yapan kamu personeli, 37 yaşında).

Tablo 26: Katılımcıların Bilgilendirilme Yöntemi

Bilgilendirilme yöntemi	I. Küme		II. Küme		III. Küme		IV. Küme		Toplam	
	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%	**sayı**	**%**
Toplantılarla	1	8	1	11	1	5	1	7	4	7
Broşürlerle	---	---	1	11	3	15	4	29	8	15
Yüz yüze görüşme	3	25	---	---	3	15	---	---	6	11
Diğer	8	67	7	78	13	65	9	64	37	67
Toplam	**12**	**100**	**9**	**100**	**20**	**100**	**14**	**100**	**55**	**100**

5.4.3.6. Kamberler Mahallesi'nin Yerine Kent Parkı Yapılması Fikrinin Desteklenmesi:

Katılımcıların Kamberler Mahallesi'nin yerine Kent Parkı yapılması fikrini desteklemelerine göre dağılımı Tablo 27'de yer almaktadır. Tablo 27'de görüldüğü gibi, katılımcıların yarıdan fazlası (%54) bu bölgede park yapılması fikrini desteklememiştir. Kent parkı yapılması fikrini destekleyenlerin oranı ise %39'dur. Bu soruda "fikrim yok" diyenlerin oranı %7, soruya yanıt vermeyenlerin oranı da %3'tür.

Kümeler bazında yanıtlar incelendiğinde kümeler arasında farklı eğilimler ortaya çıkabilmektedir. Örneğin I.Küme'nin büyük çoğunluğu (%85) mahallenin yerine Kent Parkı yapılması fikrini desteklemezken bu kümede Kent Parkı yapılması fikrini destekleyenlerin oranı %12'dir. II.Küme'de Kent

Parkı yapılması fikrini destekleyenlerin oranı %68, desteklemeyenlerin oranı %28'dir. III. Küme Kent Parkı yapılması fikrini %60 oran ile desteklerken desteklemeyenlerin oranı %26, "fikrim yok" diyenlerin oranı %10'dur. IV.Küme'de Kent Parkı yapılması fikrinin desteklenme oranı %52, desteklenmeme oranı %30'dur. Bu kümede "fikrim yok" diyenlerin oranı ise %14'dür.

Görüleceği gibi kümeler arasında önemli ayrışmaların olduğu söylenebilir. Örneğin konutları kamulaştırılan veya kamulaştırılacak kümelerdeki katılımcılar büyük çoğunlukla (I.Küme (%85) ve II.Küme (%70)) Kamberler Mahallesi'nde Kent Parkı yapılması fikrini desteklememektedir. Bu eğilim konutları kamulaştırılan veya kamulaştırılacak bu kümeler için olağan olarak değerlendirilmektedir. Buna karşın I.Küme'ye ve II.Küme'ye kıyasla alanla ilişkileri daha sınırlı olan III.Küme (%60) ve IV.Küme (%52) katılımcılarının yarıdan fazlası Kent Parkı yapılması fikrini desteklemektedir. Ancak bu kümelerde önemli oranlarda (III.Küme'de %10, IV.Küme'de %14) "fikrim yok" seçeneğini işaretlenmiştir.

Tablo 27: Katılımcıların Kamberler Mahallesi'nin Yerine Kent Parkı Yapılması Fikrini Desteklemesi

Kent Parkı yapılması fikrinin desteklenmesi	I. Küme		II. Küme		III. Küme		IV. Küme		**Toplam**	
	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%	**sayı**	**%**
Evet	7	12	15	28	30	60	26	52	**78**	**38**
Hayır	50	85	36	68	13	26	15	30	**114**	**54**
Fikrim yok	1	2	1	2	5	10	7	14	**14**	**7**
Yanıt vermeyen	1	2	1	2	2	4	2	4	**6**	**3**
Toplam	**59**	**100**	**53**	**100**	**50**	**100**	**50**	**100**	**212**	**100**

5.4.3.7. Kent Parkı Yapılması Fikrinin Desteklenme Nedenleri:

Katılımcıların Kamberler Mahallesi yerine Kent Parkı yapılması fikrini destekleme nedenlerine göre dağılımı Tablo 28'de yer almaktadır. Tablo 28'de Kent Parkı projesini destekleyen 78 kişinin soruya verdiği yanıtların detayları görülmektedir. Soruya yanıt verenlerin çoğunluğunu III.Küme'deki (29 katılımcı) ve IV.Küme'deki (26 katılımcı) katılımcıların olduğu (bkz. Tablo 27, Tablo 28) görülmüştür. Soruyu yanıtlayan katılımcıların çoğunluğu (%70) "diğer" seçeneğini işaretlemiştir. "Diğer" seçeneğini, "bölgenin park ihtiyacı olduğu için" (%17) ve "mevcut binalar eski eski olduğu için" (%14) seçenekleri izlemektedir. "Diğer" seçeneğinin açılımı incelendiğinde "güvenlik", "bölgedeki yasadışı işler", "mahallenin düzeninin bozukluğu", "mahallenin gidişatının kötü olması", "mahalle kalksın" seçenekleri yer almaktadır. Bu yanıtların yanında III. Küme'de ve

IV. Küme'de birer kişinin "mahalle asimile olsun" seçeneğini işaretlediği görülmüştür.

Kümeler bazında verilen yanıtlar incelendiğinde kümelerin benzer yanıtları verdiği söylenebilir. Bu yanıtlarda "güvenlik" temel neden olarak ifade edilmiştir. Anket görüşmesi esnasında kimi katılımcılarla yapılan derinlemesine mülakatlarda da bölgenin en önemli sorunu güvenlik olarak görülmüştür. Bu bağlamda Belediyenin bu alanı güvenli hale getirme yaklaşımı olumlu olarak değerlendirilmektedir.

Tablo 28: Katılımcıların Kamberler Mahallesi Yerine Kent Parkı Yapılması Fikrini Destekleme Nedeni

Kent Parkı fikrinin desteklenme nedenleri	I. Küme		II. Küme		III. Küme		IV. Küme		**Toplam**	
	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%	**sayı**	**%**
Mevcut binalar eski olduğu için	1	13	2	13	3	10	5	19	**11**	**14**
Bölgenin park ihtiyacı için	1	13	2	13	6	21	4	15	**13**	**15**
Diğer	6	75	11	73	20	69	17	65	**54**	**69**
Toplam	**8**	**100**	**15**	**100**	**29**	**100**	**26**	**100**	**78**	**100**

5.4.3.8. Kent Parkı Projesinin Endüstri Meslek Lisesi'ne Kadar Genişletilmesi Fikrinin Desteklenmesi:

Katılımcıların Kent Parkı projesinin Endüstri Meslek Lisesi'ne kadar genişletilmesi gerektiğine yönelik algılarına göre dağılımı Tablo 29'da yer almaktadır. Tablo 29'da görüldüğü gibi katılımcılar, "Kent Parkı projesinin Endüstri Meslek Lisesi'ne kadar genişletilmesi gerektiğini düşünüyor

musunuz?" sorusuna yakın oranlarla "evet" (%48) ve "hayır" (%45) yanıtı vermiştir. Kümeler bazında verilen yanıtlar aşağıdaki gibidir:

I.Küme'nin yarıdan fazlası (%52) "hayır", %42'si "evet" yanıtı vermiştir. Bu kümede "fikrim yok" diyenlerin oranı %3'dür. II.Küme'nin çoğunluğu (%70) "hayır" yanıtı vermiştir. Bu kümede "evet" yanıtı verenler %25 iken "fikrim yok" yanıtı verenler %4'dür. III.Küme'de "evet" yanıtı verenlerin oranı %68 iken "hayır" yanıtı verenlerin oranı % 28'dir. IV.Küme'de "evet" yanıtı verenlerin oranı %60'dır. Bu yanıtı sırasıyla "hayır" (%24) ve "fikrim yok" (%16) yanıtları izlemektedir.

Genel eğilimin aksine kümeler arasında önemli ayrışmalardan söz edilebilir. Örneğin proje kapsamında konutları kamulaştırılan I.Küme, bu soruya yakın oranlarla "evet" (%42) ve "hayır" (%53) yanıtı vermiştir. Oysa bu soruya projenin ikinci etabında konutları kamulaştırılacak olan II.Küme'nin çoğunluğu (%70) "hayır" yanıtı vermiştir. Bu kümede "evet" yanıtı verenlerin oranı ise %25'dir. II.Küme'nin "hayır" yanıtı, projenin ikinci etabının yapılmasını istemediği biçiminde yorumlanabilir. Kaldı ki, I.Küme'nin "evet" (%42) yanıtının önemli oranda yüksek olmasında, "bizim konutumuz yıkıldı onlarınki de yıkılsın" duygusunun etkin olduğu gözlenmiştir. Bölgeyle ilişkileri diğer kümelere göre daha sınırlı olan kümeler (III.Küme ve IV.Küme) ise, Kent Parkı projesinin Endüstri Meslek Lisesi'ne kadar genişletilmesi gerektiğini düşünmektedir. Bu kümeler proje kapsamı dışındaki mahallelerde ikamet eden, bölgede çeşitli nedenlerle bulunan ve bölgeyle ilişkileri sınırlı olan katılımcılardan oluşmaktadır.

Tablo 29: Katılımcıların Kent Parkı Projesinin Endüstri Meslek Lisesi'ne Kadar Genişletilmesi Fikrinin Desteklenmesi

Kent Parkı'nın EML'ne kadar genişletilmesi fikrinin desteklenmesi	I. Küme		II. Küme		III. Küme		IV. Küme		**Toplam**	
	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%	**sayı**	**%**
Evet	25	42	13	25	34	68	30	60	**102**	**48**
Hayır	31	53	38	72	14	28	12	24	**95**	**45**
Fikrim yok	2	3	2	4	1	2	8	16	**13**	**6**
Yanıt vermeyen	1	1	---	---	1	2	---	---	**2**	**1**
Toplam	**59**	**100**	**53**	**100**	**50**	**100**	**50**	**100**	**212**	**100**

5.4.3.9. Kent Parkı Projesinin Diğer Kentsel Yenileme Projeleri İçin Örnek Bir Proje Olarak Değerlendirilmesi:

Katılımcıların Kent Parkı Projesinin diğer kentsel yenileme projeleri için örnek bir proje olduğuna yönelik algılarına göre dağılımı Tablo 30'da yer almaktadır. Tablo 30'da görüldüğü gibi katılımcılar, "Kent Parkı projesinin diğer kentsel yenileme projeleri için örnek bir proje olduğunu düşünüyor musunuz?" sorusuna ilk sırada "hayır" (%56), ikinci sırada "evet" (%28) ve üçüncü sırada "fikrim yok" (%16) yanıtlarını vermiştir. Katılımcılar tarafından "fikrim yok" seçeneğinin önemli oranda işaretlenmesi düşündürücüdür. Kümeler bazında yanıtların dağılımı aşağıdaki gibidir:

I.Küme'nin büyük çoğunluğu (%78) "hayır" yanıtı verirken ikinci sırada "fikrim yok" (%20) ve son sırada "evet" (%2) yanıtları yer almaktadır. II.Küme'nin de

büyük çoğunluğu (%70) “hayır” yanıtı vermiştir. Bu kümede “hayır” yanıtını “evet” (%19) ve “fikrim yok” (%11) yanıtları izlemektedir. III.Küme’de ilk sırada “evet” (%54) yanıtı yer almaktadır. Bu kümede “evet” yanıtının ardından ”hayır” (%28) ve “fikrim yok” (%16) yanıtlarının verildiği görülmektedir. IV.Küme’de “evet” (%44) ve “hayır” (%42) yanıtları birbirine yakın oranlarda yer almaktadır. Bu kümede “fikrim yok” yanıtı %14’dür.

Kümeler bazında verilen yanıtlar incelendiğinde, genel eğilimin kümeler arasındaki kimi farlılıklara rağmen geçerli olduğu söylenebilir. Örneğin projenin birinci etabında konutları kamulaştırılan katılımcılar (I.Küme), büyük çoğunlukla (%78) projenin diğer kentsel yenileme projelerine örnek olamayacağını düşünmektedir. Benzer eğilimin II. Küme içinde geçerli olduğu söylenebilir. Bu durumun projeden doğrudan etkilenen ve daha önceki sorularda da mağdur edildiklerini ve zorla göç ettirildiklerini düşünen I.Küme için olağan olduğu düşünülmektedir (bkz. Tablo 20, Tablo 21). Projenin ikinci etabında konutları kamulaştırılacak olan II.Küme’de, Kent Parkı projesinin diğer projelere örnek olamayacağını düşünmektedir. IV.Küme birbirine yakın oranlarla “evet” (%44) ve “hayır” (%42) yanıtı vermiştir. IV.Küme verdiği yanıtlar projeye yönelik kaygıları gündeme getirmektedir. III. Küme’de “evet” (%54) yanıtı ilk sırada yer almaktadır. Bu küme için “Kent parkı projesi diğer kentsel yenileme projeleri için örnek bir projedir” yorumu yapılabilir. Ancak bu kümede “hayır” (%28) ve “fikrim yok” (%26) seçeneklerinin önemli oranlarda işaretlenmesi projeyle ilgili kaygıları beraberinde getirmektedir.

Tüm kümelerin yanıtları birlikte değerlendirildiğinde, katılımcıların Kent Parkı projesinin diğer kentsel yenileme projeleri için örnek bir proje olduğu düşüncesine katılmadığı söylenebilir.

Tablo 30: Katılımcıların Kent Parkı Projesinin Diğer Kentsel Yenileme Projeleri İçin Örnek Bir Proje Olduğuna Yönelik Algıları

Kent Parkı örnek projedir	I. Küme		II. Küme		III. Küme		IV. Küme		**Toplam**	
	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%	**sayı**	**%**
Evet	1	2	10	19	27	54	22	44	**60**	**28**
Hayır	46	78	37	70	14	28	21	42	**118**	**56**
Fikrim yok	12	20	6	11	8	16	7	14	**33**	**16**
Yanıt vermeyen	---	---	---	---	1	2	---	---	**1**	**---**
Toplam	**59**	**100**	**53**	**100**	**50**	**100**	**50**	**100**	**212**	**100**

5.4.3.10. Kent Parkı Projesinde Yöre Halkının Önerilerinin Dikkate Alınması:

Katılımcıların Kent Parkı projesinde yöre halkı olarak önerilerinin dikkate alındığına yönelik algılarına göre dağılımı Tablo 31'de yer almaktadır. Tablo 31'de de görüldüğü gibi, katılımcıların büyük çoğunluğu (%85) "hayır" yanıtı vererek Kent Parkı projesinde yöre halkı olarak önerilerinin dikkate alınmadığını ifade etmiştir. "hayır" yanıtını sırasıyla "fikrim yok" (%10) ve "evet" (%4) yanıtları izlemektedir. Genel eğilimin kümeler bazında da geçerli olduğu görülmektedir. Dolayısıyla proje esnasında, ilgili otorite tarafından yöre halkının önerilerinin dikkate alınmadığı söylenebilir.

Tablo 31: Katılımcıların Kent Parkı Projesinde Yöre Halkı Olarak Önerilerinin Dikkate Alındığına Yönelik Algıları

Yöre halkının önerileri dikkate alınmıştır	I. Küme		II. Küme		III. Küme		IV. Küme		**Toplam**	
	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%	**sayı**	**%**
Evet	1	2	1	2	2	4	4	8	**8**	**4**
Hayır	58	98	48	90	41	82	33	66	**180**	**85**
Fikrim yok	---	---	4	8	6	12	11	22	**21**	**10**
Yanıt vermeyen	---	---	---	---	1	2	2	4	**3**	**1**
Toplam	**59**	**100**	**53**	**100**	**50**	**100**	**50**	**100**	**212**	**100**

5.4.3.11. Kent Parkı Projesinin Kimi Eksiklerine Karşın Başarılı Bir Proje Olarak Değerlendirilmesi:

Katılımcıların Kent Parkı projesinin kimi eksikliklerine karşın başarılı bir proje olduğuna yönelik algılarına göre dağılımı Tablo 32'de yer almaktadır. Tablo 32'de görüldüğü gibi katılımcıların çoğunluğu (%66) "hayır" yanıtı vererek Kent Parkı projesinin kimi eksiklerine karşın başarılı bir proje olduğunu düşünmemektedir. Bu yanıtı sırasıyla "evet" (%24) ve "fikrim yok" (%10) yanıtları izlemektedir. Kümeler bazında yanıtlar incelendiğinde, kümeler arasında önemli ayrışmaların olmadığı söylenebilir.

I.Küme'deki katılımcıların büyük çoğunluğu (%83) "hayır", %5'i "evet" ve %12'si "fikrim yok" yanıtı vermiştir. II.Küme'nin de büyük çoğunluğu (%85) "hayır", %10'u "evet" ve %6'sı "fikrim yok" yanıtı vermiştir. III.Küme'de "evet" (%44) ve "hayır" (%46) yanıtları birbirine yakın oranlarda yer almaktadır. Bu

kümede “fikrim” yanıtı verenlerin oranı %8, “yanıt vermeyen”lerin oranı ise %2’dir. IV.Küme’de birbirine yakın oranlarda “evet” (%40) ve “hayır” (%46) yanıtı verirken bu kümede “fikrim yok” yanıtı verenlerin oranı %14’dür.

Anket esnasında kimi katılımcılarla yapılan derinlemesine mülakatlarda da benzer düşünceler ifade edilmiştir. Konuyla ilgili olarak farklı kesimden katılımcıların düşüncelerine aşağıda yer verilmiştir:

> “Kamberler (Kızyakup) Mahallesi’nde kentsel yenileme kamulaştırma çalışmalarında 4000’e yakın kişi ile görüşülmüş olup bu kişilerin % 95’i Roman vatandaşlarımızdan oluşmaktadır. Proje kapsamında 370 adet bina yıkılmıştır. Hanelere baktığımızda oda sayısı kadar ailenin bir evde ikamet ettiğini görmekteyiz. Bölgenin kamulaştırma çalışmaları tamamlanmamıştır. Çok önemli olan husus, kentsel yenileme projesi içinde kalan büyük bina bloklarının kamulaştırılmamış olmasıdır. Çünkü daha önce suç işlemiş veya suça meyilli kişiler bu binalarda ikamet etmektedir. Dolaysıyla bu sorun projenin en önemli olumuz yönü olarak karşımıza çıkmaktadır.” (Projede yer alan belediye görevlisi; 36 yaşında).

> “Projenin işlevsel hale gelebilmesi için parkın kuzeyinde yer alan taşınmazların da kamulaştırılarak, parkın kuzey cephesinin Kemal Bengü caddesine bağlanması gerektiğini düşünüyorum. Bu şekilde projenin ana arterle ilişkilendirilmesi ve söz konusu bölgede var olan istenmeyen unsurların da temizlenmesi sağlanacaktır. ” (Yakın mahallede ikamet eden; kamu görevlisi; 33 yaşında).

> “…park Romanlar tarafından kullanıldığı için biz Kamberler Mahallesi sakinleri parkı kullanamamaktayız. Eski başıbozuk ve güvensiz ortam devam etmektedir. Bu kentsel yenileme projesi Bursa halkı için yapılmamıştır.” (Konutu yıkılacak olan mahalle sakini; şoför; 41 yaşında).

Kaldı ki, Kent Parkı’na yakın mahallelerde ikamet eden kişilerin de anket esnasında parkın yapılmasına yönelik şikâyetlerini ve memnuniyetsizliklerini açıkça ifade ettikleri görülmüştür. Bu düşüncelere aşağıda yer verilmiştir:

"Mahallemize taşındılar. Hiç memnun değiliz. Keşke park yerine oturanlara konut yapılsaydı ve orada kalsalardı. Parkı biz kullanmıyoruz." (Yakın mahallede ikamet eden kadın sakin; emekli; 84 yaşında).

"…parkı ölü yatırım olarak görüyorum. Yazık oldu o kadar paraya." (Yakın mahallede ikamet eden sakin; emekli; 70 yaşında).

"Biz parktan yararlanamıyoruz. Paralarını verip Romanların dağıtılması sorun oluşturdu. Keşke onlara konut yapılsaydı." (Yakın mahallede ikamet eden sakin; emekli; 64 yaşında).

"Mahalleli olarak Kamberler Mahallesinin dağılmasından hiç memnun değiliz." (Yakın mahallede ikamet eden sakin; emekli; 61 yaşında).

"Proje, başarılı olabilmesi ve kente mal edilebilmesi için Gökdere projesi ile birleştirilmelidir. Aksi takdirde bu hali ile alan, evleri yıkılmayan yasadışı işlerle uğraşan Romanların, satış mekânı haline gelir ki, harcanan o kadar para kentte hiçbir yarar sağlamaz." (Yakın mahallede ikamet eden sakin; inşaat mühendisi;60 yaşında).

Bu görüşlerin dışında farklı görüşlerde mevcuttur. Bu görüşlerden biri ise anket esnasında bölgede karşılaşılan; mahallenin uzak çevresinde ikamet eden; 37 yaşında; şehir plancısının görüşüdür:

"Mahalle sosyal dönüşümle birlikte konut projesi olarak kalmalıydı. Projede tasarım sorunu olduğunu düşünüyorum. Konut projesi olmayacaksa Yarışma birincisi projesi uygulanmalıydı. Alanı; Kayıp Mekân (lost space) olarak değerlendiriyorum."

Tablo 32'de ve kimi katılımcılarla yapılan derinlemesine mülakatlarda görüldüğü gibi genel eğilim, Kent parkı projesinin başarılı bir proje olarak algılanmadığı yönünde olduğudur. Kümelerin yanıtları ve kimi katılımcılarla yapılan mülakatları incelendiğinde kümeler arasında önemli ayrışmaların

olmadığı ve genel eğilimin kümeler bazında da geçerli olduğu söylenebilir. Özellikle proje kapsamında konutları kamulaştırılan ve kamulaştırılacak katılımcıların yer aldığı kümelerin (I.Küme ve II.Küme) büyük çoğunluğunun eğilimi Kent Parkı projesinin başarısız bir proje olduğu yönündedir. Daha öncede ifade edildiği gibi (bkz. Tablo 20, Tablo 21) I. Küme'deki katılımcılar Kent Parkı projesi ile mağdur edildiklerini ve zorunlu göç etme durumunda kaldıklarını belirtmiştir. Bu durumun II. Küme için de geçerli olabileceği düşünülmektedir. Dolayısıyla bu kümeler tarafından projenin başarılı olarak algılanmaması olağan görülmektedir. Alanla ilişkileri diğer kümelere (I.Küme ve II.Küme) kıyasla daha sınırlı olan kümelerde (III.Küme ve IV.Küme) benzer eğilimleri taşımaktadır. Bu kümelerde "evet" ve "hayır" yanıtları birbirine yakın oranlarla tercih edilmiştir. Bu kümelerin yanıtları Kent Parkı projesi stratejisinin sorgulanması gerektiği biçiminde yorumlanabilir. Bunun yanında kümelerin Kent Parkı projesine yönelik kaygılarının temelinde, projenin tamamlanamamasının önemli bir etken olduğu düşünülmektedir.

Tablo 32: Katılımcıların Kent Parkı Projesinin Kimi Eksiklerine Karşın Başarılı Bir Proje Olduğuna Yönelik Algıları

Kent Parkı başarılı bir projedir	I. Küme		II. Küme		III. Küme		IV. Küme		**Toplam**	
	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%	**sayı**	**%**
Evet	3	5	5	9	22	44	20	40	**50**	**24**
Hayır	49	83	45	85	23	46	23	46	**140**	**66**
Fikrim yok	7	12	3	6	4	8	7	14	**21**	**10**
Yanıt vermeyen	---	---	---	---	1	2	---	---	**1**	**---**
Toplam	**59**	**100**	**53**	**100**	**50**	**100**	**50**	**100**	**212**	**100**

Bölüm Sonucu:

Bu bölümde, katılımcıların Kent Parkı kentsel yenileme projesine katılımı, desteği ile projeye yönelik algıları ortaya konulmaya çalışılmıştır. Genel eğilimlerin kümeler bazında geçerli olduğu görülmekle birlikte kimi konularda ayrışmaların olduğu söylenebilir. Katılımcıların çoğunluğu proje hakkında (maliyet, mekân ve faaliyetler, kamulaştırma bedelleri) yeter düzeyde bilgilendirilmediklerini ve proje aşamasında görüş ve önerilerinin de dikkate alınmadığını düşünmektedir. Ancak, kimi sorularda bölgeyle ilişkileri daha sınırlı olan kümelerin (III.Küme ve IV.Küme) yanıtlarının farklılaştığı söylenebilir. Örneğin "Kamberler Mahallesi yerine Kent Parkı yapılması fikrinin desteklenmesi" konusunda, I.Küme ve II.Küme Kent Parkı yapılması fikrini desteklemez iken III.Küme ve IV.Küme desteklemektedir.

Bunun yanında, kimi sorularda genel eğilimin kümeler bazında da geçerli olduğu görülmektedir. Örneğin, anket uygulamasında (bkz. Tablo 30' ve Tablo 32) ve kimi katılımcılarla yapılan derinlemesine mülakatlarda görüldüğü gibi genel eğilim, Kent parkı projesinin başarılı bir proje ve örnek bir proje olarak algılanmadığı yönündedir. Kent Parkı yapılması fikrini destekleyen kümeler de (III.Küme ve IV.Küme) projeyi başarılı ve örnek proje olarak değerlendirmemektedir.

5.4.4. Katılımcıların Kent Parkı'nı Kullanım Kalıpları:

Kamberler Mahallesi'nde gerçekleştirilen Kent Parkı kentsel yenileme projesi ile çok işlevli bir rekreasyon alanının kente kazandırılması amaçlanmıştır. Araştırma kapsamında, katılımcıların Kent Parkı'na gelme sıklığı, geldikleri mesafe, gelme amaçları ve Kent Parkı'nda geçirdikleri süre gibi parkın kullanıma yönelik önemli unsurlar etraflıca incelenmiştir. Katılımcıların parkı kullanım kalıpları ile ilgili sorulara verdiği yanıtlar tablolar halinde değerlendirilmiştir.

5.4.4.1. Katılımcıların Kent Parkı'nı Kullanım Sıklığı:

Katılımcıların Kent Parkı'nı kullanım sıklığına göre dağılımı Tablo 33'te yer almaktadır. Tablo 33'e göre katılımcıların %45'i "her gün", %26'sı "nadiren", %20'si "hiç gelmiyorum", % 8'i "haftada en az bir" ve % 2'si "ayda en az bir" yanıtını verdiği görülmektedir.

I. Küme'deki katılımcıların çoğunluğunun (%71) "her gün" yanıtını verdiği görülmüştür. Bu yanıtı sırasıyla (%14) "haftada en az bir" ve "nadiren", %2'si "hiç gelmiyorum" yanıtını verdiği görülmüştür. II.Küme'nin yarıdan fazlası "her gün", %21'i "hiç gelmiyorum", %13'ü "nadiren" ve %2'si "ayda en az bir" yanıtını vermiştir. III. Küme'nin %36'sı "nadiren", %30'u "hiç gelmiyorum", %26'sı "her gün", %4'ü de, "haftada en az bir" ve "ayda en az bir" yanıtını vermiştir. IV. Küme katılımcılarının %42'si "nadiren", %30'u "hiç gelmiyorum", %20'si "her gün", %6'sı "haftada en az bir" ve %2'si "ayda en az bir" yanıtını verdiği görülmektedir.

Yanıtlar kümeler bazında incelendiğinde, genel eğilimin aksine kümeler arasında önemli ayrışmaların olduğu söylenebilir. Örneğin I.Küme katılımcıları ilk sırada "her gün" yanıtı verirken III.Küme (%36) ve IV.Küme (%42) ilk sırada "nadiren" yanıtını vermiştir. Katılımcıların verdiği yanıtlar doğrultusunda parkın çoğunlukla I. Küme tarafından kullanıldığı söylenebilir. Bunun yanında, II.Küme'nin de yarıdan fazlası (%57) "her gün" yanıtını verirken %30'u ise "hiç gelmiyorum" yanıtını vermiştir. Anket araştırması esnasında bu kümede Roman olmayan katılımcıların bulunduğu daha önceden ifade edilmişti. Dolayısıyla bu kümenin yanıtlarının I.Küme'nin yanıtlarından farklı olması olağandır. Kaldı ki, anket esnasında kimi katılımcılarla yapılan derinlemesine mülakatlarda bu durum ifade edilmiştir:

> "…parkı Romanlar yoğun kullandığı için biz Kamberler Mahallesi sakinleri parkı kullanamamaktayız." (Roman olmayan mahalle sakini; emekli; 53 yaşında).

Bölgeyle ilişkileri sınırlı olan kümelerin (III.Küme ve IV.Küme) ise, "nadiren" ve "hiç gelmiyorum" yanıtlarını ilk sıralarda vermesi olağandır. Bu durum bu kümelerin parkı zorunlu haller dışında kullanmak istemedikleri biçiminde yorumlanabilir. Kaldı ki, bu kümelerin birinde yer alan bir katılımcının ifadesi bu eğilimi desteklemektedir:

> "Parkı Romanlar kullandığı için parkın karşısında esnaf olarak biz parktan yararlanamıyoruz." (parkın karşısında esnaf; 35 yaşında).

Tablo 33: Katılımcıların Kent Parkı'nı Kullanım Sıklığı

Kent Park'nın kullanım sıklığı	I. Küme		II. Küme		III. Küme		IV. Küme		**Toplam**	
	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%	**sayı**	**%**
Her gün	42	71	30	57	13	26	10	20	**95**	**45**
Haftada en az bir	8	14	4	6	2	4	3	6	**17**	**8**
Ayda en az bir	---	---	1	2	2	4	1	2	**4**	**2**
Nadiren	8	14	7	13	18	36	21	42	**54**	**26**
Hiç gelmiyorum	1	2	11	21	15	30	15	30	**42**	**20**
Toplam	**59**	**100**	**53**	**100**	**50**	**100**	**50**	**100**	**212**	**100**

5.4.4.2. Katılımcıların Kent Parkı'na Geldikleri Mesafe:

Katılımcıların Kent Parkı'na geldikleri mesafeye göre dağılımı Tablo 34'de yer almaktadır. Tablo 34'de görüldüğü gibi katılımcıların, Kent Parkı'na, yarıdan fazlasının (%54), "1 km'den az", %18'inin "1-5 km", %14'ünün "10 km'den fazla" ve %13'ünün "6-10 km" bir mesafeden geldiği görülmektedir. I.Küme 'nin çoğunluğu (%63) "1 km'den az" yanıtını vermiştir. Bu yanıtı

sırasıyla “1-5 km” (%24), “6-10 km” (%9) ve “10 km’den fazla” (%5) yanıtları izlemektedir. II. Küme’nin tamamı doğal olarak “1 km’den az” yanıtı vermiştir. III. Küme’de yakın oranlarla “1 km’den az” (%50) ve “1-5 km” (%48) yanıtları vermiştir. I. Küme’de Kent Parkı’na “10 km’den fazla” (%52) ve “6-10 km” (%44) bir mesafeden gelmektedir. Kümelerin Kent Parkı’na gelme mesafeleri kümelerin alanla olan ilişkileri bağlamında tutarlılık göstermektedir.

Katılımcıların Kent Parkı’na geldikleri mesafeye göre dağılımları kümeler bazında incelendiğinde ayrışmaların olmadığı söylenebilir. Örneğin I. Küme katılımcılarının çoğunluğunun taşındıkları mahalleler Tablo 12’de de görüldüğü gibi “1 km’den az” bir mesafede yer almakta olup bu kümede “1 km’den az” mesafeden gelen katılımcıların oranı ise %63’tür. “1-5 km” mesafeden gelen katılımcıların oranı %24, “6-10 km %9, “10 km’den fazla” %5’dir. Dolayısıyla katılımcıların geldikleri mesafeler, kümelerin oluşumu dikkate alındığında olağandır.

Tablo 34: Katılımcıların Kent Parkı'na Geldikleri Mesafe

Kent Parkı'na gelinen mesafe	I. Küme		II. Küme		III. Küme		IV. Küme		**Toplam**	
	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%	**sayı**	**%**
1 km'den az	37	63	53	100	25	50	---	---	**115**	**54**
1-5 km	14	24	---	---	24	48	---	---	**38**	**18**
6-10 km	5	9	---	---	---	---	22	44	**27**	**13**
10 km'den fazla	3	5	---	---	---	---	26	52	**29**	**14**
Yanıt vermeyen	---	---	---	---	1	2	2	4	**3**	**1**
Toplam	**59**	**100**	**53**	**100**	**50**	**100**	**50**	**100**	**212**	**100**

5.4.4.3. Katılımcıların Kent Parkı'nı Kullanım Amaçları:

Katılımcıların Kent Parkı'nı kullanım amaçlarına göre dağılımı Tablo 35'te yer almaktadır. Anket araştırması görüşmesi sırasında katılımcılardan bu soru için birden fazla yanıt vermeleri istenmiştir. Katılımcılar bu soruya genelde iki veya üç yanıt vermiş ve istenilen yanıt düzeyine ulaşılmıştır. Tablo 35'te görüldüğü gibi yanıtlar irdelendiğinde, katılımcıların ilk sırada "iş nedeniyle kullanma" (%77), ikinci sırada "geçiş yolu olarak kullanma" (%64) ve üçüncü sırada "dinlenme" (%42) seçeneğinin işaretlendiği görülmüştür. Genel eğilimin aksine kümeler arasında önemli ayrışmaların olduğu söylenebilir.

I.Küme, "dinlenme" (%73) ilk sırada yer alırken bunu sırasıyla "iş nedeniyle kullanma" (%63), "çocukları gezdirme" (%25) ve "piknik yapma" (%17) yanıtlarını vermiştir. II. Küme'nin ise ilk sırada "geçiş yolu olarak kullanma" (%83), ikinci sırada "dinlenme" (%38) ve üçüncü sırada "iş nedeniyle kullanma" (%28) seçeneklerini işaretlemiştir. III.Küme'de "iş nedeniyle kullanma" (%92) ve "geçiş yolu olarak kullanma" (%82) seçeneklerini işaretlemiştir. IV.Küme'nin kullanım amaçlarında ilk sırada "geçiş yolu olarak kullanma" (%94) seçeneği yer alırken ikinci sırada "iş nedeniyle kullanma" (%50) yer almaktadır.

Kümeler arasında kullanım amaçları açısından önemli ayrışmalardan söz edilebilir. I. Küme'nin parkı sıklıkla kullandığı (bkz. Tablo 33) daha önce ifade edilmişti. Dolayısıyla bu kümenin "dinlenme", "iş nedeniyle kullanma", "piknik yapma" ve "çocukları gezdirme" seçeneklerini işaretlemesi olağandır. Anket esnasında Roman katılımcıların park içinde, gruplar halinde ailece piknik yaptıkları, mangal yaktıkları ve cami, hamam ve kahvehane gibi tesisleri yoğun olarak kullandığı görülmüştür. Bu durum anket esnasında yapılan görüşmelerde de ifade edilmiştir.

> "Parkı Romanlardan başka kullanan yoktur. Parkta düğünler yapılmakta, mangal yakılmaktadır. Özellikle gece parktaki içki vb. kullanımlar nedeniyle parkta dolaşmak neredeyse imkânsız hale gelmektedir." (Roman olmayan mahalle sakini; emekli; 57 yaşında).

Bunun yanında, I.Küme'nin "iş nedeniyle kullanma" seçeneğini işaretlemesinde temel etken bölgede yer alan müzisyenler kahvesidir. Tablo 13'de de ifade edildiği gibi bu kümede müzisyenlerin oranı %27'dir. II. Küme'nin yanıtları "dinlenme", "iş nedeniyle kullanma" ve "geçiş yolu olarak kullanma" olarak farklılaşmaktadır. Buna karşın diğer kümelerin (III. Küme ve IV. Küme) parkı çoğunlukla "geçiş yolu olarak kullanma" eğiliminde olduğu söylenebilir.

Daha önce de ifade edildiği gibi Kent Parkı, Ankara-İzmir ulaşım aksını kent merkezine bağlayan güzergah üzerinde bulunmaktadır. Ayrıca Bursaray istasyonlarına yakın özellikler taşımaktadır. Kentin önemli cazibe merkezleri bölgeye yürüme mesafesindedir. Belirtilen bu özelliklerden ötürü park konumu itibariyle önemli üstünlüklere sahiptir. Dolayısıyla parkın I. Küme dışındaki kümeler tarafından çoğunlukla geçiş yolu olarak kullanılması olağan bir durum olarak değerlendirilmektedir.

Tablo 35: Katılımcıların Kent Parkı'nı Kullanım Amaçları

Park etkinlikleri	I. Küme (n=59)		II. Küme (n=53)		III. Küme (n=50)		IV. Küme (n=50)		Toplam (n=212)	
	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%	**sayı**	**%**
Piknik yapma	11	17	10	19	1	2	---	---	22	10
Çocuk gezdirme	15	25	6	11	1	2	---	---	22	10
Dinlenme	43	73	38	72	7	14	2	4	90	42
Spor yapma	7	12	---	---	2	4	---	---	9	4
Yürüyüş yapma	---	---	2	4	2	4	---	---	4	2
Manzara seyretme	1	2	4	8	---	---	---	---	5	2
İnsanlarla tanışma	2	3	1	2	2	4	---	---	5	2
Sevgilimle dolaşma	1	2	---	---	1	2	3	6	5	2
Kahveye gitme	9	15	---	---	---	---	---	---	9	4
Hamama gitme	4	7	3	6	1	2	---	---	8	4
Camiye gitme	8	14	6	11	2	4	---	---	16	8
Geçiş yolu olarak kullanma	7	12	44	83	41	82	47	94	135	64
İş nedeniyle kullanma	37	63	15	28	46	92	25	50	163	77

Not: Faaliyetler ile ilgili soru çok seçmeli olduğu için aynı kişi birden fazla faaliyeti yerine getirebilir. Bu nedenle bu soruya birden çok yanıt verilmiştir.

5.4.4.4. Katılımcıların Kent Parkı'na Ulaşım Biçimleri:

Katılımcıların Kent Parkı'na ulaşım biçimine göre dağılımları Tablo 36'da yer almaktadır. Tablo 36'da görüldüğü gibi katılımcıların çoğunluğu (%62) Kent Parkı'na yürüyerek geldiklerini ifade etmiştir. Bunu sırasıyla "toplu taşımayla" (%25), "özel araçla" (%9) yanıtı izlemektedir. Yanıtlar kümeler bazında incelendiğinde kümeler arasında ayrışmaların olduğu söylenebilir.

I.Küme'nin çoğunluğu (%73) Kent Parkı'na yürüyerek geldiğini söylemektedir. Bu kümede toplu taşımayla gelenlerin oranı %25'dir. Parkın yanı başındaki II.Küme'nin tamamı "yürüyerek" yanıtını vermiştir. III.Küme'nin %66'sı "yürüyerek", %20'si "toplu taşımayla", %6'sı "özel araçla" yanıtını verirken yanıt vermeyenler %8'dir. IV.Küme'nin %56'sı "toplu taşımayla", %32'si özel araçla yanıtını verirken % 6'sı da "yürüyerek" yanıtını vermiştir.

Kümelerin Kent Parkı'na olan mesafeleri dikkate alındığında, kümeler arasında mesafeye bağlı ayrışmaların olduğu ve verilen yanıtların tutarlılık gösterdiği söylenebilir. Bölgeden göç eden katılımcılar Tablo 19'da görüldüğü üzere yakın bölgelere taşınmıştır. Dolayısıyla bu kümede "yürüyerek" yanıtının çoğunlukta olması olağandır.

Tablo 36: Katılımcıların Kent Parkı'na Ulaşım Biçimi

Kent Parkı'na ulaşım biçimi	I. Küme		II. Küme		III. Küme		IV. Küme		**Toplam**	
	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%	**sayı**	**%**
Yürüyerek	43	73	53	100	33	66	3	6	**132**	**62**
Bisikletle	---	---	---	---	---	---	1	2	**1**	**1**
Özel araçla	1	2	---	---	3	6	16	32	**20**	**9**
Toplu taşımayla	15	25	---	---	10	20	28	56	**53**	**25**
Yanıt vermeyen	---	---	---	---	4	8	2	4	**6**	**3**
Toplam	**59**	**100**	**53**	**100**	**50**	**100**	**50**	**100**	**212**	**100**

5.4.4.5. Katılımcıların Kent Parkı'na Kiminle Geldiği:

Katılımcıların Kent Parkı'na kiminle geldiklerine göre dağılımı Tablo 37'de yer almaktadır. Tablo 37'de görüldüğü gibi katılımcıların yarıdan fazlası (%56) Kent Parkı'na "yalnız" geldiğini beyan etmiştir. Bunu sırasıyla "eşim ve çocuklarımla" (%21), "arkadaşlarımla" (%15) ve aynı oranlarda (%2) "sevgilimle" ve "diğer" seçenekler izlemektedir. Genel eğilim aksine kümeler bazında yanıtlar incelendiğinde kümeler arasında önemli ayrışmaların olmadığı söylenebilir.

I.Küme'nin çoğunluğu (%46) "yalnız", %34'ü "eşim ve çocuklarımla", %14'ü "arkadaşlarımla"; II.Küme'nin %51'i "yalnız", %30'u "eşim ve çocuklarımla",

%15'i "arkadaşlarımla" yanıtını vermiştir. I.Küme (%34) ve II.Küme (%30) "eşim ve çocuklarımla" yanıtı birbirine yakın oranlarda yüksek düzeyde vermiştir. Anket esnasında yapılan gözlemlerde Roman katılımcıların parkta ailece birlikte oldukları gözlenmiştir. Daha önceki sorulardaki mülakatlarda da görüleceği gibi Roman katılımcıların kalabalık olarak parkta bulunduğu belirtilmişti. Diğer kümelerin de (III.Küme ve IV.Küme) yanıtlarının benzer olduğu söylenebilir. Bu kümelerin de yakın oranlarla (III.Küme %64, IV.Küme %64) "yalnız" yanıtı vermiştir.

Tablo 37: Katılımcıların Kent Parkı'na Kiminle Geldiği

Kent Parkı'na kiminle gelindiği	I. Küme		II. Küme		III. Küme		IV. Küme		**Toplam**	
	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%	**sayı**	**%**
Yalnız	27	46	27	51	32	64	32	64	**118**	**56**
Arkadaşlarımla	8	14	8	15	9	18	7	14	**32**	**15**
Eşim/çocuklarımla	20	34	16	30	4	8	5	10	**45**	**21**
Sevgilimle	2	3	---	---	---	---	3	6	**5**	**2**
Diğer	2	3	2	4	1	2	---	---	**5**	**2**
Yanıt Vermeyen	---	---	---	---	4	4	3	6	**7**	**3**
Toplam	**59**	**100**	**53**	**100**	**50**	**100**	**50**	**100**	**212**	**100**

5.4.4.6. Katılımcıların Kent Parkı'nda Geçirdikleri Süre:

Katılımcıların Kent Parkı'nda geçirdikleri süreye göre dağılımı Tablo 38'de yer almaktadır. Tablo 38'de görüldüğü gibi, katılımcıların %44'ü "30 dakika'dan az", %34'ü "120 dakika'dan fazla", %11'i "31-60 dakika" ve %8'i "61-120 dakika" süre ile Kent Parkı'nda bulunduğunu beyan etmiştir. Genel eğilimin aksine kümeler arasında ayrışmaların olduğu söylenebilir.

I.Küme'deki katılımcıların çoğunluğu (%66) "120 dakika'dan fazla" yanıtı vermiştir. Bunu sırasıyla "61-120 dakika" (%14), "31-60 dakika" (%12) ve "30 dakika'dan az" (%9) yanıtı izlemektedir. II.Küme'nin %45'i "30 dakika'dan az", %36'sı "120 dakika'dan fazla" yanıtını vermiştir. Bu kümede "31-60 dakika" ve "61-120 dakika" yanıtını verenlerin oranı %9'dur. III. Küme'nin çoğunluğu (%62) "30 dakika'dan az" yanıtı verirken %14'ü "120 dakika'dan fazla", %12'si "31-60 dakika", %4'ü "61-120 dakika" yanıtını vermiştir. IV.Küme'nin yanıtları III.Küme'nin yanıtları ile benzerlik taşımaktadır. Bu kümenin çoğunluğu (%68) "30 dakika'dan az" yanıtı verirken %12'si "120 dakika'dan fazla", %10'u "31-60 dakika", %4'ü "61-120 dakika" yanıtını vermiştir.

Kümelerin yanıtları incelendiğinde kümeler arasında önemli ayrışmaların olduğu söylenebilir. Bu yanıtlar doğrultusunda parkta en uzun süre kalan kümenin I.Küme olduğu görülmektedir. Bu kümenin çoğunluğu (%66) "120 dakika'dan fazla" süre ile parkta bulunmaktadır. Parkta en kısa süre ile bulunan kümenin IV.Küme olduğu söylenebilir. IV.Küme'nin ardından III.Küme'de parkta kısa süreli bulunmaktadır. II.Küme katılımcılarının yanıtlarının ayrıştığı söylenebilir. Bu kümedeki katılımcılarının %45'i parkta "30 dakika'dan az" süreyle bulunurken, %36'sı "120 dakika'dan fazla" fazla süreyle bulunduğu görülmektedir. Bu durumun II.Küme'nin nüfus yapısı ile ilgili olduğu düşünülmektedir.

Katılımcıların önceki sorulara verdiği yanıtlarda (bkz. Tablo 33) ve kimi katılımcılarla yapılan derinlemesine mülakatlarda parkın Romanlar tarafından yoğun olarak kullanıldığı söylenebilir. Bu durumun diğer kümelerin kullanım tercihlerini olumsuz etkilediği düşünülmektedir.

Tablo 38: Katılımcıların Kent Parkı'nda Geçirdikleri Süre

Kent Parkı'nda geçirilen süre	I. Küme		II. Küme		III. Küme		IV. Küme		**Toplam**	
	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%	**sayı**	**%**
30 dakika'dan az	5	9	24	45	31	62	34	68	**94**	**44**
31-60 dakika	7	12	5	10	6	12	5	10	**23**	**11**
61-120 dakika	8	14	5	9	2	4	2	4	**17**	**8**
120 dakika'dan fazla	39	66	19	36	7	14	6	12	**71**	**34**
Yanıt vermeyen	---	---	---	---	4	4	3	6	**7**	**3**
Toplam	**59**	**100**	**53**	**100**	**50**	**100**	**50**	**100**	**212**	**100**

5.4.4.7. Katılımcıların Kent Parkı'nı En Çok Kullandıkları Günler:

Katılımcıların Kent Parkı'nı en çok kullandığı günlere göre dağılımı Tablo 39'da yer almaktadır. Tablo 39'da görüldüğü gibi, katılımcıların büyük çoğunluğu (%87) "haftanın herhangi bir günü" yanıtını vermiştir. Genel eğilimin kümeler bazında da geçerli olduğu söylenebilir.

Tablo 39: Katılımcıların Kent Parkını En Çok Kullandığı Günler

Kent Parkı'nın en çok kullanıldığı günler	I. Küme		II. Küme		III. Küme		IV. Küme		**Toplam**	
	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%	**sayı**	**%**
Sadece hafta içi günler	2	3	2	4	6	12	2	4	**12**	**6**
Sadece hafta sonu günler	4	7	1	2	1	2	2	4	**8**	**4**
Haftanın herhangi bir günü	53	90	50	94	39	78	43	86	**185**	**87**
Yanıt vermeyen	---	---	---	---	4	8	3	6	**7**	**3**
Toplam	**59**	**100**	**53**	**100**	**50**	**100**	**50**	**100**	**212**	**100**

Bölüm Sonucu:

Bu bölümde katılımcıların Kent Parkı'nı kullanım kalıpları ortaya konulmaya çalışılmıştır. Katılımcıların verdikleri yanıtlarından ve kimi katılımcılarla yapılan derinlemesine mülakatlardan kümeler arasında kimi konularda önemli ayrışmaların olduğu görülmektedir. Kümeler arasında en önemli ayrışmaların parkın kullanım sıklığı, parkın kullanım amaçları ve parkta geçirilen süre konularında olduğu söylenebilir. Örneğin park I.Küme tarafından sıklıkla kullanılmaktadır. Buna karşın diğer kümeler "zorunlu haller" dışında parkı kullanmak istememektedir. I.Küme parkta "120 dakikadan fazla" zaman harcarken diğer kümeler "30 dakikada az" zaman harcamaktadır. Kümeler arasında kullanım amaçları açısından önemli ayrışmalardan söz edilebilir. I.Küme'nin parkı "dinlenme", "iş nedeniyle kullanma", "piknik yapma" ve

“çocukları gezdirme”, diğer kümelerin ise “geçiş yolu olarak kullanma” ve “iş nedeniyle kullanma” amaçlarına yönelik kullandığı söylenebilir. Anket esnasında kimi katılımcılarla yapılan derinlemesine mülakatlar ve gözlemler bu durumu desteklemektedir. Romanların park içinde, gruplar halinde ailece piknik yaptıkları, mangal yaktıkları, cami, hamam ve kahvehane vb. tesislerin özellikle Roman katılımcılar tarafından yoğun şekilde kullanıldığı görülmüştür.

Katılımcılar Kent Parkı’na çoğunlukla yalnız gelmektedir. Sadece katılımcılardan I.Küme’dekilerin önemli bir kısmı (%34) “eşim ve çocuklarımla”, yanıtını vermiştir. Anket esnasında yapılan gözlemlerde Roman katılımcıların parkta ailece birlikte oldukları gözlenmiştir. Daha önceki sorulara verilen yanıtlarda ve yapılan derinlemesine mülakatlarda da görüleceği gibi Roman katılımcıların kalabalık olarak parkta bulunduğu belirtilmişti. Diğer kümelerin (III. Küme %64, IV. Küme %64) verdiği yanıtlar da ilk sırada “yalnız” seçeneğinin işaretlendiği görülmektedir. Bu kümelerin eğilimlerinin benzer olduğu söylenebilir.

Katılımcıların Kent Parkı’na geldikleri mesafeye göre dağılımları kümeler bazında incelendiğinde önemli ayrışmaların olmadığı görülmektedir. Katılımcıların geldikleri mesafeler göre kümelerin oluşumu dikkate alındığında verilen yanıtlar olağan olarak değerlendirilmektedir. Kent Parkı’nın katılımcılar tarafından en çok (%87) “haftanın herhangi bir günü” kullanıldığı görülmektedir. Genel eğilimin kümeler bazında da geçerli olduğu söylenebilir.

5.4.5. Katılımcıların Kent Parkı’na Yönelik Fiziksel ve Sosyal Çevre Algısı:

Kamberler Mahallesi kent bütünü içinde fiziksel, sosyal ve güvenlik anlamında sorunlu bir bölge olarak bilinen çöküntü alanıdır. Kent Parkı kentsel yenileme projesi ile bu çöküntü alan kente kazandırılmıştır. Bu bölümde katılımcıların yenileme sonrası Kent Parkı’nın fiziksel, sosyal ve

güvenlik algısı irdelenmiştir. Bunun yanında katılımcıların Kent Parkı'nın ulaşılabilirliğine, güvenliğine, sosyal, sportif ve kültürel tesislerinin yeterliliğine yönelik algılar ortaya konulmaya çalışılmıştır.

5.4.5.1. Kent Parkı'nın Ulaşılabilirlik Durumu:

Katılımcıların Kent Parkı'nın ulaşılabilirliğine yönelik algılarına göre dağılımı Tablo 40'da yer almaktadır. Katılımcılar büyük çoğunlukla (% 93) "Kent Parkı'na kolaylıkla ulaşabiliyorum" yanıtını vermiştir. Kümeler bazında yanıtlar incelendiğinde genel eğilimin geçerli olduğu görülmektedir. Dolayısıyla Kent Parkı'nın ulaşılabilirliğinin üst düzeyde olduğu söylenebilir. Daha öncede ifade edildiği gibi, Kent Parkı lokasyon olarak kentin ana güzergâhları üzerinde ve kent merkezine oldukça yakın bir konumda yer almaktadır. Ayrıca toplu taşıma araçlarının duraklarına yakındır. Metro güzergâhı üstündedir. Kentin sembolik mekânlarına (Heykel, Ulucami, Kapalıçarşı, Tarihi Hanlar Bölgesi) ve kent merkezine yürüme mesafesindedir. Kent Parkı, anılan özellikleri nedeniyle ulaşılabilirliği üst düzeyde olması olağandır.

Tablo 40: Katılımcıların Kent Parkı'nın Ulaşılabilirliğine Yönelik Algıları

Kent Parkı'na kolay ulaşılabilmektedir	I. Küme		II. Küme		III. Küme		IV. Küme		**Toplam**	
	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%	**sayı**	**%**
Evet	50	85	53	100	47	94	48	96	**198**	**93**
Hayır	9	15	---	---	---	---	---	---	**9**	**4**
Fikrim yok	---	---	---	---	1	2	---	---	**1**	**1**
Yanıt vermeyen	---	---	---	---	2	4	2	4	**4**	**2**
Toplam	**59**	**100**	**53**	**100**	**50**	**100**	**50**	**100**	**212**	**100**

5.4.5.2. Kent Parkı'nda Çocuk Oyun Alanlarının Yeterlilik Durumu:

Katılımcıların Kent Parkı'ndaki çocuk oyun alanlarının yeterliliğine yönelik algılarına göre dağılımı Tablo 41'de yer almaktadır. Katılımcıların %37'si Kent Parkı'ndaki çocuk oyun alanlarının yeterli olduğunu, %35'i yeterli olmadığını düşünmektedir. Bu konuda "fikrim yok" diyenlerin oranı ise %23'dür. Yanıtlar kümeler bazında incelendiğinde kümeler arasında ayrışmaların olduğu söylenebilir.

I.Küme'nin %51'i çocuk oyun alanlarının yeterli olduğunu düşünürken %42'si yeterli olmadığını düşünmektedir. Bu kümede "fikrim yok" diyenlerin oranı %57'dir. II.Küme'nin %40'ı çocuk oyun alanlarının yeterli olduğunu düşünürken %43'ü aksini düşünmektedir. Bu kümede "fikrim yok" diyenlerin oranı %17'dir. III.Küme'nin ise %38'i "fikrim yok" yanıtı vermiştir. Bu kümede

“çocuk oyun alanları yeterlidir” diyenlerin oranı %26, “çocuk oyun alanları yeterli değildir” diyenlerin oranı %28’dir. IV.Küme’de de ilk sırada “fikrim yok” (%36) diyenler yer almaktadır. Bunu sırasıyla “çocuk oyun alanları yeterlidir” (%30) diyenler ve “çocuk oyun alanları yeterli değildir” (%24) diyenler izlemektedir.

Kümeler arasında önemli ayrışmaların olduğu söylenebilir. Parkı yoğun olarak kullanan I.Küme’nin yakın oranlarla “evet” (%51) ve “hayır” (%42) yanıtını vermesi çocuk oyun alanlarının yeterli olmadığını gündeme getirmektedir. Benzer eğilimin II.Küme içinde geçerli olduğu söylenebilir. Alanla ilişkisi sınırlı olan kümeler (III.Küme ve IV.Küme) çoğunlukla “fikrim yok” yanıtı vermiştir. Daha öncede belirtildiği gibi, parkı kısa süreli, geçiş yolu olarak veya iş nedeniyle kullanan bu kümelerin yanıtları olağan olarak değerlendirilmektedir.

Tablo 41: Katılımcıların Kent Parkı'ndaki Çocuk Oyun Alanlarının Yeterliliğine Yönelik Algıları

Kent Parkı'nda çocuk oyun alanları yeterlidir	I. Küme		II. Küme		III. Küme		IV. Küme		**Toplam**	
	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%	**sayı**	**%**
Evet	30	51	21	40	13	26	15	30	**79**	**37**
Hayır	25	42	23	43	14	28	12	24	**74**	**35**
Fikrim yok	4	7	9	17	19	38	18	36	**50**	**23**
Yanıt vermeyen	---	---	---	---	4	8	5	10	**9**	**4**
Toplam	**59**	**100**	**53**	**100**	**50**	**100**	**50**	**100**	**212**	**100**

5.4.5.3. Kent Parkı'nda Spor Alanlarının Yeterlilik Durumu:

Katılımcıların Kent Parkı'ndaki spor alanlarının yeterliliğine yönelik algılarına göre dağılımı Tablo 42'de yer almaktadır. Katılımcıların %50'si "hayır" yanıtı vererek Kent Parkı'ndaki spor alanlarının yeterli olmadığını belirtmiştir. Bunu sırasıyla, "evet" (%24), "hayır" (%22) yanıtları izlemiştir. Kümeler bazında yanıtlar incelendiğinde kümeler arasındaki kimi farklılaşmalara rağmen genel eğilimin geçerli olduğu söylenebilir

Parkı yoğun olarak kullanan kümeler (I.Küme (%61) ve II.Küme (%70)) "hayır" yanıtı vermiştir. Önemli bir rekreasyon alanı olarak tanımlanan Kent Parkının bölge halkı tarafından kabullenilmesi ve kullanılması açısından I.Küme'nin yanıtı önemsenmelidir. Kaldı ki, II.Küme'nin çoğunlukla (%70) "hayır" yanıtı vermesi de önemsenlidir. Önemli bir diğer husus anket

esnasında gözlemlenen, spor alanlarından herkesin yararlanamadığı ve bazı kişilerin bu alanları kontrol ettiği hususudur. Alanla ilişkisi sınırlı olan kümelerin (III.Küme (%34) ve IV.Küme (%36)) ise ilk sırada "fikrim yok" yanıtını vermesi bu kümelerin parkı kullanım kalıpları dikkate alındığında olağan olarak değerlendirilmektedir.

Tablo 42: Katılımcıların Kent Parkı'ndaki Spor Alanlarının Yeterliliğine Yönelik Algıları

Kent Parkı'nda spor alanları yeterlidir	I. Küme		II. Küme		III. Küme		IV. Küme		**Toplam**	
	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%	**sayı**	**%**
Evet	19	32	8	15	12	24	12	24	**51**	**24**
Hayır	36	61	37	70	17	34	15	30	**105**	**50**
Fikrim yok	4	7	8	15	17	34	18	36	**47**	**22**
Yanıt vermeyen	---	---	---	---	4	8	5	10	**9**	**4**
Toplam	**59**	**100**	**53**	**100**	**50**	**100**	**50**	**100**	**212**	**100**

5.4.5.4. Kent Parkı'nda Kültür Merkezlerinin Yeterlilik Durumu:

Katılımcıların Kent Parkı'ndaki kültür merkezlerinin yeterliğine yönelik algılarına göre dağılımı Tablo 43'de yer almaktadır. Katılımcıların çoğunluğu (%67) "hayır" yanıtı vererek Kent Parkı'ndaki kültür merkezlerinin yeterli olmadığını belirtmiştir. Kümeler bazında soruya verilen yanıtlar incelendiğinde de "hayır" yanıtının önemli oranlarda yüksek olduğu (I.Küme %88; II.Küme, %77; III.Küme, %42; IV.Küme, %54) görülmektedir.

Tablo 43'de görüldüğü gibi, Kent Parkı'nda kültür merkezlerinin yeterli olduğunu söylemek olanaklı değildir. Kaldı ki şu anda alanda kültür merkezi olarak kullanılan herhangi bir yapı da mevcut değildir. Alanda kültür merkezi olarak inşa edilen yapılardan biri, Bosna Hersek Fahri Konsolosluğu'na tahsis edilmiştir.

Tablo 43: Katılımcıların Kent Parkı'ndaki Kültür Merkezlerinin Yeterliliğine Yönelik Algıları

Kent Parkı'nda kültür merkezleri yeterlidir	I. Küme		II. Küme		III. Küme		IV. Küme		**Toplam**	
	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%	**sayı**	**%**
Evet	2	34	2	4	9	18	4	8	**17**	**8**
Hayır	52	88	41	77	21	42	27	54	**139**	**66**
Fikrim yok	3	5	10	19	16	32	16	32	**47**	**22**
Yanıt vermeyen	2	4	---	---	4	8	3	6	**9**	**4**
Toplam	**59**	**100**	**53**	**100**	**50**	**100**	**50**	**100**	**212**	**100**

5.4.5.5. Kent Parkı'ndaki Tarihi Eserlerin Korunma Durumu:

Katılımcıların Kent Parkı'ndaki tarihi eserlerin korunmasına yönelik algılarına göre dağılımı Tablo 44'de yer almaktadır. Katılımcıların %46'sı "evet" yanıtı vererek Kent Parkı'nda tarihi eserlerin korunduğunu ifade etmiştir. Bu yanıtı sırasıyla "hayır (%33) ve "fikrim yok" (%17) yanıtları izlemektedir. Kümeler bazında yanıtlar incelendiğinde kümeler arasında önemli ayrışmaların olduğu söylenebilir.

I.Küme yakın oranlarda “evet” (%48) ve “hayır” (%44) yanıtı vermiştir. II.Küme’nin yarıdan fazlası (%59) “hayır” yanıtı verirken, %25’i “evet” ve %15’i “fikrim yok” yanıtını verdiği görülmektedir. III.Küme’nin %56’sı “evet”, %26’sı “fikrim yok, %16’sı “hayır” yanıtı verirken IV.Küme’de ise %58 “evet”, %26 “fikrim yok” ve %8 “hayır” yanıtlarının verildiği görülmektedir. Bu sonuçlar doğrultusunda, II.Küme’nin yanıtlarının diğer kümelerden ayrıştığı, alanla ilişkisi sınırlı olan kümelerin (III.Küme ve IV.Küme) yanıtlarının da benzerlik gösterdiği söylenebilir.

Kent Parkı içinde tescilli yapılar olarak Sitti Hatun Camisi ve Sıbyan Mektebi, Hatice İsfendiyar Camisi ve Hatice İsfendiyar Mezarı, Tatarlar Hanı Duvarı ve Dayıoğlu Hamamı yer almaktadır. Kentsel yenileme projesi kapsamında bu yapıların korunması amaçlanmıştır. Genel eğilim aksine yanıtlar kümeler bazında incelendiğinde, Kent Parkı’ndaki tarihi eserlerin korunduğu düşüncesi, II.Küme hariç diğer kümelerin çoğunluğu tarafından desteklenmiştir. Kentsel yenileme projesi ile fiziksel açıdan kötü görünüme sahip konut dokusunun yıkılarak alanın temizlenmesiyle mevcut cami ve diğer tarihi yapılar ortaya çıkmıştır. Bu durum proje öncesi fotoğraflar ile proje sonrası fotoğraflar karşılaştırıldığında da net bir şekilde görülmektedir. Park içinde yer alan tescilli yapıların (cami, hamam, han, mezar taşı) çevrelerindeki metruk dokunun temizlenmesi ve düzenlenmelerin yapılması katılımcıları tarafından olumlu değerlendirilmiştir.

Tablo 44: Katılımcıların Kent Parkı'ndaki Tarihi Eserlerin Korunmasına Yönelik Algıları

Kent Parkı'nda tarihi eserler korunmuştur	I. Küme		II. Küme		III. Küme		IV. Küme		**Toplam**	
	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%	**sayı**	**%**
Evet	28	48	13	25	28	56	29	58	**98**	**46**
Hayır	26	44	31	59	8	16	4	8	**70**	**33**
Fikrim yok	4	7	8	15	13	26	13	26	**37**	**17**
Yanıt vermeyen	1	2	1	2	1	2	4	8	**7**	**3**
Toplam	**59**	**100**	**53**	**100**	**50**	**100**	**50**	**100**	**212**	**100**

5.4.5.6. Kent Parkı'nın Temizlik Algısı:

Katılımcıların Kent Parkı'nın temizliğine yönelik algılarına göre dağılımı Tablo 45'de yer almaktadır. Tablo 45'de görüldüğü gibi, katılımcıların %46'sı "evet" yanıtı vererek Kent Parkı'nın temiz olduğunu düşünmektedir. Diğer yanıtlar incelendiğinde ise ikinci sırada %36 oran ile "hayır" ve %14 oran ile "fikrim yok" yanıtlarının geldiği görülmektedir. Genel eğilimin II. Küme hariç diğer kümeler bazında da geçerli olduğu söylenebilir.

I.Küme'nin çoğunluğu (%64) "evet", %29'u "hayır" ve %7'si "fikrim yok" yanıtı vermiştir. I.Küme'nin aksine II.Küme'nin çoğunluğu (%66) "hayır" yanıtı verirken %28'i "evet" yanıtı vermiştir. III.Küme'nin %48'i "evet", %24'ü "fikrim yok, %24'ü "hayır" yanıtı verirken IV.Küme'de ise %42 "evet", %24 "fikrim yok" ve %24 "hayır" yanıtlarının verildiği görülmektedir. Bu sonuçlar doğrultusunda, II.Küme'nin yanıtlarının diğer kümelerden ayrıştığı, alanla

ilişkisi sınırlı olan kümelerin (III.Küme ve IV.Küme) yanıtlarının da benzerlik gösterdiği söylenebilir.

II.Küme'nin diğer kümelerin aksine çoğunlukla (% 66) "hayır" yanıtı vermiştir. II.Küme'nin yanıtında parkın eski sakinleri tarafında yoğun şekilde kullanılmasının etkili olduğu düşünülmektedir II.Küme'de Romanlar dışında diğer etnik yapıda insanlar yer almakta olup bu insanlar Romanların o bölgede bulunmalarından duydukları rahatsızlıklarını açıkça ifade ettikleri kimi katılımcılarla yapılan derinlemesine mülakatlarda ve diğer sorulara verilen yanıtlarda görülmektedir. Dolayısıyla bu küme sakinleri arasında yer alan Roman sakinlerin Roman olmayan sakinlerce kabul edilmediği söylenebilir. Ayrıca Osmangazi Belediyesi temizlik ekiplerinin de bölgede düzenli olarak çevre temizliği yaptıkları gözlenmiştir.

Tablo 45: Katılımcıların Kent Parkı'nın Temizliğine Yönelik Algıları

Kent Parkı temizdir	I. Küme		II. Küme		III. Küme		IV. Küme		**Toplam**	
	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%	**sayı**	**%**
Evet	38	64	15	28	24	48	21	42	**98**	**46**
Hayır	17	29	35	66	12	24	12	24	**76**	**36**
Fikrim yok	4	7	2	4	12	24	12	24	**30**	**14**
Yanıt vermeyen	---	---	1	2	2	4	5	10	**8**	**4**
Toplam	**59**	**100**	**53**	**100**	**50**	**100**	**50**	**100**	**212**	**100**

5.4.5.7. Kent Parkı'nın Gürültü Algısı:

Katılımcıların Kent Parkı'nın gürültü algılarına göre dağılımı Tablo 46'da yer almaktadır. Tablo 46'da görüldüğü gibi, "Kent Parkı'nın gürültülü olduğunu düşünüyorum" sorusuna katılımcıların %42'si "evet" yanıtı verirken %40'ı "hayır" ve %15'i "fikrim yok" yanıtı vermiştir. Genel eğilimin aksine kümeler arasında önemli ayrışmaların olduğu söylenebilir.

Daha önceki sorularda da görüldüğü gibi, I.Küme ve II.Küme arasındaki ayrışmaların burada olduğu söylenebilir. II.Küme, parktaki gürültünün sorumlusu olarak parkı yoğun olarak kullanan Romanları gördüğü söylenebilir. Alanla ilişkileri sınırlı olan kümeler (III.Küme ve IV.Küme) ise her üç seçeneği de işaretlemesine karşın daha önceki sorularda olduğu gibi bu soruda da önemli oranlarda "fikrim yok" seçeneğini tercih etmiştir.

Tablo 46: Katılımcıların Kent Parkı'nın Gürültüsüne Yönelik Algıları

Kent Parkı gürültülüdür	I. Küme		II. Küme		III. Küme		IV. Küme		**Toplam**	
	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%	**sayı**	**%**
Evet	19	32	35	66	15	30	20	40	**89**	**42**
Hayır	34	57	15	28	20	40	15	30	**84**	**40**
Fikrim yok	6	10	3	6	11	22	12	24	**32**	**15**
Yanıt vermeyen	---	---	---	---	4		3	6	**7**	**3**
Toplam	**59**	**100**	**53**	**100**	**50**	**100**	**50**	**100**	**212**	**100**

5.4.5.8. Kent Parkı'nın Güvenlik Algısı:

Katılımcıların Kent Parkı'nın güvenliğine yönelik algılarına göre dağılımı Tablo 47'de yer almaktadır. Tablo 47'de görüldüğü gibi, katılımcıların %59'u "hayır", %23'ü "evet" ve %16'sı "fikrim yok" yanıtını vermiştir. Bu yanıtlar doğrultusunda katılımcılarca Kent Parkı'nın güvenli bulunmadığı söylenebilir. Yanıtlar kümeler bazında incelendiğinde, genel eğilimin kümeler bazında da geçerli olduğu görülmektedir.

I.Küme'nin (göç eden sakinlerin yer aldığı ve çoğunluğunu Romanların oluşturduğu küme) çoğunluğu (%64) "hayır", %31'i "evet" yanıtı vermiştir. II.Küme'nin %79'u "hayır", %15'i "evet" yanıtı vermiştir. III. Küme'de ise %40 "hayır", %30 "evet" ve %26 "fikrim yok" yanıtlarının verildiği görülmektedir. IV.Küme'nin yarısı (%50) "hayır" yanıtı verirken, %30'u "fikrim yok" ve %14'ü "evet" yanıtı vermiştir.

Kent Parkı'nı yoğun olarak kullanan I.Küme'nin önemli oranda "hayır" yanıtı vererek bölgeyi güvenli bulamaması önemsenmelidir. Zira bu kümedeki katılımcıların proje ile bölgeden göç eden Roman sakinler olduğu bilinmektedir. Bunun yanı sıra II.Küme'de önemli oranlarda "hayır" yanıtı vererek bölgenin güvenli olamadığını düşünmektedir. Anket esnasında derinlemesine mülakat yapılan kimi Roman katılımcıların, geç saatlere kalınmaması hususunda uyarılar yaptığı görülmüştür. Bu durum yapılan derinlemesine mülakatların birinde de ifade edilmiştir:

> "Park özellikle geceleri güvenli değil." (Göç eden mahalle sakini; müzisyen; 67 yaşında).

Mahallede ikamet eden, Roman olmayan diğer sakinler de benzer görüşleri ifade etmiştir:

> "…parkı Romanlardan başka kullanan yoktur. Parkta düğünler yapılmakta, mangal yakılmaktadır. Özellikle gece parktaki içki vb. kullanımlar nedeniyle

> parkta dolaşmak neredeyse imkansız hale gelmektedir.” (Mahallede ikamet eden, Roman olmayan sakin; emekli;57 yaşında).

Bu durumdan bölgedeki okulda okuyan öğrenciler de sıkıntı yaşamaktadır:

> “Yurtta kalırken mahalledekiler birkaç kez önümüzü kestiler. Uyuşturucu hap vb. satışı yapıyorlardı. Burası hiç güvenli değil.” (Bölgedeki okulda öğrenci; 17 yaşında).

Parkı zorunlu haller dışında pek kullanmayan III. Küme ve IV. Küme birbirine yakın oranlarda (%26, %30) “fikrim yok” seçeneğini işaretleyerek bir anlamda bu soruda çekimser kalmıştır.

“Kent Parkı’nın güvenli olduğunu düşünüyorum” sorusuna verilen yanıtlar ve kimi katılımcılar’ ile yapılan derinlemesine mülakatlar doğrultusunda bölgenin güvenli bir bölge olarak algılanmadığı söylenebilir. Kent Parkı’nın yapılma amaçlarından biri ve belki de en önemlisi güvenlik sorunu yaşayan bu bölgenin güvenli hale getirilmesini sağlamak ve bölgenin olumsuz algısının olumlu yönde değiştirilmesiydi. Ancak anket araştırmasında elde edilen veriler ve yapılan derinlemesine mülakatlar doğrultusunda katılımcıların alana yönelik güvenlik algısında ciddi kaygılarının olduğu düşünülmektedir.

Tablo 47: Katılımcıların Kent Parkı'nın Güvenliğine Yönelik Algıları

Kent Parkı güvenlidir	I. Küme		II. Küme		III. Küme		IV. Küme		**Toplam**	
	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%	**sayı**	**%**
Evet	18	31	8	15	15	30	7	14	**48**	**23**
Hayır	38	64	42	79	20	40	25	50	**125**	**59**
Fikrim yok	3	5	3	6	13	26	15	30	**34**	**16**
Yanıt vermeyen	---	---	---	---	2	4	3	6	**5**	**2**
Toplam	**59**	**100**	**53**	**100**	**50**	**100**	**50**	**100**	**212**	**100**

5.4.5.9. Kent Parkı'nın Yeşillik Algısı:

Katılımcıların Kent Parkı'nın yeşillik durumuna yönelik algılarına göre dağılımı Tablo 48'de yer almaktadır. Tablo 48'de görüldüğü gibi, katılımcıların çoğunluğu (%68) "evet", %15'i "hayır" ve %13'ü "fikrim yok" yanıtı vermiştir. Bu yanıtlar doğrultusunda katılımcıların, Kent Parkı'nı yeşillik olarak algıladığı söylenebilir. Genel eğilimim kümeler bazında da geçerli olduğu görülmektedir. Kent Parkı katılımcılar tarafından kent bütünü içinde önemli bir yeşil alan olarak algılandığı düşünülmektedir.

Tablo 48: Katılımcıların Kent Parkı'nın Yeşilliğine Yönelik Algıları

Kent Parkı yeşildir	I. Küme		II. Küme		III. Küme		IV. Küme		**Toplam**	
	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%	**sayı**	**%**
Evet	52	88	37	70	30	60	26	52	**145**	**68**
Hayır	5	9	12	23	6	12	8	16	**31**	**15**
Fikrim yok	2	3	4	7	10	20	11	22	**27**	**13**
Yanıt vermeyen	---	---	---	---	4	8	5	10	**9**	**4**
Toplam	**59**	**100**	**53**	**100**	**50**	**100**	**50**	**100**	**212**	**100**

Bölüm Sonucu:

Bu bölümde, katılımcıların Kent Parkı'na yönelik algıları ortaya konulmaya çalışılmıştır. Katılımcılarca Kent Parkı'nın ulaşılabilirliğinin yüksek olduğu ancak, park içinde yer alan çocuk oyun alanları, spor alanları ve kültür merkezleri gibi sosyal ve sportif tesislerin ise yeterli görülmediği söylenebilir. Bunun yanında Kent Parkı'ndaki cami, hamam, türbe gibi tarihi eserlerin çevre düzenlemelerinin yapılarak yeniden kente kazandırılması katılımcılarca desteklenmiştir.

Katılımcıların Kent Parkı'nın temizliğine yönelik algılarında kümeler arasında kimi farklılıkların olmasına karşın genel eğilim parkın temiz olarak algılandığı yönündedir. Katılımcılarca Kent Parkı'nın gürültülü olarak algılandığı görülmektedir. Katılımcıların, anket sorularına verdiği yanıtlarda ve kimi katılımcıyla yapılan derinlemesine mülakatlarda belirttiği gibi, Kent Parkı'nın güvenliğine yönelik ciddi kaygılarının bulunduğu düşünülmektedir. Ayrıca, katılımcıların Kent Parkı'nda kendilerini güvende hissetmedikleri de

söylenebilir. Kent Parkı katılımcılar tarafından Bursa kent bütünü içinde önemli bir yeşil alan düzenlemesi olarak algılandığı, projenin bu boyutu ile desteklendiği söylenebilir.

5.4.6. Katılımcıların Kent Parkı'na Yönelik Görüş ve Önerileri:

Bu bölümde, katılımcıların Kent Parkı kentsel yenileme projesine yönelik görüş ve önerileri ele alınmaktadır. Kentsel yenileme projeleri gerçekleştirildikleri bölgede önemli değişimlere yol açabilmektedir. Bu nedenle kentsel yenileme projelerinde bölgede yaşayanların görüş ve önerilerinin, projenin başarılı olabilmesi ve yöre halkı tarafından kabullenilmesi açısından dikkate alınması gerektiği düşünülmektedir.

5.4.6.1. Kent Parkı Kentsel Yenileme Projesi Yerine Hangi Proje Yapılmalıydı?

Katılımcıların Kent Parkı kentsel yenileme projesinin yerine yapılmasını istedikleri projeye yönelik tercihlerine göre dağılımı Tablo 49'da yer almaktadır Tablo 49'da görüldüğü gibi, katılımcıların %22'si "ticaret merkezi", %20'si "toplu konut", %19'u "Kent Parkı en uygun projeydi" ve %15'i "mahalle kalmalıydı" seçeneklerini önemli oranlarda işaretlediği görülmektedir. Kümeler bazında yanıtlar incelendiğinde kümeler arasında önemli ayrışmaların olduğu söylenebilir.

I.Küme'nin yanıtları incelendiğinde ilk dört sırada, "toplu konut" (%34), "mahalle kalmalıydı"(%32), "ticaret merkezi"(%14) ve "hastane" (%9) seçeneklerinin işaretlendiği görülmektedir. II.Küme'de ilk dört sırada, "ticaret merkezi" (%42), "mahalle kalmalıydı" (%17) ve "toplu konut" (%17), "Kent Parkı en uygun projeydi" (%11), III.Küme ise ilk dört sırada, "Kent Parkı en uygun projeydi" (%32), "ticaret merkezi"(%18), "toplu konut" (%16) ve "otopark" (%10), IV.Küme'de ilk dört sırada "Kent Parkı en uygun projeydi"

(%32), “ticaret merkezi”(%16), “toplu konut” (%12) ve “hastane” (%8) seçeneklerini işaretlemiştir.

Tablo 49’da görüldüğü gibi kümeler arasında önemli ayrışmaların olduğu söylenebilir. I.Küme’nin tercihlerinin “toplu konut” ve “mahalle kalmalıydı” seçeneklerinin olduğu görülmektedir. Bu küme bulundukları mahallelerinden ayrılmak istememektedir. Bu kümenin “toplu konut” seçeneğinin önemli oranda tercih etmesinin nedeni, düşük standartlı konutlarının yerine kendilerine toplu konut yapılması talebi olduğu düşünülmektedir. Ayrıca işsizlik sorunu nedeniyle de bu kümede “ticaret merkezi” seçeneği de önemli oranda işaretlendiği söylenebilir.

II.Küme’nin önemli bir bölümü “ticaret merkezi” seçeneğini işaretlemiştir. Bunun temel nedeni bölgenin iş merkezlerine yakın olması ve işsizlik sorunun halledilebileceği algısı olduğu düşünülmektedir. Bu kümede daha önceki bölümlerdeki eğilimler doğrultusunda, “mahalle kalmalıydı” seçeneğini işaretleyenlerin Roman sakinler olduğu, Roman olmayan sakinlerin ise “Kent Parkı projesi en uygun projeydi” seçeneğini işaretlediği düşünülmektedir. Bu kümedekiler de düşük standartlı mevcut konut dokusunun yerine yapılacak bir toplu konut projesini desteklemektedir.

Mahallenin yakın çevre komşusu III. üme, Kent Parkı projesinin en uygun proje olduğunu düşünmektedir. Bu küme “ticaret merkezi” ve “toplu konut” seçeneklerine de sıcak bakmaktadır. Bu kümedeki katılımcıların bir bölümünün bölgede iş yeri sahibi olmasından ötürü mevcut otopark sıkıntısı nedeniyle “otopark” seçeneğini işaretlediği düşünülmektedir.

Mahalleyle ilişkisi diğer kümelere göre daha sınırlı olan IV.Küme Kent Parkı projesini desteklemektedir. Bu kümede “ticaret merkezi” ve “toplu konut” seçenekleri de önemli oranlarda işaretlenmiştir. Daha önce belirtilen nedenler burada da geçerli olabilir.

Tablo 49: Katılımcıların Kent Parkı Projesi Yerine Yapılmasını İstedikleri Projeye Yönelik Tercihleri

Kent Parkı'nın yerine hangi proje yapılmalıydı?	I. Küme		II. Küme		III. Küme		IV. Küme		**Toplam**	
	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%	**sayı**	**%**
Kent Parkı en uygun projeydi	2	3	6	11	16	32	16	32	**40**	**19**
Mahalle kalmalıydı	19	32	9	17	3	6	---	---	**31**	**15**
Ticaret merkezi	8	14	22	42	9	18	8	16	**47**	**22**
Sanayi tesisi	1	2	1	2	2	4	1	2	**5**	**2**
Toplu konut	20	34	9	17	8	16	6	12	**43**	**20**
Turizm tesisi	---	---	---	---	---	---	2	4	**2**	**1**
Otopark	1	2	4	8	5	10	3	6	**13**	**6**
Semt pazarı	---	---	1	2	2	4	2	4	**5**	**2**
Cezaevi	---	---	---	---	1	2	---	---	**1**	**1**
Hastane	5	9	1	2	---	---	4	8	**10**	**5**
Havuzlu park	1	2	---	---	2	4	1	2	**4**	**2**
Kültür merkezi	---	---	---	---	---	---	1	2	**1**	**1**
Okul	2	3	---	---	2	4	1	2	**5**	**2**
Stat	---	---	---	---	---	---	2	4	**2**	**2**
Yanıt vermeyen	---	---	---	---	---	---	3	6	**3**	**1**
Toplam	**59**	**100**	**53**	**100**	**50**	**100**	**50**	**100**	**212**	**100**

5.4.6.2. Katılımcılara Göre Kent Parkı'nın En Önemli Üç Sorunu:

Katılımcılara göre Kent Parkı'nın en önemli üç sorunu Tablo 50'de yer almaktadır. Tablo 50'de görüldüğü gibi, katılımcılar Kent Parkı'nın en önemli üç sorununu "güvenlik" (%86), "istenmeyen kişilerin gelmesi" (%41) ve "çocuk oyun alanlarının yetersizliği" (%25) olarak görmektedir. Yanıtlar kümeler bazında incelendiğinde, kümeler arası kimi farklılıklara karşın genel eğilimin geçerli olduğu söylenebilir.

I.Küme'ye göre Kent Parkı'nın en önemli üç sorunu, "güvenlik" (%92), "çocuk oyun alanlarının yetersizliği" (%56) ve "spor alanlarının yetersizliği" (%47) konularıdır. II.Küme ise en önemli üç sorun olarak "güvenlik" (%87), "istenmeyen kişilerin gelmesi" (%81) ve "gürültü kirliliği" (%34) konularını görmektedir. III.Küme'de en önemli üç sorun, "güvenlik" (%90), "gürültü kirliliği" (%32) ve "istenmeyen kişilerin gelmesi" (%22) konularıdır. IV.Küme'de en önemli üç sorunu "güvenlik" (%78), "istenmeyen kişilerin gelmesi" ve "görsel kirlilik" (%249 olarak sıralamaktadır.

Yanıtlar incelendiğinde tüm kümelerin "güvenlik" konusunu, Kent Parkı'nın en önemli sorunu olarak gördüğü söylenebilir. Bu durum daha önce katılımcıların Kent Parkı'nın güvenliğine yönelik algıları bölümünde (bkz. Tablo 47) ve kimi katılımcılarla yapılan derinlemesine mülakatlarda ifade edilmişti. Diğer sorunlara yönelik değerlendirmelerde kümelerin ayrıştığı görülmektedir. Örneğin Parkı sıklıkla kullanan I. Küme güvenliğin ardından en önemli sorunlar olarak "çocuk oyun alanlarının yetersizliği" ve "spor alanlarının yetersizliği" seçeneklerini işaretlemiştir. Parktaki spor alanlarının ve çocuk oyun alanlarının yeter düzeyde olmadığı (bkz. Tablo 41 ve Tablo 42) daha önce de ifade edilmişti. Dolaysıyla bu kümenin yanıtları parkın sportif ve oyun alanlarının yeterliliği açısından önemlidir. Buna karşın parkın yanı başındaki II. Küme güvenliğin ardından en önemli sorunlar olarak "istenmeyen kişilerin gelmesi" ve "gürültü kirliliği" seçeneklerini işaretlemiştir. I.Küme ve II.Küme arasında var olan çatışma burada da ortaya çıkmaktadır.

Daha önce de değinildiği gibi II.Küme kapsamında Roman sakinlerin yanında Roman olmayan mahalle sakinleri de yer almaktadır. Bu sakinlere göre sorun Roman sakinlerden kaynaklanmaktadır. Bu durum kimi katılımcılar tarafından da açıkça ifade edilmiştir. Parkla ilişkileri sınırlı olan kümeler (III.Küme ve IV.Küme) ise, Kent Parkı'nın en önemli sorunlarını "güvenlik", "istenmeyen kişilerin gelmesi", "gürültü kirliği" ve "görsel kirlilik" olarak görmektedir. Bu değerlendirmelerde, bölgenin geçmişinin ve bölgede yaşayanların etnik yapısının etkin olduğu düşünülmektedir.

Tablo 50: Katılımcılara Göre Kent Parkı'nın En Önemli Üç Sorunu

Kent Parkı'nın en önemli üç sorunu	I. Küme (n=59)		II. Küme (n=53)		III. Küme (n=50)		IV. Küme (n=50)		Toplam (n=212)	
	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%	**sayı**	**%**
Altyapı	7	12	2	4	1	2	3	6	13	6
Ulaşım	4	7	---	---	1	2	---	---	5	2
Yeşil Alan Az	---	---	1	2	1	2	2	4	4	2
Spor Alanları Yetersiz	28	47	7	13	3	6	6	12	44	21
Çocuk Oyun Alanları Yetersiz	33	56	6	11	5	10	8	16	52	25
Sosyal Donatılar Yetersiz	19	32	5	9	2	4	9	18	35	17
Gürültü Kirliliği	5	8	18	34	16	32	8	16	47	22
Görsel Kirlilik	2	3	9	17	7	14	12	24	30	14
Güvenlik	54	92	46	87	45	90	38	78	183	86
İstenmeyen Kişiler Gelmesi	13	22	43	81	11	22	19	38	86	41

Bölüm Sonucu:

Bu bölümde, katılımcıların Kent Parkı'na yönelik görüş ve önerileri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Katılımcılar, "Kamberler Mahallesi'nin yerine hangi proje yapılmalıydı?" sorusuna birbirine yakın oranlarla "ticaret merkezi" (%22) , "toplu konut" (%20), "Kent Parkı en uygun projeydi" (%19) ve "mahalle kalmalıydı" (%15) yanıtlarını vermiştir. Konutları kamulaştırılan ve

alandan ayrılmak durumunda kalan I.Küme katılımcıları birbirine yakın oranlarla “toplu konut” (%34) ve “mahalle kalmalıydı” (%32) yanıtlarını vermiştir. II.Küme katılımcıları ise “ticaret merkezi” (%42), “mahalle kalmalıydı” (%17) ve “toplu konut” (%17) yanıtlarını vermiştir. Alanla ilişkileri sınırlı olan diğer kümelerin ise “ticaret merkezi” ve toplu konut” yanıtlarını verdiği görülmektedir.

Katılımcılarca Kent Parkı’nın en önemli üç sorunu “güvenlik” (%92), “çocuk oyun alanlarının yetersizliği” (%56) ve “spor alanlarının yetersizliği” (%47) şeklinde belirtilmiştir. Tüm kümelerin “güvenlik” seçeneğini önemli oranlarda işaretlemesi önemlidir.

BÖLÜM 6
SONUÇ ve ÖNERİLER:

Son zamanlarda bütün dünyada olduğu gibi ülkemizde de kentsel çöküntü alanlarının yeniden kente kazandırılmasına yönelik bir dizi projenin yapıldığı görülmektedir. Bu projelerden biri de Bursa Kamberler Kent Parkı kentsel yenileme projesidir. Bursa Osmangazi Belediyesi tarafından iki etap halinde yapılması planlanan Kamberler Kent Parkı kentsel yenileme projesi ile kent bütünü içinde, fiziksel, sosyal ve güvenlik anlamında sorunlu bir bölge olarak bilinen Kamberler Mahallesi'nin Kent Parkı'na dönüştürülmesi ve söz konusu alanın yeniden kente kazandırılması hedeflenmiştir.

Kamberler Kent Parkı proje uygulamasında, İngiltere ve ABD'de uygulanmış, arazilerin veya yapıların kamulaştırılarak alanın tümüyle temizlenmesi biçiminde gerçekleştirilen, eski sakinlerin gönüllü/gönülsüz alandan göç etmesine yol açan, buldozer tekniği olarak da adlandırılan, alansal temizleme (urban clearance) yöntemi tercih edilmiştir.

Bu çerçevede, Osmangazi Belediyesi yaklaşık 7.5 ha kamulaştırarak var olan dokuyu yıkarak temizlemeyi hedeflemiştir. Bu amaçla birinci etapta yaklaşık 5.5 ha kamulaştırılması hedeflenmiş ancak yaklaşık 3.6 ha kamulaştırılarak mevcut yapılar yıkılmış ve mülk sahiplerine kamulaştırma bedelleri ödenmiştir. Birinci etapta kamulaştırılan parsel sayısı 212[5] dir. Bu parsellerin 173 adedi uzlaşma yoluyla, 39 adedi de cebren kamulaştırılmıştır. Bu kamulaştırmalar sonucu 358 adet bina yıkılmıştır. Projeye Belediye maddi olanakları ölçüsünde parsel kamulaştırmaları yaparak devam etmektedir.

Tez araştırması kapsamında, Kamberler Mahallesi'nin Kamberler Kent Parkı'na dönüşüm sürecinde, katılımcıların projeye yönelik algıları ile ilgili olarak, 2009 yılı Haziran-Ağustos ayları arasında, Bursa Osmangazi İlçesi Kamberler Kent Parkı ve civarında, yüz yüze görüşme metodu ile anket

[5] Bilgiler Osmangazi Belediyesi Emlak İstimlâk Müdürlüğü ve İller Bankası 2. Bölge Müdürlüğü'nden alınmıştır.(01.10.2010)

uygulaması gerçekleştirilmiştir. Anket uygulaması ve kimi az sayıda katılımcılıyla (24 kişi) yapılan derinlemesine mülakatlar doğrultusunda, projeyle ilgili tezin varsayımları test edilmiş ve aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

1. Kamberler Mahallesi'nin yerine Kent Parkı yapılması düşüncesi I.Kümede ve II.Kümede yer alan katılımcılar tarafından desteklenmez iken alanla ilişkileri sınırlı olan III.Küme ve IV.Kümede yer alan katılımcılar tarafından desteklenmiştir (bkz. Tablo 27). Ancak bu kümelerde önemli oranlarda (III.Küme'de %10, IV.Küme'de %14) "fikrim yok" seçeneğini de işaretlenmiştir.

   Kent Parkı yapılması düşüncesini destekleyenlerin yanıtları kümeler bazında incelendiğinde benzer yanıtların geçerli olduğu söylenebilir. Kümelerin yanıtlarında "güvenlik" ilk sırada yer almaktadır. Anket görüşmesi esnasında kimi katılımcılarla (alana komşu mahalle sakinleri) yapılan derinlemesine mülakatlarda da bölgenin en önemli sorunu güvenlik olarak görülmüştür. Bu bağlamda Belediyenin bu alanı güvenli hale getirme yaklaşımı olumlu olarak değerlendirilmektedir.

2. Kent Parkı Projesi düşüncesi I.Küme ve II.Küme dışındaki katılımcıların çoğunluğu tarafından desteklenmesine karşın (bkz. Tablo 27), projeye yönelik alanda gerçekleştirilen anket araştırmasında elde edilen veriler ve katılımcılarla yapılan mülakatlar doğrultusunda, projenin katılımcılarca örnek ve başarılı bir proje olarak algılanmadığı (bkz. Tablo 30 ve Tablo 32) söylenebilir. Bölgede bir kentsel yenileme projesine gereksinim duyulduğunu belirten bu kümelerin projeyi başarılı olarak algılamamaları önemlidir. Bu durumun Kent Parkı projesinin stratejisini tartışmalı hale getirdiği düşünülmektedir.

3. Kamberler Kent Parkı projesinde, bölge halkının projeye katılımı ve proje hakkında bilgilendirilme boyutunun yetersiz olduğu (bkz. Tablo 22, Tablo 23, Tablo 24, Tablo 25) tüm kümelerin ortak algısıdır. Katılımcıların büyük çoğunluğu Belediye tarafından, projenin maliyeti, projede yer alan aktivite ve mekânlar, kamulaştırma bedelleri hakkında yeteri kadar bilgilendirilmediklerini ve yöre halkı olarak görüş ve önerilerinin dikkate alınmadığını düşünmektedir.

4. Kamberler Mahallesi'nde ikamet eden proje kapsamında konutları kamulaştırılarak alandan ayrılmak durumunda kalan Romanların neredeyse tamamına yakını (bkz. Tablo 21), projenin kendilerini bu bölgeden uzaklaştırmak amacıyla yapıldığına inanmaktadır. Ayrıca bu insanlar, kamulaştırma bedellerinde de haksızlık yapıldığını ve mağdur edildiklerini düşünmektedir. Bu insanlar aldıkları paralarla yeni bir konut edinemediklerini, zorunlu göç ettirildiklerini ve bir anlamda bu projenin kaybedenleri olduğunu düşünmektedir.

   Anket araştırması ve kimi az sayıda katılımcıyla yapılan derinlemesine mülakatlar doğrultusunda, çoğunluğunu Romanların oluşturduğu I.Küme'deki katılımcılar, taşındıkları yeni mahallelerinde komşularıyla sorunlar yaşadıklarını, komşularının da kendilerini kabullenemediklerini ifade etmiştir. Dolayısıyla bu kümede yer alan katılımcılar konutlarının kamulaştırılması yerine, kendilerine bölgede veya başka bir yerde, yaşam tarzlarına uygun, nitelikli konut verilmesinin, kendileri için daha iyi olacağını belirtmiştir. Bu açıdan proje değerlendirildiğinde, bölgede veya başka bir yerde konut yapılmasının hem Romanlar hem de diğer mahalle sakinleri tarafından olumlu karşılanabileceği düşünülmektedir.

5. Osmangazi Belediyesi, Kamberler Mahallesi'nde gerçekleştirilen Kamberler Kent Parkı kentsel yenileme projesi ile bölgeyi güvenli bir alan haline dönüştürmeyi amaçlamıştır. Ancak, Kent Parkı'nda yapılan anket araştırmasında elde edilen veriler ve kimi katılımcılarla yapılan derinlemesine mülakatlar doğrultusunda alanın güvenlik anlamında

özellikle geceleri yine sorunlu bir bölge olduğu söylenebilir (bkz. Tablo 47). Bu durum, daha önce de belirtildiği gibi güvenlik anlamında sorunlu bir bölge olarak tanımlanan mahallenin, olumsuz algısının devam ettiği şeklinde yorumlanmaktadır.

6. Osmangazi Belediyesi'nin Kamberler Mahallesi'nin metruk, düzensiz, bakımsız konut dokusunun yıkılarak bölgenin yeşil alan haline getirilmesi yaklaşımı katılımcıların büyük çoğunluğu (bkz. Tablo 27) tarafından desteklenmiştir. Bunun yanında katılımcıların çoğunluğu (bkz. Tablo 44), Kent Parkı içinde yer alan cami, hamam, türbe vb. tarihi eserlerin etrafındaki metruk konut dokusunun temizlenmesini ve çevre düzenlemelerinin yapılmasını olumlu olarak değerlendirmektedir. Kent Parkı fotoğraflarından ve katılımcıların parka yönelik değerlendirmelerinden anlaşılacağı gibi (bkz. Tablo 48; Fotoğraf 9, Fotoğraf 10, Fotoğraf 11) , Kent Parkı, Bursa kent bütünü içinde önemli bir yeşil alan düzenlemesi olarak görülmektedir.

7. Kent Parkı'nın ulaşılabilirliğinin üst düzeyde olduğu kümelerin ortak algısıdır. Ancak, park ulaşılabilirlik bağlamında önemli üstünlüklere sahip olmasına karşın, parkın bir kısım katılımcı (I.Küme) dışında yoğun olarak kullanılmadığı söylenebilir. I.Küme dışındaki kümeler parkı zorunlu haller dışında kullanmayı tercih etmemektedir (bkz. Tablo 33, Tablo 35, Tablo 38). Bu durumun nedenleri olarak, mahallenin eski sakinlerinin (Romanların) parkı istedikleri gibi kullanması, katılımcıların parkın güvenliğine yönelik olumsuz algıları ve park içinde yer alan sosyal donatı alanları, kültür merkezleri, spor alanları gibi sosyal, kültürel ve sportif tesislerin yeterli düzeyde olmaması sayılabilir. Ayrıca, park kent halkı tarafından yeterince bilinmemektedir. Bu nedenle kabullenilmiş de değildir. Parkın katılımcılar tarafından kabullenilmemesinde, tamamlanmamış olmasının önemli bir etken olduğu düşünülmektedir.

8. Diğer taraftan Kent Parkı'nın Bursa'nın en önemli cazibe merkezi Yeşil-Heykel-Ulucami aksına yakın olması cazibe merkezi olarak tercih edilmesini ve algılanmasını olumsuz yönde etkilemektedir. Bu nedenle bölgenin zorunlu haller dışında kentin diğer sakinleri tarafından kullanılması olanaklı görülmemektedir. Katılımcıların çoğunluğunun, Romanların parkta yoğun olarak bulunmasından dolayı Kent Parkı'nı zorunlu haller dışında kullanmak istemedikleri görülmektedir (bkz. Tablo 33, Tablo 35, Tablo 38). Bu nedenle, Romanların bölgede diğer sakinlere göre daha az yoğunlukta yer alması durumunda, bölgenin kentin diğer sakinleri tarafından kullanılabileceği düşünülmektedir. Ancak, bu durumun bölgeyi yoğun şekilde kullanan Romanların alanda azınlık hale gelmesiyle olanaklı olabileceği öngörülmektedir. Bölgenin Romanlar dışında yoğun kullanımı için, alanı kullanmayan kent sakinlerinin alanla ilişkilendirilmesi bir gereklilikliktir. Örneğin alanda yer alacak, tüm halkın kullanmak durumunda olduğu bir kamu hizmet binasının (örneğin Tapu ve Nüfus İdaresinin yer aldığı Hükümet Konağı), alanın zorunlu kullanımını sağlayacağı düşünülmektedir. Bunun için öncelikle alanın yapılanma koşulunun biraz esnetilmesi gerekmektedir. Park içinde yer alan Hükümet Konağı işlevi ile alanın güvenlik sorununun da önemli ölçüde çözüleceği ve eklemlenecek kültür merkezi, ticaret merkezi ve otopark gibi fiziksel, sosyal ve kültürel alanların, bölgenin zorunlu olarak bir cazibe merkezi haline dönüşmesinde etkin olacağı düşünülmektedir.

Kentsel yenileme projeleri ekonomik, sosyal, siyasal ve fiziksel boyutları olan projelerdir. Her alan, kendine özgü koşulları doğrultusunda farklı çözümler gerektirebilmektedir. Bu nedenle kentsel çöküntü alanlarına yönelik geliştirilen projelerde, bölgenin fiziksel özellikleri, jeomorfolojik yapısı ve kent içindeki konumunun yanında ikamet eden kesimlerin sosyal, ekonomik, siyasal, kültürel ve etnik yapısı göz önünde bulundurulmalı ve hem mekânsal hem de sosyo-ekonomik açıdan daha 'kapsamlı bir planlama yaklaşımı'nın benimsenmesi gerektiği düşünülmektedir. Bu projelerde ilgili idare ve

yenilemeden doğrudan etkilenecek mülk sahibi ve kullanıcı taraflar arasında yürütülen görüşmelerde, söz konusu aktörlerin tutumları, beklentileri ve algıları son derece önemli olmaktadır. Bu nedenle projenin temel aktörlerinden biri olan yerel halkın projelere aktif katılımının sağlanması, bölge halkının mağdur edilmemesi yanında proje hakkında bilgilendirilmesi, projenin başarısı ve taraflarca kabullenilmesi açısından önemli bir husustur.

Sonuç olarak, Kamberler Kent Parkı projesinde de görüldüğü gibi, ilgili idarenin yaklaşımı bölgede yaşayan halkın beklentilerini her zaman karşılayamamaktadır. Bu nedenle mutlaka bir tarafın kaybeden olduğu ve proje ile hedeflenen dönüşümün sağlanamadığı söylenebilir. Ancak Osmangazi Belediyesi'nin, hiçbir rant kaygısı taşımadan, bütçesinden ayırdığı finansmanın dışında kredi kullanılmak suretiyle de, mali kaynaklarını Kamberler Kent Parkı kentsel yenileme projesine yönlendirmesi, kent bütünü içinde fiziksel, sosyal, ekonomik ve güvenlik anlamında sorunlu bir bölge olarak bilinen Kamberler Mahallesi'nin yeniden kente kazandırılmasına yönelik proje geliştirmesi önemlidir. Her ne kadar Kamberler Kent Parkı kentsel yenileme projesi, katılımcıların çoğunluğu tarafından başarılı ve örnek bir proje olarak algılanmasa bile (bkz. Tablo 30 ve Tablo 32), Kamberler Mahallesi'nin metruk, düzensiz, köhnemiş haldeki konut dokusunun tasfiye edilmesi bile önemli bir başarı olarak değerlendirilmektedir.

BÖLÜM 7
KAYNAKÇA:

Akkar, Z. M., (2006), "Kentsel Dönüşüm Üzerine Batı'daki Kavramlar, Tanımlar ve Süreçler ve Türkiye" **Kentsel Dönüşüm Planlama 2006/2**, sayı:36, TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını, Ankara, s.29-38.

Atkinson, R., (2004), "Kentsel Dönüşüm, Ortaklıklar ve Yerel Katılım: İngiltere Örneği", **Uluslararası Kentsel Dönüşüm Uygulamaları Sempozyumu İstanbul 2004:Küçükcekmece Belediyesi Atölye Çalışması, 27-30.11.2004, İstanbul** der. Dilek ÖZDEMİR, Pınar ÖZDEN, Sırma TURGUT, Küçükçekmece Belediyesi Yayını, İstanbul.

Atkinson, R., (2010), "Kentsel Dönüşüm, Yerel Halk Katılımı ve Değişim", **Kentsel Dönüşümde Politika, Mevzuat ve Uygulama: Avrupa Deneyimi, İstanbul Uygulamaları**, der. Dilek ÖZDEMİR, Nobel Yayını, İstanbul, s. 51-78.

Aydoğan, M., (2003), "Kentsel Dönüşüm İçin Tetikleyici Güç Olarak Kamusal Kullanım Kararlarının Kullanılması İzmir Kemeraltı Tarihi Tekel Tütün Deposunun Yeniden Kullanımı Projesi", **Kentsel Dönüşüm Sempozyumu Bildiriler,** TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını, Ankara, s.251-258.

Bakır, İ., Kalfaoğlu, S., (2003), "İmar Planlarının Geleneksel Kent Mekânlarında Konut Dokularının Dönüştürülmesine Yaklaşımı" **Kentsel Dönüşüm Sempozyumu Bildiriler,** TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını, Ankara, s.77-88.

Batkan, Ö., (1996), "Bursa Kentsel Gelişim ve Planlama Süreci", **Bir Masaldı Bursa**, der. Engin YENAL, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, s.247-259.

Bayraktar, E., (2006), **Gecekondu ve Kentsel Yenileme**, Ekonomik Araştırmalar Merkezi Yayınları, Ankara.

Berk, A., (2001), Sayıştay Dergisi Sayı: 48 DPT, **Yerel Yönetimler,** VIII. V Yıllık Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara.

Bilsel, C., (2004), "Gecekondu Alanlarının Dönüşümü, Kentsel Yenileşme ve Kentsel Tasarım Üzerine", **Bülten 33**, TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi, Ankara, s.61-67.

Bilsel, G., Polat, E., Yılmaz, N., (2003), "Değişim-Dönüşüm Sürecinde Kimlik Arayışları ve Kentsel Yenileşme Kavramı", **Kentsel Dönüşüm Sempozyumu Bildiriler**, TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını, Ankara, s.53-64.

Cebeci, Ö. F., Çakılcıoğlu, M., (2003), "Kentsel Çöküntü Alanlarında Uygulamada Yetersiz Kalan İmar Planlarının Yerine Alternatif Plan Süreçleri**", Kentsel Dönüşüm Sempozyumu Bildiriler**, TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını, Ankara, s.295-301.

Couch, C., (1990), **Urban Renewal: Theory and Practice,** Macmillan Education Ltd., London.

Couch, C., (2004), **City of Change and Challenge Urban Planning and Regeneration in Liverpol**, Ashgate Pub. Ltd., England.

Cömertler, S., (2003), "Kentsel Dönüşümde Bir Amaç Olarak Kullanılan Kentsel Tasarım Yarışmaları Üzerine Bir Tartışma", **Kentsel Dönüşüm Sempozyumu Bildiriler**, TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını, Ankara, s.216-227.

Çakıcı, S., (2009), “100 Yıllık Planlama Sürecinde Bursa Ticaret Merkezi’nin Değişimi ve Koru(n)ma Kararları (1890-1990)”, **Dosya 14.2 Tarihi Çevrede Koruma: Yaklaşımlar**, Uygulamalar-2, TMMOB Ankara Şubesi, Metsa Basımevi, Ankara, s.20-29.

Çakır, S., (2007), **Kentleşme ve Gecekondu Sorunu Elazığ Örneği**, Fakülte Kitabevi, Isparta.

Çiftçi, C., (2005), “Erken Osmanlı Döneminde Bursa’nın Dış Ticaret Bağlantıları”, **Osman Gazi ve Bursa Sempozyumu - Payitaht Bursa’nın Kültürel ve Ekonomik İlişkileri 04-05 Nisan 2005 Bildiri Kitabı**, der. Cafer ÇİFTÇİ, Osmangazi Belediyesi, Bursa, s.147-167.

Çopuroğlu, M. A., (2006) “Kentsel Dönüşüm Projeleri: Adana’daki Uygulamalar”, **Kentsel Dönüşüm Planlama 2006/2**, sayı:36, TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını, Ankara, s.147-154.

Dara, R., (2005), **Bursa ve Marmara Bölgesi**, Sentez Yayıncılık, Bursa.

Deliktaş, G., (2006), “TOKİ-Kentsel Yenileme”, **Alt Gelir Grubuna Yönelik Konut Sunumu ve Kentsel Dönüşüm Konut Kurultayı 8-9 Nisan 2006**, TOKİ Yayını, Ankara, s.255-264.

Demir, E., (2002), “Kamusal Mekân ve İmge: Gençlik Parkı’nın Değişen Anlamı”, **Toplum ve Bilim,** no:94, s.109-142.

Demir, E., (2005), “Park Kullanım Kalıpları: Gençlik Parkı Ziyaretçileri Üzerine Bir Araştırma”, **Çağdaş Yerel Yönetimler,** c. 14, no:3, s.19-42.

Demir, E., (2006), “Toplumsal Değişme Süreci İçinde Gençlik Parkı: Sosyolojik Bir Değerlendirme”, **Planlama, 2006/4**, s.69-77.

Dörtok Abacı, Z., (2005), **Modernleşme Sürecinde Bursa Kenti'nin Mekansal ve Sosyal Değişimi (1860 -1910)**, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Bursa.

Dostoğlu, N., (2008), "Bursa'nın Kentsel ve Mimari Gelişimi" **Payitaht Bursa'da Kültür ve Sanat Sempozyum Kitabı**, 07-08 Nisan 2006, Osmangazi Belediyesi, Bursa, s.263-277.

Dostoğlu, N., Polat, S., (2007), "Kentsel Dönüşüm Kavramı Üzerine: Bursa'da Kükürtlü ve Mudanya Örnekleri", **Uludağ Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi**, Cilt 12, Sayı 1, Bursa, s.61-76.

Dostoğlu, N., Vural, T., (2004), "Löcher, Prost ve Piccinato'nun Bursa'daki Kentsel Gelişime Katkıları", **Olay Gazetesi: Bursa'da Yaşam Eki, Ekim**, Bursa, s.122-126.

Dündar Gökçen, Ş., (2003), "Kamusal Alandan Kamusal Mekana Kentsel Tasarımın Değiş(tir)en Rolü: Küresel ve Yerel Parçalar Üzerinden Kent Temsilleri Üzerine Bir Tartışma", **Kentsel Dönüşüm Sempozyumu Bildiriler**, TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını, Ankara, s.203-215.

Dündar, Ö., (2003), "Kentsel Dönüşüm Uygulamaları Üzerine Kavramsal Bir Tartışma", **Kentsel Dönüşüm Sempozyumu Bildiriler,** TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını, Ankara, s.65-74.

Eraydın, A., (2006), "Mekânsal Süreçlere Toplu Bakış", **Değişen Mekân Mekânsal Süreçlere İlişkin Tartışma ve Araştırmalara Toplu Bakış: 1923-2003,** der. Ayda ERAYDIN, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara, s.25-67.

Erden Erbey, D., (2004), "Kentsel Koruma ve Yenileşmede Dönüşüm Projeleri-Eyüp Rehabilitasyon Projeleri", **Planlama 2004/4**, Şehir Plancıları Odası Yayını, Ankara, s.79-89 .

Erder, L., (1976), **The Making Of Industrial Bursa: Economic Activity And Population in a Turkish City 1835-1975,** Princeton Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Princeton Üniversitesi.

Ergen, C., (2006), "Kentsel Dönüşüm Mü, Kentsel Bölüşüm Mü...?" **E -Yaklaşım Ağustos 2006**, Sayı: 37, Ankara.

Erol, D., (2010), "Kentsel Dönüşüm Kavram ve Barselona'da Kentsel Dönüşüm", **Kasım-Aralık Sayı:06,** İLBANK yayını, Ankara, s.29-30.

Genç, F. N., (2003), "Kent Yenileme ve Yerel Yönetimler: Kamu Yönetimi Perspektifi", **Yerel ve Kentsel Politikalar,** der. M. Akif ÇUKURÇAYIR ve Ayşe TEKEL, Çizgi Kitabevi, Konya, s.413-460.

Gibson, M., Kocabaş, A., (2002), "London Sustainable Regeneration-Challenge and Response", **1. Uluslararası Kentsel Tasarım Buluşması Sonuç Kitabı**, MSÜ, İstanbul, s.177-228.

Gökçe, B., (2003), "Ankara Metropoliten Alan Büyükkent Bütünü Merkezleri Dönüşüm-Çöküntüleşme Süreçleri", **Kentsel Dönüşüm Sempozyumu Bildiriler,** TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını, Ankara, s.236-250.

Göksu, A. F., (2003), "Kentsel Dönüşüm Projelerinde Yenilikçi Yaklaşımlar", **Kentsel Dönüşüm Sempozyumu Bildiriler**, TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını, s.270-279.

Göksu, E., Bal, E., (2010), "Türkiye'de Neoliberal Mekansal Gelişim Stratejisi Olarak Kentsel Dönüşüm Projeleri", **Kentsel Dönüşümde Politika, Mevzuat ve Uygulama: Avrupa Deneyimi, İstanbul Uygulamaları**, der. Dilek ÖZDEMİR, Nobel Yayını, İstanbul, s.256-284.

Gündoğan, Ö., (2006), "Kentsel Dönüşüm, Tarihsel ve Güncel Bir Kırılma Noktası mı?" **Kentsel Dönüşüm Planlama 2006/2**, sayı:36, TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını, Ankara, s.39-48.

Güngör, İ., (2003), "Konut Bölgelerinde Yenilenmenin Maliyet Analizi", **Kentsel Dönüşüm Sempozyumu Bildiriler**, İstanbul, TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını, Ankara, s.332-342.

Gürel, S., (2000), "Dünden Bugüne Küreselleşme", **3. Binyılda Şehirler: Küreselleşme, Mekân-Planlama, Dünya Şehircilik Günü, 23. Kolokyumu**, 8-10 Kasım 1999, der. İclal DİNÇER, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.

Gürler, E., (2003), "Kentsel Yeniden Üretim Süreci Üzerine Karşılaştırmalı Çalışma: İstanbul Örneği", **Kentsel Dönüşüm Sempozyumu Bildiriler**, TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını, Ankara, s.113-158.

Hague, C., (2010), "Küresel Krizde Kentsel Dönüşümü Yeniden Düşünmek", **Kentsel Dönüşümde Politika, Mevzuat ve Uygulama: Avrupa Deneyimi, İstanbul Uygulamaları**, der. Dilek ÖZDEMİR, Nobel Yayını, İstanbul, s. 98-105.

Işık, O., Pınarcıoğlu, M. M., (2005), **Nöbetleşe Yoksulluk Sultanbeyli Örneği**, 5. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul.

İslam, T., (2003), "Galata'da Soylulaştırma:Soylulaştırıcıların Demografik ve Kültürel Özellikleri", **Kentsel Dönüşüm Sempozyumu Bildiriler,** TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını, Ankara, s.159-172.

Kahraman, T., (2006), "İstanbul Kentinde Kentsel Dönüşüm Projeleri ve Planlama Süreçleri", **Kentsel Dönüşüm Planlama 2006/2**, sayı:36, TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını, Ankara, s.93-102.

Kayasu, S., Yaşar, S. S., (2003), "Kentsel Dönüşüm Üzerine Bir Değerlendirme: Kavramlar, Gözlemler", **Kentsel Dönüşüm Sempozyumu Bildiriler**, TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını, Ankara, s.20-28.

Kayasu, S., (2006), "Kentsel ve Bölgesel Gelişme ve Planlama: Yeni Kuramsalcı Yaklaşım", **Değişen Mekân Mekânsal Süreçlere İlişkin Tartışma ve Araştırmalara Toplu Bakış:1923-2003**, der. Ayda ERAYDIN, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara, s.280-288.

Kazgan, G., (2003), "Türkiye'de Kentsel Dönüşümün Ekonomik Boyutu", **Kentsel Dönüşüm Sempozyumu Bildiriler**, TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını, Ankara, s.9-17.

Keleş, R., (1998), **Kentbilim Terimleri Sözlüğü**, İmge Kitabevi, Ankara.

Keleş, R., (2006), **Kentleşme Politikası**, Gözden Geçirilmiş 9. Baskı İmge Kitabevi, Ankara.

Kırayoğlu, K., (2004), "Bursa'da Planlama Dönemleri", **Olay Gazetesi Yaşayan Bursa Eki, Ekim,** Bursa, s.146-150.

Kiper, P., (2006), **Küreselleşme Sürecinde Kentlerin Tarihsel-Kültürel Değerlerinin Korunması Türkiye-Bodrum Örneği**, SAV Sosyal Araştırmalar Vakfı, İstanbul.

Koç, E., Gül, A., Demir, H., (2003), "Kentsel Dönüşümde İmar Uygulama Araçları", **Kentsel Dönüşüm Sempozyumu Bildiriler,** TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını, Ankara, s.280-294.

Kocabaş, A., (2006), **Kentsel Dönüşüm (/Yenileş(tir)me): İngiltere Deneyimi ve Türkiye'deki Beklentiler,** Literatür Yayınları, İstanbul.

Konyalıoğlu, G., (2007), “Kentsel Dönüşüm Uygulamalarında TOKİ’nin Rolü”, **Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayı**, TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası, 2-6 Haziran 2007, Ankara.

Köktürk, E., Köktürk, E., (2007), “Deprem ve Kentsel Dönüşüm İlişkileri”, **hkm Jeodezi, Jeoinformasyon ve Arazi Yönetimi Dergisi 2007/2 sayı 97,** Ankara, s.26-32.

Kurtuluş, H., (2006), “Kentsel Dönüşüme Modern Kent Mitinin Çöküşü Çevresinde Bakmak” **Kentsel Dönüşüm Planlama 2006/2,** sayı:36, TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını, Ankara, s.7-12.

Kütük, E., (2006), **Kentsel Dönüşümde Yeni Politika, Yasa Ve Eğilimlerin Değerlendirilmesi, "Kuzey Ankara Girişi (Protokol Yolu) Kentsel Dönüşüm Projesi",** Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Şehir ve Bölge Planlama ABD, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Mutlu, E., (2009), **Criteria For a “Good” Urban Renewal Project: The Case of Kadifekale Urban Renewal Project**, İzmir Yüksek Teknolojj Enstitüsü Şehir Planlama ABD, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.

Narlı, N., (2006), “Tecride Uğrayan Bir Bölgede Yaşayan Ailelerin Soylulaştırma Projesine Yaklaşımı: Balat-Fener Vaka Çalışması”, **İstanbul’da “Soylulaştırma” Eski Kentin Yeni Sahipleri**, der. David BEHAR ve Tolga İSLAM, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, s.113-126.

Osmangazi Belediyesi, (2008), **Osmangazi’de Değişim 2008**, Bursa.

Osmangazi Belediyesi, Kızyakup Kent Parkı Kentsel Tasarım ve Mimari Proje Yarışması Şartnamesi.

Osmangazi Belediyesi, Kızyakup Kent Parkı Kentsel Tasarım ve Mimari Proje Yarışması.

Osmangazi Belediyesi, (2008), **Kamberler Tarih ve Kültür Parkı "Bir Dönüşüm Hikayesi"**, Bursa.

Osmangazi Belediyesi, Kızyakup Kent Parkı Kentsel Tasarım ve Mimari Proje Yarışması, Bahçe Kent Proje Raporu.

Otaner, Z. F., Keskin, A., (2005), "Kentsel Geliştirmede Kamusal Alanların Kullanımı", **itüdergisi/a mimarlık, planlama, tasarım**, Cilt:4, Sayı:1, 107-114 Mart 2005, İTÜ Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, İstanbul.

Öktem, B., (2005), "Küresel Kent Söyleminin Kentsel Mekânı Dönüştürmedeki Rolü: Büyükdere-Maslak Hattı", **İstanbul'da Kentsel Ayrışma Mekânsal Dönüşümde Farklı Boyutlar,** der. Hatice KURTULUŞ, Bağlam Yayıncılık, İstanbul, s.25-76.

Öktem, B., (2006), "Neoliberal Küreselleşmenin Kentlerde İnşası: AKP'nin Küresel Kent Söylemi ve İstanbul'un Kentsel Dönüşüm Projeleri**", Kentsel Dönüşüm Planlama 2006/2**, sayı:36, TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını, Ankara, s.53-64.

Ökten, A., Şengezer, B., Evren, Y., (2003), "Planlamanın Kurumsal Yapısı ve Katılım Mekanizmaları", **Kentsel Dönüşüm Sempozyumu Bildiriler**, TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını, Ankara, s.269.

Özden, P. P., (2001), “Kentsel Yenileme Uygulamalarında Yerel Yönetimlerin Rolü Üzerine Düşünceler ve İstanbul Örneği” **İ. Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, No:23-24 (Ekim 2000-Mart 2001), İstanbul, s.5-10.

Özden, P. P., (2006)**,** “Türkiye’nin Kentsel Dönüşüm Politikalarına Bir Bakış ve Yeni Beklentiler”, **Konut Kurultayı: Alt Gelir Grubuna Yönelik Konut Sunumu ve Kentsel Dönüşüm, Konut Kurultayı 8-9 Nisan 2006,** TOKİ Yayını, Ankara, s.233-238.

Özden, P. P., (2008), **Kentsel Yenileme**, İmge Kitabevi, Ankara.

Özden, P. P., (2010), “Türkiye’deki Kentsel Dönüşüm Politikaları ve Uygulamalarına Eleştirel Bir Bakış”, **Kentsel Dönüşümde Politika, Mevzuat ve Uygulama: Avrupa Deneyimi, İstanbul Uygulamaları**, der. Dilek ÖZDEMİR, Nobel Yayını, İstanbul, s. 194-224.

Özdemir, D., (2010), “Batı Avrupa’da Kentsel Dönüşüm Olgusunun Süreç İçinde Değişen Anlamları ve Türkiye Yansımaları”, **Kentsel Dönüşümde Politika, Mevzuat ve Uygulama: Avrupa Deneyimi, İstanbul Uygulamaları,** der. Dilek ÖZDEMİR, Nobel Yayını, İstanbul, s. 1-34.

Özer, M. N., (2006), “Kentleri Nasıl Dönüştürmeli ?”, **Kentsel Dönüşüm Planlama 2006/2,** sayı:36, TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını, Ankara, s.169.

Polat, S., (2005), **Mimarlık ve Kentsel Yaşam Kalitesinin Sağlanmasında Dönüşüm Projelerinin Rolü: Bursa-Santral Garaj Bölgesi Örneği**, Uludağ Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık ABD, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa.

Redhouse, (1994), **İngilizce-Türkçe/Türkçe-İngilizce Büyük El Sözlüğü**, Redhouse Yayınevi, İstanbul.

Seungyeoun, C., (2010), “Urban Transformation of Assias”, **Traditional CBD Areas By Legal Redevelopment Projects: Case Study of Seoul and Tokyo”, Urban Transformation:Controversies, Contrasts and Challenges 14th IPHS Conference,** 12-15 July 2010, Istanbul, 1-12.

Sökmen, P., (2003), “Kentsel Dönüşüm İçin Kaynak Yaratıcı Sürdürülebilir Bir Planlama Çerçevesi”, **Kentsel Dönüşüm Sempozyumu Bildiriler,** TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını, Ankara, s.47-51.

Sönmez Özdemir, N., (2003), “Islah İmar Planı Uygulamaları ile Oluşan Kentsel Dönüşümün Sosyal ve Mekânsal Sonuçları Üzerine Görgül Bir Değerlendirme”, **Kentsel Dönüşüm Sempozyumu Bildiriler**, TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını, Ankara, s.102-112.

Sönmez Özdemir, N., (2006), “Düzensiz Konut Alanlarında Kentsel Dönüşüm Modelleri Üzerine Bir Değerlendirme”, **Kentsel Dönüşüm Planlama 2006/2**, sayı:36, TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını, Ankara, s.121-128.

Şahin, S. Z., (2006), “Kentsel Dönüşümün Kentsel Planlama Sürecinden Bağımsızlaştırılması/Ayrılması Sürecinde Ankara”, **Kentsel Dönüşüm Planlama 2006/2**, sayı:36, TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını, Ankara, s.111-120.

Şahin, S. Z., (2003), “İmar Planı Değişiklikleri ve İmar Hakları Aracılığıyla Yanıltıcı (Pseudo) Kentsel Dönüşüm Senaryoları: Ankara Altındağ İlçesi Örneği”, **Kentsel Dönüşüm Sempozyumu Bildiriler**, TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını, Ankara, s.89-101.

Şen, B., (2005), “Soylulaştırma: Kentsel Mekânda Yeni Arayış Biçimi”, **İstanbul’da Kentsel Ayrışma Mekânsal Dönüşümde Farklı Boyutlar,** der. Hatice KURTULUŞ, Bağlam Yayıncılık, İstanbul, s.127-160.

Şen, B., (2006), “Ekonomik Gelişmenin Kültürel Stratejileri: İstanbul Kent Merkezleri ve Tarihi Kentsel Alanların Yeniden Yapılandırılması”, **Kentsel Dönüşüm Planlama 2006/2**, sayı:36, TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını, Ankara, s.65-74.

Şenyapılı, T., (2006), “Gecekondu Olgusuna Dönemsel Yaklaşımlar”, **Değişen Mekân Mekânsal Süreçlere İlişkin Tartışma ve Araştırmalara Toplu Bakış:1923-2003**, der. Ayda ERAYDIN, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara, s.84-122.

Urry, J., (1995), **Mekanları Tüketmek (Consuming Places)**, Çeviren: Rahmi G. ÖĞDÜL, Mart Matbaacılık, İstanbul.

Uysal, Ü.E., (2006), “Soylulaştırma Kuramlarının İstanbul’da Uygulanabilirliği: Cihangir Örneği”, **Kentsel Dönüşüm Planlama 2006/2,** sayı:36, TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını, Ankara, s.77-94.

Uzun, C. N., (2006), “Yeni Yasal Düzenlemeler ve Kentsel Dönüşüme Etkileri”, **Kentsel Dönüşüm Planlama 2006/2**, sayı:36, TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını, Ankara, s.49-52.

Uzun, C. N., (2006), “Kentsel Dönüşümde Yeni Bir Kavram: Seçkinleştirme”, **Değişen Mekân Mekânsal Süreçlere İlişkin Tartışma ve Araştırmalara Toplu Bakış:1923-2003**, der. Ayda ERAYDIN, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara, s.340-350.

Uzun, N., (2006), “İstanbul’da Seçkinleştirme (Gentrification): Örnekler ve Seçkinleştirme Kuramları Çerçevesinde Bir Değerlendirme”, **İstanbul’da “Soylulaştırma” Eski Kentin Yeni Sahipleri**, der. David BEHAR ve Tolga İSLAM, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, s.31-42.

Ünverdi Zengin, H., (2003), "Türkiye'de 1980 sonrası Kentsel Dönüşümün Toplumsal ve Mekânsal Dinamikleri", **Kentsel Dönüşüm Sempozyumu Bildiriler**, TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını, Ankara, s.52.

Tallon, A., (2010), "İngiltere'de Kentsel Rönesans: Kentlerdeki Yansımaları ve Eleştirel Değerlendirmeler", **Kentsel Dönüşümde Politika, Mevzuat ve Uygulama: Avrupa Deneyimi, İstanbul Uygulamaları**, der. Dilek ÖZDEMİR, Nobel Yayını, İstanbul, s. 79-97.

Tekel, A., (2003) "Kentsel Rantın Oluşumu, Düzenlenmesi ve Yönlendirilmesinde Planlama ve Planlama Yönteminin Rolü; Ankara Örneğinde Bir Değerlendirme", **Yerel ve Kentsel Politikalar,** der. M. Akif ÇUKURÇAYIR ve Ayşe TEKEL, Çizgi Kitabevi, Konya, s.65-78.

Tekeli, İ., (2006), "Yerleşme Yapıları ve Göç Araştırmaları", **Değişen Mekân Mekânsal Süreçlere İlişkin Tartışma ve Araştırmalara Toplu Bakış:1923-2003**, der. Ayda ERAYDIN, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara, s.68-83.

Tosun Karakut, E., (2007), **Küreselleşme Sürecinde Kentlerde Mekansal, Sosyal ve Kültürel Değişim: Bursa Örneği**, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi ABD, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Bursa.

Turgut, S., Ceylan, E., (2010), **Bir Yerel Yönetim Deneyimin Ardından Küçükçekmece Ayazma-Tepeüstü Kentsel Dönüşüm Projesi**, Alfa Yayınları, İstanbul.

Turgut Ramazanoğulları, S., (2004), **İstanbul'un Yönetimi Bir Kent Planlama Yönetimi Denemesi**, Anahtar Kitaplar Yayınevi, İstanbul.

Turok, I., (2005), “Kentsel Dönüşüm: Neler Yapılabilir ve Nelerden Kaçınmalı?”, **Uluslararası Kentsel Dönüşüm Uygulamaları Sempozyumu içinde,** der. Dilek ÖZDEMİR, Pınar ÖZDEN, Sırma TURGUT, 27-30 Kasım 2004, Küçükçekmece Belediyesi Yayınları, İstanbul, s. 25-30.

Turok, I., (2010), “Dönüşüm Mücadelesi: Yoksul Mahalleleri Kent-Bölgesindeki Büyümenin Parçası Haline Getirebilmek”, **Kentsel Dönüşümde Politika, Mevzuat ve Uygulama: Avrupa Deneyimi, İstanbul Uygulamaları**, der. Dilek ÖZDEMİR, Nobel Yayını, İstanbul, s. 35-50.

Türkün, A., Kurtuluş, H., (2005), “Giriş”, **İstanbul’da Kentsel Ayrışma Mekânsal Dönüşümde Farklı Boyutlar**, der. Hatice KURTULUŞ, Bağlam Yayıncılık, İstanbul, s.9-24.

Türkün, A., Ulusoy, Z., (2006), “Kentsel Sit Alanlarında Turizm Amaçlı Dönüşüm ve Sorunlar: Ankara Kalesi Örneği”, **Kentsel Dönüşüm Planlama 2006/2,** sayı:36, TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını, Ankara, s.129-138.

Yardımcı, İ., (2005), **Evliyaları ve Abideleri ile Şehirler Sultanı Bursa**, Uludağ Yayınları, Bursa.

Yiğitcanlar, T., (2001), “Kentsel Yenileme Olgusu ve Gelişim Süreci”, **Planlama Dergisi**, Sayı:2001/4, TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını, Ankara, s.55-58.

Yiğiter Genli, R., Yirmibeşoğlu, F., (2003), “Kentsel Dönüşüm Sürecinde Yerel Gündem 21’in Rolünün Türkiye’deki Uygulamaları ile Değerlendirilmesi”, **Kentsel Dönüşüm Sempozyumu Bildiriler,** TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını, Ankara, s.29-46.

Yörükan, T., (2006), **Gecekondular ve Gecekondu Bölgelerinin Sosyo-Kültürel Özellikleri**, 3. Baskı, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.

Yüzer, Ş., (2003), "İstanbul Merkez ve Alt Merkezlerinde Sanayi Alanları Dönüşümü" **Kentsel Dönüşüm Sempozyumu Bildiriler**, TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını, Ankara, s.349-358.

KANUNLAR:

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, (18.10.1982 kabul tarihi, 2709 SK) Resmi Gazete, 17863 sayı (Mükerrer), 09.11.1982.

Belediye Kanunu, (03.07.2005 kabul tarihi, 5393 SK), Resmi Gazete, 25874 sayı,13.07.2005.

Büyükşehir Belediyesi Kanunu, (10.07.2004 kabul tarihi,5216 SK), Resmi Gazete, 25531 sayı,23.07.2004.

Kamulaştırma Kanunu (04.11.1983 kabul tarihi, 2942 SK, 4650 SK ile değişik), Resmi Gazete,18215 sayı, 08.11.1983.

Gecekondu Kanunu, (20.07.1966 kabul tarihi, 775 SK), Resmi Gazete, 12362 sayı, 30.07.1966.

Arsa Üretimi ve Değerlendirilmesi Hakkında Kanun, (29.04.1969 kabul tarihi, 1164 SK), Resmi Gazete, 13195 sayı, 10.05.1969.

Toplu Konut Kanunu, (02.03.1984 kabul tarihi, 2985 SK), Resmi Gazete, 18344 sayı, 17.03.1984.

İmar Kanunu, (03.05.1985 kabul tarihi, 3194 SK), Resmi Gazete, 18749 sayı, 09.05.1985.

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, (21.07.1983 kabul tarihi, 2863 SK), Resmi Gazete, 18113 sayı, 23.07.1983.

Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkları Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun, (16.06.2005 kabul tarihi, 5366 SK), Resmi Gazete, 25866 sayı, 05.07.2005.

Kuzey Ankara Girişi Kentsel Dönüşüm Projesi Kanunu, (04.03.2004 kabul tarihi, 5104 SK), Resmi Gazete, 25400, 12.03.2004.

INTERNET:

http://www.ilbank.gov.tr

http://www.mevzuat.gov.tr

http://www.osmangazi.bel.tr

http://www.rega.gov.tr

http://www.tez2.yok.gov.tr

http://www.toki.gov.tr

http://www.tuik.gov.tr

http://www.yok.gov.tr

ÖZET

Son zamanlarda ülkemizde, Toplu Konut İdaresi, Büyükşehir Belediyeleri ve birçok belediye tarafından değişik ölçeklerde kentsel çöküntü alanlarının yeniden kente kazandırılmasına yönelik bir dizi kentsel yenileme projesinin yapıldığı görülmektedir. Kent içinde ekonomik, sosyal, kültürel, fiziksel açıdan eskiyen bölgelerin, günün şartlarına uygun işlevlerle yeniden yapılandırılması amacıyla gerçekleştirilen projelerden biri de Bursa Kamberler Kent Parkı kentsel yenileme projesidir.

Bu çalışmada, Bursa kent bütünü içinde sosyal, fiziksel ve güvenlik anlamında sorunlu bir bölge olarak bilinen Kamberler (Kızyakup) Mahallesi'nin Kamberler Kent Parkı'na dönüşüm süreci ele alınmaktadır. Bu süreçte, Kamberler Kent Parkı kentsel yenileme projesi öncesinde bölgede ikamet eden ve ayrılmak durumunda kalan mahalle sakinlerinin algıları ve projeye bakış açıları yanında mahalleye komşu sakinlerin de proje öncesinde ve sonrasında mahalleye yönelik algılarında ve bakış açılarında bir değişimin olup olmadığı, projeyi destekleyip desteklemedikleri, araştırma kapsamında kümeler bazında incelenmiştir.

Araştırma verilerini toplamak için hem nicel hem de nitel veri toplama tekniklerinden yararlanılmıştır. Elde edilen veriler doğrultusunda Kamberler Kent Parkı kentsel yenileme projesi değerlendirilmiştir.

Kamberler Kent Parkı kentsel yenileme projesi katılımcıların çoğunluğu tarafından başarılı ve örnek bir proje olarak algılanmamaktadır. Bunun nedenleri olarak, Osmangazi Belediyesi'nce bölge halkının beklentilerinin karşılanamaması, bölge halkının projeye aktif katılımının sağlanamaması ve proje hakkında yeteri düzeyde bölge halkının bilgilendirilmemesi sıralanabilir. Ancak; Osmangazi Belediyesi'nin hiçbir rant kaygısı taşımadan, fiziksel, sosyal ve güvenlik anlamında sorunlu bir bölge olarak bilinen Kamberler Mahallesi'nin yeniden kente kazandırılmasına yönelik proje geliştirmesi ve mali kaynaklarını bu projeye yönlendirmesi önemlidir.

ABSTRACT

In recent times, it is observed that the Housing Development Administration, Metropolitan Municipalities and some municipalities in our country carry out a number of projects for urban regeneration to re-use urban ruined regions in different scales. Urban regeneration project, “Bursa Kamberler Urban Park” is one of the projects which is realised to reconstruct the urban regions that become deteriorated economically, socially, culturally and physically with functions according to today’s conditions.

In this study, the transformation period of Kamberler (Kızyakup) District known as deteriorated region to Kamberler Urban Park is analyzed. In this period, before urban regeneration project “Kamberler Urban Park”, the perception and perspectives of district’s residents who reside in the area and have to leave the area are studied on the basis of clusters. Furthermore within the study, the perceptions and perspectives of neighbor residents to the district are analyzed whether it is changed or not, whether they support the project before and after the project.

In order to collect the data for the study the qualitative and quantitative data collection techniques are used. According to the obtained data the urban regeneration project Kamberler Urban Park is analyzed.

The urban regeneration project “Kamberler Urban Park” is deemed as unsuccessful by majority of the participants. It is reasoned from the fact that expectations of local community are not covered by the Osmangazi Municipality, that the active participation of local community to the project could not be assured and that the local community are inadequately informed regarding the project. However, it is important that the Osmangazi Municipality redirects, without seeking rent, its financial resources to develop a project for regaining Kamberler District, which is known as a problematic region in terms of physical, social and security conditions.

EK 1

SORU KAĞIDI

Sayın Katılımcı;

Bu çalışma; Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Çevre Bilimleri Anabilim Dalında hazırlamakta olduğum *"Kentsel Yenilemenin Fiziksel ve Sosyal Görünümleri"* konulu doktora tezinin bir parçası olup Kamberler (Kızyakup) Kent Parkı Kentsel Yenileme projesinin fiziksel, sosyal ve kültürel etkilerini araştırmak amacıyla yapılmaktadır.

Anketin doldurulması en fazla beş dakikanızı alacaktır. Sizden isim istenmemektedir. Göstermiş olduğunuz ilgiye teşekkür eder iyi günler dilerim.

Kamil SÖNMEZ
Ankara Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Görüşmenin yapıldığı tarih_____ve gün_____
Görüşmenin yapıldığı saat_____
Görüşmeyi yapan_____

A. DEMOGRAFİK

1. Yaşınız;_____

2. Cinsiyetiniz: (1) Erkek (2) Kadın

3. Medeni Durumunuz: (1) Bekar (2) Evli (3) Dul (4) Diğer_____

4. Eğitim Durumunuz: (1) Okur Yazar Değil (2) Okur Yazar (3) İlkokul (4) İlköğretim/Ortaokul (5) Lise (6) Yüksekokul ve üzeri

5. Şu anda herhangi bir işte çalışıyor musunuz?

(1) Evet (2) Hayır (3) Emekli

6. Mesleğiniz ya da uğraş alanınız nedir?

(1) Profesyonel Meslek (Avukat, Doktor, Mühendis, Eczacı vb) (8) Esnaf
(2) Çiftçi (4) İşçi (6)Memur (9) Tüccar
(3) Müzisyen (5) Öğrenci (7) Ev Hanımı (10) Diğer_____

7. Çalıştığınız işin niteliği nedir?

(1) Ücretli (2) İşveren (3) Kendi hesabına çalışan (4) Diğer_____

8. Aylık hane halkı geliriniz (TL)

(1) 600'den az (2) 601- 1.200 arası (3) 1.201- 1800 arası
(4) 1.801- 2.400 arası (5) 2.400'den fazla

EK 1

B. İKAMET

9. Aşağıdakilerden hangisi sizin bu bölgedeki konumunuza uygundur

(1) Daha önce Kamberler Mahallesinde ikamet etmiş ve kamulaştırma sonrasında bölgeden göç edenlerdenim (eğer bu seçeneği işaretlediyseniz 10,11,12,13, 14,15 soruları da yanıtlayınız)
(2) Şu anda Kamberler Mahallesinde ikamet etmekteyim (eğer bu seçeneği işaretlediyseniz 10., 11., 12. soruları da yanıtlayınız)
(3) Kamberler Mahallesine yakın bir mahallede ikamet etmekteyim (Lütfen mahallenizi belirtiniz_____)
(4) Diğer_____

10. Kamberler Mahallesi'ne nereden gelmiştiniz?

(1) Bursa'nın başka bir mahallesinden ya da semtinden (belirtiniz) _____
(2) Bursa'nın bir köyünden ya da beldesinden (belirtiniz) _____
(3) Bursa'nın bir ilçesinden (belirtiniz) _____
(4) Başka bir şehirden (belirtiniz) _____
(5) Başka bir büyükşehirden (belirtiniz) _____
(6) Doğma büyüme Kamberler Mahallesindenim
(7) Diğer (belirtiniz)_____

11. Kamberler Mahallesinde ne kadar süre ikamet ettiniz ya da etmektesiniz?

(1) 0–5 yıl (2) 6–10 yıl (3) 11–15 yıl (4) 16 yıl ve daha fazla

12. İkamet ettiğiniz konutun mülkiyet durumu neydi/nedir?

(1) Konut sahibiydim/sahibiyim (2) Kiracıydım/kiracıyım (3) Diğer_____

13. Kamberler Mahallesi'nden ayrıldıktan sonra hangi mahalleye yerleştiniz (belirtiniz)_____

Kent parkıyla ilgili aşağıdaki konularda fikriniz nedir:

14. Kent Parkı projesi ile ilgili, kamulaştırma bedellerinin tespitinde mülk sahibi biri olarak mağdur edildiğimi düşünüyorum

(1) Evet (2) Hayır (3) Fikrim yok

15. Kent Parkı projesi kapsamında alanda daha önce ikamet eden biri olarak zorunlu göç ettirildiğimi düşünüyorum

(1) Evet (2) Hayır (3) Fikrim yok

EK 1

C. KATILIM

16. Belediye (Proje uygulayıcısı) tarafından Kent Parkı projesi ile ilgili yeter düzeyde bilgilendirildiğimi düşünüyorum

(1) Evet (2) Hayır (3) Fikrim yok

17. Belediye (Proje uygulayıcısı) tarafından taşınmazların kamulaştırma bedellerinin tespiti ile ilgili yeter düzeyde bilgilendirildiğimi düşünüyorum

(1) Evet (2) Hayır (3) Fikrim yok

18. Belediye (Proje uygulayıcısı) tarafından Kent Parkı projesinin maliyeti ile ilgili yeter düzeyde bilgilendirildiğimi düşünüyorum

(1) Evet (2) Hayır (3) Fikrim yok

19. Belediye (Proje uygulayıcısı) tarafından Kent Parkı içinde hangi mekanların ve faaliyetlerin yer alacağı konusunda yeter düzeyde bilgilendirildiğimi düşünüyorum

(1) Evet (2) Hayır (3) Fikrim yok

20. (17.,18.,19.,20. sorulardan birine Evet dediyseniz bu soruyu da yanıtlayınız Kent Parkı projesi ile ilgili olarak nasıl bilgilendirildiniz?

(1) Toplantılarla (2) Broşürlerle (3) Yüz yüze görüşmelerle (4) Diğer_____

21. Kamberler mahallesinde böyle bir park yapılması projesini baştan beri destekledim

(1) Evet (→ 22. soruyu da cevaplayınız) (2) Hayır (3) Fikrim yok

22. Bu projeyi desteklemenizde aşağıdakilerden hangisi sizce en önemlidir

(1) Mevcut binalar eski ve yıpranmış olduğu için
(2) Bu bölgenin gerçekten bir park ihtiyacı olduğu için
(3) Diğer_____

23. Kent Parkı projesinin Endüstri Meslek Lisesine kadar yapılması gerektiğini düşünüyor musunuz?

(1) Evet (2) Hayır (3) Fikrim yok

24. Kent Parkı projesinin diğer kentsel yenileme projeleri için örnek bir proje olduğunu düşünüyorum

(1) Evet (2) Hayır (3) Fikrim yok

25. Kent Parkı projesi ile ilgili yöre halkı olarak önerilerimizin dikkate alındığını düşünüyorum

(1) Evet (2) Hayır (3) Fikrim yok

26. Kent Parkı projesinin kimi eksikliklerine karşın başarılı bir proje olduğunu düşünüyorum

(1) Evet (2) Hayır (3) Fikrim yok

EK 1

D. KULLANIM I

27. Kent Parkı'na gelme sıklığınız nedir?

(1) Her gün (2) Haftada en az bir (3) Ayda en az bir (4) Nadiren
(5) Hiç gelmiyorum (6) Diğer_____

28. Kent Parkı'na aşağıdakilerden hangi faaliyetleri en fazla yapmak için geliyorsunuz? (birden fazla yanıt verebilirsiniz)

1	Piknik yapmak için	9	İnsanlarla tanışmak için
2	Çocukları gezdirmek için	10	Sevgilimle dolaşmak ya da flört etmek için
3	Dinlenmek için	11	Park içindeki kahvehanede zaman geçirmek için
4	Spor yapmak için	12	Park içindeki hamama gitmek için
5	Yürüyüş yapmak için	13	Park içindeki camide ibadet etmek için
6	Köpeğimi gezdirmek için	14	Geçiş yolu olarak
7	Sanat ve kültürel faaliyetler için	15	Diğer (belirtiniz) _____
8	Manzara seyretmek için		

29. Kent Parkı'na ne kadar bir mesafeden gelmektesiniz?

(1) 1 km' den az mesafeden (2) 1-5 km arası mesafeden (3) 6-10 km arası mesafede
(4) 10 km'den fazla

30. Kent Parkı'na hangi mahalleden gelmektesiniz? (belirtiniz) _____

31. Kent parkına genellikle nasıl gelmektesiniz?

(1) Yürüyerek (2) Bisikletle (3) Özel araçla (4)Toplu taşıma araçlarıyla
(4) Diğer_____

32. Kent Parkı'na kimlerle gelirsiniz (ya da gidersiniz) ?

(1) Yalnız başıma (2) Arkadaşlarımla (3) Eşim veya çocuklarımla
(4) Sevgilimle (5) Diğer_____

33. Kent Parkı'na geldiğinizde genellikle ortalama ne kadar zaman harcamaktasınız?

(1) 30 dakika'dan az (2) 31 dakika- 60 dakika (3) 61 dakika–120 dakika
(4) 121 dakika'dan fazla

34. Kent Parkı'nı en çok kullandığınız günler hangileridir?

(1) Sadece hafta içi günler (2) Sadece hafta sonu günler
(3) Haftanın herhangi bir günü (4) Diğer_____

EK 1

E. KULLANIM II

Kent Parkı'nın kullanımıyla ilgili aşağıdaki soruları lütfen yanıtlayınız:

35. Kent Parkı'na kolaylıkla ulaşabiliyorum

(1) Evet (2) Hayır (3) Fikrim yok

36. Kent Parkı'nda çocuk oyun alanları yeter düzeydedir

(1) Evet (2) Hayır (3) Fikrim yok

37. Kent Parkı'nda spor alanları yeter düzeydedir

(1) Evet (2) Hayır (3) Fikrim yok

38. Kent Parkı'nda kültür merkezleri yeter düzeydedir

(1) Evet (2) Hayır (3) Fikrim yok

39. Kent Parkı'nda tarihi eserler korunmuştur

(1) Evet (2) Hayır (3) Fikrim yok

40. Kent Parkı'nın temiz olduğunu düşünüyorum

(1) Evet (2) Hayır (3) Fikrim yok

41 Kent Parkı'nın gürültülü olduğunu düşünüyorum

(1) Evet (2) Hayır (3) Fikrim yok

42. Kent Parkı'nın güvenli olduğunu düşünüyorum

(1) Evet (2) Hayır (3) Fikrim yok

43. Kent Parkı'nın yeşillik olduğunu düşünüyorum

(1) Evet (2) Hayır (3) Fikrim yok

EK 1

F. ÖNERİLER

44. Kent Parkı projesi yerine bu alanda ne yapılmasını isterdiniz?

(1) Kent Parkı en uygun projeydi
(2) Mahalle aynen kalmalıydı
(3) Alışveriş -Ticaret merkezi
(4) Sanayi tesisi
(5) Konut/Toplu konut
(6) Turizm tesisi
(7) Açık/kapalı otopark
(8) Semt pazarı
(9) Diğer_____

45. Kent Parkı projesinin en önemli 3 sorunu sizce nedir?

(1) Altyapı
(2) Ulaşım
(3) Kent merkezine uzaklık
(4) Yeşil alan azlığı
(5) Spor alanlarının yetersizliği
(6) Çocuk oyun alanlarının yetersizliği
(7) Sosyal donatıların yetersizliği
(8) Gürültü kirliliği
(9) Görsel kirlilik
(10) Güvenlik
(11) İstenmeyen kişilerin gelmesi
(12) Diğer_____

46. Kent Parkı yapım aşamasında dikkate alınmayan önerileriniz varsa bunlar nelerdir belirtiniz?

(1)_____

47. Kent Parkı'nın mevcut durumuyla ilgili başka değerlendirmeleriniz varsa belirtiniz

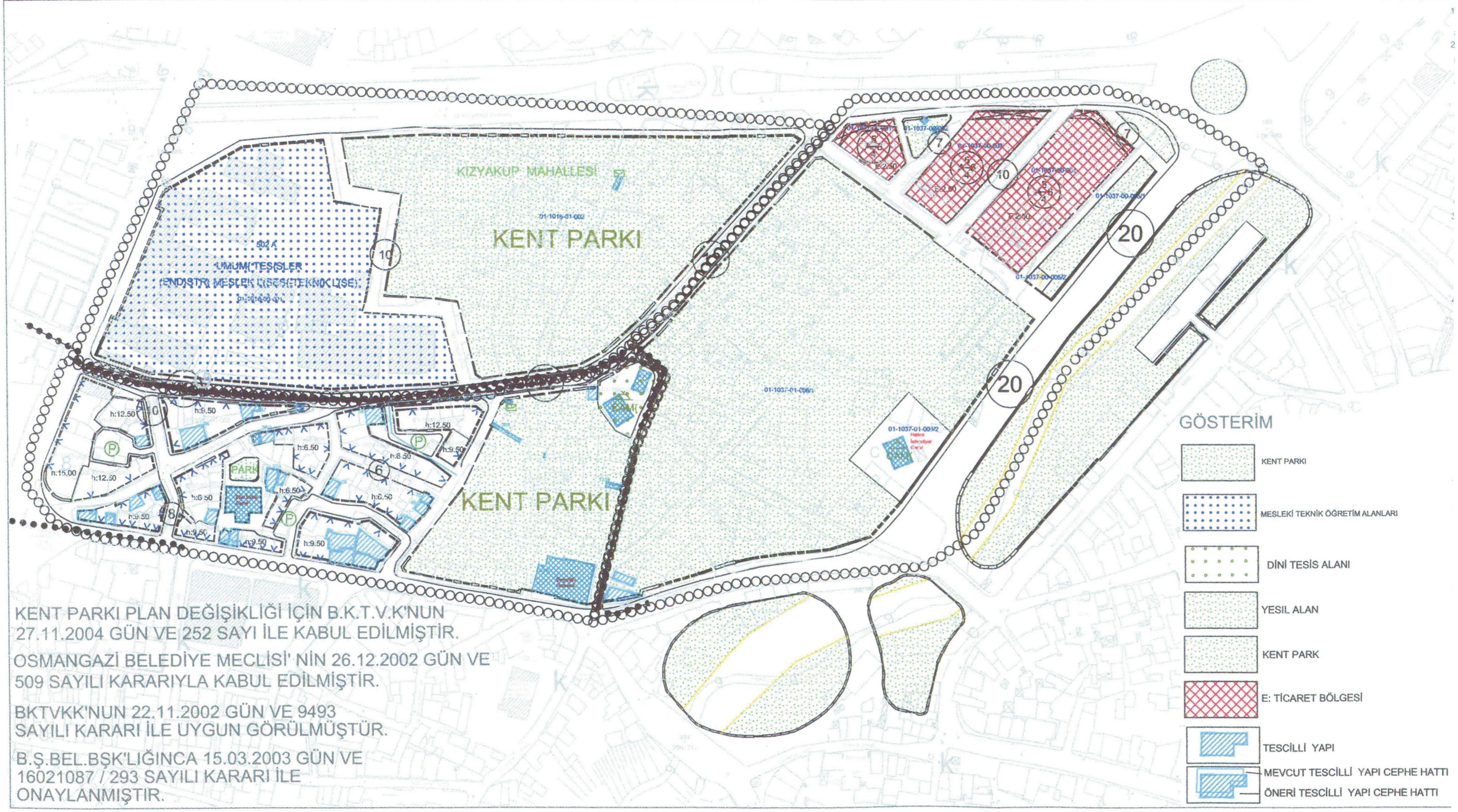
(1)_____

Zaman ayırdığınız için teşekkürler!

EK-2

KAMBERLER (KIZYAKUP) KENT PARKI UYGULAMA İMAR PLANI

Kaynak: Osmangazi Belediyesi, Kızyakup Kent Parkı Kentsel Tasarım ve Mimari Proje Yarışması Şartnamesi

KENT PARKI PLAN DEĞİŞİKLİĞİ İÇİN B.K.T.V.K'NUN
27.11.2004 GÜN VE 252 SAYI İLE KABUL EDİLMİŞTİR.

OSMANGAZİ BELEDİYE MECLİSİ' NİN 26.12.2002 GÜN VE
509 SAYILI KARARIYLA KABUL EDİLMİŞTİR.

BKTVKK'NUN 22.11.2002 GÜN VE 9493
SAYILI KARARI İLE UYGUN GÖRÜLMÜŞTÜR.

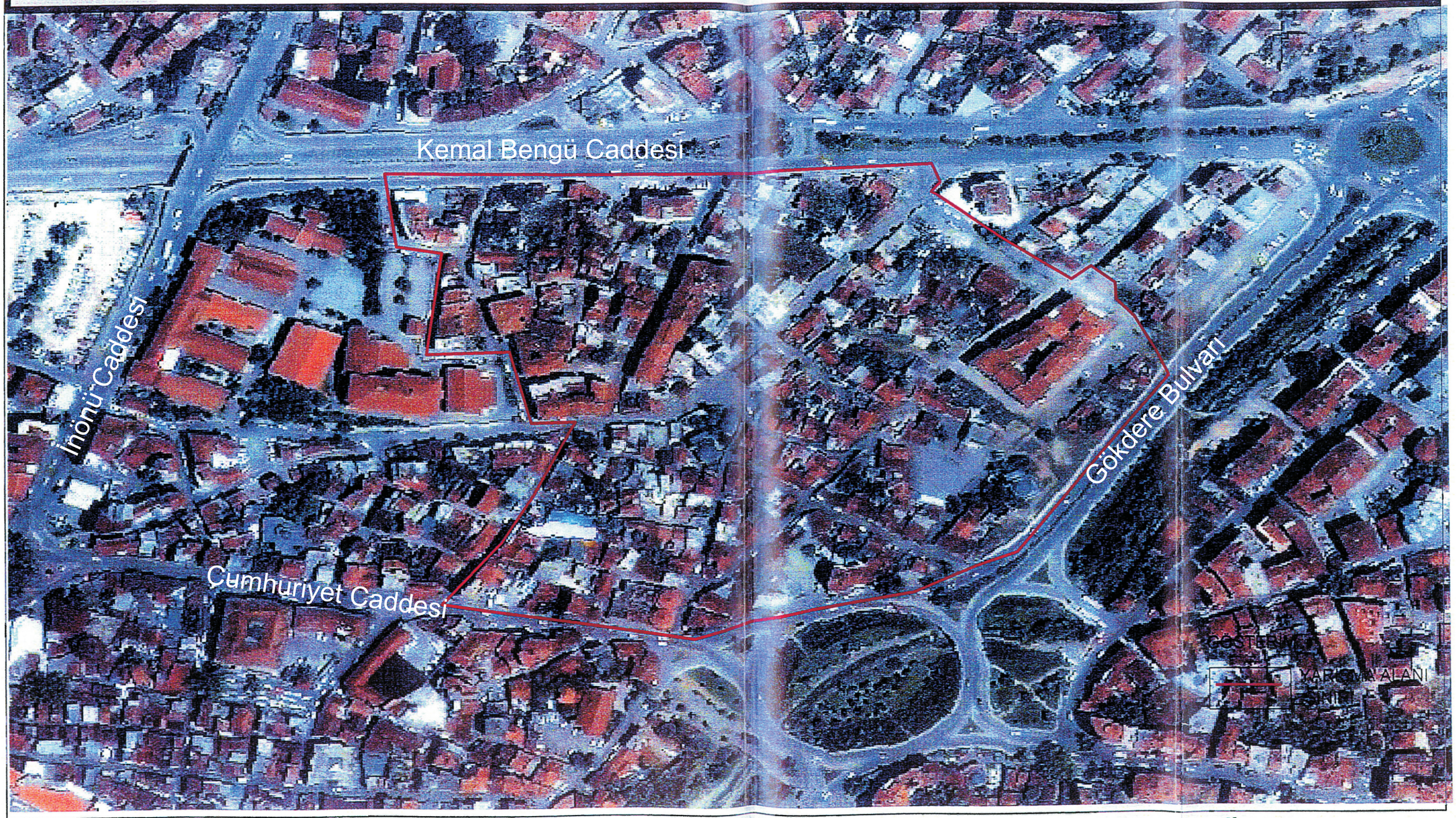
B.Ş.BEL.BŞK'LIĞINCA 15.03.2003 GÜN VE
16021087 / 293 SAYILI KARARI İLE
ONAYLANMIŞTIR.

EK-2

KAMBERLER (KIZYAKUP) MAHALLESİ VE ÇEVRESİ HAVA FOTOĞRAFI

Kaynak: Osmangazi Belediyesi Kızyakup Kent Parkı Kentsel Tasarım ve Mimari Proje Yarışması Şartnamesi

K

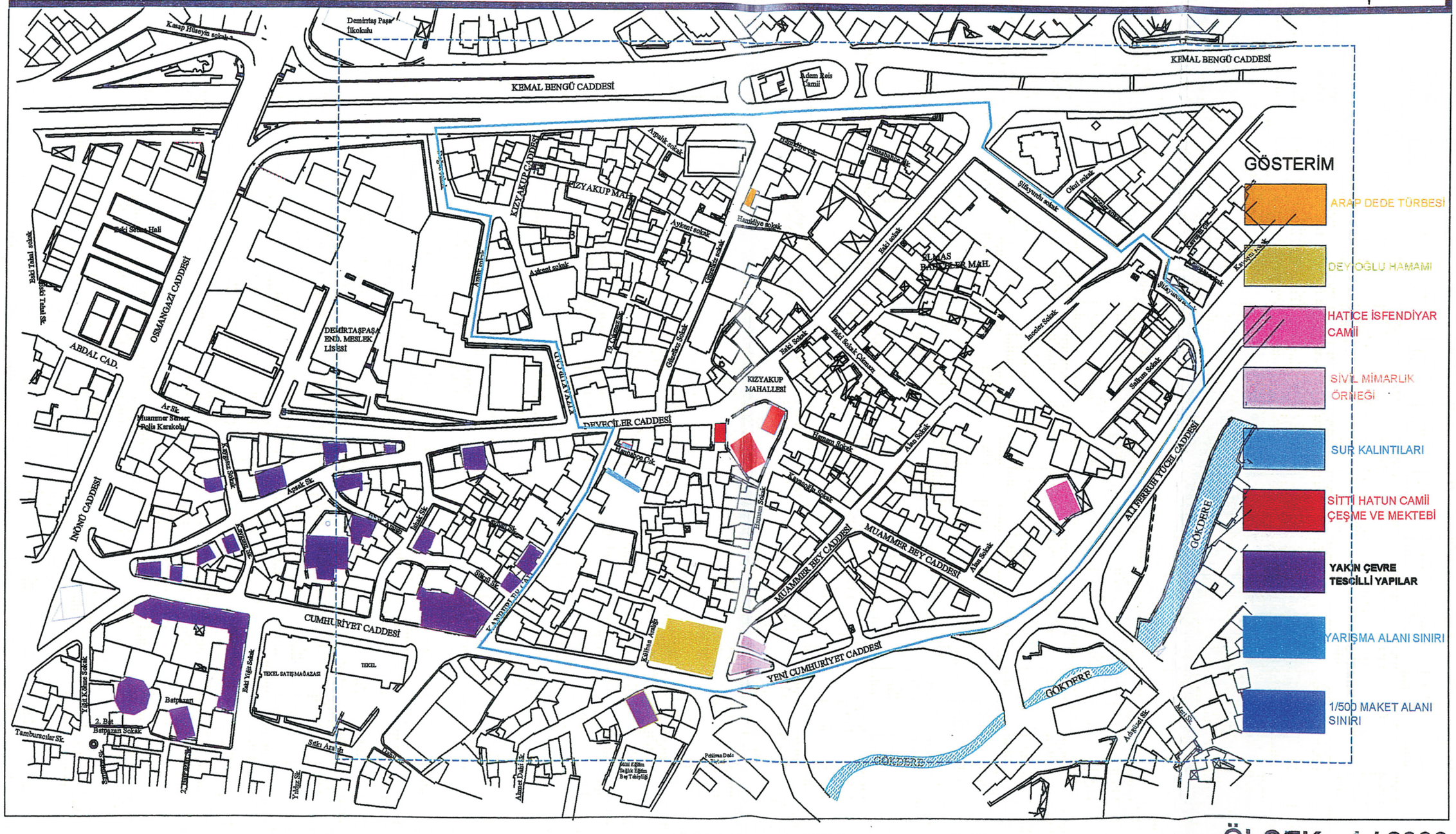
ÖLÇEK : 1 / 2000

EK-2

KORUNMASI GEREKLİ KÜLTÜREL VE DOĞAL DEĞERLER

Kaynak: Osmangazi Belediyesi, Kızyakup Kent Parkı Kentsel Tasarım ve Mimari Proje Yarışması Şartnamesi

K

ÖLÇEK : 1 / 2000

EK-2

KAMBERLER KENT PARKI VE ÇEVRESİ

Kaynak: Osmangazi Belediyesi, Kamberler Tarih ve Kültür Parkı “Bir Dönüşüm Hikayesi”

EK-2

KAMBERLER (KIZYAKUP) MAHALLESİ VE ÇEVRESİ

Kaynak: Osmangazi Belediyesi, Kamberler Tarih ve Kültür Parkı “Bir Dönüşüm Hikayesi”

